DÖNEM : VIII CİLT : 8 TOPLANTI : 2

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Yirmi beşinci Birleşim

28.XII.1947 Pazar

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	472
2. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	472
1. — Sayın Üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi	472:473
2. — Bu toplantı yılı içinde iki aydan fazla izin alan Rize Milletvekili Hasan Cavid Belûl'un ödeneği hakkında Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi	473
3. — Görüşülen işler	473
1. — 1948 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu (1/247)	473
A — Adalet Bakanlığı Bütçesi	473:477
B — Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Bütçesi	477
C — Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi	477:488
D — İçişleri Bakanlığı Bütçesi	489:505, 506:536
E — Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesi	536:537
F — Jandarma Genel Komutanlığı Bütçesi	537:538
G — Dışişleri Bakanlığı Bütçesi	538
H — Maliye Bakanlığı Bütçesi	538,539:563, 564
İ — Devlet Borçları Bütçesi	563:564
4. — Önergeler	488
1. — Hatay Milletvekili General Eyup Durukan'la iki arkadaşının Ordumuza Büyük Millet Meclisinin candan selâm ve güveninin bildirilmesine dair önergesi	488
2. — Erzurum Milletvekili General Vehbi Kocagüney'le iki arkadaşının Ordumuza Büyük Millet Meclisinin candan sevgi ve selâmlarının bildirilmesine dair önergesi	488:489
5. — Sorular ve cevaplar	564
1. — Denizli Milletvekili Reşad Aydınlı'nın, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün çalışma programı ile muhasebe işlerine ve sondaj makineleri konularına dair sorusuna Ekonomi Bakanı Cavit Ekin'in yazılı cevabı	564:573

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Büyük Millet Meclisi;

Cumhurbaşkanlığı;

Sayıştay Başkanlığı;

Başbakanlık;

Danıştay Başkanlığı 1948 yılı Bütçe Kanunları kabul olundu.

Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Bütçesinin tümü üzerinde bir müddet görüşüldükten sonra;

Saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime ara verildi.

Başkanvekili	Kâtip
Trabzon Milletvekili	Kocaeli Milletvekili
R. Karadeniz	*S. Pek*

Kâtip
Urfa Milletvekili
A. Akan

İkinci Oturum

Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü;

İstatistik Genel Müdürlüğü;

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü;

Diyanet İşleri Başkanlığı 1948 yılı bütçeleri kabul olundu;

Adalet Bakanlığı Bütçesinin de tümü üzerinde görüşüldükten sonra;

Saat 21 de toplanılmak üzere Birleşime ara verildi.

Başkanvekili	Kâtip
Sinop Milletvekili	Kocaeli Milletvekili
C. K. İncedayı	*S. Pek*

Kâtip
Mardin Milletvekili
Dr. A. Uras

Üçüncü Oturum

Adalet Bakanlığı Bütçesinin tümü üzerindeki görüşmelere bir müddet daha devam olunduktan sonra;

28 . XII . 1947 Pazar günü saat 9 da toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili	Kâtip
Bingöl Milletvekili	Samsun Milletvekili
F. F. Düşünsel	*N. Fırat*

Kâtip
Mardin Milletvekili
Dr. A. Uras

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 9,25

BAŞKAN — Başkanvekili Cevdet Kerim İncedayı

KÂTİPLER : Dr. Aziz Uras (Mardin), Sedad Pek (Kocaeli)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz yoktur. Yoklama yapıyorum.

(Yoklamaya Afyon seçim çevresinden başlandı)

BAŞKAN — Arkadaşlar; yoklamadan sonra gelenler ayağa kalkarak isimlerini yazdırsınlar.

(Yoklamadan sonra gelenler ayağa kalkarak isimlerini yazdırsınlar)

BAŞKAN — Görüşme için yeter çoğunluk vardır, Oturumu açıyorum.

2. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

1. — Sayın Üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi

BAŞKAN — Evvelâ bazı arkadaşlara özürlerinden dolayı izin verileektir. Bunu tasvibinize arzedeceğim:

Kamutaya

Aşağıda adları yazılı Milletvekillerinin

izinleri Başkanlık Divanınca kararlaştırılmıştır.

Kamutayın onamasına arzolunur.

B. M. M. Başkanı
K. Karabekir

Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen 1,5 ay, hasta olduğu için, 15 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

İzmir Milletvekili Lâtife Bekir Çeyrekbaşı 1 ay, hasta olduğu için, 9 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

Mardin Milletvekili Abdürrezzak Şatana 1 ay, hasta olduğu için, 10 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

Rize Milletvekili H[illegible]n Cavid Belûl 2 ay, hasta olduğu için, 22 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

Zonguldak Milletvekili İsmail Ergener 1,5 ay, hasta olduğu için, 21 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

Muş Milletvekili Halid Onaran 2 ay, hasta olduğu için 25 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Ayrı ayrı okutup oyunuza sunacağım.

Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen 1,5 ay, hasta olduğu için, 15 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

İzmir Milletvekili Lâtife Bekir Çeyrekbaşı 1 ay, hasta olduğu için, 9 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

Mardin Milletvekili Abdürrezzak Şatana 1 ay, hasta olduğu için, 10 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

Rize Milletvekili Hasan Cavid Belûl 2 ay, hasta olduğu için, 22 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

Zonguldak Milletvekili İsmail Ergener 1,5 ay, hasta olduğu için, 21 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

Muş Milletvekili Halid Onaran 2 ay, hasta olduğu için 25 . XII . 1947 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

2. — Bu toplantı yılı içinde iki aydan fazla izin alan Rize Milletvekili Hasan Cavid Belûl'un ödeneği hakkında Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi

Kamutaya

Hasta olduğundan dolayı bu toplantı yılı içinde kendisine iki aydan fazla izin verilen Rize Milletvekili Hasan Cavid Belûl'e ödeneğinin verilebilmesi İçtüzük'ün 197 nci maddesi gereğince Kamutayın iznine bağlı olduğundan keyfiyet yüce tasviplerine sunulur.

B. M. B. Başkanı
K. Karabekir

BAŞKAN — Efendim bu toplantı için iki aydan fazla mezuniyet alındığından tahsisatlarının verilebilmesi için yüksek oyunuza müracaat ediyoruz.

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1948 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu (1/247)

A - Adalet Bakanlığı bütçesi

BAŞKAN — Şimdi Adalet Bakanlığının 1948 yılı Bütçesi işine devam ediyoruz. Birönerge vardı, orada kalmıştık. Bütçe Komisyonu Sözcüsü önerge okunduktan sonra konuşacaktır.

Yüksek Başkanlığa

1931 yılında Bakanlar Kurulunca yapılan tüzük gereğince her Bakanlığın Teşkilât Kanununa konan Seferberlik şubeleriyle bu Tüzüke uyularak yapılmış seferberlik talimatları ortada dururken tasarruf düşüncesiyle Bütçe Komisyonunca birçok Bakanlık Seferberlik şubelerinin (L) cetveline alınmasını Millî Savunma bakımından pek mahzurlu gördüğümüz için bu şubeler tahsisatlarının 1948 Bütçesinden kaldırılmamasını arz ve teklif eyleriz.

Balıkesir	Mardin
İ. Çalışlar	Seyfi Düzgören
Konya	Manisa
A. F. Cebesoy	A. R. Artunkal

Ankara	Bolu	Hatay
Naci Tınaz	H. Ş. Adal	E. Durukan
Kırklareli	Seyhan	Gazianteb
K. Doğan	Sinan Tekelioğlu	Aşir Atlı
Kastamonu		Tunceli
A. Alptoğan		Necmeddin Sahir Sılan
Kocaeli	Balıkesir	Aydın
Fuad Balkan	Kâzım Özalp	Refet Alpman
İsparta	Ordu	Erzincan
Kemal Turan	H. Gökdalay	A. Fırat
Gümüşane	Sivas	Van
Ş. Erdoğan	F. Tirkeş	R. Oktar
Hatay	Hatay	Hatay
R. Yurdman	A. Cilli	S. B. Uluç
Denizli	Bitlis	Okunamadı
F. Atalay	A. Özdemir	Çoruh
		A. R. Eren
Aydın	Mardin	Çankırı
Mitat Aydın	Abdülkadir Kalav	Dr. A. Arkan
Okunamadı.	Erzurum	Kocaeli
	Eyüp Sabri Akgöl	İ. Süreyya Yiğit
Kütahya	Erzurum	Van
Asım Gündüz	Raif Dinç	M. Koçak
Çankırı	Van	Erzincan
Zeki Soydemir	İ. Arvas	Z. Ağca
Tunceli	Kayseri	Okunamadı.
M. Tan	S. Avgın	
Urfa		Kırşehir
Osman Ağan		İ. H. Baltacıoğlu
Rize	Bingöl	Malatya
Fuad Sirmen	F. F. Düşünsel	A. Esenbel
Okunamadı.		Siird
		Etem İzzet Benice
Edirne		Okunamadı.
N. E. Ağaoğulları		

BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUAMMER ERİŞ (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, Bütçe Komisyonunuz mesaisini açıklarken Seferberlik Müdürlükleri üzerinde bazı mâruzatta bulunmuştum. Ve bunlardan Millî Eğitim ve İçişleri Seferberlik müdürlükleri faaliyette bırakılarak mütebakilerinin L cetveline alındığını arzetmiştim. Dün geç vakit sayın arkadaşlarımızın vermiş oldukları ve şimdi okunan bu önerge bilhassa işitildikten sonra, arkadaşlara iki noktanın açıklanması için tekrar mâruzatta bulunuyorum.

Millî Savunma Bakanımız buyurdular ki; Millî Müdafaadan gönderilen mümessilin bulunduğu toplantıda, İçişleri seferberlik müdürlüğü vaziyeti hakkında görüşüldü ve karar ittihaz edildi. Hakikaten vakıa böyledir. Arkadaşlar; bu noktada derhal şunu tebarüz ettirmek mecburiyetindeyim ki Millî Savunma mümessili olan Kurmay Albay bize Millî seferberlik müdürlüklerinin vazifelerini bilhassa şu bakımdan izah etti ve dedi ki, ikinci Dünya harbinin sonunda bir çok tekâmüller gözönünde bulundurulduğu zaman Seferberlik müdürlüklerinin vazifeleri ve bilhassa bu tekâmül karşısında yapacağı işler pek çoğalmıştır. Bunun üzerinde Millî Savunma Bakanlığı durmaktadır. Bunun için mesele yeni bir teşkilâtı müstelzim bir iş olarak önümüze kondu. Takdir buyurursunuz ki Bütçe Komisyonunuz bunları tamamiyle öğrendikten sonra, hattâ Millî Savunma Bakanlığının mümessiline hiçbir şey ifade etmeden Millî Eğitim Bakanlığındaki Seferberlik müdürlüğünü, bilhassa askerlik dersleri üzerindeki ehemmiyetli konusu da gözönüne alınarak bu seferberlik müdürlüğünün bırakılmasına karar verdi.

Arkadaşlar; bu noktada L cetveline almış olduğumuz seferberlik müdürlükleri hakkında da kısaca mâruzatta bulunayım.

Evvelki gün ifade etmiş olduğum gibi, dün de arkadaşım ifade etmişlerdir, L cetveline alınan Sferberlik müdürlüklerinin nihayet kadrosu alınmıştır. Arzu edildiği zaman yine Yüksek müsaadenizle hizmete alınabilecek demektir. Adalet Bakanlığında üç tane, 50 - 30 - 20 kadro maaşlı, Bayındırlık Bakanlığında 50 - 35 - 20 lira maaşlı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında 80, 20 lira maaşlı iki tane Ekonomi Bakanlığında 70 lira maaşlı bir tane Gümrük ve Tekel Bakanlığında iki Gümrük Muhafaza Komutanlığı 4 Ulaştırma Bakanlığı 4, Ticaret Bakanlığı 2 ve Çalışma Bakanlığında bir taneki yekûnu 23 kişidir.

Sayın arkadaşlarım; Bütçe Komisyonunuz bu mevzuda böyle hasis bir düşünce ile yalnız tasarruf için bu kadroları (L) cetveline almış değildir. Bunu bilhassa yüksek huzurunuzda arzetmek isterim. Burada komisyonunuzun üzerinde durduğu nokta talimatında hakikaten pek çok vazifeleri olan bu Seferberlik Müdürlüğünün bugün yalnız ve yalnız tecil işleriyle uğraştığını görerek ve sayın arkadaşların ve Generallerin ifade buyurdukları bunun ehemmiyeti üzerinde belki enaz onlar kadar durmuştur.

Çünkü politika havasının ne kadar bulutlu olduğunu görmüyor değiliz. Böyle bir mevzuu Bütçe Komisyonunuz Millî Savunma konusunda yapılacak işleri herhalde kıymetli arkadaşlarımız kadar da düşünmek mecburiyetindedir. Onun için arkadaşlar; Seferberlik müdürlerinin bugünkü vaziyetlerini nazarı itibara alarak esasen Millî Savunma Bakanlığı mümessili arkadaşlarımız gayet vazıh söylediler, burada istitradan arzedeyim ki bu arkadaşlarımız İçişleri Bakanlığı Seferberlik Müdürlüğünden gayrisinin vücuduna lüzum olmadığını söylemediler. Bilâkis dediler ki; şimdiki talimat kifayet etmez yeni teşkilât ve yeni talimata ihtiyaç gösteriyor. Bunu ifade ettiler. Millî Savunma işinde komisyon arkadaşlarımızın nekadar hassas olduğunu yüksek takdirlerinize sunuyorum. Bu düşünce ile bu ehemmiyetli mevzuda yeni teşkilâta kadar bu vazifeli arkadaşların (L) cetveline alınmış olamsını yüksek heyetinizin takdirine arzediyoruz.

BAŞKAN — Efendim, önerge seferberlik müdürlüklerinin (L) cetveline alınmasının aleyhindedir. Yani bugünkü vaziyetin devamını istiyen bir önergedir. Nazarı dikkate alınmasını oyunuza sunuyorum. Önergeyi nazarı dikkate alanlar... Almıyanlar... Önerge nazarı dikkate alınmamıştır.

188 nci bölüm kabul edilmiştir.

B.		Lira
189	Hizmetliler ücreti	2 682 720
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
190	Yargıç ödeneği	3 621 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
191	Temsil ödeneği	1 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
192	Geçici tazminat	228 761
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
193	4178 ve 4598 sayılı kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	1 507 900
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
194	4644 ve 4805 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	1 334 212
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
195	Merkez büro giderleri	101 900
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
196	İller büro giderleri	862 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
197	Basılı kâğıt ve defterler	400 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
198	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	1 318 875
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
199	Kira karşılığı	106 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
200	Taşıt giderleri	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
200A	Başka taşıtlar	19 720

SENİHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Muhterem Milletvekilleri; Bütçenin 200 ncü bölümünün birinci ve ikinci maddelerinde (Başka taşıtlar) isimli işletme giderleri 13 720 lira, tamir giderleri 6 000 lira ki, ceman 19 720 lira ödeneğin hangi nevi ve cins taşıda, ne miktar tahsis olunduğunu anlıyamamaktayım. Maliye Bakanlığımız Bütçesinde de Adalet, Bakanlığına alınacak 38 714 liralık taşıdın da bunlarla karıştırılınca 58 434 liralık ödeneğin hangilerine verileceğini bilememekteyim. Gerçi raporda 14 mötürlü taşıt, bisiklet ve motosiklet kaydı varsa da paranın hangisine sarfedileceği gösterilmemiştir.

3827 sayılı Taşıt .Kanununun 7 nci maddesinde, Devletin bu kanunda yazılı teşekküllerin devamlı hizmetlerinin başarılabilmesi için (Kamyon), (Kamyonet), (Otobüs), (Motosiklet), (Deniz vasıtaları) ve motörsüz (Diğer vasıtalar) kulalnılabilir.

8 nci maddesinde de yukardaki maddede yazılı vasıtaların numarası, markası, nevi, motör numarası, tahsis edildiği hizmetin mahiyeti her yıl bütçesine bağlı nakil vasıtaları cetvelinde müfredatlı gösterilir, der.

1947 senesinde taşıt kadrolarının ayrı bir cetveli olduğundan onlar hakkında fikir edinebilmiştim. 1948 senesinde böyle bir cetvel yoktur. «Başka taşıtların» ne olduğu belli değildir. Şimdi başka taşıtlar denilip geçmekte olan bu maddeyi kabul ediverirsek idareciler de bilerek bilmiyerek, istiyerek istemiyerek kamyonete kamyon, karoserisi lömozin olmıyan bazı arkası düz, yanlar düz müstatil şeklinde 6 kişilik radyolu, kaloriferli otomobillere kamyonet veya hizmet otomobili diyerek 3827 sayılı Kanun dışı hare-

ket ederlerse, millet de vekilleri olduğumuz bizlere, buna nasıl meydan verdiniz diye sual sorarlarsa ne cevap verebiliriz?

Ben, bu mahzuru önlemek için «başka taşıtlar» ismini «başka kamyon, kamyonet, motosiklet, bisikletler» diye tasrih edilmesini arz ve teklif edeceğim. Bu hususta bir önerge takdim ediyorum, kabulünü Yüksek Heyetten rica ederim; karar Heyetinizindir.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA SEDAD ÇUMRALI (Konya) — Arkadaşlarım, Adalet Bakanlığı kadrosunda bugün için bir kamyonet vardır, İstanbul adlî Tıp İşleri Umum Müdürlüğünde ölü ve delilerin naklinde kullanılır. Ankara cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin nakline mahsus bir araba vardır. İstanbul'da da iki araba vardır, aynı hizmette kullanılır. İzmir ve Bursa'da da vardır. Bir de Vekâlette muhabere işlerini tanzimde kullanılan bisiklet vardır. İş esası üzerine müesses cezaevlerinin hizmetlerinde kullanılmak üzere Ankara yeni cezaevinde, Ankara'da inşaatı yeni cezaevinde, Ankara hükümlü çocuk ıslah evinde, Zonguldak Değirmisaz, Dalaman cezaevlerinde de motorlu taşıt vasıtaları vardır. 1948 yılı bütçesiyle yine Adalet Bakanlığı Bütçesine 38 bin küsur lira taşıt vasıtası alınmak üzere ödenek konulmuştur. Bu ödenekler, ile, Adana ve Eskişehir cezaevlerinde hükümlü ve mevkufların adalet dairelerine, mahkemelere getirilip götürülmesi için, eski tâbirle mevkuf, mahkûmların nakline hasrolunacaktır. Alınacak taşıtlar Komisyonumuzda uzun uzadıya müzakere edilmiştir. Alınacak taşıtların mahiyeti bütçeye bağlı R cetvelinde neşredilecektir. Rasgele taşıt değil, alınacak bu taşıtların hangi hizmetlerde kullanılacağı R cetvelinde gösterilmiştir. Hükümlülerin ve mevkufların Adalet dairelerine ve mahkemelere getirilip götürülmesi için kullanılacaktır. Bu işte bütün komisyon arkadaşlarımızın ittifakı vardır. Dün de mevzuubahis olmuştur. Bunların teşhir cezasına mâruz insanlar gibi götürülüp getirilmesine zannetmem ki; Yüksek Meclis razı olsun; (Doğru, doğru sesleri).

SENİHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Şu halde sözcü arkadaşımızın verdiği izahata nazaran şekilde bir değişiklik lâzımdır. Çünkü tamir 6 bin lira dendiğine nazaran mademki, 38 bin liralık yeni bir otomobil alınacaktır, şu halde bu 6 bin lira tamir parasının tenzil edilmesi icabeder. (Eskileri de var sesleri). İşte arzetmek istediğim nokta budur. Başka taşıtlar tamir edildiği zaman iş birbirine karışıyor. Onun için «Başka taşıtlar» ismi değiştirilirse mesele kalmaz sanırım.

BAŞKAN — Önerge vardır, yüksek oyunuza sunacağım.

Yüksek Başkanlığa

Adalet Bakanlığı Bütçesinin (200/A) bölümündeki «Başka taşıtlar» isminin «Başka kamyon, kamyonet, motosiklet, bisiklet taşıtları» diye tasrih edilmesini arz ve teklif ederim.

İstanbul Milletvekili
Senihi Yürüten

BAŞKAN — Önergeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Bölüm 200/A kabul edildi.

B.		Lira
201	Yolluklar	391 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
202	Giyecekler	90 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
203	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları	54 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
204	Güdüm giderleri	480 035
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir	
205	Meşhut Suçlar Kanunu gereğince çalışma saatleri dışında nöbet beklemeye ödevli olan yargıç, savcı ve kâtipler ücreti	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
206	Adlî tıp kurulu	47 050
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
207	Ceza ve tevkifevleri	2 317 750
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
208	Hükümlü çocuk ıslahevleri genel giderleri	90 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
209	Yayın işleri	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
210	Ankara Hukuk Fakültesi Talebe Yurdu genel giderleri	140 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
211	4489 sayılı Kanuna göre staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin yollukları ile baş-	

B.		Lira
	ka her çeşit giderleri	14 960
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
212	Pasif korunma ve tahliye ve tahrip talimatnamesine göre yapılacak hizmetliler giderleri	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
213	Geçen yıl borçları	23 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
214	Eski yıllar borçları	60 666
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
215	Ceza ve tevkifevleri ve hükümlü çocuklar ıslahevleri döner sermayesi	1 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
216	Ceza ve tevkifevleri yapma ve esaslı onarma işleri	1 550 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B — Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Bütçesi

BAŞKAN — Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Bütçesine geçiyoruz.

Tümü hakkında söz istiyen var mı? Bölümlere geçilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

B.		Lira
217	Aylıklar	4 079 046
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
218	Hizmetliler ücreti	292 440
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
219	Geçici hizmetliler ücreti	112 097
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
220	Yargıç ödeneği	27 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
221	Geçici tazminat	30 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
222	4178 ve 4598 sayılı kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	390 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
223	4644 ve 4805 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	218 575
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
224	Merkez büro giderleri	14 750
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
225	İller büro giderleri	118 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
226	Basılı kâğıt ve defterler	65 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
227	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	33 693
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
228	Kira karşılığı	31 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
229	Yolluklar	194 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
230	Giyecekler	6 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
231	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları	14 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
232	Kadastro, tapu yazma hevetleri giderleri	272 030
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
233	4489 sayılı Kanuna göre staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin yollukları ile başka her çeşit giderleri	2
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
234	Kurs ve mektep giderleri	214 565
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
235	Hukuk ve meslek eserleri satınalma, baskı ve başka giderleri	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
236	Geçen yıl borçları	1 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
237	Eski yıllar borçları	5 155
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

Bölüm 219 - 237 kabul edildi.

C — Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi.

BAŞKAN — Tümü hakkında söz istiyen var mı?

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Sayın arkadaşlarım; Millî Savunma Bakanlığı Bütçesini Bütçe raporunda inceden inceye tetkik ettim. Ayrıca Bütçe Komisyonumuzun yüksek çalışmalarında da bulunarak bütün teferruatına nüfuz etmiye çalıştım.

Kahraman Ordumuzun, Deniz, Kara ve Hava birliklerinin yiyecek, teçhizat, tâyinatı ve diğer bütün ödenekleri çok iyi hesap edilmiş, ihtiyaca göre bölümlere konulmuştur. Bu cihetle tasdikinize tamamiyle lâyıktır. Kahraman Ordu-

muzun Deniz, Kara ve Hava birliklerine 1948 yılı Bütçesinin hayırlı olmasını ve bütün hizmetlerinde, görevlerinde muvaffak olmalarını dilerken Yüksek Meclisin içten sevgi ve selâmlarının kahraman Ordumuza iblâğını diliyen önergemizi Sayın Başkanımıza sunuyorum.

BAŞKAN — Dr. Saim Ali Dilemre.

Dr. SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — Efendim Millî Savunma Bakanlığı bütçesinde bendeniz her sene aynı şeyi söylerim. Hekimlik için şimdi Otokarlar yapılmıştır, içinde operasyon salonu filân var. Yani yaralıya yalnız tentürdiyot sürmekle iş bitmez. Yarayı bıçakla temizlemek lâzımdır, ekserez yapmak lâzımdır. Çünkü bir kurşun ete tesadüf ettiği zaman etrafında kangren yapar. O kültür olur Kangrenli nesiçler bir yerini delip geçti mi iki üç milimetre etrafına kangren gazöz mikrobu yayar, onu ayıklamak lâzımdır. Bunu ayıklamak da uzun bir şey değildir. Eğer sadece tentürdiyot sürersen kangren septikten dolayı altı; sekiz gün sonra yaralı ölür. Hem de hastalık sâri olduğu için tehlikelidir. Geçen harbde tecrübelerimiz olmuştur. Çanakkale'de bunlardan çok gördük. Ekserez lâzımdır. İşte o kadar söylüyorum, Ekserez ... Ekserez. Bunun için Otobobiller, uzun büyük otomobiller lâzımdır. İçinde masa otoklav, pansıman alât ve edevatı. Bilhassa bugünkü harbde, geri ve ileri yoktur. Bu otomobili bir gerilere çekmek bir sipere filân sokmak lâzımdır.

İkincisi; Sayın Artunkal bir ufak Konserve fabrikası yapmıştı. Münir Birsel arkadaşımız da bu işi tevsi etmeye bakmalıdır. Askerî konserve fabrikası, bütün memleket için lâzımdır, ama, ordu için daha çok lâzımdır. Bu askerî konservecilik ordu için çok âcil bir şeydir. Bir seferberlik zamanında bu işi yetiştirmek lâzımdır.

Üçüncü söyliyeceğim şey; nedir o? Ne derseniz deyin. Tank alırsın, top alırsın, herşey alırsın. Bunlar esbabı müdafaa değil mi? Evet. Bunların en mühimmi sığınaklardır. Galip gelmek için ölmemek lâzımdır. Bunun için de haritacılar evvelâ mükemmel sığınak yapılabilecek dağları ve toprak parçalarını bulup göstermelidir. Bunların inşası için sistamatik bir şekilde ve ekskretuvarlarla çalışmak lâzımdır. Hiç değilse Ankara'ya 100 tane sığınak lâzımdır. Çungink'te Çinliler 500 - 600 sığınak yapmışlar Japonlar 15 gün üst üste hücum etmişler, bir şey yapamamışlar. Bu sığınakların en küçüğü 6 bin kişi alıyormuş. Onlar bu işi organize etmişler.

Seferberlik müdürlükleri diyoruz, maalesef bunların kaldırılması cihetine gidilmiştir.

Bu sığınaklar için tabiî magaralardan istifade etmek, yahut da şehirlerin yakınında bulunan dağları oymak için bir plân, bir harta tesbit etmek lâzımdır.

Arkadaşlar, İstatistik Genel Müdürlüğünden gelen şeylere bakıyormusunuz, bizim memleketimizde 440 tane dağ varmış ve 134 tanesi üç binden yukarı imiş. Demek ki, biz çok şey yapabiliriz. Tayyare fabrikası, şunu, bunu, ne duruyoruz yahu? Memleketin müdafaası için bunlar lâzımdır. Mesele buradadır.

Sonra saydığım otokarlardan, otomobillerden hiç yok. Kaç senedir söylüyorum, bunlardan bir tanesini görseniz veya katoloğda resmini görseniz ağzınızın suyu akar. (Gülüşmeler)... İçlerinde bunların, hastabakıcıları, şusu, busu şoförü ve sairesi tam tekmildir.

Ondan sonra bir dakikada şu seferberlik işine ilişeceğim. Askerlerle bir şehrin toplu tahliyesi nasıl olur? Meselâ dört bin kişilik bir şehri tahliye edeceksiniz ,bunu nasıl yapacaksınız? Meselâ Sinob'u nasıl tahliye edeceksin, tepeden tayyare hücumu var, bu işi gece veya gündüz nasıl yapacaksın? Bunları organize etmek lâzımdır. arkadaşlar, bu çok mühim bir şeydir. Demin bu seferberlik müdürleri kalsın mı kalmasın mı diye oya kondu arkadaşların kimi elini havaya kaldırdı, kimi kaldırdı. Fakat böyle değil, belki de buna sebep seferberlik müdürlüklerinin vazifelerinin iyi anlatılmamış olmasından oluyor, kendileri işlerini iyice bilmeleri veya onları kullanan makamların kat kat lâyihalar hazırlaması lâzımdı. Allah korusun, böyle bir anda ne yapmak lâzımdır? Şaşırıp kalmıyalım.

Bunları söyliyecektim.

MEHMET FAİK YILMAZİPEK (Bursa) — Sayın arkadaşlar, memleket müdafaası ve müdafaa için hazırlanması icabeden kuvvet hakkında bazı mâruzatta bulunacağım. Bu mâruzatımı da iyi izah edebilmek için biraz maziye gideceğim.

Bendeniz Çanakkale ve Lemberg cephesi mü-

dafaasını yapan ve cihanşümul bir şöhret kazanan 19 ncu fırka subaylarındanım. Çanakkale muharebesini yaptık, muvaffak olduk, cihanşümul bir şöhret kazandık. Fakat bu müdafaa müthiş insan zayiatına malolmuştur. Bunun en mühim sebebi bize lâzım olan takviye kıtaatını depolardan acemi olarak alıp bir taraftan talim ve terbiye bir taraftan da müdafaaya mecbur kalışımızdır. Ozaman 19 ncu fırkanın erkânı harbi bulunan Sayın Orgeneral İzzeddin Çalışlar çok iyi bilirler ki, biz Mehmet Çavuş siperlerini müdafaa ederken bir gecede 70 - 80 zayiat verdiğimizi biliyoruz. Bu acı insan zayiatı karşısında gençliğimiz galeyana geldi. Atatürk'ün bizzat tesbit ettiği Mehmet Çavuş siperlerini şu, şu, şu suretle müdafaa edileceği tesbit ve aksi takdirde yani siper düşmana kaptırıldığı takdirde müdafaada kusur eden kıtanın ya bu yeri istirdat veya istirdat için orada öleceği emri verilmişti. Fakat verdiğimiz müthiş zayiat karşısında çavuşlarımı çağırdım; onları ozamanın icabatı olarak nikâh üzerine yemin ettirdim ve onlardan söz alarak bölüğü geri aldım. Bu tertibatım sayesinde benim bölüğüm az zayiat vermiştir. Diğer bölüklerin zayiatı devam ediyordu.

Buradaki müdafaa muvaffak oldu. Fakat bence, bugünkü aklımla düşünüyorum; oradaki eritiğimiz Mehmetçiklerin herhalde beşte ikisini tasarruf edebilirdik. Çünkü arzettiğim gibi zayiat mühimdi. Mehmetçik talim görmeden geliyor, süngü takmasını, tüfenk doldurmasını bilmez. Bunlara bir taraftan talim gösterir, bir taraftan da müdafaamızı yapardık. Tabiî talim esnasında patırdı, gürültü olur ve bu da düşmanın ateşine sebep oluyordu.

Bunu arz ve izah ettikten sonra bugün elimizde bulunan beş sınıfımız, yani askerimiz silâh altına alınmadı, duruyor. Bana denilecek ki, sen bir tüccarsın, Faik Yılmazipek, bütçemizin üçte birini Millî Müdafaaya sarfettiğimiz bir zamanda yeniden orduyu silâh altına mı alalım? Alalım arkadaşlar; bedeli nakdiyi kabul ederek alalım. Bedeli nakdiyi hiç olmazsa üç bin lira olarak kabul edelim. Ben hesap ettim, silâh altına alınacak erlerden yüzde otuzu bedeli nakdi verecek durumdadırlar. Bunu alalım, bakiyesi için bütçeden tahsisata lüzum yoktur. Bütçeye bâr olmıyacaktır. Yüzde 30 dan aldığımız bedeli nakdi geri kalan yüzde yetmişinin masrafını karşılıyacaktır. Bedeli nakdî nasıl alınacak, bu eskiden olduğu gibi değildir. Bedeli nakdî aldığımız efrat için hususi alaylar yapalım: Meselâ Bursa'nın Kemalpaşa'sında, İnegöl'ünde veya yurdun ucuz yerlerinde bedelli alaylar yaparak bunların başına enerjik, çalışkan subaylarımızı gönderelim, bunlara yarım misli maaş zammı da verelim. Orada bunlar çalışsınlar, hem bu gençler iyi yetişir, hem de memleket müdafaası için yetişmiş kuvvetimizi elimizde tutmuş oluruz. Bugün silâh altına bu vatandaşları almamakla memleket iktisadiyatı mühim zarar görüyor. Evvelâ askere gideceğim diye evlenemiyor, bir iş sahibi olamıyor, devaire müracaat ediyor askerliğini yapmadın diye kabul edilmiyor. Bu işlerin önüne geçelim. Bugün görüyoruz ufuklar kara bulutlarla doludur, bu kara bulutlarda yarın ne çıkacağını bilmiyoruz. Birinci Cihan Harbinde olduğu gibi mühim miktarda Mehmetçik zayiatı vermiyelim, kuvvetlerimizi israf etmiyelim. Elimizde iyi talim ve terbiye görmüş askerler bulunduralım, bu çok mühimdir. Bir askerin elinde silâh parmağındaki nişan yüzüğü gibi oynamalıdır. Bunları iyi yetiştirirsek hemen çıkacak bir harb karşısında elimizde daha kuvvetli ve yetişmiş bir ordu hazır bulunur ve müdafaa vazifemizi hakkıyla yapar, az zayiatla kurtuluruz. Birinci Cihan Harbinde olduğu gibi cepheye yetişmemiş er sevketmiş olmayız.

Birinci Cihan Harbinden aldığım tecrübeye istinaden bu mâruzatımı Yüksek Heyetinize arzediyorum, Millî Savunma Bakanlığı ve Komisyonu bu işi tetkik buyursunlar.

Zannederim mâruzatım tecrübeye istinadetmiş olduğundan yerindedir ve Bütçeye bâr olacak şekilde değildir. Vatandaşlar vatani hizmetlerini yapmak için geldiği zaman hem onları askerî talim, terbiye görmüş olur, hem de ordu için hazır bir kuvvet bulundurulmuş olur, yarın bir hâdise olduğunda hem talim, terbiye kampları yapıp bir taraftan kısa müddetle terbiye etmek, hem de bu yolda zaman ve para sarfedilmiş olmasının önüne geçilmiş olacağına kaniim..

HÜSAMETTİN TUĞAÇ (Kars) — Sayın arkadaşlarım; söz almıyacaktım, fakat Sayın Üstat Saim Ali Dilemre'nin mühim bir konuya temas etmesi bendenizi de söz söylemeye mecbur etti.

Arkadaşlar; Birinci Cihan Harbi başlamadan harb aşağı yukarı askerî bir karakter taşımakta idi, fakat Birinci Cihan Harbinin daha ilk senesinde harb bu askerî karakterini kaybetti ve bir milletin maddi ve mânevi bütün kaynaklarını bir araya getiren ve onların harb maksatlarına sarfını istilzam eden bir mahiyet aldığı nlaşıldı, ozaman bir tâbir çıktı. Bu tâbir hâlâ mevcuttur: Topyekûn harb.

Arkadaşlar, topyekûn harbin ne demek olduğunu anlamıyan kimse yoktur. Kısa keseceğim. Top yekûn harb meselesi memleketin coğrafi durumu ile çok yakından ilgilidir. Bazı memleketler coğrafi vaziyet itibariyle daha müsait olabilirler ve harb zuhuru ihtimali başgösterir göstermez onlar harb hazırlıklarına başlıyabilirler ve azçok zamanları da vardır. Meselâ Amerika böyle bir durumda bulunduğu için biliyorsunuz hazırlıkları için ne kadar imkân buldu ve ne zaman harbe girdi. Malzemeleri boldu, vakti çoktu. Binaenaleyh hazar teşkilâtının sefer esaslarına göre değiştirilmesi ve kuvvetlerinin harb vaziyetlerine göre organize edilmesi dâvsını başarabildi. Biz o durumda değiliz. Demek ki, bizim için bir harb zuhuru ihtimali başgösterir göstermez harbin bilfiil içinde olabiliriz. Fevkalâde hal, seferberlik hali ve uzun, hazırlanma imkânlarını bulamıyabiliriz. Âni olarak hava taarruzlarına, kara taarruzlarına uğranılabilir. Şu halde bizim için harbe hazırlanmak bütün hazar boyunca ele alınması icabeden bir vatan dâvasıdır. Bunu orduya bırakamayız. Ordu kendine ait vazifeler üzerinde hazırlanır, tertiplenir. En modern bir durum iktisap edebilir. Bu onun vazifesidir. Fakat bunun yanında bütün memleketin harbe hazırlanması büyük bir Devlet meselesidir.

Arkadaşlarımız bu iş bizde anlaşılmamış ve takdir edilmemiş değildir. Daha 1931 senesinde Genel Kurmay Başkanlığında Millî Seferberlik Talimatnamesi diye bir talimatname hazırlandı ve burada bütün bakanlıklarına ait vazifeler tebarüz ettirildi. Ondan sonra bir kısmının bugün hayatına son verdiğimiz Seferberlik müdürlükleri vücuda getirildi. Fakat arkadaşlar bunu çok acı ve hazin bir duygu ile ifade ederim ki bu Seferberlik müdürlerinden birisi de bendenizdim, 7 sene İçişleri Bakanlığının Seferberlik Müdürlüğünü yaptım. Seferberlik müdürleri senelerce bu kuru talimatname ile başbaşa kaldılar, dertlerini anlatamadılar. esaslı iş görülemedi. Filhakika büyük bir harbe hazırlanma, memleketi topyekûn harbe hazırlama fakir bütçeler için kolay değildir. Çok paraya ihtiyaç gösteren, çok teknik işleri istilzam eden bir dâvadır. Fakat bunun yanında parasız yapılacak işler de pek çoktur ama, bakanlıklar bu işi kendine mal etmelidir. O şartla bu yürüyebilir. Parasız yapılacak birçok işler vardır.

İkinci bir nokta, bu dâva başsızdır. Memleketin topyekûn harbe hazırlanması dâvasını üzerine alan bir makam yoktur. Bir tâlimatname ve seferberlik müdürlükleri, Hepsi bu kadar. Bu işi kontrol eden bir makam mevcut değildir. Genel Kurmay Başkanlığı kendisinde, bunu resmen üzerine alacak bir salâhiyet görmemektedir. Ve buhususta kanuni bir hükme malik değildir.

Arkadaşlar, bu kısmı burada bitireyim. Artık bunun ehemmiyetini huzurunuzda daha fazla tebarüz ettirmeye lüzum yoktur. Diğer bir noktaya geliyorum. Harb bizim için muhtemel birhale geldiğinden itibaren vukunu da göz önüne almamız lâzımdır. Bunun için hazar vaktinde yapılacak ve harbe yarayacak, inşaat ve sınai tesisatı harbe hazırlık bakımından mütalâa ederek yapmak zaruretindeyiz. Saim Ali bir şey söylediler, yerinde olan bir sözdür. Çin - Japon harbinde Çunking senelerce Japon Hava kuvvetlerinin taarruzlarına mukavemet etti. Harbin sonuna kadar ınkıtasız devam eden Japon hava taarruzlarına sığınaklar sayesinde mukavemet etmiştir. Daireleri orada çalışmıştır. Halk orada çalışmıştır. Topografik vaziyet de müsait idi. Hükümet ve Halk sığınaklar sayesinde kurtuldular. Arkadaşlar; bunlar fevkalâde vaziyetlerde yapılacak şeylerden değildir, seferberlik zamanında yapılacak işlerden değildir. Geniş zamana sığdırılacak ve tam bir programla esaslı bir bilgi ile uğraşılacak dâvalardan birisidir. Yoksa Allah göstermesin harb patladığı zaman istilâ olabilir, panik olabilir, Ordu millete dayanarak harbeder, Memeleket kaynaklarına dayanarak harbeder. başımıza bir harb gelirse ondan kaçınamayız, ictinap imkânı yoktur. Bunu nazarı dikkate alıp o bakımdan işimizi şimdiden sıkı tutmamız lâzımdır.

Arkadaşlar, bir noktaya daha temas edeceğim. Bence büyük ehemmiyeti vardır. Seferberlik mü-

dürlerinin, Bakanlıklarda tek başına kalmalarında, alâkadar dairelerin kendilerine düşen işlere yabancı durmamalarının tesiri büyüktür. Bir memleket ve devlet devairi harbe nasıl hazırlanır? Nasıl çalışır? Devair rüesası bu bakımdan bilgi sahibi olmalıdır. İngilizler, Fransızlar, Almanlar, bunun için kurslar açtılar. Bakanlar demeyeyim, fakat bilûmum müsteşarlar ve müdürler kurmay subaylarla bir arada bu kurstan geçmişlerdir. Taki her daire kendi Bakanlığına ait harb hazırlıkları hakkında yeter fikir sahibi olsun. Aksi takdirde bugün lâğvettiğimiz Seferberlik teşkillerinin lâğvi doğrudur. Çünkü bu vaziyette hiç bir iş göremezler. (Kâfi kâfi sesleri).

Arkaşlar, bir şey daha arzedip sözlerime son vereceğim. Millî Savunma Kanunu diye topyekûn harb esaslarına dayanan bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Bir senedir Başbakanlıkta bekliyor. Bu kanun tasarısını Hükümet Meclise getirsin. Bu kanun çıktıktan sonra Hükümet paraya ait kısmını düşünür. Fakat parasız olan işleri organize etmek ve yapmak lâzımdır. Mâruzatım bundan ibarettir.

Gl. EYÜP DURUKAN (Hatay) — Arkadaşlar; Sayın Yılmazipek arkadaşımızın bu kürsüden fikirlerini beyan ve izah ederlerken bu arada bedeli nakdi işinin tekrar ihya edilmesi arzusunu izhar buyurdular.

Arkadaşlar, vatan borcu bilfiil ödenir. Para ile ödenmez. (Bravo sesleri) Bunu zengin ve fakir mutlaka bedenen ifa etmek mecburiyetindedir.

Geçen sene bu yolda vâkı olan bir müracaat üzerine bundan böyle bedeli nakdi alınmaması ve her şahsın, fakir ve zengin, bunu bedeni ile hattâ icabederse kanını dökerek ödemesi mecburiyetinde olduğu düşünülerek bedeli nakdi kaldırılmıştır. Bedeli nakdi artık tarihe karışmıştır. Bunun ihyasına imkân yoktur. Bu, kanuni hüküm altına alınmıştır. Bunu yüksek dikkat nazarınıza arzetmeyi faydalı gördüm.

MEHMET FAİK YILMAZİPEK (Bursa) — Sayın arkadaşlar, malûmu âliniz dilsiz maksadını ifade eder çünkü elleri vardır. Kuş uçar çünkü kanatları vardır. Vaziyetini ve huzur beni sıktığı için maksadımı izah edemiyeceğimi anlıyorum. Para olmazsa bir şey yapılamaz. Bendeniz huzurunuzu fazla işgal etmemek için kısa söyliyeceğim. Sayın Generalin ifadesini bendeniz edebiyat addederim. Malûmya bir ata sözü vardır: Şaksak eden nalçadır, İşi gören akçedir derler. Para olduktan sonra her iş görülür. Parasız hiç bir iş görülmez. Bence para, dünyada görünen tanrıdır. Vatan ve memleket işlerini bendeniz de takdirden âciz değilim. Birinci Cihan Harbinde dört cepheden terfi ve terfihim istenilmesi yüzünden Enver Paşa ile Cevat Paşa arasında ihtilâf çıkmıştı. Ben böyle bir zâbittim. Bugün bursa'da kalbur üstü bir fabrikatörüm. Binaenaleyh vatan ve millet müdafaası nedir, bildiğim gibi paranın kuvveti nedir onu da bilirim. Binaenaleyh edebiyatı bırakalım da bunları açık konuşalım.

Çanakkale müdafaasında benim demin beyan ettiğim gibi askerin bir kısmı tasarruf olunurdu, çünkü, Çanakkale'deki zayiatımızın sebeplerinden birisi de talimgâhlarımızda bir iki ay talim görmüş erlerin cepheye sevki yüzündendir. Misal olarak arzedeyim: Bir defasında Enver Paşa teftişe gelmişti bilirsiniz o zamanki askerler bu günküler kadar kültürlü değildi. Elhamdülillâh bugün umumi bir kültür yükselişi vardır, ozaman erleri biz öğretirdik. Enver Paşa sordu Allahın kimdir? Enver Paşa diye cevap aldı. Bu kadar acemi bir askeri doğrudan doğruya cepheye gönderip bunlara hemen talim terbiyesini ve memleket müdafaasını öğretmesi bir subay için kabil mi dir? Ben, bedeli nakdî versin de askerlik yapmasın demiyorum; para veren de askerlik yapsın diyorum. Bedel verenler hem para versin hemde 6 - 7 ay askerlik yapsın.

Bakınız, bunu sarahatla ifade ettim. Muhtelif mıntakalara ayıralım dedim. Bedeli nakdî veren vatandaşları altı ay için o mıntakalara gönderelim. Başlarına muktedir subaylarımızı verelim. O subaylar bir senede verilmesi icabeden malûmatı altı ayda versinler ve buna karşılık ta o subayların maaşlarına yarı nispetinde bir ilâve yapalım. Altı ay sonra bir heyet gitsin, teftiş etsin ve bunların yetişip yetişmediklerine baksın. Bu fikir mi yoksa askerin üç sene askerlik yapması mı doğrudur. Açık konuşalım. Mehmetçik senelerce ailesinden, evinden uzak duracağına ve müstehlik bir vaziyette kalacağına, altı ayda askerlik hizmetlerini öğrense ve biz de onun parasını alsak ve bu para-

yı orduya harcasak olmaz mı?

Sonra sayın General, birşey buyurdular. geçenlerde bedeli nakdî alınacakmış da falan... veya filân mâni olmuş. Hayır arkadaşlar, öyle değildir. Gazeteler daha evvelden bedeli nakdi iki bin lira, 2 500 lira üzerinden alınacak diye neşriyata başladılar. Bu işi takip ettim. Bir gün akşam üzeri Millî Savunma Bakanlığının gazetelerde neşrettiği bir tebliğini okudum. Pek hatırımda değil fakat aşağı yukarı şu mealde idi: 1111 numaralı Kanuna göre bu sene celbedilecek olan erlerden alınacak bedeli nakdî 270 lira olarak tesbit edilmiştir.

Bu ilân üzerine hemen Ankara'ya geldim Sayın Saracoğlu'na müracaat ettim. Dedim ki Millî Savunma Bakanlığı bedeli nakdiyi 270 lira olarak tesbit etmiş 270 liranın bugün ne kıymet ifade ettiğini bilmiyor musunuz dedim. Bunu iki cepheden tehlikeli görüyorum, birisi bu 270 lirayı her vatandaş veremez. İkincisi bu bedeli nakdî bugün silâh altında olan vatandaşlara da şâmil değildir. 30 - 36 aydır silâh altında bulunan vatandaşlara niçin şâmil olmasın. Silâh altında bulunan vatandaşa niçin şâmil olmasın. Mesele aynen şudur : Benim oğlum da o sırada askerdi, motörlü kıtaatta askerliğini yapıyordu, o zaman iki ay müddeti vardı, 4 bin lira vereyim, şimdi hürriyetini iade ediniz, dedim. Bu müracaatım üzerine Sayın Saracoğlu, Sayın Recep Peker'le temas etti, ricam ve teşebbüsüm üzerine bedeli nakdî almak kararı geri alınmıştır. Yoksa bu hususta herhangi bir encümen kararı veya herhangi başka bir teşebbüs neticesi geri alınmış değildir.

Çanakkale'de 4 ay fasılalı taarruza devam eden düşman müdafaaya geçti. Biz de bu durumdan istifade ederek elimizdeki askerin talim ve terbiyesi ile meşgul olduk, hazırladık. 7 - 8 Ağustos tarihinde düşmanın 30 bin kişilik ihraç hareketini bu sayede ve çok az zayiatla durdurduk. Çünkü erler yetişmişti.

Bu muharebe, Conkbayırı adını alır. Gösterdiğimiz muvafakiyeti işte buna takaddüm eden iki üç aylık talim ve terbiyeye medyunuz. Binaenaleyh, evvelâ para iş görür, sonra da iş yürür, Bugün cihanın kıvranması şusu, busu, hep para içindir arkadaşlar. Edebiyat yapmıyalım.

Gl. EYUP DURUKAN (Hatay) — Edebiyat değil, hakikati söyledim.

MEHMET FAİK YILMAZİPEK (Devamla) — Parasız işolmaz. Evvelâ para.

Beş sınıf eri silâh altına alamıyoruz. Bu vatandaşlar bir memuriyete giremiyor; herhangi bir sanayi teşebbüsüne giremiyor, iş hayatına atılamıyor, çünkü askerliği vardır. Arkadaşlar bunu kabul edersek bunların da önüne geçmiş oluruz.

Dr. SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — Hayır efendim hayır. Bu sevgili arkadaşım çok söyledi; hulâsası şudur; hem para almalı hem de askere almalı. Fakat üç sene yerine altı ay yaptırmalı, adam gibi yaptırmalı. Onlara söylemeli biz sizden bedeli nakdi alacağız, fakat şu şartla: Sizden para aldıktan sonra sizi adamakıllı da yetiştireceğiz, ondan sonra salıvereceğiz demelidir. O parayı vermezseniz askerlik üç sene dir.

Gl. FİKRİ TİRKEŞ (Sivas) — Zaten kanunda aynen yazılıdır.

Dr. SAİM ALİ DİLEMRE (Devamla) — O halde bendeniz bilmiyordum. (Gülüşmeler).

Gl. SADIK ALDOĞAN (Afyon karahisar) — Muhterem arkadaşlar; Millî Savunma bütçesinin bugün murakabesini yapıyoruz. Benim burada konuşacaklarım ne demokrat parti, ne şu bu parti adına olacaktır. Biz Türkler, memleket müdafaası mevzuubahis olduğu zaman, hepimizin kalbleri tek bir insanın kalbi gibi çarpar. Nasıl ki, haricî siyasette, Türkün istiklâl ve hürriyetine el uzatacak tehlikeler nereden gelirse gelsin, bütün Türkler onu kırmak için tek bir insan gibi hareket ederler. (Bravo sesleri) Bu itibarla burada konuşacağım şeyler, aziz arkadaşlarım her türlü ideolojilerin üstünde olacaktır. Memleket müdafaası üzerinde konuşacağım sözleri, lûtfen samimî olarak dinlemenizi ve beni sükûnetle konuşmaya teşvik etmenizi bilhassa rica ederim. (Çok güzel sesleri, gülüşmeler)

Hiç şüphe yoktur ki, aziz kardeşlerim, Büyük Meclisin yapacağı denetlemeler içerisinde üzerinde en büyük hassasiyetle duracağı bütçe Millî Savunma bütçesidir. Millî Savunma bütçesi, öyle Ticaret Bakanlığının bütçesi, yok Tarım Bakanlığı bütçesi gibi tetkik edilemez. Hattâ üzülerek söylüyorum ki, Ticaret, Ziraat şu ve şu Bakanlıklarının bütçeleri üzerinde Bütçe Komisyonumunun gösterdiği hassasiyet, yine Millî

Savunma Bütçesinin tetkiki yanında, tekrar arzedeyim, üzülerek söylüyorum, bu bütçe hakkında hiç bir şey söylenmemiştir. Bu kadar sathi bir tetkikle nasıl olur da Millî Savunma bütçesi ve Yüksek Meclisin huzuruna sunulabilir.

BİR SES — Siz Bütçe Komisyonunda yoktunuz.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Rica ederim efendim, ben olsaydım olmasaydım da o kadar ehemmiyeti yok. Ben hakikati arzediyorum.

Anayasamızın 40 ncı maddesinde Başkomutanlık Büyük Meclis'in yüce varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur, deniliyor. Şimdi müsaadenizle burada Başkomutanlık ne demektir onu arzedeyim: Hiç şüphe yoktur ki, Başkomutanlık, Millet Meclisinin kumandayı eline alıp da muharebede kuvvetleri kullanması demek değildir. Buradaki Başkomutanlık ordunun hazarda siyaseten ve fiilen hazırlanması ve harb halinde de harbin idaresi işlerinin Büyük Meclis elinde bulunması, demektir. Nasıl ki, Büyük Meclis icra kuvveini seçmiş olduğu Bakanlar Kurulu eliyle yürütüyorsa, harbin sevki idaresini aynı suretle Bakanlar Kurulu yani kabinenin eli ile yürütür. İşte bu itibarla biz harbin hazarda lâyıkiyle hazırlanıp hazırlanmadığını Millî Savunma işlerinin matluba muvafık yürütülüp yürütülmediğini, Büyük Millet Meclisinin yakinen tetkik etmesi ve ondan sonra kanaat getirmesi mecburiyetindedir. İşte bugün huzurunuza sevkedilen bu bütçe ilmî şekilde mürakabe edilmemiştir, ve bu murakabe ancak Büyük Millet Meclisinin seçmiş olduğu Millî Müdâfaa Komisyonu tarafından, yani mütahassısları tarafından etraflıca tetkik edilmeye muhtaçtır. Halbuki bu bütçe böyle esaslı ilmî bir şekilde tetkikten geçmemiş, ihtisasa dayanan bir kanun tasarısı haline gelmemiştir. Yalnız Bütçe Komisyonunun malî bakımdan, o da gayet sathi bir şekilde, tetkikinden geçip, huzurumuza sevkedilmiş bulunmaktadır. Görüyorsunuz ki, efendim; bugün tasvibinize arzolunan Millî Savunma bütçesi ilmî şekilde bir ihtisasa dayanan bir denetlemenin mahsulü değildir. Kamutaya bu şartlar altında takdimi de doğru değildir.

Şimdi diğer cihete geliyorum: Bu Millî Savunma Bütçesini Büyük Meclise sunacak olan mesul siyaset adamı kimdir? Millî Savunma Bakanı mı, yoksa Başbakan mıdır? 1944 senesinde bir kanun kabul edilmiştir. Bu kanuna nazaran Genelkurmay işlerinden... (Genelkurmay işleri demek, harbin sevkü idaresi, harbin siyaseten hazırlanması ve bütün Millî Savunmaya ait olan işler demektir.) Sevkü idare, emir ve komuta işi demektir. Bu da yine harble gayet sıkı alâkası olan sevkü idareye ait olup kül halindedir, tecezzi kabul etmez. Bütün bu işler çıkarılmış olan bu kanun Genelkurmay Başkanını mesul addetmektedir ve Genelkurmay Başkanı Başbakana karşı mesuldür. Başbakan da bütün bu işlerden dolayı Büyük Millet Meclisine karşı sorumlu bulunmaktadır. (Gayet tabiî sesleri) Gayet tabiîdir ama bugün buraya sunulan bütçe Başbakan tarafından değil, Millî Savunma Bakanı tarafından sunulmuştur. (Bakanlar Kurulu tarafından sunulmuştur sesleri).

Arkadaşlar; rica ederim müsaade buyurun sözümün başında da arzettiğim gibi sözlerime müdahale etmeyin, Genel Kurmay Başkanlığının vazife ve salâhiyetleri hakkındaki 4580 sayılı Kanunun sonunda şunlar yazılmıştır: 429 sayılı Kanunun ki, bu kanun 429 sayılı, Erkânı Harbiye Vekâletinin lâğvına ait bir kanundur. Bu kanunun 9, 10, 11 ve 12 nci maddeleri kaldırılıyor. Şimdi kaldırılmış olan 12 nci maddeyi burada okuyacağım :

«Madde 12. — Türkiye Büyük Millet Meclisi müvacehesinde umum askerî bütçenin mesuliyeti Millî Müdafaa Vekiline aittir.»

İşte arkadaşlar; Genel Kurmay Başkanlığının Vazife ve Salâhiyetleri hakkındaki Kanunla kaldırmış olduğumuz madde bu maddedir. Yani Millî Savunma Bakanından bu mesuliyet kaldırılmıştır. Şimdi bu kadar söyleyip de iktifa mı edeyim yoksa biraz daha söyliyeyim mi? (Devam sesleri, gürültüler).

Şimdi bundan sonra söyliyeceklerim biraz ağır olacaktır (Gürültüler, öyle ise söyleme sesleri, gülüşmeler). Müsaadenizle bundan sonra söyliyeceklerim biraz ağır olduğu için hiç birinizin kalbini ve arkadaşlarımın, aziz bakanların kalbini kırmak istemiyorum.

Gl. FİKRİ TİRKEŞ (Sivas) — Söyleyeceğiniz sözlerde ne bakanların kalbi ne de arkadaşların kalbi mevzuubahis olamaz. Bu milletin karşısında bu sözleriniz âdeta bir demagojidir.

Söyleyeceği sözleri eğer söylemiş olsaydı çok şey çıkardı altından, denecektir. Bu gibi sözlere meydan vermeyin. Meclisi Âli hiçbir şeyden gocunmaz, sizi dinler. Kimse yaralanmaz. Yalnız hitabet adabı ile konuş, kızma, asabileşme, güzel, güzel söyle, konuş, dinliyoruz. (Alkışlar).

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Zannedersem şimdiye kadar konuşmalarımda hiçbirinizin kalbini kırmadım.

Kısaca şunu söyliyeyim ki, bu kanun, bu madde gözönünden kaçmış ve farkına varılmamıştır. (Kaçmadı sesleri). Bu hususta söyleyeceklerim bu kadardır. Şimdi arkadaşlar; vaziyet şudur: Bu 12 nci madde kalktığına göre Millî Savunma Bakanından bu mesuliyet kaldırıldığına göre bütçenin münakaşasına imkânı kanuni kalmıyor. Ancak Başbakan tarafından Meclise sunulması lâzımdır. Şimdi bir teklif yapacağım, vakit yoktur, fakat teklifin de mutlaka kabul edilip edilmemesi, yine Heyeti Umumiyenin takdirine kalır. Bu kanun tasarısını Millî Savunma Komisyonundan katılacak zevatın da iştirakiyle Bütçe Komisyonunda Başbakanın da huzuriyle çabucak bir tetkike tâbi tutalım. Ondan sonra Bütçe Kanuni şekilde buraya gelsin. Bütçe Komisyonunda bu işi nihayet iki saatte yapabiliriz. Mahzuru yoktur. Götürelim, orada bir tetkikten geçirtelim. Meclisimizin içinde büyük komuta mevkiinde bulunmuş generaller vardır, mareşal, ihtisas erbabı birçok zevat bulunmaktadır. Millî Savunma Bütçesi bunların hiç tetkikinden geçmeden nasıl olur? Bu, öyle bir alelâde ticaret bütçesi; Ziraat Bakanlığı bütçesi gibi değildir. (Alelâde olur mu? sesleri).

Arkadaşlar; alelâde demekten maksadım, hiç şüphe yok ki, Millî Savunma Bütçesi, hiç bir bütçe ile kıyas edilemez, bunu sizler de takdir buyurursunuz. Onun için, bu kelimeyi kullandım. Bir teklifim vardır. Bu teklifimde diyorum ki, falan kanunla Millî Savunma Bakanlığına verilmiş olan salâhiyet ve mesuliyetler alındığı için, bunu Başbakanın huzuru ile evvelâ Millî Savunma ve sonra da Bütçe Komisyonunda şöyle bir seri tetkikten geçirelim, kanuni hüküm yerini bulsun. Burada elbirliğiyle bu işi neticelendirelim. Mâruzatım bundan ibarettir. (Bravo sesleri, alkışlar).

İSMAİL HAKKI ÇEVİK (Eskişehir) — Arkadaşlar, bir Milletvekili Millî Savunma Bütçesinin müzakeresi münasebetiyle bedeli nakdinin alınması doğru mu, değil mi; alınmalı mıdır, alınmamalı mıdır? mevzuunu münakaşa ederken bu kürsüden Türk tarihine malolan kahramanlıklarını takdir ettiğimiz şahsiyetlerine Enver ve Mustafa Kemal Paşaların hayatı askeriyelerine temas etti.

Arkadaşlar; ben şahsım namına şunu söylemek isterim ki, bu kürsüde milletin tarihine malolmuş şahsiyetlerin vaziyetleri münakaşa edilemez. Ancak onları tarih münakaşa eder. Ben bu hissi ifade etmek için huzurunuza geldim. (Bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN — Arkadaşımız bir maksatla, bu mütalâayı burada izah ederken tarihini şerefle geçirmiş ve iki büyük Türk kumandanından, bazı hâdişeler dolayısiyle hürmetle isimlerinden bahsetti. Yoksa burada bu iki Türk büyüğü ve kahramanımız için bir şey denmemiştir.

CEMİL SAİD BARLAS (Gaziantep) — Sayın Gl. Aldoğan arkadaşım, Millî Savunma Bakanlığı Bütçesinin tamamen Millî Savunma Komisyonu tarafından tetkik edilmesi hakkında bir önerge vermişlerdir. (Daha okunmadı sesleri, vermediler sesleri). Önerge okunmadığı halde önerge aleyhinde konuşacağım, noktai nazarlarına cevap vereceğim.

Evvelemirde Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi Hükümet tarafından Meclise sevkedildiği zaman Başbakan Hasan Saka'nın imzasiyle gönderilmiştir. Bütçenin, gerek Anayasa mucibince, gerek şimdiye kadar olan bütçe tatbikatı dolayısiyle Meclise karşı sorumlu olan Başbakan Hasan Saka'dır. Bütün vatandaşlar Millî Savunmanın memleket için bir zaruret olduğunda, köylüsünden şehirlisine, talebesinden sokakta gezen ferdine kadar herkes mutabıktır. Fakat arkadaşlar Millî Savunma Bütçesinin hususiyeti vardır diye onun ayrı bir komisyona gitmesine lüzum yoktur. Tarım Bakanlığı Bütçesi de memleketin savunması bakımından, modern harbte, Millî Savunma Bütçesi kadar mühimdir. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi de memleketin savunmasında Millî Savunma Bütçesi kadar yer almış mühim bir bütçedir. Bu bakımdan bütün bütçelerin kendi hususi komisyonlarından geçmesi, bir bütçenin diğer bütçelerden ayırt edilmesi, memleketin ne hususi bünyesi bakımından

nede demokratik gelişme bakımından ve nede memleketin millî emniyeti bakımından kabili tecviz değildir.

Arkadaşlar; Başbakanlığa bağlı olan Genel Kurmay, doğrudan doğruya Başbakanlığa bağlı olmakla beraber, Bütçe Encümeninden geçmiş olması ile vazifesini yapmaya mâni hiç bir şey mevcut değildir. Bu bakımdan ben arkadaşımın endişelerine iştirak etmiyorum, yerinde görmüyorum. Şifahi yaptıkları teklifte bir tek misal gösteremezler bendenize. Dünyanın hiçbir yerinde Genel harbde askerin sevkü idaresi ile siyasi idare birbirinden ayrılamaz. Çorçil ve Ruzvelt milletlerine karşı harbin tek mesulü idiler. Binaenaleyh Millî Savunmayı, sevkü idare bakımından, Devletin ana bünyesinden ayırmaya imkân yoktur. Usul bakımından, esas bakımından, memleketin müdafaası, bilhassa modern harbte bir kül teşkil etmektedir ve dünyanın her yerinde Hükümet reisleri harbin sevkü idaresi bakımından tek sorumlu kimselerdir. Bu bakımdan sayın General Sadık Aldoğan'ın, diğer bütçelerden ayrı olarak ve Millî Savunma Bütçesine hususi bir mahiyet vererek, bunun Millî Savunma Komisyonundan geçmesi teklifleri gayet yersizdir. Ben kendilerinden şunu beklerdim. Hakikaten memleketin müdafaasını endişeye düşürecek bir şey görüyorlarsa, bir takrir hazırlasınlar ve hafi bir celse teklif etsinler.

SEDAT DİKMEN (İzmir) — Herşey Millet huzurunda.

CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Yine Millet huzurunda demektir. Demokrat Parti adına.

FİKRİ APAYDIN (Kayseri) — Şahsi konuştuğunu Paşa söyledi.

CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Ben Demokrat Parti adına söyledi demedim.

SUPHİ BATUR (Sinob) — İcabederse o şekilde de yaparız.

CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Bu bakımdan sayın Generalin teklifi yersizdir.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Afyon Karahisar) — Aziz arkadaşımız Cemil Said Barlas benim buradaki mütalâalarımın sanki hukuki, sayisi bir kıymeti yokmuş ve sanki ben bu işten anlamıyormuşum gibi mütalâa beyan ettiler.

Aziz Barlas, bu mevzu zatı âlinizin pek aklımızın ermiyeceği şeylerdir. (Gülüşmeler). Beni bunun üzerinde fazla durmaya mecbur kılmayın. Müdafaayı memleket meselesi mevzuubahistir. Burada bunu keselim, yoksa işi âkademik şekle sokarsak bunlardan memlekete hiçbir fayda gelmez. (Güzel güzel sesleri), (Alkışlar).

BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUAMMER ERİŞ (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, Sayın General Sadık Aldoğan Millî Savunma Bütçesinin, Bütçe Komisyonunda sathi bir tetkiktan sonra belki de ilmî bir şekilde murakabe edilmemiş olduğunu ifade buyurarak Millî Savunma Bütçesinin Millî Savunma Komisyonu ile Bütçe Komisyonunun müştereken tetkik etmesini istediler. Yüksek Heyetinizin malûmudur ki, Büyük Meclisin mesaisi İçtüzük'le tâyin edilmiştir. İçtüzüğün 126 ncı maddesinin ikinci fıkrası; Bütçenin Bütçe Komisyonunda incelenmesini âmirdir. Bütçe Komisyonu üyeleri arasında bu mevzularla ilgili arkadaşlar bulunduğu halde gerek İçtüzük'ün ve gerekse 1453 numaralı kanunun gerekli hükümleri dairesinde yani, hattâ Millî Savunma kadrolarını incelemek suretiyle Millî Savunma bütçesini tetkik etmiş, muvafık görmüş, Yüksek Huzurunuza getirmiştir. Onun için Sayın Generalin sathi bir tetkik diye ifade ettiği bu tetkikin mümkün olan itina ile yapıldığını Yüksek Heyetinize arzederken bu mevzuda sorulacak suallere cevap vermek mevkiinde bulunduğumu da beyan ederim. (Bravo sesleri).

BAŞKAN — General Fikri Tirkeş.

Gl. FİKRİ TİRKEŞ (Sivas) — Efendim, Millî Müdafaa Bütçesi konuşulurken ortaya bir bedeli nakdi meselesi çıktı. Bu, kanunla sarih hükümler altına alınmış bir mesele idi, bu bitti, arkasından arkadaşımız güya milletten saklanılmış ve kendisi söylerse çok büyük vakıalar yaratacak bir zemin varmış gibi bu Bütçenin içerisinde neler saklanmış veya neler noksansa bunu mevzuubahis etti ve kendisi açıkça dedi. Bundan kimse yaralanmaz, hakikati söyliyen milletvekiline herkes arzı şükran eder.

Şimdi, Millî Savunma Bütçesinin tetkikında ben samiin sıfatiyle bulundum. Müsteşar, diğer müsteşarlar kendisi gibi akademik tahsil görmüş yüksek subaylar, bunların heyeti umumiyesi, bu bütçe üzerinde Vekâlette çalışmışlar, Genelkurmayda çalışmışlar, Başbakanlıkta çalışmışlar ve bu bütçeyi büyük bir tetkik mahsulü olarak getirmişlerdir. Şimdi bu bütçeyi

alıp da askerî encümene götürmek suretiyle, ne gibi bir ihtisas imiş, ki, oraya götürülünce neler tetkik ettirilecektir? Yaraladığı insanları sağında, solunda görüyoruz. Kendisi gibi aynı tahsili görmüş insanlardır, orduda muvazzaf zâbitlerdir, her şeyi doğru yapmışlardır ve bütçe millet huzuruna gelmiştir. Bunu izah etmek isterim..

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Muhterem arkadaşlar; müzakeremizin en hassas noktalarından birisi; tenkitlerimizin herhangi dairelye tallûk ederse etsin teknik eleman; mesul insanlar; Devlet memuru sıfatiyle alın teri döken insanlara mâtuf olmayışıdır. Görüştüğümüz şey bir Hükümet politikasının, bir Hükümet güdümünün tenkidinden ibarettir. Tenkitlerimiz hangi istikâmete giderse gitsin, bunlar sağda, solda emek vermiş şahısların emeklerini inkâr etmek, güçümsemek mânasını taşımaz.

Bunu tasrihe lüzum görüyorum. (Güzel, pekâlâ sesleri).

BAŞKAN — Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

B.		Lira
238	Bakan ödeneği BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	5 329
239	Aylıklar BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	123 603 777
240	Temsil ödeneği BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	129 000
241	Hizmetliler ücreti BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	8 327 975
242	Geçici hizmetliler ücreti (Kara, Hava, Deniz, As., Fb., Harita) BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	30 000
243	Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanların ücretleri BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	1 916 168
244	Geçici tazminat BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	833 000
245	4598 sayılı Kanun gereğince verilecek çocuk zammı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	3 618 100
246	4598 sayılı Kanun gereğince verilecek doğum zammı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	509 200
247	4598 sayılı Kanun gereğince verilecek ölüm yardımı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	110 500
248	4178 sayılı Kanun gereğince verilecek yakacak zammı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	351 440
249	3779 sayılı Kanunun 10, 11 ve 1059 sayılı Kanunun 5 nci maddeleri gereğince gedikli ve erbaşlara verilecek ikramiye ve mükâfat BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	18 000
250	657, 3485, 4334 sayılı kanunlar gereğince verilecek zamlar ve tazminatlar BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	2 159 500
251	4335 ve 4688 sayılı kanunlar gereğince verilecek uzmanlık ücret ve gündelikleri BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	172 835
252	1144 ve 4145 sayılı kanunlar gereğince denizaltı ve dalgıç ödeneği BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	250 000
253	Kırtasiye BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	161 465
254	Tersim gereçleri BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	17 500
255	Döşeme ve demirbaş BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	203 150
256	Basılı kâğıt ve defterler BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	240 700
257	Öteberi giderleri BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	600 100
258	Posta ve telgraf ücretleri BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	2 100 000
259	Telefon ve başka haberleşme ücret ve giderleri BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	320 509
260	Kira karşılığı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	650 000
261	Bakanlık otomobili giderleri BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	4 000
262	Sürekli görev yolluğu BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	2 050 000
263	Geçici görev yolluğu BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	1 170 000
264	Müfettişler yolluğu BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	100 000

B.		Lira
265	Yabancı memleketlere gönderileceklerin yolluğu (Kara, Hava, Deniz, As., Fb., Harita)	730 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
266	Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanların yolluk ve başka gerekli giderleri	1 000 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
267	Tâyinat	86 244 252
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
268	2852 sayılı Kanunla verilecek yemek karşılığı	145 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
269	Yem	15 768 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
270	Muytabiye	1 080 009
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
271	Yakacak, aydınlatma, ısıtma	10 070 916
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
272	Giyecekler	29 199 450
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
273	Teçhizat	5 182 668
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
274	Harb gereçleri, teçhizat ve tahkimat karşılık ve giderleri	16 726 572
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
275	Uçak fabrikaları işçi ücreti	3 600 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
276	Denize ait harb gereçleri, teçhizat, çeşitli gereçler ve devriçark	11 805 600
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
277	Askerî fabrikalar genel giderleri	15 600 00
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
278	Ecza ve sıhhi gereçler giderleri (Kara, Hava, Deniz, As., Fb., Harita)	1 199 400
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
279	Tedavi giderleri (Kara, Hava, Deniz, As., Fb., Harita)	75 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
280	4598 sayılı Kanun gereğince tedavi giderleri ve yollukları (Kara, Hava, Deniz, As., Fb., Harita)	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
281	Veteriner ecza ve gereçleri giderleri (Kara, Hava, Deniz As., Fb., Harita)	150 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
282	Hayvan satınalma ve tazmini (Kara, Hava, Deniz As., Fab., Harita)	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
283	Gaz ve gazdan korunma giderleri	69 002
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
284	Taşıma giderleri	5 130 099
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
285	Taşıtlar satınalma karşılığı (Harita)	35 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
286	Motörlü vasıtalar giderleri	5 994 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
287	Yapı ve onarma işleri	4 613 700
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
288	Hava meydanlariyle yolları ve depoları yapımı	1 538 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
289	Okullar giderleri	225 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
290	Basımevi giderleri	14 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
291	Pasif korunma giderleri	3
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
292	2441 sayılı Kanun gereğince Tekel Genel Müdürlüğüne ödenecek eşya ve malzeme taksiti	9 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
293	Manevra giderleri	623 380
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
294	Staj ve tahsil giderleri (Kara, Hava, Deniz, As., Fb., Harita)	1 027 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
295	Fen ve sanat Gl. Md. deneme ve muayene giderleri	200 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
296	Askerlik müzeleri giderleri	38 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
297	Yazı tercüme ve yayın kitap, dergi ve abone karşılıkları	96 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
298	Sınırlama Komisyonu giderleri	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
299	Sanık olarak askerî mahkemelere gönderileceklerle şahit ve vukuf ehli olarak gönderileceklerin giderleri	27 501
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
300	4511 sayılı Kanun gereğince verilecek ikramiyeler (Kara, Hava, Deniz, As., Fb., Harita)	75 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
301	3575 sayılı Kanun gereğince As., Fb., Emekli ve Yardım Sandığı keseneği karşılığı	623 380
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
302	4644, 4805, 4806, 4807 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	6 622 210
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
303	Tersaneler giderleri	1 500 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
304	Spor giderleri	18 001
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
305	Uluslararası konkripliklere iştirak giderleri	120 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
306	Uluslararası Kurumlara katılma giderleri	6 600
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
307	İltica edenler giderleri	48 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
308	Esiredilenler giderleri (Kara)	3 280
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
309	Geçen yıl borçları	21 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
310	Eski yıllar borçları	11 650
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

ÖNERGELER

1. — Hatay Milletvekili General Eyup Durukan'la iki arkadaşının Ordumuza Büyük Millet Meclisinin candan selâm ve güveninin bildirilmesine dair önergesi,

2. — Erzurum Milletvekili General Vehbi Kocagüney'le iki arkadaşının Ordumuza Büyük Millet Meclisinin candan sevgi ve selâmlarının bildirilmesine dair önergesi

BAŞKAN — İki önerge vardır, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Aziz vatanımızı her yerde ve her vakit canını da feda etmekten çekinmiyerek savunmaya hazır ve kaadir olan kahraman kara, deniz ve hava ordumuzun en büyük Komutanından en küçük erine kadar hepsine Büyük Millet Meclisinin candan selâm ve güveninin bildirilmseini arz ve teklif eyleriz..

Hatay Milletvekili	Gazianteb Milletvekili
Eyup Durukan	Gl. Aşir Atlı

Van Milletvekili
Rüştü Oktar

Yüksek Baskanlığa

Milllî Savunma Bakanlığının Bütcesinin kabulü dolayısiyle Yüksek Meclisin kahraman ordumuzun kara, hava ve deniz bütün kuvvetlerine candan sevgi ve selâmlarımızın bildirilmesini arz ve teklif ederiz.

Erzurum Milletvekili	Kütahya Milletvekili
Gl. Vehbi Kocagüney	Orgl. Asım Gündüz
Ankara Milletvekili	Kayseri Milletvekili
Korgl. Naci Tınaz	S. Avgın

BAŞKAN — Arkadaşlar; önergeleri oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmiyenler... Önergeler oy birliği ile kabul edilmiştir.

(Sağdan ve soldan sürekli alkışlar).

BAŞKAN — Vatan ve milletin ve Türk inkilâbının şerefli, gayretli ve azimli koruyucusu, kollayıcısı olan ordumuza Büyük Kamutay'ın bu yerinde güven ve içten tezahürünü Başkanlık, yüksek iradelerine uyarak iblâğ edecektir.

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI MÜNİR BİRSEL (İzmir) — Sayın arkadaşlarım; Bütçe konuşmaları vesilesiyle burada muhtelif konular üzerinde konuşan arkadaşların kıymetli mütalâalarını dinledim. Gerek Kamutayda gerek Komisyonda ve gerek dışarıda Büyük Meclisin sayın üyelerinin ordumuz ve Millî Savunmamız için lûtuf buyurdukları ve buyuracakları mütalâaları Hükümetinizin sorumlu uzuvları daima gözönünde tutacaklar ve yetkili teknik elemanları ile birlikte tetkik ederek varacakları neticelerden teşkilâtı faydalandıracaklardır. Bu mütalâaları her zaman için bir ikaz ve irşat te-

lâkki ederim. Gerek burada konuşan ve gerk komisyonda ve gerek dışarıda bu suretle ikaz ve irşatta bulunan arkadaşlara teşekkür vazifemi burada ifa etmek isterim.

Şimdi ittihaz buyurduğunuz son karar üzerine şunları arzetmek isterim: Aziz arkadaşlarım, Devlet gelirlerinin büyük bir kısmını tahsis buyurduğunuz Millî Savunma Bütçesinin kabulü vesilesiyle ordularımız için, izhar buyurduğunuz sevgi ve güven hislerine, Ordu namına şükranlarımı, tâzimlerimle arzederim.

Ordularımızın, en küçüğünden en büyüğüne kadar her ferdi için sevinç ve iftihar kaynağı olan bu değerli hislerinizi, bu kararınızı ordulara bildirmek benim için hem şerefli, hem zevkli bir vazife olacaktır.

Kara, Deniz ve Hava ordularımız, asîl Türk Milletinin hakiki mümessili Büyük Millet Meclisinin emrinde, heran ve bütün varlığı ile görevi için hazırdır. (Bravo sesleri, alkışlar).

Bu görevini, asîl kanını damarlarında taşıdığı büyük Türk Milletinin şanına, baştan sonuna kadar şeref sayfaları ile dolu tarihine yaraşan kahramanlıkla her zaman başaracaktır. (Sürekli alkışlar).

Arkadaşlar; yurt ve istiklâlimizin kahraman bekçileri, güveninize, büyük Milletimizin sevgi ve inanına lâyiktır ve hiç şüphesiz daima lâyik olacaktır. (Bravo sesleri ve alkışlar).

D — İçişleri Bakanlığı Bütçesi:

BAŞKAN — Söz istiyenlerin adlarını okuyorum:

Refik Koraltan, Sait Köksal, Cemil Sait Barlas, İhsan Olgun, Suphi Batur, Nuri Özsan, Eminittin Çeliköz, Cenap Aksu, Salim Aksu, Ahmet Kemal Varınca, Lûtfi Aksoy, Akif Eyidoğan, Fayik Öztrak.

Refik Koraltan!

REFİK KORALTAN (İçel) — Arkadaşımız Suphi Batur Partimiz adına konuşacaktır. Benim yerime kendisine söz verilmesini rica ediyorum. Onun yerine de ben söyliyeceğim. Söz sırasının değiştirilmesini rica ediyorum.

SUPHİ BATUR (Sinob) — Sayın arkadaşlar; bütçe müzakeresinde faydalanarak İçişleri Bakanlığını alâkadar eden muhtelif meselelere temas ederek partimizin görüş ve düşünüşlerini ortaya koymak için söz almış bulunuyorum.

İçişleri Bakanlığı çerçevesinde mütalâa edilmesi lâzımgelen Devlet hizmetleri bütün vatandaşları doğrudan doğruya alâkadar eden; Anayasa hükümleri dairesinde herkesin eşit hakka sahip olarak kanun hükümlerine tâbi bulunması, umumi asayişin korunması, nüfus gibi âmme hizmetleri, köy, kasaba ve şehir idarelerinin tanzimi gibi mahallî işler teşkil etmektedir.

Mülki teşkilâtımız bugün için istikrar bulmuş bir halde değildir. Muhtelif vesilelerle vilâyetlerin çoğaltılması, azaltılması; umumi müfettişlerin çoğaltılması, kaldırılması mevzuları ortaya atıldığı ve 1340 senesinde kurulup bugüne kadar bir kaçının lâğvedilmesi, lâğvedilen iki vilâytin yeniden teşkili, yeni bazı vilâyetler kurulması şeklinde tezahür eden vilâyetler teşkilâtı münakaşa edilebilecek durumdan kurtulamamış ve ne umumi idare ne de mahallî idareler bakımından bir bütün ifade eden vilâyet manzumeleri meydana getirilmemiş bulunmaktadır.

Vilâyet idaresinde hal böyle olmasına mukabil bir kısım nahiyelerin kaza haline getirilmesi suretiyle az çok bir istikamet aldığı görülmekte ise de idare teşkilâtının halka daha çok yaklaştırılması gibi müspet ve memleketimiz şartlarına göre pratik mâna taşıyan yeniden kazalar teşkil işi de plânlaşmış bir manzara arzetmemektedir.

Nahiyelere gelince: yıllarca tam teşekküllü nahiyeler vücuda getirmek noktası üzerinde durulmasına rağmen bu işte tahakkuk ettirilememiş ve nahiye teşkilâtımız bir karakol ve tebliğat merkezi olmaktan bir adım ileriye götürülememiştir. Zira nahiye teşkilâtımızı birer sağlık ve nüfus memuru ile olsun teçhiz ederek halkın hiç olmazsa mahdut hizmetlerinde kolaylığa mazhar olması sağlanamamış ve bu suretle nahiye teşkilâtımız idare kuruluşumuzun halka faydalı bir nüvesi haline sokulamamıştır. Nahiye kuruluşumuz o derece ihmale uğramıştır ki, İçişleri Bakanlığı çerçevesindeki Jandarma Genel Komutanlığı nahiye merkezlerinde karakol binaları vücuda getirdiği halde bugün nahiyelerimizin çoğunda birer Hükümet konağı mevcut değildir. Ve ekseriyetle köhne bina-

larda bir bayrakla nahiye müdürlüğü levhasından başka birşey yoktur.

Tereddüdsüz söyliyebiliriz ki, plânlı bir manzara arzetmiyen ve bugünkü ihtiyaçları karşılıyamıyan ve memleket şartlarına her bakımdan uygun olmıyan idari taksimatımız yeni baştan tetkika tâbi tutulması artık kaçınılmaz bir zarurettir.

Muhterem arkadaşlar, İçişlerimizi alâkadar eden mühim bir dert de vilâyet, kaza nahiye idarelerimizdeki eleman noksanlığının ikmaline muvaffak olunamamıştır. Bugün için birçok kazalarımızın kaymakamsız oluşu ve bir valilik açıldığı zaman bu makamı dolduracak yeter derecede elemanların hazırlanmamış olması bu vakıayı açıkça gösterir. Bu noktaya temas eder bir vakitler meslekten yetişen valilerin beklenildiği randımanı vermedikleri şeklinde ileri sürülen kanaatin yerinde olmadığına ve bunun valiliğin sırf (Politique) politik bir memuriyet telâkki edilmesinden doğduğu ve merkeziyetçi bir idare zihniyeti içerisinde merkezdeki otoritelere meram anlatabilenin istediği tahsisatı ve imkânları koparabilmesi gibi bir vakıanın tersine ifadesinden ileri geldiği kanaatindeyiz. Mülkiye âmirliği vazifesinin ehemmiyeti üzerinde söz söylemeyi zait görürüz. Bu bakımdan teşkilât kanununun derpiş ettiği şekilde açık kaza bırakmıyacak kadar kaymakam yetiştirilememiş olması, üzerinde durulacak bir noktadır. Bu bahiste vazifenin ağırlığı nispetinde kaymakamlara vazifelerinde emniyet sağlamak ve mânen tatmin etmek bakımından isabetli bir hattı hareket takip edilmediğini kaydetmemek haksızlık olur.

Halkla en yakın temas halinde bulunan ve nazari olarak kendilerinden köylerimizin kalkınmasını beklediğimiz nahiye müdürlerinin kâh komiserlerden, kâh rasgele elemanlardan seçilmeleri bu müesseseyi verimsiz kılan âmillerden birisi olmuştur. Son iki senelik idareye ait şikâyetlerin çoğuna bu kifayetsiz nahiye müdürlerinin sebebiyet verdikleri de aşikârdır.

Vali ve kaymakamların terfi, tâyin ve nakil işleri de gerektiği gibi adalet kaidelerine uygun olarak yapıldığı da iddia edilemez. Nakil ve hele mecburi Şark hizmetinin tatbik şeklinde politik mülâhazanın, iltimasın ve adam kayırmanın yer bulduğunu ileri sürmek asla bir haksızlık sayılmamalıdır. Burada bilhassa memurların kış ortasında bir yerden, diğer bir yere kaldırılmalarının ne kadar mahzurlu ve bir aileyi yıkacak kadar elîm olduğunu da belirtmek isteriz. Bütün bu saydıklarımız mülkiye memurlarına emniyet ve itimat telkin etmiyecek unsurlar arasındadır.

Bunlara ilâveten, vilâyet idaresi, nüfus ve köy kanunlarının bugünün ihtiyaçlarını karşılıyamıyacak durumda olduğunu da zikretmek isteriz. Nüfus kütüklerimizin perişan hali, köy muhtar ve ihtiyar heyetlerinin, karakolların ve idare âmirlerinin kapıkulu derecesine inmiş durumları bu görüşümüzü teyit eder.

Sayın arkadaşlar; Türkiye'de 40 000 köy olduğu her vesile ile ifade edilmesine ve umumi bir kalkınmanın ancak köyde başlıyan bir inkişafla mümkün olacağı noktasına afaki olarak, herkesin işaret etmesine rağmen, köy idaremiz son derece ihmale uğramış ve bir nahiye, kaza veya vilâyete bağlanması işi de gerektiği gibi ele alınmamış ve halk için kolaylık ifade edecek bir şekle sokulmamış bulunmaktadır. Zaman zaman köylerimizin birleştirilmesi, köy birlikleri kurulması gibi fikirlerin ortaya atıldığı görülüyorsa da menşei ekseriyetle diğer milletlerden gelen bu nazari görüşler Türkiye'de köy idaresinin kalkınmasına yarıyacak bir neticeye dayanmıyordu. Köy işlerini konuşurken mühim bir meseleye de temas etmek yerinde olacaktır. Mevzu kulaklarımızı tırmalıyacak; Suvie, Oksi, Zangariya, Foha, Muda gibi bazı isimler zikrederek girmek istiyorum. Bunlar maatteessüf Trabzon vilâyetinin Akçaabad kazasına bağlı birkaç köy ismidir. Yıllardır bir plân dâhilinde köy adlarının değiştirilmesi her talebe karşı verilmiş bir cevap olduğu halde bu gibi Türkçe olmıyan adlar bırakılmış ve bu vakıa zaman zaman memleket içinde hatalı kültür telâkkilerine imkân ve fırsat vermek gibi bir netice meydana getirmiştir.

Sayın arkadaşlar; köy idaremizin asıl parmak konacak tarafı köyü, Köy Kanunu ve diğer kanunlarımızla mutlaka kendi yağı ile kavrulmak ve bir mükellefiyetler silsilesi altında bırakmak gibi bir manzume vücuda getirilmiş olmakta görüyoruz. Köyün günlük ıstırabı, bu mükellefiyetlerin istihsal hayatını ve vatandaşın tahammül gücünü sarsan bir ölçüde tatbik edilmesidir. Muhtelif kanunlarla köylüye yükletilen mecburi iş mükellefiyeti gün hesabiy-

le yüzün çok üstündedir. Bataklıkların kurutulması, sıtma ile savaş, köy okulları inşası, köyün mecburi ve ihtiyari işleri, orman yangınlarının söndürülmesi gibi kanunların köy ve köylü için ortaya koyduğu mükellefiyetler sistemi acı bir yakıa olarak karşımızda durmaktadır. İnkilâp anlayışı içinde siyasi ifadesinin (Milletin efendisi) gibi bir tâbir alan köylümüz sağlık, eğitim, bayındırlık ve sair bakımlardan Devletin umumi imkânlarından hiçbir suretle faydalanamamış ve kendi haline bırakılmış bir haldedir.

Bundan başka köy salmaları da köylü için çok ağır bir vergi mahiyetini almıştır. Köy Kanunundaki 20 lira haddi köylünün verme kabiliyeti ile bir hizada nazarı dikkate alınmış değildir. Her şeye müdahaleyi itiyat edinmiş idare köyün bu mevzuuna da el atmış ve onu dilediği gibi indirip bindirmekte hiçbir mahzur görmemiştir. Dolaştığımız bütün köylerde köy bütçelerinin idare tarafından evvelce kararlaştırılmış rakamlara göre doldurulduklarını ve ihtiyar heyetlerine bu emrivakiyi sadece mühürlemek gibi garip bir külfet kalmış olduğunu gördüğümüzü söylemek kâfidir sanırız.

Arkadaşlar; bu salma bahsi köylüye okadar ıstırap vermiştir ki, yakın zamanlara kadar bu 20 liralık haddi de insafsızca tecavüz edilmiş ve yüzü hattâ ikiyüzü bulan salma tahakkukları yapılmış ve bu paralar bütün şikâyetlere ve feryatlara rağmen köylüye keçisi, koyunu öküzü sattırılarak tahsil edilmiştir. Bu ve buna mümasil işler için Başbakanlık, İçişleri ve Millî Eğitim Bakanlıklarında feryatnameler mevcut bulunmaktadır. Bütün bunlar hakkında salâhiyetli Bakanların işi sükûtla ve şikâyet arzuhallerini birbirlerine havale ile geçirdiklerini söylemek hakikatın ifadesi olarak telâkki edilmelidir.

Ayrıca köy salmaları hemen hemen heryerde bir suiistimal kaynağı olmuştur. Zavallı köylünün binbir müşkilâtla dişinden tırnağından artırarak verdiği bu paralar birtakım siyasi veya idari tesirler altında köy mühürüne vaziyet etmiş şahıslar elinde köye ve köylüye faydalı olmaktan çıkmış bulunmaktadır.

Nihayet hepimizin bildiği bir köyde geçen hâdise bunun en canlı ve en yakın misallerinden yalnız bir tanesidir. Köylü kendi kalbini değil sadece zorla köy mührünü elinde tutmak istiyen bir adamı başından atmak isteyince diyar diyar dolaştırılmış ve süründürülmemiş miydi arkadaşlar? Köy salmaları hakkında kanaat ve düşüncelerimizi Büyük Meclise arzederken Sayın İçişleri Bakanından da köylünün emeğinden istifade edilerek orta malı yapmak gibi istikbalde müsmir olacak gelirler temini suretiyle salmayı köylüye yük olmıyacak bir tarza irca etmeleri ve bu paraların mahallî sarflarını kontrol edecek teşkilâtı harekete getirmeleri ricasında bulunacağız.

Köy bahsine nihayet verirken iştiği tütünden, giydiği basmaya kadar vergisiyle mükellef tutulan köylünün istihsal değil hattâ geçimi için (Ayşe), (Fatma) diye adlandırdığı bir tek ineğinden bile vergi almanın daima dillerde dolaşan (Köylüyü müstahsıl hale koyacağız) vâdiyle ne kadar bağdaşa bildiğini Yüksek Heyetinizin takdirlerine arzederiz.

Umumi mükellefiyetlerden başka yukarda zikri geçen bu mükellefiyetler salma ve emsali vergiler Devlet daireleri önlerinde günlerce boynu bükük bekliyen köylünün istihsal gücünü baltaladığı müddetçe memleketin temel taşı olan bu sınıfın kalkınmasına asla ihtimal vermediğimizi ve taş devri bir yaşayışın sürüp gideceğinde şüphe etmediğimizi belirtmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar; Belediye ve Hususi Muhasebelerin bugünkü acıklı durumları cümlemizce malûmdur. Bütçelerinin mühim bir kısmını memur maaşlarına tahsis eden bu mahallî teşekküllerden bilhassa Hususi Muhasebeler zamanla valilerin şahsi ve keyfi nüfuz ve tesirleri neticesi mahallî heyetlerin murakabe ve idaresinden hemen hemen çıkmış, âdeta felce uğramış bir haldedir.

Bir vesile ile Partisinin noktai nazarını açıklıyan Sayın Başbakan, Hususi Muhasebelerin kaldırılamıyacağını söylerken ıslaha muhtaç olduklarını da belirtmişti. Bu itibarla bunların bir an evvel ıslahını beklemek hakkımızdır. Bunların malî bakımından ıslahında vatandaşa yeni külfetler tahmil edileceğine dair belirtiler mevcuttur. Vatandaşın verme takati artık tükenmiş gibidir. Bu teşekküllerin bünyelerinde yapılacak esaslı budamalarla fazlalıkları atmak suretiyle tasarruf yapılması ve açıkların bu suretle kapatılması bir zarurettir. Hususi Muhasebe bahsinde Yol vergisinin fakir

tabaka üzerinde ki ağırlığını ve bu suretle meydana gelen adaletsizliği ve vatandaşlar üzerinde bıraktığı derin akisleri zikretmek isteriz. Bu verginin âdil esaslara dayanarak fakirle zengin arasında bir tefrik yapılması zamanı gelip geçmiştir.

Ayrıca köylerde insan iskânına gayrimüsait ahır denebilecek yerlerden Hususi Muhasebe varidatını artırmak gayretiyle vali ve kaymakamların harekete geçerek vergi tahakkukları yaptıkları görülmüştür. Bu vergi tahakkuklarına itiraz yoliyle yapılacak hak aramalarında köylü günlerce Hükümet kapılarında neticesiz dolaşmaktansa vergi vermeyi tercih etmektedir. Bu haller köyleri dolaşan arkadaşlarımızca mahallen tesbit edilmiş ve haksız tahakkuklarına kanaat getirilmiş hâdiselerdir.

Belediyeler bahsinde bilhassa İstanbul ve Ankara Belediye Reisliklerinin vatandaşlar tarafından seçilecek belediye reislerine tevdiinin içinde bulunduğumuz demokratik şartlara uygun olduğu mütalâasındayız. Bu vaziyet karşısında gerek memleket umumi politikası gerek Ankara ve İstanbul efkârı umumiyesi müvacehesinde halli lâzımgelen meselede bu şehirler Belediye Meclislerinin belediye reisliklerine muvazi olarak seçimlerinin yenilenmesinin bir zarurt olduğudur. Bu suretle İstanbul ve Ankara Şehirlerini tek parti zamanından kalma bu acayip idare şeklinden kurtarmak ve bu suretle şehirlinin hakkını iade etmek icabettiği kanaatindeyiz. Ekseri kasaba ve şehirlerimiz içme suyu, kanalizasyon, mezarlık, elektrik gibi bugün için en tabiî ihtiyaçlar meyanına girmiş hususlardan mahrum bulunmaktadır. Bu mahrumiyetin sebeplerini bütçelerde değil daha ziyade kötü idarede aramak lâzımgelir.

Sayın arkadaşlar; Devlet bünyesi içinde kuruluşları itibariyle hiçbir faydalı işe yaramıyan ve sadece bütçeye bir yük teşkil eden umumi müfettişliklerin kaldırılmalarında isabet olduğu mütalâasındayız.

Asayiş kuvvetleri: Umumi emniyet ve asayişi korumakla mükellef ve millete çok pahalıya malolan zabıta kuvvetleri vatandaşa emniyet ve itimat telkininden çok uzaktır. Mahkeme kararlariyle sabit olan yer yer döğme vakaları Lalapaşa, Senirkent, Aslanköy ve İstanbul Emniyet Müdürlüğünde cereyan etmiş işkence vakaları gibi memleket ölçüsünde Millî vicdanda derin izler bırakmış hâdiseler bu noktai nazarımızı teyit eder mahiyettedir. Bilhassa birden ziyade partilerin teşekkülü ve seçimler sırasında dayak hâdiseleri fazlalaşmış bulunmaktadır. Siyasî kanaat ve düşüncelerimi şu veya bu yollu izhar eden vatandaşın sırtında hıncını ve hırsını teskin edenler veya bu sırtı sopalamakta bir nevi fayda umanlar millî haysiyetimizi zedelediklerini bilmeleri lâzımdır. Bu gibi hallerin sık sık tekerrürü memlekette kanun korkusunu değil kanunsuzluk mevzuunu hâkim kılar. Böyle bir hal ise vatandaşlar arasında hiç değilse mânevi çöküntüye sebebiyet verir.

Bu kanunsuz harektelerde Jandarmanın rolü ve payı büyüktür. Hepimizin malını, canını ırzını siyanet için bekliyen bu silâhlı kuvvet üzerinde dikkat ve hassasiyetle durarak onu Cumhuriyet rejimine, demokrasi prensiplerine yakışır bir hale sokmayı hepimiz bir memleket dâvası bir vatan borcu telâkki etmeliyiz.

Hemen şunu ilâve edelim ki, sınırlarımızda bekliyen Mehmetçikten hiçbir farkı olmıyan Jandarma bu kanunsuz yollara sapıyorsa bunun siyasi olmıyan sebepleri de vardır. Aldığı aylıkla tabiî olarak geçinemiyen, jandarma, kendisini köylüye misafir ettirmekte ve birbirinden uzak olan ve idari murakabesinin altına mesafeler dolayısiyle gidemiyen köylerde Devlet nüfuzunu kötüye kullanarak köylü üzerinde baskı yapacak hâle gelmektedir. Bunun çaresi vatandaşın şikâyet mercilerini köye kadar ulaştırmaktır.

Son zamanlarda bazı büyük şehirlerde emniyet ve asayişi bakımından suni bir huzursuzluk vücuda getirilmek istenmiştir. Bunun sebepleri bilhassa İstanbul'da bazı zabıta âmirleri ellerindeki örfi ve sorumsuz dayak salâhiyetini terk ederek, kanun nizamı içine girmek mevzubahis olunca salâhiyetlerini muhafaza etmek gaygusiyle tabiî vazifelerini yapmıyarak bir nevi sabutaj hareketi yapmalarından ve: (gördünüzmü demokrasi yüzünden vazifemizi yapamaz hale geldik) diyerek memuriyet vazifelerini ihmal etmelerinden ileri geldiği mütalâasındayız.

Sırası gelmişken şunu işaret edelim ki, Memurin Muhakemat Kanununun geniş çerçevesi içerisinde kendini himayeye mazhar gören bir

kısım memurun şu durumuna işaret ederken bu müessesenin lüzumsuzluğuna kani olduğumuzu da ifade etmek zorundayız. Bilmemki vatandaşı döğmek ırz ve namusa tasaddiyi tazammun eden efal ve harekette bulunmakta bir memurun vazifesi cümlesinden midir? Bunda gözetilen kıstas nedir? Anlaşılamıyan nokta bilhassa buradadır.

Devletin 3 - 5 kuruşluk ihalesine fesat karıştıran memurun bu hareketi 1609 numaralı kanunun şümulü içerisinde görülürken Millî hâkimiyetin tam ve kâmil mânasiyle tecellisine engel olan seçime fesat karıştırmanın Memurin Muhakemat Kanununa tâbi tutulmasındaki kıstasın ne olduğunu da bir türlü kavrayamamaktayız. Bütün bunlar bir noktai nazar veya ilmî bir görüş olmaktan ziyade bir zihniyetin, ötedenberi değişmiyen bir zihniyetin ifadesinden başka birşey olmadığı hissini inana vermektedir.

Arkadaşlar, Devlet bünyesinde Millet camiasında idare mekanizmasının rolü inkâr edilemiyecek kadar mühimdir. Bu müessesenin her türlü şaibeden uzak kalması ve halkın itimadına mazhar olması işbaşında bulunanların ön plânda gözönünde tutmaları gereken bir vazife olduğu şüphe götürmez bir hakikattir.

İdarî taksimatta mülkiye âmirlerini yalnız kanundan ve vicdanından aldığı ilhamla hareket eden bir unsur olarak görmek arzusunda olan vatandaş esefle kaydedelim ki, bilhassa son siyasi gelişmeler sırasında bunun tamamen zıddını görmekle üzgündürler. Evet arkadaşlar, bu mahaza bir hakikattir. Ancak tek parti geleneğinin tabiî bir neticesi olmuş, bir tarihte kendilerine aynı zamanda Parti Başkanlığı vazifesi verilen valiler kendilerini bağlı kaldıkları partilerine hizmeti bu yönden kanun dışına çıkmış olsalar dahi tecviz eder duruma gelmişlerdi.

Nitekim kanunlarımızın verdiği hak ve salâhiyetlere dayanarak teşekkül eden geri partiler muvacehesinde idare rükünleri müşahit mevkiinde kalacak yerde çok kere parti teşkilâtının inkişafına engel olmaya uğraşmışlar kendileri gibi düşünen şahısların ise himayekârı durumuna düşmüşlerdir.

Oluşu ve bitişi milletçe malûm son seçimler bunun apaçık bir delilini teşkil eder. Ne yazıkki, bu durum seçimlerden sonra da değişmemiş, vatandaş üzerinde çeşitli yollarla yapılan tazyik devam edegelmiştir. Bu hal memleket çapında ciddiyetle üzerinde durulması gereken bir nokta olduğu kanaatindeyiz. İdare cihazımıza birtakım siyasi âkidelere göre istikamet vererek bilhassa idarenin bütün kademelerinde vazife almış olarlar da kanun adamı olmak şuurunu sarsacak hareketler müsamaha ile karşılanacak olursa memlekette kanun ve Devlet İdaresi mefhumu zaıfa uğrar ve vatandaşın Hükümete karşı olan emniyeti tamamiyle sarsılır ve bozulur. Bunun neticesinin takdirini de Büyük Meclise bırakırız. Son zamanlarda tazyik ve baskı eskisine nispeten azalmış gibi görülmektedir. Hemen ilâve edelim ki, bu azalmayı şu veya bu sebepten ziyade baskıyı gerektirecek seçim gibi mevzuların ortada mevcut olmamasında aramak lâzımdır. (Sağdan alkışlar)

Seçim Kanununun değiştirilmesi de elbet mevzuubahis olacaktır. Artık mevcut kanunla millî hâkimiyetin tecellisini tam bir surette temin etmenin mümkün olmadığı cümlece anlaşılmış bulunmaktadır. Yalnız şu da var ki, Seçim Kanunu değiştirilirken, Millî İdarenin en iyi bir şekilde tahakkuk edebilmesi için, o kanuna bağlı ve bir manzume teşkil eden diğer bazı kanun tâdillerine de lüzum vardır. Yeni Seçim Kanununun vatandaşa, reylerinin masuniyeti hakkında lâzım olan teminatı vermesi, bu teminatı zedeleyen polis vazife ve salâhiyet kanununun idare âmirlerine tanımış olduğu ölçüsüz tevkif ve hürriyetten mahrum etme salâhiyetinin ortadan kaldırılmasına ve Anayasaya aykırı, hükümleri ihtiva ettiği her türlü şüphelerden âzade bir surette, tadilinden sonra dahi tezahür eden sebep ve vesilelerle anlaşılan Matbuat Kanununun da bugünkü demokratik şartlara imkân sağlıyacak şekilde tadiline bağlıdır ve yine bu teminatı verirken düşünülmelidir ki, vazifelerini suiistimal edenler vatandaşın reylerine el uzatanlar olursa, cürmümeşhut mehkemesine gönderilmeli, haklarında en seri usulü muhakim tatbik edilmeli ve eğer bunlar Devlet memuru ise, Memurin Muhakemat Kanununun kalkanı arkasına gizlenmemelidirler. Bu itibarla Seçim Kanuniyle beraber polis vazife ve salâhiyet ve Memurin Muhakemat ve Matbuat Kanunlarının tâdilleri de bir emrizaruridir. Bu hususta temennimiz sudur ki, idare cihazımız Büyük Meclisin tedvin ettiği kanunlarla her idare âmirine tahmil edilen vazife ve salâhiyetleri vatandaşa emniyet ve itimat ve-

recek bir surette kullansın. Yoksa her şeye rağmen hâlâ yüreklerinde muayyen bir zümre zihniyetine hizmet etmek arzusunu saklıyanlar er geç hürriyetin ağırlığı altında ezilmeye ve silinmeye mahkûmdurlar.

SAİT KÖKSAL (İsparta) — Muhterem arkadaşlarım: İçişleri Bütçesi konuşulurken iç idare mekanizmasının bünyesine taallûk eden bir kısım prensip noktaları üzerinde durmayı faydalı mülâhaza etmekteyim. Yüksek Meclisin malûmudur ki, Sayın Demokrat Parti sözcüsü arkadaşımızın da tekrar ettiği şekilde, iç idare dediğimiz zaman hatırımıza umumi veya merkezi idare, mahallî idareler ve bu gurup içerisinde köy, mülki taksimat, zabıta ve nüfus gibi ana mevzular hatıra gelmektedir.

Arkadaşlar, umumi idareden Demokrat Parti sözcüsü arkadaşımız uzun uzadıya şikâyette bulundular. Hakikaten bu idarenin bugünkü icaplara uymadığı Sayın Devlet Başkanımızın, Meclisi son açış nutuklarında ve çeşitli beyanatlarında daima söylemiş ve siyasi partiler karşısında bitaraf bir kanuna dayanan bir idarenin hakiki mânasiyle bu memlekette kökleşmesi lüzumunda ısrar etmişlerdir. Bu temenni, mevcut mevzuatımızla vazife ve salâhiyet hududu çizilen umumi idarenin, içine girdiğimiz çok partili demokratik sistem muvacehesinde aksadığını, yeni rejimin icaplarına uygun bir umumi idare mekanizmasının kurulması zaruri olduğunu ifade etmektedir. Her ne kadar Anayasanın 91 nci maddesinde, İller idaresinin [yetki genişliği ve vazife ayrılığı] esasına müstenit olduğu sarih olarak belirtilmekle beraber, tevsii mezuniyetin hudut ve şümulünü tesbit eden 1426 sayılı Vilâyetler idaresi Kanununun 1851 sayılı Kanunla değiştirilen 17 nci maddesinin birinci fıkrasında, valilerin [vilâyette Devletin ve her vekâletin mümessili ve vekâletlerin idari ve siyasi icra vasıtası] olduğu zikredilmekte, aynı maddenin son fıkrasında ise: [valiler İcra Vekilleri Heyeti kararıyle her zaman vekâlet emrine alınabilecekleri gibi tekaüde de sevkedilebilirler] denilmektedir.

İşte arkadaşlar Demokrat Partinin üzerinde ısrarla durduğu mevzu statü mevzuudur. Kabinenin siyasi icra vasıtası olan ve her zaman o kabine tarafından bakanlık emrine alınabilecek veya tekaüde sevkolunacak durumda bulunan bir valiye bitaraflığı ihlâl ettiği söylenebilir ve bu iddia vârit de olabilir. Arzettiğim kanun hükümleri karşısında üst idare makamlarına, bitaraf olacaksın, demek sadece bir temenni hududunu aşamaz. Bu itibarla Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak idare mekanizmamızı parti mülâhazaları dışında yeni baştan tanzim etmeye mecburuz. (Sağdan bravo sesleri).

Geçen seneki bütçe müzakereleri dolayısiyle de arzettiğim gibi İdare âmirlerimiz bugün dahi şahsi kabiliyetleri, ölçüsüz memleket sevgileri ve prestijleri sayesinde kendilerine düşeni feragat ve fedakârlıkla yapmaktadırlar, ancak onların kanuni durumlarını net olarak tesbit zamanı gelmiş ve naçiz kanaatıma göre biraz da geçmiştir.

İdare âmirlerimizin kifayetsizliği mevzuuna gelince:

Arkadaşlar Bucak mevzuunda konuşmıyacağım, ancak Kaymakamların hangi menşelerden geldiği, Dahiliye Memurları Kanunu ile tesbit edilmiştir. Hukuk ve Mülkiye mezunu bir Kaymakama kifayetsiz demek, kanaatımca insafsızlıktır.

Valilerin Kabinenin siyasi icra vasıtası oldukları kanun hükmü ile tesbit edildikten sonra onların siyasi durumlarından şikâyet etmekte hakkımız yoktur. Bize düşen, biraz evvel arzettiğim gibi onların durumunu net olarak tesbit etmek işidir.

Mahallî İdarelerimizin durumu, geçen seneki mâruzatımdan ve arkadaşımın beyanatından daha fenadır. İçinde bulunduğumuz yıl itibariyle 71 milyon liradan ibaret olan gelirlerine mukabil 112 milyonluk giderleri vardır. Yıl içerisinde Yüksek Meclisin verdiği 36 milyon lira yardımdan 31 milyonunu aldığı halde 1948 e 8 milyondan fazla borç devretmiştir. Gelirlerinin sabit karakterlerine mukabil giderleri daha da artacak olan bu idarelerin açıkları bu sene, 8 milyonluk borçlariyle beraber 50 milyondan aşağı düşmiyecektir. 71 milyonluk varidatına mukabil maaş, ücret ve özlük haklar olarak her yıl 65 milyon lira ödeyen bir idareden mahallî hizmet beklenebilir mi? İdarei Hususiyei Vilâyet Kanunu ile yani Meşrutiyet devri zihniyetiyle tanzim olunmuş bir idari velâyetin tazyiki altında iş göremez hâle gelen bu idarelere mahallî ve muhtar idare vasfı izafe olunabilir mi? Mahallî idarelerimizden hakikaten hizmet beklemek-

te devam olunacaksa Özel İdareler Kanunu artık getirilmeli, ve bu kanunla ademi merkeziyete gidilmelidir; umumi ve mahallî hizmetler esaslı şekilde tefrik olunmalı, İlköğretim ve sağlık hizmetleri bu idarelerden alınmalıdır.

Belediyelerimiz için de durum bundan farklı değildir. Naçiz kanaatime göre Yüksek Meclisin kabul buyurduğu Geçici Komisyonda muzakere edilmekte olan Belediye Gelir Vergisi Kanununun dahi bu idareleri ikdar edeceğine inanmamaktayım. Devletin bu idareleri sübvansiyone etmesi zaruridir. Özel idare vergilerinden en esaslı ikisini teşkil eden arazi ve bina vergilerinin tahrir usulüne istinat etmesi itibariyle, Adalete uygun olduğunu müdafaa edecek değilim. Yalnız Demokrat Parti sözcüsü arkadaşımdan şunu sormak isterim. Bugün yeni bir tahrire taraftar olabilirler mi, ferdî tahrir talepleri vukubulduğu takdirde, vatandaş haklı çıkabilir mi? O takdirde durumun normalleşmesini beklemek ve Ozaman âdil bir tahrir esasına gitmek zaruri ve lâzımolacaktır.

Köylerimiz geçen sene de arzettiğim gibi bugünkü durumu itibariyle memleket ölçüsünde bir dâva olarak devam etmektedir. 21 yıldanberi meriyette bulunan Köy Kanunumuz hakikaten inkilâpçı bir ruh taşır. Fakat mürakabesizlik yüzünden köylerimize hamle yaptırılmamıştır. Köyler muhtara ve bekçiye ücret vermekle mükellef bürokrat bir idare daha açık tâbiriyle, me'kel haline getirilmiştir. Her yıl altmış milyona yaklaşan salma ve imece yekûnu semeresiz eriyip gitmektedir. İptidai ve gayrı âdil bir vergi olan salmanın fakir köylü üzerinde yaptığı tahribatı sayın arkadaşlarım da benim kadar bilmektedir. Bakanlık mürakabeyi artırmalı, normal gelir kaynakları temin etmeli, kanun da bu esasa göre bir revizyona tâbi tutulmalıdır. İdare taksimatımızın ihtiyacı karşılayamadığı bir hakikattir . Bir müdür ve bir karakoldan ibaret bucak teşkilâtının hikmeti vücudunu hâlâ kavrıyamadım. Yalnız şunu ilâve etmek isterim ki, memlekette tam teşekküllü bucak yürüyemez. Sayın Demokrat Parti sözcüsü arkadaşım, tam teşekküllü bucaklar kurmak suretiyle Hükümetin halkın ayağına götürülmesi konusu üzerinde durmuşlarsa da, kısa tecrübeme dayanarak arzedeyim ki, tam teşekküllü bucak bu memlekette kabili tatbik değildir. Maliye ve Özel İdare teşkilâtının mevcut olmadığı bir yerde tapu memuru iş görebilir mi? Bu itibarla idarî taksimatımızda bucağı terketmek zaruridir.

Yalnız her yıl veya iki üç yılda bir teşkil edilecek 10 - 15 İlce ile Hükümeti halkın ayağına götürmenin imkânsız olduğuna inanmaktayım. Memleket ihtiyaçlarına göre idari taksimatımız ne olacaksa yeniden tesbit edilmeli ve her hükümet çalışmalarını bu istikâmete tevcih ederek neticeye ulaşmanın imkânlarını aramalıdır. Bu suretle umumi müfettişler gibi idari kademeden madut olmayan ve olağanüstü mahiyet taşıyan geniş teşkilâta memlekette yer kalmıyacaktır.

İki partili sisteme girdiğimiz zamandanberi mütemadiyen şikâyet konusu olan zabıtanın tevhit ve tensiki de bir zarurettir. Her kabinenin bir başka zaviyeden mütalâa ettiğini gördüğümüz bu mevzuun bir prensipe bağlanması ve tahakkuk ettirilmesi için mümkün olan gayretin gösterilmesi zaruridir. Nasıl bitaraf ve yalnız kanunları tatbik eden bir idare mekanizmasına ihtiyaç varsa yalnız bu makamlara bağlı, kanuni durumları muayyen, tensik edilmiş bilgili bir iç emniyet mekanizmasına o kadar muhtacız. Vatandaşın Anayasanın teminatı altında bulunan hak ve hürriyetini âmirinden başka kimseyi tanımak istemiyen, sorumsuz bir jandarma teşkilâtının eline bırakmakta memleket daima zarar görmüştür ve zarar görecektir. (Bravo sesleri .. Sağdan alkışlar)

Nüfus mevzuunun ele alındığını ve bir tasarının Adalet komisyonunda bulunduğunu biliyoruz. Bu tasarı kanuniyet iktisap ettiği takdirde nüfus muamelâtının düzenleneceğine inanmaktayım.

Memurların muhakemesi usulü hakkında bugün müesses olan hukuki nizamın değiştirilmesi; bir tez olarak ileri sürülebilir. Fakat şunu arzetmek isterim ki; idari kaza bir sistemdir ve yalnız bizde değil, diğer memleketlerin bir çoklarında da tatbik edilmektedir. Fakat Memurin Muhakematının hangi çeşit memurlara tatbik edilmesi lâzımgeldiğini yeni baştan gözden geçirerek ona göre bir karara varmanın lüzumlu ve faydalı olacağına inanırım. Kül olarak idari kazayı kaldırmanın memleket realitelerine uygun düşmiyeceğini de arzetmek isterim.

Arkadaşlarım; huzurunuzda kısaca temas e-

derek geçtiğim konular [Bu memleketin idare rejimi ne olmalıdır ve Devlet teşkilâtı nasıl işlemelidir?] ana meselesine müncer olmaktadır. Bunun üzerinde söylenecek söz çoktur. Fakat bunun kesin cevabını bir hükümetten almaya ve kısa zamanda tahakkukunu beklemeye imkân yoktur. Aynı zamanda bu, siyasi partiler üstünde bir memleket meselesidir. Cumhuriyet Halk Partisi programında yer alan İdari Islahat Konseyi bir an evvel toplanmalı, İdareye verilecek istikamet prensipleriyle tâyin, tesbit ve ilân olunmalı, Hükümetlerce hazırlanacak kanun tasarıları ve prensiplerin tahakkukuna imkân vermek gayesinden inhiraf göstermemelidir. Memleket idaresinin enfüsi mütalâa ve mülâhazalardan kurtarılması ve sonu gelmiyen istikâlardan vareste kalınması ancak bu sayede mümkün olabilir. (Alkışlar)

CEMİL SAİD BARLAS (Gaziantep) — Efendim, uzun konuşacak değilim. Yalnız Sayın İçişleri Bakanından şu cihetin aydınlatılmasını rica ediyorum:

Son zamanlarda, Millî Eğitim Bakanlığı yangını dolayısiyle İstanbul gazetelerinde hepimizin gördüğü bir neşriyat vardır. Bu neşriyat memleketimizde muhtelif yerlerde çıkan yangınların, bir teşkilât tarafından kasten yapıldığına dairdir. Ben şahsan, Türkiye Cumhuriyeti hudutları dâhilinde hiçbir teşkilâtın bu tarzda yaşıyamıyacağına; milletin şuurunun, izanının, Hükümet kuvvetinin buna yer vermiyeceğine kaniim. (Bravo sesleri).

Bu böyle olmakla beraber bunun bu kürsüde hükümet ağzı ile aydınlatılmasında zaruret görmekteyim.

BAŞKAN — Söz İhsan Olgun'undur.

İHSAN OLGUN (Yozgad) — Memlekette Hükümet makinesinin salim, çabuk ve muntazam olarak, rasyonel bir şekilde çalışmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Bunu en kısa bir zamanda temin ve tesis etme mecburiyetindeyiz. Bunun içinde iyi vasıflı, karakterli, bilgili, salâhiyet ve mesuliyeti müdrik memurlara ihtiyacımız vardır.

Dünyanın her tarafında memur olmak, objektif hukukun vatandaşlara tanıdığı bir salâhiyettir. Binaenaleyh bunun için lâzımgelen vasıfları haiz olan fert bu salâhiyetten istifade eder, fakat memur, zakâ, kabiliyet, ehliyet ve gereken seciyeyi haiz yurttaşlar arasından itina ile seçilerek iş başına gelmelidir. Diğer taraftan da her hizmet için lâzım olan bilgi, ihtisas ve karakter iyice aranmalı, bir memuriyet ancak ona lâyık olanlara verilmelidir. Bunu temin için de Devlet memurları statüsünün ve Devlet kadrolarının reel ihtiyaçlara uygun bir şekilde yeniden tanzimi lâzımdır. Tâyin şartlarını, görev ödevlerini, hukuk ve yetkilerini tanzim, meslek istikrarını ve hukuk teminatını tesbit edecek bir memur statüsü, idare reformunun temel taşından biridir.

Bu maksadın temini için de bir taraftan âmme hizmeti gören devlet kadroları üzerinde gerekli tasarruf çalışmaları ilerlerken diğer taraftan bugünün devlet mefhumunun işleyiş, anlayışına uygun bir tarzda yeni bir memurin kanununun tanzim edilmesi âcil ve zaruri ihtiyaçlarımızdan biridir.

Bundan başka B. M. M. nce kabul olunan kanunlarla umulan gâyelere erişebilmek için iç idarenin bugünkü ihtiyaçlara uygun bir şekilde yeniden tanzimi de lâzımdır. Halen idare makinesi kökünden değişmiş ve mürekkep bir hal almış bulunmaktadır. Bu arada bazı hizmetlerin daha iyi bir şekilde görülebilmesi için hükmi şahsiyeti ve idari muhtariyeti haiz birçok âmme hizmeti gören müesseseler görülmüştür. Devletin faaliyet sahalarının böyle muhtelif istikametlerde artmış bulunması ve bu faaliyetleri gösterecek uzuvların ilme ve tekniğe istinadederek kurulmuş bulunması, hizmet ademi merkeziyet prensipinin ve tatbik edilmesi neticesi olarak bütün bunların Devletçe istihdaf ettiği gayeye doğru tam bir nizam ve ahenk içinde yürütülebilmeleri için aralarındaki münasebet ve karşılıklı bağlılığı temin ve tesis etmek ihtiyacı başgöstermiştir. İşte bu vazifenin Vilâyet İdaresi Teşkilâtında kanunen Devlet mümessili bulunan makamlara tevecciih ettiği şüphesizdir. Devlet faaliyetlerini Devlet adına izhar ve icra eden bütün teşkilâtın vilâyetlerdeki icra sureti ve Devlet mümesssili ile karşılıklı münasebetleri vazife ve mesuliyetlerini vilâyetlerin umumi idaresi hakkındaki kanun tanzim ve idare eder. Bu itibarla Vilâyetler İdaresi Kanunu bir vazife ve salâhiyet kanunudur. Bu sebeple halen elimizde bulunan Vilâyetler İdaresi Kanunu bu ihtiyaçları karşılıyabilecek hükümleri ihtiva etmemektedir. Muhtelif zamanlarda yayınlanan teş-

kilât kanunları ile vilâyet içinde âmme hizmeti gören Devlet müesseseleri üzerindeki Valilerin teftiş ve murakabe salâhiyetleri zayıflatılmıştır. Bugünkü durumu ile Vali, iç idarede dirlik ve düzeni koruyan bir baş olmaktan başka bir şey değildir. Halbuki Devletin çeşitli çalışma konuları arasında ahenkli ve verimli bir işbirliği sağlıyacak ve bilhassa ekonomi, bayındırlık, sağlık, millî eğitim, ziraat gibi âmme hizmetlerinin ifasında nâzım bir kuvvet rolünü kemaliyle ifa edebilecek salâhiyetlerle teçhiz edilmelidir. Bu sebeple Vilâyetler İdaresi Kanununun yeni baştan tanzimi ve biran evvel Yüksek Meclise getirilmesi lâzımdır. Bir taraftan İller İdaresi Kanunu ile valilerin salâhiyetleri artırılırken diğer taraftan da mesuliyetleri açıkça belirtilmeli. Devletçe kendisine emanet edilen bu kanuni yetkileri yerinde ve zamanında kullanmaya muktedir, ehliyetli, enerjik, liyakatli ve nefsine güvenir mümtaz idarecilerin dikkatle seçilerek işbaşına gelmelerine hususi bir itina ve alâka gösterilmelidir.

Mahallî idarelerimize gelince: bir memlekette demokrasi ruh ve terbiyesinin gelişmesinde büyük ve önemli bir rol oynıyan bu müesseselerimizde; özel idareler; belediyeler ve köylerden ibarettir.

Hususi idarelerin idare teşkilâtımız arasında hükmi şahsiyeti haiz olarak belirmesinin 34 senelik bir mazisi vardır. Anayasamızın görev ayrılığı prensipinin bir ifadesi olan ve vilâyetlere hükmi şahsiyet tanıyan İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu Meşrutiyet devrinde tedvin edilmiş bir kanundur. Bu kanunla yürütülmesi mahalline bırakılan bir takım hizmetlerin, Cumhuriyet devrinde ekonomik ve ve teknik sebeplerle merkezce daha geniş bir bilgi ve yetki ile idareleri lüzumu hâsıl olmuş ve muhtelif tarihlerde çıkarılan kanunlarla evvelce mahalline bırakılan hizmetler yeni bir takım müesseselere veya bakanlıklara bağlı idarelere tevdi edilmiş bulunmaktadır. Buna rağmen bir çok hizmetler halen özel idarelerce yürütülmekte fakat bu idareler kendilerine mevdu hizmetleri ifa edebilecek gelir kaynaklarından mahrum bulunmaktadırlar.

Bugünkü haliyle özel idareler mahallî hizmetleri ifa edemediği gibi memurlarına bile maaş verememektedirler. Mütemadiyen Hükümetten yardım istiyen bu müesseselere sağlam gelir kaynakları bulmak mecburiyetindeyiz.

Halen son zam dolayısiyle hususi idarelerin bütçelerinde 45 milyon açık vardır.

Belediyelere gelince: Belediyelerin de mali durumu özel idarelerden daha kötü bir haldedir. Halen hükümleri meri belediye vergi ve resimleri kanununun sağladığı gelirler, Belediye Kanununun belediyelerimize yüklediği vazifeleri ifa edecek kabiliyetten tamamen mahrumdur. Bu müesseseler de memurlarına maaş verecek bir durumda değildirler. Belediyelere de sağlam gelir kaynakları bulmak mecburiyetindeyiz. Belediyelerimizin son zam dolayısiyle maruz bulunduğu açık halen sekiz milyondur. Bu müesseselerin yaşayabilmesi, için dünya milletlerinin yapmış bulunduğu rasyonel işletme müesseselerine başvurmaktan başka çaremiz yoktur.

Gelelim köye; bütün idarenin temelini teşkil eden köylerimizin yarısından fazlasında Köy Kanunu tatbik edilmektedir. Köy kalkınmasına hizmet edecek bilgili idare adamını henüz köye sokamadık. Çünki köylünün Hükümetle ilk temas kademesi olan nahiyelerimiz bugün verimsiz ve mânasız bir teşkilât halindedir. Bugünkü haliyle nahiyeler bir işe yaramadığından bucaklarımız, ya kaza haline kalbedilmeli, bu şimdilik mümkün değilse, tam teşekküllü nahiye haline getirilmelidir. Tam teşkilâtlı nahiyelerimizin başına da en aşağı meslek kursundan geçmiş lise mezunlarından bucak müdürleri tâyin etmek için müsait malî imkânlar aranmalıdır.

Hulâsa Devlet köye her türlü varlığiyle girmelidir. Köye ait hizmetler başlıca şu noktada toplanabilir: Evvelâ köyün inzibat işi kır bekçileri kullanmak suretiyle temin edilmelidir. Jandarma köyden uzaklaştırılmalıdır. Köy istihsaline önem verilmelidir. Köy istihsalinde en mühim unsur arazidir, topraksız köylüyü mutlaka toprağa kavuşturmalıyız. Tohum, gübre, ziraat aletleri işi muhakkak halledilmelidir. Öküz ziraatinden at ziraatine kara sapandan pulluğa geçmek imkânları sağlanmalıdır. Küçük sulama işleri köy bünyesinde halledilmelidir. Zirai işlere kökünden bir çare bulmalıyız. Devlet ve mahallî idarelerin yardımiyle ve köylünün istihsalâtından âzami yüzde bir almak suretiyle köy tarım kooperatifleri kurulmalıdır. Köylünün sağlığı ön plâna alınmalı, Köy sağlık merkezleri kurulmalı gezici hekimler haftanın muayyen günlerinde, para kazan-

mak hırsı ile değil, temiz meslek ideali ile köylünün arasına katılmalıdır.

Köylünün yalnız kendi sağlığına değil, hayvanlarının da sağlığına gerekli ehemmiyet atfedilmelidir.

Bu hususların temini için de gezici hayvan sağlık memurları ve veteriner istihdam edilmelidir.

Adalet işlerini de köylünün ayağına götürmekte fayda vardır. Bu hususu temin için de, mahalî müntahap heyetin huzuru ile gezici hâkimlere muayyen dâvaların mahallen, süratle halli için vazifeler verilebilir.

Sayın arkadaşlarım; İçişleri Bakanlığının mühim dertlerinden biri de nüfus işlerinin iyi işlememesidir. Yıllardanberi bu idarenin ıslâhı mümkün olamamıştır. Hâlen nüfus işlerimiz 1329 yılında yapılan eski şer'i hükümlere göre tanzim edilmiş bir kanunla idare edilmektedir. Memleketin otuz küsur yılda geçirdiği içtimai inkilâplar hepimizce bellidir. Bir yandan Medeni Kanun hükümleri Nüfus Kanununun hükümlerini bozar, diğer taraftan bu kanunla memleketimizin nüfus işlerini düzeltmiye çalışırız. Bu mümkün olamamaktadır. Yeni Nüfus Kanununun da bir an evvel Yüksek Meclise getirilmesi lâzımdır.

Müsaadenizle kısaca teftiş işlerine de temas edeceğim. İçişleri Bakanlığı çerçevesine dâhil hizmetlerin şümulü malûmunuzdur. Köyden başlayıp vilâyette biten ve sinesinde özel idareler, belediyeler, umumi idare, zâbıta işlerini toplıyan İçişleri Bakanlığı teftiş kadrosu bu hizmetleri kemaliyle ifaya yetecek bir durumda değildir. Bu bakanlığa ait teftiş ve murakabe cihazının kuvvetlendirilmesine ihtiyaç bulunduğu kanaatındayım.

Teftiş ve murakabe işlerinin mühim bir kısmının da illerde valiler tarafından yapılması lâzımgeldiği kanaati Yüksek Meclisçe tasvip buyurulursa valilerimizi büro mesaisinden kurtararak ona geniş teftiş ve murakabe imkânlarının verilmesi lâzımdır. Bu hususun temini için de merkez kaymakamlıklarının teşkili zaruridir. Merkez kazasına ait bütün işleri merkez kaymakamı görür. Bu suretle vali daha serbest çalışma imkânlarını kazanır.

Bu suretle vali merkez kazaları içinde bir icra unsuru değil, geniş bir murakabe unsuru olarak çalışmak imkânını kazanmış bulunur.

Sayın arkadaşlarım; kısaca İdare heyetlerimize de temas edeceğim. Hâlen memlekette idare heyetlerine ait hizmetler iki ayrı teşekkül tarafından ifa edilmektedir. Bunlardan birisi, idari hâkim mevkiinde bulunan mansup idare heyeti âzalarının teşkil ettiği heyetler eliyle görmektedir, diğeri ise, bu mansup idare hâkimlerinin bulunmadığı illerde idare heyetleri daire başkanlarından teşekül etmektedir. Aynı kanunlara tâbi aynı işleri aynı memlekette, ayrı ayrı, heyetlerin görmesi daima mahzur doğurmaktadır. İdare heyeti işlerinin ve bilhassa idari kazanın iyi bir şekilde işliyebilmesi için mansup idare heyeti teşkilâtının bütün illerde kurulmasını temenni ederim.

Bugünkü haliyle idare kadrosu içinde mektubi kalitesi çok düşmüştür. Bu hizmeti ifa eden zevatın mazideki şöhretleriyle mütenasip bir duruma getirilmelerine itina gösterilmelidir.

Sayın arkadaşlarım; belediye teşkilâtı mevcut en küçük bir ilceden tutunuz da en büyük şehirlerimize kadar muntazam kadrolu, ihtiyaca kâfi fennî ve teknik söndürme malzemeleriyle mücehez itfaiye teşkilâtımız yoktur. Bugünkü belediye gelirleriyle de bunu temin mümkün değildir. Bu yüzden yurdun dört köşesinde her yıl milyonlarca servetlerimiz kül haline gelmektedir. Memleketi kavrulmadan kurtarmak için süratle yangından korunma tedbirleri almak mecburiyetindeyiz. Bu hususu temin için de müstakil bir (yangından korunma kanun) u tanzim edilmeli ve bu kanun gereğince (komşuca yangından koruma) resmi adiyla her aileden küçük bir resim alınmalı ve bu gelirden hâsıl olacak meblâğı mutlaka itfaiye işlerine hasrü tahsis etmelidir.

Bundan başka arkadaşlarım; Şark illerinde çalışan memurlara da onların uğramış olduğu ıstıraplar karşılığı olarak ayrıca hususi hükümlere tâbi bazı hususların düşünülmesini yüksek tasvibinize arzederim.

REFİK KORALTAN (İçel) — Muhterem arkadaşlar, bir Devletin hukuki mevcudiyetinin başlıca iki sebebi vardır;

1. — Cemiyeti teşkil eden fertler arasındaki ihtilâfları hak ve adalet ölçüleriyle halletmek; yani adalet tevzi etmek.

2. — Cemiyetin varlığını, yani tam mâna-

siyle istiklâlini ve cemiyetin uzuvları olan fertlerin hayatlarını korumak, yani içte nizam ve asayişi temin etmek.

Bu iki hedefi tahakkuk ettiremiyen bir cemiyet, hiçbir zaman bir Devlet haline gelmiş sayılamaz. Gelse de hayatı sürekli olamaz. Sonra arkadaşlar; bütçe demek o Devlete tahmil edilmiş olan vazifelerin heyeti umumiyesinin aynası demektir. Bunun içindir ki, bütçe münakaşaları mesuliyet mevkiinde bulunan Hükümet işlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve Hükümete verilmiş olan vazife ve salâhiyetlerin tekrar edilmesi Hükümetin kanunlar dâhilinde hareket edip etmediğinin tetkiki demektir. Bir kelime ile bu, bir umumi istihzahtır.

İçişleri Bakanlığı; Devletin mevcudiyet sebeplerinden biri olan iç nizam ve asayişin temini ile mükellef bir bakanlık olması dolayısiyle bu bakanlığın ve ona bağlı dairelerin bütçeleri; Devletin idaresine hâkim olan zihniyet ve telâkkilerin birer ifadesi sayılabilirler ve bu bakımdan memleketimizde; demokrasi inkilâbının gerçekleşmesi için serfedilen gayretlerin ilk semerelerini vermeye başlıyacağı ümidedilen 1948 yılı bütçesi üzerinde durmak ve bu bütçeyi getiren Hükümetin bu inkilâp karşısındaki durumunu araştırmak lzımdır.

Arkadaşlar; İçişleri Bakanlığına kanunlarımızın tevdi etmiş olduğu vazifelerin mahiyetini tetkik edersek, bunların, memlekette nizam ve asayişin korunmasında daima birinci plânda gözönünde tutulması lâzımgelen prensip olarak demokrasinin icaplarını muhafaza etmek olduğunu göreceğiz. Şahısların kendi kendilerini idaresi demek olan belediyelerin, vilâyetler halkının kendi kendilerini idaresi demek olan Özel İdarelerin, köy ve mahalle halkının kendi kendilerini idaresi demek olan muhtarlıkların, ve nihayet millî hâkimiyetin ve halk idaresinin tecellisi vasıtaları olan bütün seçimlerin kontrol ve murakabesi, İçişleri Bakanlığının belli başlı vazifeleri arasındadır.

İşte bu sebepledir ki, bu bakanlığın, bugünkü bünyesini tahlil etmek ve bünyenin demokratik idareye ne dereceye kadar uygun olduğunu anlamakta fayda vardır.

Arkadaşlar, İçişleri Bakanlığının bubünkü bünyesini meydana getiren kanunun tatbikat ve idareye de şiddetle tesir icra etmiş ve bunun neticesinde bir taraftan demokratik tesisleri, antidemokratik bir murakabeye ve diğer taraftan da idarenin bazı uzuvlarının, zaman zaman, kanunların dışına çıkmasına yol açmış olan yanlış br otorite anlayışına da müessir olmuştur. Bu hatalı anlayıştır ki; hususi idare bütçelerinin ve belediye başkanları seçiminin Bakanlığın tasdikına tâbi tutulması gibi, hususi idarelerin başında valilerin bulunması, belediye Başkanlıklariyle Valiliklerin aynı kimseler tarafından görülmesi gibi, bu teşekküllerin demokratik kuruluşlarını ta kökünden sarsan hükümlerin kanunlara girmesine sebep olmuş; bu hatalı anlayıştır ki, her çeşit seçimlerde jandarma çavuşundan, valilere kadar, idare memur ve âmirlerinin zararlı, millî hâkimiyeti rencide eden müdahalelerine meydan vermiş, bilindiği ve görüldüğü üzere yer yer halkın siyasi hüviyet ve kanaatleri üzerinde müessir ve şiddetli tazyıkların yapılmasına sebebiyet vermiştir.

Arkadaşlar, bu vesile ile sık, sık ve vakit, vakit tekrarlanan otorite mefhumu üzerinde de durmayı lüzumlu ve faydalı görüyorum.

Otorite deyince, ne anlıyoruz? Bir cemiyette nizam ve asayişin muhafızı, adaletin bekçisi olan Devletin; bu vazifelerini yerine getirmek için haiz olması lâzımgelen maddi ve mânevi kuvvetlerin heyeti mecmuası değil mi?

O halde, Devlet otoritesi ancak nizam ve âsayişin ve adaletin yerine getirilmesi maksadiyle tezahür ettiği zaman haktır, bunların dışında maksatlar için kullanılan otorite hak olamaz.

Devlet otoritesi mefhumunun, tarihte, bazen tek şahsın, hükümdarın emir ve nehilerinden ibaret sayıldığının, bazen mümtaz bir zümrenin ilâhî imtiyazlarının muhafaza ve müdafaası için, hak olarak kullanıldığını biliriz. Bütün bu otorite anlayışları tarihte İstipdat İdarelerinin temelini teşkil etmişlerdir. Nihayet arkadaşlar, halk hâkimiyetine dayanan muasır Devlet telâkkisindeki otorite mefhumunun karşısına da; cemiyetin, onu teşkil eden fertler üzerinde kayıtsız, şartsız hâkim olduğu nazariyesine dayanan diktatörlüklerin otorite anlayışı çıkmıştır ki, bu, cemiyet namına bir veya birkaç kişinin milyonların kaderlerine hükmetmesine meydan veren bir otorite mefhumu olmuş ve beşeriyet, bu anlayışın kanlı ve ıstıraplı neticelerine bir defa daha, birkaç sene evvel bütün dehşetiyle mâruz kalmıştır.

Arkadaşlar; muasır ve halk hâkimiyetine dayanan Devlet telâkkisinde otorite cemiyetin nizam ve âsayişinin ve bu nizamın temeli olan demokratik esasların muhafazası için bahis mevzuu olabileceğine göre; Devlet otoritesi hiç bir zaman demokrasi prensiplerinin hilâfına maksatlarla tezahür edemez. İşte millî varlığı koruyan kuvvetler; bu millî varlığın idare prensiplerinin bekçisidirler ve bu vazifenin icrası yolunda millî varlığı temsil eden ve en büyük mesnedi millî vicdan olan otorite haktır, kuvvettir. O halde arkadaşlar; bu otoriteyi kullanan, en büyüğünden en küçüğüne kadar, bütün idare âmir ve memurları, hareketlerinde yalnız millî vicdanın ifadesi olan kanunlardan direktif almak ve vazifelerini milletin hizmetinde ve kanunun emrinde mutlak bir tarafsızlıkla görmek mecburiyetindedirler. Medenî bir Devlet teşkilâtını bu, değişmez prensipler dışında mütalâa tmeye zaten imkân yoktur.

Fakat arkadaşlar, Uzun bir tek parti sisteminden çok partilerle idare sistemine, yani tam ve pürüzsüz demokrasi sistemine geçmeye çalıştığımız son iki senenin acı hâdiseleri bizde hâlâ o hatalı otorite telâkkisinin hâkim olduğunu göstermiş bulunuyor. Ben, 1946 senesinin çok elem veren ve hemen herkes tarafından bilinen ve elbette siyasi tarihimizde daima elemli bir safha olarak kalacak olan ıstıraplı hâdiselerden bahsetmiyeceğim. Yalnız, şu, bitirmek üzere olduğumuz, 1947 senesinin hâdiselerinden bazı misaller vereceğim.

Meselâ; işte, bazı vilâyet valileri var ki, kendilerinin Cumhuriyet Halk Partisinin Valileri olduğunu ilân etmektedirler. İşte, yüzlerce vatandaşın elem ve ıstırabını mucip olan bir Arslanköy hâdisesi ki, idarenin fuzuli müdahalesinden doğmuştur. İşte, adalet müessesesinin temiz eline intikal ettiği için, yürekler yakan bu mevzua bu kadarcık temas edip geçiyorum.

İşte, bir Senirkent fâciası; değil, adalet müessesemizin, millî vicdana tercümen olan, yüksek kararıyle açıklanmış bulunuyor.

İşte, Tokad'da, Pazar nahiyesi ve Malatya'da Balaban nahiyesi müdürleri ki, bulundukları yerlerin Demokrat Parti Başkanlarını dövmektedirler.

İşte, Lalapaşa'da bir kaymakam ki, kendisinin beş adam öldürmeye salâhiyeti olduğunu söyliyerek, Demokrat Parti Başkanını şiddet ve işkence ile tazyik etmektedir. İşte, Demokrat Parti Başkanına ve idarecileriyle mensuplarına, komünist, ecnebi parasiyle çalışan insanlar, gibi, hakaret ve iftiraları, dolayısiyle haklarında dâva açılarak mahkûm olan idare âmirleri! Valisinden nahiye müdürüne ve jandarma çavuşuna kadar bazı idare âmir ve memurlarının tarafsızlıktan uzak ve hattâ bir fırka teşkilât adamları gibi halkın siyasi kanaat ve telâkkileri aleyhine gösterdikleri gayret hakkında yüzlerce misali burada tekrarlamaya bilmem lüzum var mı?

İyi biliyorum ki, bütün idareci vatandaşlar, bir taraftan; ötedenberi devam etmiş olan tek parti sisteminin zihniyet ve icapları içinde yetişmek suretiyle, bizzat bu sistemin ve zihniyetin itiyatlarına kendilerini kaptırmışlardır; diğer taraftan da, aşağıdan yukarı doğru maddi ve mânevi refahları, istikballeri, sıkı bir hiyerarşinin emir ve nehilerine bağlı bulunmaktadırlar. Bunun içindir ki, tarih bu müşkül tesirler altında bulunanlardan daha çok, bu vatandaşları böyle bir duruma bırakan, sistemi itham edecektir.

Arkadaşlar; açık olarak söylüyorum, Büyük Milletimiz, Meclisten, Hükümetten ve şimdi bize emniyet, huzur ve güven sağlamak üzere eline ve emrine milyonlar verilen İçişleri Bakanlığından, vatandaş ıstıraplarının, vatandaş hak ve hürriyetini sarsan, ona müdahale eden ve bu müdahaleyi bir tazip ve işkence şekline sokan kim olursa olsun, bunların adalet huzuruna sevkedilerek, bu çeşit zorbalara Türk vatanında, yer olmadığının gösterilmesi lâzımdır. Ve iyi bilelim ki, bu yolda gecikmek; milletin arzu ve emellerini hiçe saymak demektir.

Muhterem arkadaşlar; birçok resmî beyanlara ve teminatlara rağmen, hâlâ devam etmek istidadını gösteren tek parti ve tahakküm zihniyetinin yarattığı ciddî bir buhran içindeyiz. Türk milletini bu buhranın ıstıraplarından kurtarmak için bu zihniyetin tamamiyle değişmesi lâzımdır ve bu işte katî bir kararla elele vermeye mecburuz.

Arkadaşlar; tahakküm idarelerinin gösterdiği ve göstereceği birlik manzarası suridir, sunidir. Bu manzaranın altında yatan hakikat ise, dağınıklık ve korkudan ibarettir.

Gerçek birlik; yalnız fikir, kanaat ve söz hürriyetiyle; esası, adalet olan bitaraf bir idare

ile, hür seçimle, bir kelime ile «Hakiki demokrasi» yani, halk idaresinin, kayıtsız, şartsız işlemesiyle doğabilir.

Sonra arkadaşlar; biz dünya camiasının, dünya birliğinin şerefli bir uzvu olarak, Devlet kudretini, hukuk kaidelerine bağlıyan sistemin, yolunda yürümek üzere, bütün cihana söz vermiş bulunuyoruz.

Bu sözümüzün, tam olarak yerine getirilmesi sayesindedir ki, içinde çabaladığımız buhrandan kurtulacak ve medeni âlem dünyasında aldığımız mevkide, liyakatımızı fiilen de göstermiş olacağız.

Şimdi arkadaşlar; İçişleri Bakanlığının Bütçesini konuşurken, elbette, başta Seçim Kanunu olmak üzere, bu Bakanlık tarafından tatbik edilen ve mahiyetleri itibariyle memleketimizin, idare prensiplerine taallûk eden, Memurin Muhakemat Kanunu, Polis Vazife ve Salâhiyeti Kanunu gibi, bazı kanunların bir an evvel demokrasiye muhalif hükümlerden temizlenmesi zaruretine ehemmiyetle işaret etmek isterim.

Köy Kanununun, memleketimizin temeli olan köylüyü, köyü koruyan, yükselme imkânları sağlıyan bir hale getirilmesi zamanı gelip geçmektedir.

Arkadaşlar; Türk köylüsü, bugün içinde yaşadığı en ağır iktisadi, içtimai ıstıraplarım arasında ne kadar olgun siyasi bir seviyeye erişmiş olduğunu ispat etmiş bulunmaktadır. Bu köylünün içinde, yükselme, ileri bir medeniyet ve cihan seviyesine gelme ateşi yanmaktadır. O ateş, bize yol gösteren meşalemiz olmalıdır.

Arkadaşlar; İçişleri Bakanlığı teşkilâtı için ayrılan 20 milyon üzerine; işte önümüzdeki 32 milyon liralık Emniyet Genel Müdürlüğünün bütçesi. Bu bütçe, memlekette iktisadi şartları, memleket müdafaasının iktisadi, içtimai inkişafına çalışan birçok Devlet hizmetleri bütçeleriyle âdeta istihza etmektedir. Hükümet, memleketi bir anarşi manzarasında görüyormuş gibi, her sene kabaran bir Emniyet Umum Müdürlüğü Bütçesi ile karşımıza geliyor. Bu 32 milyonluk bütçeye, Jandarma Genel Komutanalığının 37 milyona varan bütçesini de katınca, işin ehemmiyeti büsbütün artıyor.

Ne oluyoruz arkadaşlar? Hükümet, iç emniyet masraflarını, neden mütemadiyen artırmaktadır?.

Artık medeni bir millete yaraşmıyan zihniyeti, şüpheyi, vatandaşları tazip eden gizli takipleri bırakmalıyız.

Size, ibretle mütalâaya değer bir hâdiseyi bahsetmekten gecemiyeceğim. Bundan birkaç sene evvel, bir gün İstanbul'da bir vatandaşın, güya siyasi sebeplerle takibine memur edilen iki gizli polisin, aylarca hep aynı mealde, yani «geldi, kahvede oturdu, sonra kalktı, şu istikamette yürüyerek evine gitti.» şeklinde verilen raporlar dikkat nazarını çekiyor ve yapılan incelemede; takibedilen kimsenin, aylarca evvel ölmüş olduğu halde, bu memurların rapor vermekte devam ettikleri anlaşılıyor.

Arkadaşlar; artık, milletin varlığını, namus ve haysiyetini her türlü tecavüzlerden korumak gibi, mukaddes bir mefhum etrafında vazifelendirmiş olan emniyet teşkilâtımızı; milleti içinden yiyen, birbirinden şüpheye düşüren ve hakiki millî birliği her vakit tehlikeye düşürecek olan bu korkunç zihniyetten korumak, kurtarmak lâzımdır.

Arkadaşlar, memleketimizde bir Özel İdareler dâvası ve bu idarelere ait bütçe meselesi vardır. Derhal kaydedeyim ki, ilk zamanlarda, yani Meşrutiyetin ilânından sonra tevsii mezuniyet esasına dayanan ve böylece bütçesine ve haklarına hâkim ve sahip olan Özel İdareler, zamanla daha mütekâmil bir duruma getirilmesi gerekirken, gittikçe artan bir merkeziyetçilik zihniyetiyle bu esastan uzaklaştırılmış ve bu suretle bu idareler bugünkü acıklı duruma sokulmuştur.

Evvelâ şunu söylemek isterim; eğer hususi idarelerden maksat, tevsii mezuniyet esasının tam ve mutlak mânada tatbiki ise, bugünkü şekil katiyen bu değildir.

Bir defa Özel İdareler, bütçelerine hâkim değillerdir. Bilindiği gibi bütçeler, ihtiyaçlara göre ayarlanır, Merkeze gelir, Bakanlar mümessillerinden müteşekkil heyet tarafından incelenir, Vekiller Heyeti kararıyle tekemmül eder. Birçok emek ve gayretlerle mahallen tanzim edilen bütçelere hâkim olan sistemi biliriz; birkaç mümeyyizin gelişi güzel incelemesi ve sonra tatbikatta valilerin mutlak salâhiyeti haiz bulunması.

Birçok yerlerde halkın mahallî ve zaruri ihtiyaçları yüzüstü bırakılarak, Özel İdareler tarafından hâlâ idare edilmekte olan hastaneler-

deki hastalar için ilâç parası bulunamazken, daha cazip ve gösterişli yerlere harcandığını da biliriz.

Ve sonra arkadaşlar; hangi hizmet mahallîdir, hangisi umumi Devlete aittir? Bu da, açık olarak belli değildir. Hattâ denilebilir ki, belli edilmemek suretiyle merkez hususi idarelere müdahalesi için imkân kapıları bırakılmıştır.

Halbuki Özel İdareler; vilâyetler halkının kendi işlerini kendilerinin görmesi, yani demokratik esaslara uygun olarak, halkın idareye iştirakini temin için tesis edilmişlerdir. Belediyelere gelince; evvelâ valilikle belediye başkanlığını birleştirmek yolunda tamamen ayrılmak mecburiyetindeyiz. Hakiki demokrasi prensipleri içinde yürümek kararını aldığımız bu devirde, bu mühim mevzuu daha fazla geçiktirmemeliyiz. Bu usul bilhassa Ankara, İstanbul gibi iki büyük şehrimizde halkın seçim hakkını daralttığı gibi, belediye meclislerinin belediye işleri üzerindeki kontrol ve murakabesini de daraltmaktadır.

Sonra arkadaşlar, belediyelerimiz hemen, hemen her yerde kendilerine düşen asli vazifelerin en büyük kısmını yapabilmekten âciz kalmışlardır. Hastaneler, sıhhi tesisler, elektrik, iyi ve temiz su yolları gibi, en hayati işler ile uğraşmak imkânını bulamamışlardır.

Bunun sebebi, yalnız parasızlık da değildir. Aynı zamanda şu veya bu âmiller ile parklar, heykeller gibi, görünüşü cazip tesisat iptilâsı da bu hale sebep olmuş sayılabilir. İşte arkadaşlar, coğrafî ve tabiî durumu bakımından göz bebeğimiz olan birçok şehirlerimiz gibi, güzel ve müstesna şehrimiz İstanbul, milyonu bulan sakinlerinin sıhhatleri için, gündelik yaşamaları için lâzımolan su, yol gibi, şehrin tabiî güzelliklerine müvazi olarak her bakımdan; temizliği gibi, en zaruri ihtiyaçların korkunç yokluğuna mukabil, açıkhava tiyatrosuna malik bir şehrimizdir.

Böyle medeni bir ihtiyaca cevap verilmiş olmasını memnunlukla kaydetmekle, evet insafın yeri vardır. Bu, demek değildir ki, İstanbul gibi bir şehirde, susuzluk yüzünden, yolsuzluk ve sıhhat şartlarının ihmalinden doğan, korkunç tehlike ve ıstıraplar, devam ettirilsin. Bu itibarla, Belediye Kanunu da esasından ıslaha muhtaçtır. Hangi hizmetler belediyeye aittir, hangileri değildir? Bunun açık bir şekilde belli edilmesi lâzımdır.

Arkadaşlar,umumi müfettişlerin kaldırılmasını memnuniyetle karşılarız. Çünkü, memleketimizde ve hemen Hükümetin her şubesinde bir teşkilât bolluğu vardır.

Mesuliyetleri ortadan kaldıran, kırtasi zihniyeti hâkim bir hale getiren bu teşkilât bolluğu, memlekete milyonlarca liraya malolmakta ve bunun yanında da âmme işlerinin süratli ve selâmetli yürümesini güçleştirmektedir. Bu bakımdan Hükümet teşkilâtında yapılması zaruri ve hattâ hayati olan bir inceleme yapılması ve lüzumsuz teşekküllerin, süratle bertaraf edilmesi zamanı gelmiş ve hattâ geçmek üzeredir.

Arkadaşlar, biraz evvel çok hayati saydığım bir kanundan bahsetmiştim: Bu mevzuda tekrar temas edeceğim, Memurin Muhakemat Kanunu.

Kaza vahdetini parçalıyan, birçok ahvalde gerçek yolsuzlukların âmili olanları adalete teslim etmek yollarını tıkıyan, yine birçok ahvalde, masum ve suçsuz memurların aylarca şüphe altında kalmasına sebep olan ve nihayet adaletin tecellisini geciktiren ve hattâ mâni olan bugünkü idari sistem terkedilerek, adlî sistemi kabul etmeliyiz.

Mâruzatıma başlarken söylediğim gibi, İçişleri Bakanlığı; memlekette demokrasinin, vatandaş hak ve hürriyetlerinin, bu hak ve hürriyetlerinden en kâmil ve pürüzsüz bir şekilde istifade etmek için lâzımgelen huzur ve asayişin muhafızı olan bir Bakanlıktır. Memlekette kanunların hâkimiyetini temin için, alınacak tedbirlerin başında, İçişleri Bakanlığının ve bu Bakanlığa bağlı olarak vazife gören teşekkül ve memurların, her bakımdan takviyeleri, hal ve istikballerinin emniyet altına alınması elbette bir zarurettir.

İçişleri Bakanlığı ve İdare Âmir ve memurları, yalnız kanunlardan ve hizmet aşkından ilham ve direktif alarak, memleketin huzur ve sükûnunu ve bu huzur ve sükûnun temelleri olan hak ve hürriyetlerin devamını, temin etmek gibi, büyük bir mesuliyetin altında vazifelerini tam ve medeni bir zihniyet içinde, bitaraflıkla görürken, Millet Meclisinin, devamlı olarak, müzaharetine muhtaçtırlar.

O halde arkadaşlar, Millet Meclisine, bizlere düşen bu müzaharet vazifesinin icaplarını,

biran evvel yerine getirerek, idareyi idare âmir ve memurlarını ve bütün Devlet teşekküllerini vazifeli olanları, her çeşit siyasî tesir ve nüfuzun üstünde tutacak tedbirleri, biran evvel alalım. Millî varlığımızın korunması ve bakası bunu istemekte, bugünkü dünyanın, çeşitli buhranlarını, tehlike nereden gelirse gelsin, milletçe ve topluca karşılanmanın tek çaresi; bu zihniyetin, biran evvel millî hayatımıza tatbikini zaruri kılmaktadır.

BAŞKAN — Nuri Özsan (Yok sesleri).

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar; herşeyden önce hiçbir esbabı mucibe arzetmeden şunu arzedeyim.

İçişleri Bütçesinde mahallî idareleri incelemek üzere bir masraf kaydedilmiştir. Her şeyden önce öğretim ve sağlık işlerinin inceelnerek bir anevvel mahallî idareler bütçesinden umumi bütçeye getirilmesinin temiinine çalışılmasını bilhassa istirham ederim.

İkinci ricam; halkın ne çok muztarip olduğu nokta, herkes tarafından tebarüz ettirilmekle beraber, ben de kısaca ve fakat halkın tam kendi arzusuna göre tekrarlamak isterim. Halk herhangi bir dilekle Hükümete müracaat ettiği zaman o dileğinin bir anevvel husul bulmasını haklı veya haksız bir anevvel kendilerine müspet menfi neticenin bildirilmesini rica der. Git gele tahammülü yoktur. Bir, iki ve hattâ üçü geçen git gele fena halde müteessir oluyor. Bu teessürü de ikinci olarak Hükümet içinde vazifeli müstahdemlerin ve ücretlilerin çocuk zammı işi körüklüyor, ücretliler kendileri çocuk zammı almadıklarından ötürü, onların da dertleri katılıyor, âdeta Hükümetler salonları dertlerle kaynaşıyor. Bu iki noktanın ehemmiyetle mutalâası ve gereği düşünülmesi lâzım. Sonra müracaatların bir anevvel cevaplanabilmesi için idare makamlarını işgal eden, ilcede, bucaklarda, yahut illerde hiç olmazsa haftanın bir iki gününde ansızın 9 zu beş geçe daireleri dolaşarak, ne yapıyorsunuz demeli, ellerindeki evraka bir bakıvermeli hatırlarını sormalı bu, herhalde faydalı olur; eline gelen evrakta imzalayacağı anda anların da tarihlerine bakarak geçikmişse memuru soruya çekivermeli ki, çok fayda doğuracaktır.

Bu arada üçüncü olarak, bu umumi değil zaten, adedleri de az, bir derde daha temas etmek istiyorum.

Bizde baş olarak dört idareci vardır; bucak müdürü ilcede, kaymakam, ilde vali. Bir de kaymakamlarla valiler arasında muavinler vardır. Bu muavinlerin sayısı çok azdır. Bittabi kaymakamlık makamlarından alınıp getiriliyor. Fakat bu gibi muavin kaymakamların geldiği yerde hem konağı ve hemde makam ödeneği vardır. Binaenaleyh bu emre ittiba ederek vali muavinliğine gelen bir kaç zatla tesadüfen temas etmiş bulunuyorum. Çok müteessirdirler. Kaymakamlığa iadelerini istemektedirler. Bu ödenek hususu mütalâa edilerek bunlara da verilmek lâzım gibime geliyor bana. Eğer komisyon bunu mütalâa ederse zannederim iyi bir neticeye varabilir.

Dördüncü temennim idari mülki taksimata taallûk eder. Bir kaç sene evvel Gönen'den Çakır, Balya'dan Pazarköy, Edremit'ten Hamitli üç nahiyeyi kaza yapıyoruz. Çakırlılar tamamen Gönenli'lerle münasebettar ve ticaretleri, hususi işleri hep ayrıldıkları yerlerdir. Ve bunlar şimdi yeni yapılan Yenice kazasına bağlıdırlar. Gidecek yolları yoktur. Bunlar dertlerini ve maksatlarını zaman zaman anlattılar. İçişleri Bakanlığına ve Çanakkale Vilâyetine müracaat etmişler ve bu arada hazırladıkları şeyleri de bize göndermişlerdir. Bunları size okuyacak değilim. Yalnız gösteriyorum.

RAİF KARADENİZ (Trabzon) — Niye gösteriyorsun inanıyoruz.

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ (Devamla) — Şu haritası şu krokisi, şu parmak izli mühürlü mazbataları. Şu da istidaları. Bunları arzetmekten maksadım şudur. İş yapılsın yapılmasın bu Hükümeti alâkadar eder, belki beni dinlemezler. Sözlerimi takip etmezler, ama bunlar dertlidir. İşlerini göremiyorlar. Yola çıksalar geri dönüyorlar. Bu arada orada yakın, bir Çan kazası teşekkül etmiştir. Uğraktır. Halk oraya göçüyor. Dükkân sahipleri dükkânlarını kapayıp oraya Çana gidiyor.

Şimdi İçişleri Bakanlığından bütçesi dolayısiyle ricam, hemen buraya icabeden müfettişlerin de gönderilerek tetkik yapılması ve icabı ne ise görülmesi, o insanların dertlerinin dinlenmesidir. Sonra da gereğinin yerine getirilmesidir.

Bir tek ricam daha kaldı : Bandırma'ya bir saat mesafede 30 - 35 haneli ve nüfusu kalabalık

olmıyan bir Çakılköy'ü vardır. Karacabeye bağlıdır. Bunlar da müracaat ettiler. Balıkesir ve Bursa illeri arasında muhabere cereyan etti. Hattâ geçenlerde İçişleri Bakanlığından da Bursa'ya muvafakat edermi siniz diye soruldu. Fakat iki ay geçtiği halde bir cevap gelmedi. Çakılköy Bandırma'ya bir saat mesafede olduğu gibi herşeyi, her ilgisi Bandırma iledir. Karacabey'e 6 - 7 saat mesafededir. Hafazanallah bunların birde ağırceza işleri olursa on sekiz, on dokuz saatlik mesafeye, yani Bursa'ya gitmeleri lâzımdır. Halbuki Bandırma'da Ağır Ceza da vardır.

Bu dertlerin dindirilmesini rica ederim.

CENAP AKSU (Kocaeli) — Arkadaşlarım; sözlerime başlarken Türk cemiyetinin gelişmesinde esas vasfının muhafazasında Türk budunun bezenip barındırılmasında büyük hizmetler yapmış ve yapmakta bulunan feragat ve fedakârlıklariyle kabiliyet ve faziletleriyle zaman zaman Yüksek Meclisin de takdir ve sempatisini kazanmış liyaket göstermiş olan idare başındaki arkadaşlarımı bu Millet Kürsüsünden övmek isterim. Civanmert ve kadirşinas takdirlerini ifadesinde sayın arkadaşlarımın da bana katılacaklarına emin bulunmaktayım.

Ben burada uzun tafsilâtla sizi rahatsız edecek değilim. Maksadımı ve âcizane fikirlerimi kısa cümlelerle ifade etmek istiyeceğim. İçişleri Bakanlığının Bütçesi münasebetiyle Heyetinize bazı mühim telâkki ettiğim mâruzatım olacaktır. Bunların başında merkez kaymakamlıklarının ihdası işi gelmektedir. Zaman zaman kürsüden ifade edilmiş ve faidesi hemen bütün arkadaşlarımızca kabul edilmiş olmasına rağmen her nedense bu teşkilâtın kurulması büyük masraflar da istemediği halde bugüne kadar talik ve tehir edilmiş bulunmaktadır.

Yeknazarda vilâyette valiler bu vazifeyi fiilen görmektedirler. Ayrıca merkez kaymakamlığına neden lüzum olsun gibi bir fikir ortaya sürmek mümkündür. Fakat arkadaşlarım derhal ilâve etmeliyim ki, vali yalnız merkez ilçesinin değil bütün ilin umumi idaresinden mesul mevkide bulunmaktadır. Hangi şartlar içinde yetişirse yetişsin hiçbir idareci kırtasi ve icrai mesuliyet yükünden kurtularak asıl vazifesi olan murakabe mevkiine yükselmek imkânını bulamamaktadır. Makasadımı daha açık ifade etmek lâzımgelirse valinin birisi icrai, yani memur olarak yapmakla mükellef olduğu vazife, bir de ayrı ayrı her bakanlığın mümessili sıfatiyle yapmaya ödevli bulunduğu murakabe vazifesi vardır. Vali evvelâ bir memur sıfatiyle yapmaya mecbur olduğu vazifeyi birinci pilânda tutmakta ve buna kanunlarımızla mecbur edilmektedir. Hepimiz biliriz ki; merkez kazasının işleri ve nüfusu diğer ilçelerden daha çoktur. Vali merkez kaymakamı sıfatiyle bu işleri yapmaya ve diğer kazalardan gelen şikâyetleri inceliyerek bir neticeye bağlamak mevkiinde bulunmaktadır. Bugün fiilen valilerimizin ilçelerde, bucaklarda ve hattâ köylerdeki tetkikleri ve buralarda mevcut âmme hizmeti gören teşekkülleri gözden geçirip, onlara millet hizmetini en iyi surette yapabilecek direktifleri verebilmesi ekseriya mümkün olmamaktadır. Yalnız sembolik mahiyette kalmaktadır.

Valiyi kırtasi muamelelerden kurtararak onu murakabe ve kontrol elemanı yapmak, öyle bir murakabe uzvu ki; müfettişler gibi lâyihalar doldurup temenniler tahrir eden bir murakabe uzvu değil, pratik kararlar alıp derhal tatbik ettirici ve millet bünyesine uymıyan muameleleri derhal en seri ve en verimli ve işler bir hale getirebilecek bir murakabe organı haline getirmek behemehal lâzımdır. Bunun için de valilerimizin bugün içinde bunaldıkları kırtasi işlerden kurtulmaları şarttır.

Bazı vilâyetlerimizde filhakika vali muavinleri vardır, bu zevat vasıtasiyle işlerinin bir kısmını yürütmek mümkün olmaktadır. Fakat arkadaşlarım bu yarım bir tedbir olmak vasfından kurtulamamıştır ve bu gidişle kurtulamıyacaktır da. Çünkü vali muavinlerinin kanunla tesbit edilmiş bir salâhiyeti olmadığı gibi, bu vazifeleri de gösterilmiş değildir. Valiye karşı sorumlu mevkide bulunması kâfi değildir. Kanunların yetki ve sorumluluğunu taşımadıkça ve şahıslara bağlı bulundukça bu müesseseden tam randıman almak kabil değildir.

Bu kadar izahattan sonra yapılacak işe geçiyorum. Hiç olmazsa bu yıl için mühim telâkki edilen 15 ilimizde merkez kaymakamlığının kurulmasını istiyorum. Bunun için fazla bir tahsisata ihtiyaç görmüyorum. Çünkü arkadaşlarım, her ilin bünyesine göre, her bakanlığın ilçe teşkilâtı bu merkezlerde vardır. Birkaç misal; merkez malmüdürü, merkez jandarma bölük komutanı, ziraat memuru, orman ve

merkez ilcesi millî eğitim memuru, tapu ve nüfus memurları vardır.

Zabıta teşkilâtımız da ilce sistemimize uygun olarak kurulmuştur. Ohalde bu ayrı ayrı çalışan ve aralarında irtibat ve koordinasyon bulunmıyan hizmetleri bir baş etrafında toplamak yani bir merkez kaymamaklığı ihdas etmekle derhal mümkün olacaktır. Bu hal arkadaşların idaremizde cidden bir reform olacaktır ve derhal âmme hizmetlerinin nasıl bir inkişafa mazhar olacağını şöyle birkaç yıl içinde görmek mümkündür. İstanbul'da halen böyle iç ilce teşkilâtı vardır. Ama arkadaşlarım o kaymakamlar bugün ve fiilen belediye hizmetleri görmekle muvazzaf kimselerdir. Ben böyle kaymakam istemiyorum ben aynı zamanda vilâyet işini bir tarafa bırakarak kendisini beldenin bayındırılması ve süslenmesi işine kaptırmış kaymakam ve vali de istemiyorum. Ben köylünün, şehirlinin en küçük derdinden müteessir olarak derhal harekete geçecek ve emrindeki bütün teşkilâtı ile bu derdi gidermeye çalışacak idare âmiri istiyorum. Merkez kaymakamını vazifeye soktuğumuz gün emin olun arkadaşlar derhal sistemde ve işte bir değişiklik ve inkişaf meydana gelecektir. Bunun bir faydası da Danıştayda görülecektir.

Biliriz ki, il merkezleriyle bu merkeze bağlı köy ve bucakların köy heyetleriyle derecei tâliyeden memurlarının suçları hakkındaki evrakını birinci derecede vilâyet idare heyetleri tetkik ederek karara bağlamakta ve derecei saniyede kısmen resen ve kısmen itiraz üzerine Danıştayca tetkik ve nihai kararlara bağlamaktadır. Merkez kaymakamlıkları teşkil edilince Danıştayı da oldukça mühim külfete sokan ve esas itibariyle ve bir suç zanlısının mahkemelere sevki mi yoksa mahkemesinin men'i mi lâzımgeldiğini tesbitten başka bir işi olmıyan bu daireleri daha mühim ve daha mudil meselelerin halline hasretmeye imkân ...

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz Cenap Bey, saat 13 e gelmiştir. Sözleriniz daha devam edecekse öğleden sonra devam etmenizi rica edeceğim.

CENAP AKSU (Kocaeli) — Bir müddet daha devam edecek.

BAŞKAN — O halde sözlerinize öğleden sonra devam edersiniz.

Yalnız arkadaşlar; iki önerge vardır, bunlardan birisiyle, bütçe müzakeratı başlamadan evvel, bütçenin sene sonuna yetiştirilmesi için öğleden evvel 9-13, öğleden sonra 15-19 ve gece; 21 den gece yarısına kadar müzakerata devam edilmesi karar altına alınmıştı. Şimdi bu çalışma tarzımızın değiştirilmesi teklif edilmektedir. (Yetiştiremeyiz, usulü bozmadan devam edelim sesleri). Zaten, teklif eden arkadaşlarımız da burada yoktur, bu önergeleri öğleden sonra oya arzedeceğim.

Saat 15 te toplanmak üzere Oturuma son veriyorum.

Kapanma saati : 13,05

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — Başkanvekili Feridun Fikri Düşünsel

KÂTİPLER — Dr. Aziz Uras (Mardin), Naşit Fırat (Samsun)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

Efendim, çalışmalarımızın öğleden sonraki gece süreleri hakkında verilmiş iki önerge var. Müsaadenizle evvelâ onları okuyalım, Yüksek Heyet noktai nazarını tezahür ettirsin.

Yüksek Başkanlığa

28 . XII . 1947

Gece oturumlarının gece yarısından sonraya kadar devam etmesi, sabah oturumlarının gecikmesine ve çoğunluğun huslüne mâni olmaktadır.

Bu sebeple öğleden sonra yapılan Birleşimin 14,5 da başlamak ve 21,5 da son verilmek üzere sürekli yedi saat devam ettirilerek gece toplantılarından vazgeçilmesini arz ve teklif ederim.

Bursa Milletvekili
Dr. Talât Simer

Yüksek Başkanlığa

27 . XII . 1947

Bütçe konuşmalarının saat 22 ye kadar devam ederek üçüncü oturumun yapılmamasını, işlerin bu suretle daha tabiî seyrini takibedeceğini üstün saygılarımla arz ve teklif ederim.

Zonguldak Milletvekili
Ali Rıza İncealemdaroğlu

BAŞKAN — Her iki önerge öğleden sonra yapılan toplantılarla gece toplantılarının birleştirilmesini istemektedir. Malumu âliniz şimdiki usulümüzde sabah dört, öğleden sonra dört ve gece üç saat olmak üzere günde 11 saat çalışma yapılmaktadır. Bu takrirler aynı müddette çalışmaya halel vermiyecek mahiyettedir. Mamafih takdir Yüksek Heyetinizindir.

Evvelâ bu önergelerin prensipini oyunuza sunacağım. Öğleden sonraki oturumların birleştirilmesini oyunuza sunacağım.

Anlaşılmadı ise bir daha tekrar edeyim.(Anlaşıldı sesleri).

Öğleden sonraki toplantıların gece toplantıları ile birleştirilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul olunmuştur.

Şimdi teklifin birinde bu öğleden sonra yapılacak toplantıların 14. 30 da başlaması; ikincisininde saat 15 ten başlamıp 22 ye kadar devam etmesi ileri sürülmetkedir.

CEMİL SAİD BARLAS (Gaziantep) — Biz başlangıç saati tesbit edelim, müntehasının tâyinini Yüksek Divanı Riyasete bırakalım.

BAŞKAN — Şimdi en aşağı 22 ye kadar devam etmesi zaruridir, kabul ettiğimiz kararların ruhunun mahfuz kalması bakımından.

Müsaade buyurursanız saat 15 te başlamak ve 22 de bitmek üzere devam etmesini yüksek oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Bu suretle kabul olunmuştur.

Cenap Aksu.

CENAP AKSU (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlar, öğleden evvelki oturumda söz almış ve İçişleri Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle il merkezlerinde fiilî ve kadrolu ilçeler ve kaymakamlıklar kurulması üzerindeki naçizane kanaatlerimi arz ve izaha çalışmıştım.

Şu kadarını ilâve etmeliyim ki: Danıştay işlerinin ve bir kaç dairenin belli başlı görevi mahiyetini taşıyan ve birinci derecede iller idare kurullarınca verilip re'sen veya itirazen ikinci derecede Danıştayda tetkik edilen kararlar, bu mekanizma harekete geçince otomatikman illerde nihayet bulacak ve Danıştayda iptal dâvaları gibi, ferdin Devletle olan münasebetleri gibi daha ehemmiyetli işlerle uğraşmaya imkân bulacaktır. İkinci faydası da zannederim ki bu olacaktır.

Zannediyorum ki bu kadar izahattan sonra merkez kaymakamlığının lüzumuna oldukça işaret etmiş bulunuyorum. Bu cihetin nazara alınmasını Sayın Saka Hükümetinden bekliyorum.

Bundan başka kısaca İl İdaresi Kanununa da temas etmek isterim. Yüksek Meclise de malûm olduğu üzere geçen yıl bir idareciler kongresi yapılmış ve yurdun her yanında enaz yirmi yıl vazife görmüş mütahassıs idarecilerimizin bir araya toplanmasiyle her birinin ayrı ayrı fikirleri alınarak bir proje yapılmıştır. Aradan bir yıl geçtiği halde Hükümet bu tasarıyı tetkik ederek Meclise sevketmeye imkân bulamamıştır.

Arkadaşlar idare mekanizmasını son 25 yıllık tecrübelerden istifade ederek lüzumlu yetki ve sorumlulukla teçhiz etmenin zamanı geldiğini ve hattâ geçmekte olduğunu ifade edersem mübalâğa etmemiş olurum.

Birtakım teşkilât kanunları ile alınan bazı mühim yetkilerin iadesi suretiyle idareyi dinamik bir mevkie çıkarmakta fayda olduğuna kaniim.

Merkez daireleri arasında bile mevcut olmıyan koordinasyonun illerde de bu dairelere müşabih bir şekilde dağınık ve ayrı ayrı hizmet görmelerine doğru inkişaf eden bu hale bir nihayet vermek lâzım olduğuna kaniim. Vilâyetler İdaresi Kanununun bir maddesinde, askerî ve adlî daireler müstesna, diğer bilûmum Devlet daireleri vilâyetin teftiş ve murakabesine tâbidir diye sarahaten hüküm mevcut olduğu halde bazı teşkilât kanunlariyle bu salâhiyet asgari hadde indirilmiş ve âdeta senbolik bir mahiyete sokulmuş bulunmaktadır. Her Bakanlığın vekili ve mümessili olan vali, Hükü-

metçe itimat edildiğine göre, onun kanunen verilmiş yetkilerini de şu veya bu suretle tahdide uğratacak kanunları çıkarmak ve müdafaa etmek doğru değildir. En yakın bir zamanda yeni İller Kanunu ile buna bir şekil verilmek gerektir.

Sabrınızı suiistimal etmemiş olmak için mâruzatıma nihayet vereceğim.

Daha üzerinde dikkatle durulacak birçok işlerimiz var. Hususi İdarelerin durumları belediye hizmetleri, zabıta tevhidi meseleleri. Bunların üzerinde uzun boylu mütalâa yürütmek mümkündür. Ben sadece öğretmen aylıklarının Umumi Muvazeneye nakli suretiyle vilâyetlere biraz geniş imkân verilmesini, belediye hizmetlerinin de köylere kadar iyi bir surette başarılması için bu meseleyi de ön pilânda mütalâa etmeyi ve zâbıta tevhidi hakkındaki Kanununda biranevvel Büyük Millet Meclisine getirilmesini, işaret etmekle geçeceğim.

Memnunlukla öğrendiğime göre; İçişleri Bakanlığı muntazam bir pilânla ilce teşkilâtı üzerinde çalşmakta imiş. Bu çalışma yüzde yetmiş nispetinde ilerlemiş. Bu pilân tahakkuk ederse bugün ifade dilen aksaklıklar asgari hadde inecektir. Nahiye teşkilâtı da gözden geçirilmekte imiş. Şimdiye kadar köye götürülmiyen murakabe ve teftiş usullerinin köye rehberlik edecek bir sistem halinde ele alınmış bulunduğunu kezalik duymakla memnunum. Bazı mahallî vakalara Demokrat Parti Sözcüsü arkadaşın umumi mahiyet vermek istemişlerdir. Dünyanın her yerinde ferdî ve mahallî vakalar olagelmiştir.

Dayak ve işkenceden bahsettiler. Bunu umumi ve bütün yurda şâmil bir hal olarak gösterdiler. İçişleri Bakanından rica ediyorum. 25 yıllık bir dayak ve işkence istatistiği getirsinler Kimler ne yapmış, ne ceza görmüş? Bunu gözümüzün önüne getirsinler. Hakikat böyle değildir ve çok mübalâğalı gösterilmek istendiği muhakkaktır. Bir Senirkent veya Aslanköy hâdisesi hiçbir zaman bir Beşiktaş gazinosu hâdisesinden daha üzücü olmamıştır.

Zabıta kuvvetleri çok paraya mal olmaktadır ve millet güvenliğini haiz değildir buyurdular ve bu fikri kuvvetlendirmek için de, jandarma kendisini köylüye besletiyor dediler. Muhterem arkadaşlarım, jandarma köylüye kendini iki surette besletir. Birincisi zorla, ikrahla, ikincisi köylünün rızasiyle.

Birinci halde zannediyorlardı ki, Türk köylüsü haksız bir tahakküme boyun eyecek ve bu hakkını aramıyacaktır. Böyle zannediyorlarsa aldanıyorlar demiştir. Türk köylüsü hakkını kimseye çeğnetmemiş ve böyle âciz bir vaziyete asla düşmemiştir. Şayet köylü rızasiyle jandarmaya ikram ediyorsa, bu takdirde, bu sevinilecek ve takdir edilip takviye edilecek bir haldir. Türk köylüsünün asil ve efendi karekterini gösterir.

Sayın Batur'a soruyorum. Kendileri köye gittikleri zaman yemeklerini beraber mi götürüyorlar? Yoksa yedikleri yemeklerin parasını mı ödüyorlar?

Bazı yerlerde suni olarak asayiş bozulmakta ve bunu demokrasiye maletmektedirler diyorlar. Bu ne demektir? Arkadaşlar; Hükümet memlekette asayişi bozmaz, bozulan asayişi iade etmek vazifesindedir. Hükümet asayişi bozanların yakasına sarıldığı için otoriter, totaliter damgasını yememiş midir? Biraz insaflı ve dikkatli olmalarını rica ederim.

Valiler, bir arkadaşımın da belirttiği gibi, Hükümetin siyasi ve idari icra vasıtasıdır. Bu arkadaşlara bitaraf değildir dediler. Valiler vazifelerini tam mânasiyle ve kanun anlayışiyle yaptıkları için muhaliflerimiz nezdinde bitaraf telâkki edilmelidir. Ben şahsan valileri kanuna bağlı ve bitaraflıktan ayrılmıyan kabiliyetli, görgülü ve miletimizin itimadına lâyık olarak tanıyorum.

Dahiliye memurlarının iltimasla terfi ve nakledildiklerini ifade ettiler. Ben buna cevap vermeyi lüzumsuz addediyorum. Sadece İçişleri Bakanlığı Zatişleri mekanizmasını bu töhmetten tenzih etmekle iktifa edeceğim.

Arkadaşlarımın tenkitlerini haklı ve insaflı olarak tevcih etmelerini rica ederim.

SALİM ALTUĞ (Erzurum) — Efendim; ben kısaca bir meseleye temas edeceğim; onun için doğrudan doğruya maksada geliyorum.

Sayın arkadaşlar, aynı yıl mezunu oldukları halde sıhhi sebepler dolayısiyle askerliğini tecil ettiren bir kısım içişleri mensupları vatani hizmetini yapan arkadaşlarına takaddüm ederek kurs görmüş ve daha evvel kaymakam olmuşlardır.

Vâkı olan davete derhal icabet ederek kendi

sınıf arkadaşlarından önce iki üç sene gibi uzun bir müddet askerlik ödevlerini yapan Siyasal Bilgiler ve Hukuk mezunu olan gençlerle daha evvel kaymakam olanlar arasında bir iki derece maaş ve kıdem farkı hâsıl olmuştur.

Usul ve kanunu dâhilinde yapılan terfilerden mütevellit haklar şüphesiz ki, münakaşa mevzuu değildir. Ancak sırf vatan hizmetinden doğan bir farkın hâriz bir haksızlık olduğunu da kabul etmek lâzımdır. Ötedenberi bir şikâyet ve memnunsuzluk konusu olan bu işin düzeltileceği eski İçişleri Bakanları tarafından veddedildiği halde bugüne kadar bir semere alınamamıştır. İdare vazifelerinde iyi hizmet ettiklerine ve edeceklerine şüphe olmıyan bu genç ve kıymetli elemanların mesleklerie daha çok bağlanmalarını sağlamak bakımından bu işin düzeltilmesine ihtiyaç vardır. Hükümetten ve İçişleri Bakanından çok rica ederim, kısa zamanda tasarı mı getirilecek ne getirilecekse Meclise sunulsun da bu haksızlık giderilsin.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Arkadaşlar, hemen hemen bütün Avrupa hükümetlerinde (İdare taksimatı) nın kademeleri, başka bir deyimle bu memleketlerin çevrelerini merkeze bağlıyan idare zincirinin halkaları: rasyonel bir sistem altında 19 ncu yüzyılın başındanberi likide edile edile bu teşkilât doğrudan doğruya ve iç içe eklenmiş olarak üçe indirilmiştir. Her memlekette başka başka terimlerle anılmamakla beraber (Prefelik, suprefelik ve kommün) diyebileceğimiz bu kademeler, bizim de idari yapımızın temeli ve sağlam birer basamağı olan (il, ilce ve muhtarlık) larımıza eşit ve paralel bulunmaktadır. Ancak diğer Avrupa hükümetlerinin idare teşkilâtlarından farklı olarak, bu değişmez basamaklarımız arasına sıkışıp kalmış birtakım tâli ve fuzuli ve daima değişen kademelerimiz daha vardır ki, bu teşkilât durumu, modern teşkilât reformunu henüz yapmamış olduğumuzu göstermektedir.

Kesin icapların zoru altında kalmadıkça, ileri makine tekniğinde, makinenin esas parçaları arasına vida veya civata gibi fazlalık ve ağırlık veren tâli unsurların konulması doğru sayılmamaktadır.

Modern teşkilât tekniğinde de bu böyledir. Ana parçaların arasına geçici ve ayırıcı, ağırlık verici tâli unsurların konulmaması, bunların behemmehal ve doğrudan doğruya ve iç içe temasa gelmelerinin sağlanması lâzımdır. Bununla beraber ve her tarafta kabul edilen bu bilimsel kaidelere rağmen, idari taksimatımızda değişmez karekterleri yüzyıllık bir tecrübe ile sabit olan (il, ilce ve muhtarlık) larımızın arasına; ancak Eyalet ve Genel Müfettişlik gibi geçici ve ayırıcı unsurların konulduğu ve bunlardan bir kısmının hâlâ yaşamakta bulunduğu görülmektedir.

Halbuki, teknik bilginin teşhisi veçhile, bu aralık unsurların birer marazi iltisak âmili, esas parçaları paslandıran, yıpratan ve nihayet çürüten birer mantarlaşma faktörü idare işlerini dağıtıp çoğaltan, bürokrasi denilen âfeti meydana getiren parazitlerin kaynağı oldukları da anlaşılmıştır.

Meselâ;

A - Eyalet tanzimatın ilânı üzerine, Avrupa Hükümetlerinin mülki teşkilâtını bizim de kabulümüz üzerine, bu kademe kaldırılmıştır.

Islahatta, modern teşkilâta uymak arzusu kadar, yetkilerini son derece artıran eyalet valilerinin Hükümet merkezini tanımıyacak kadar azıtmaları ve (Babıâli) ye karşı kafa tutmalarının da tesiri olmuştur.

B - Liva veyahut sancak;

Eyaletler bir taraftan kaldırıldığı halde diğer taraftan da idari bünyemize yeni tâli bir uzuv eklenmiştir.

Bu kademe dahi tam 80 yıl il ve ilçeler arasında kelimenin tam mânasiyle marazi bir iltisak âmili oldu. İllerle ilceler arasındaki işleri karıştırıp çoğaltmış, burokrasinin alabildiğine yürümesine yol açmış, gelişmeye, kalkınmaya elverişli birçok idari bölgelerimizin önünde engel olarak kalmıştır.

Sancakların bu mahzurlarını gidermek için bir zamanlar müstakil sancaklar yapıldı. Fakat melez bir idare kalıbı olan bu kademe dahi çıkmaza girince, müstakil ve mülhak bütün sancaklar birden ortadan kaldırıldı. Ve il haline getirildi.

C - Genel müfettişlik:

Bu teşkilât dahi merkez ve iller arasında tâli ve fuzuli bir uzuv olarak telâkki edilmiştir.

Gerçekten bu geçici kademenin ihdasında, Doğu ve Güneydoğu Anadoluda zuhur eden bazı olağanüstü olayların, bu bölgelerde hudut hâdiselerinin ve nihayet idari teşkilât bakımından

bu bölgelerdeki içtimai, iktisadi zaruretlerden doğan ihtiyaçların tesiri olmuştur. Aynı zamanda, bu bölgelerde çoğalan ve daha çoğalması lâzımgelen illerin idari işlerini ikinci bir merkezden kontrol etmek arzusu da işe karışmıştır. Fakat bütün bu icaplar ve arzulara rağmen Genel Müfettişlikler yine teknik teşkilât bakımından yanlış bir kademe olmuştur. Tatbikat neticeleri dahi bunu ispat etmiştir. Binaenaleyh, bu kademe dahi eyalet ve sancak kademeleri gibi geçici, ayırıcı ve yıpratıcı karekterlerini asla kaybetmiyerek, seleflerinin âkibetine uğramış ve (L) cetveline alınmıştır.

Bu noktai nazarımı daha ziyade izah için burada eyaletlerle genel müfettişliklerin bir mukayesesini yapacağım.

Genel Müfettişlikler	Eski eyaletler	7 Coğrafi bölge
Üçüncü Genel müfettişlik (Trabzon dâhil)	Trabzon - Kastamonu	Karadeniz
	Erzurum	Doğu Anadolu
Birinci ve dördüncü müfettişlikler	Diyarbakır - Harput	Güneydoğu Anadolu
—	Sivas - Ankara - Konya	Orta Anadolu
İkinci Genel müfettişlik (Yalnız Edirne)	Edirne - Hüdavendigâr	Marmara
—	İzmir	Ege
—	Adana	Akdeniz

Bu dört Genel Müfettiş'liğe ilâveten son zamanlarda ve Hatayda beşinc bir Genel Müfettişlik yapılmıştır. Şu tablo göster vor ki, Genel müfettişlikler git gide eski eyalet erin yerlerini tutmaya başlamışlardı.

Doğudaki üç Genel Müfettişlik, eski Diyarbakır, Harput ve Erzurum eyaletlerinin sınırlariyle intibak peyda etmiştir. Trakya'daki Genel Müfettişlik dahi, eski Edirne eyaletini kavramıştır. Bu gidişle Türkiye'nin diğer yerlerinde dahi, bilhassa 7 coğrafi bölgesinde dahi, birer Genel Müfettişlik ihdası cihetine gidilecektir.

İşte arkadaşlar, arzettiğim bu sebepler dolayısiyle idari teşkilâtta reform yapmak icabediyorsa, üçten fazlaya teşkilât kurmak cihetine gitmiyeceğiz. Onlar da, muhtarlık, ilce ve iller dir. Bunun haricinde hareket etmek, teşkilât tarihimizin seyrinin göstermiş olduğu yoldan ayrılmak demektir.

Teşkilât tarihimizin neticesi göstermiştir ki, bu üç unsurun haricinde, bu üç değişmez kademenin haricinde, ne kadar teşkilât yaparsak yapalım, gerek bu kademeler arasındaki işleri ve gerek merkez arasındaki işleri boğmaktan başka bir iş yapmış olmayız. Genel Müfettişlik teşkilâtı dahi böyledir. Bendeniz geçen sene de burada arzettim. Başka memleketlerin yapmış olduğu idari reformu biz de tatbik etmeliyiz. Nahiyelerden vazgeçerek muhtarlık teşkilâtına kuvvet vermeliyiz. Onu takviye etmeliyiz. Vilâyetlerdeki idari bölgeleri, coğrafi, iktisadi şartlara göre tesbit etmeliyiz, fazlalaştırmak veya azaltmak, her ne şekilde olursa olsun, arzettiğim bu üç kademeden inhiraf etmiyerek, idari reformu yapmalıyız.

Bu sistem İçişleri Bakanlığınca hazmedilmeye başlanılmıştır. Demin bir arkadaşımın da arzettiği gibi yeni kazaların % 75 i etüt edilmiştir. Fakat bendeniz yalnız kazalar üzerinde durmayı kâfi görmiyorum üç kademeden ikisi olan il ve muhtarlıklar üzerinde de, etütler yapılmasını da istiyorum. Bilhassa illerin etütlerine derhal başlanılmalıdır ve bu hususta coğrafi üniteler esas olmalıdır.

Çünkü, Türkiye'nin coğrafi üniteleri idari ünitelerini göstermektedir. Eğer biraz coğrafi ve iktisadi esaslara riayet ederek iyi etütler yapacak olursak, bu memleketin en kolay bir şekilde idare edilmesi için en basit en güzel idari üniteleri bulacağımıza eminim. Binaenaleyh, tekrar ediyorum, yalnız kazalarla iktifa etmiyerek, muhtarlık ve vilâyetler üzerinde dahi bu etütleri yaparak ve buraya getirilecek teşkilât kanunlariyle, bu üç kademe üzerinde durmaya, Sayın İçişleri Bakanımızdan, geçen sene olduğu gibi, bu sene de tekrar rica ediyorum.

LÛTFİ AKSOY (Sinob) — Aziz Arkadaşlarım;

Benden evvel konuşan arkadaşlarım benim söylemek istediklerimin çoğunu çok güzel ifade ettiler. Hattâ çok beliğ bir hitabe de dinledik. Bendeniz bunları tekrarla arkadaşlarımı sıkmaktan ve benden sonra söz söyliyecek arkadaşlarımın zamanını çalmaktan tevekki edeceğim.

Bendeniz yalnız belediyelerimizin çalışırlarken mâruz kaldıkları bazı zorluklardan bahsedecek, bu hususdaki düşüncelerimi arzeyliyeceğim.

Belediye Kanunu, belediyelere sıhhi medeni, bedîî, iktisadi birçok vezaif tahmil eylemiştir. Bu vazifeler hakkiyle yapıldığı takdirde kasaba ve şehirlerimiz hakikaten kalkınacak, güzelleşecektir. Bu hususu çok iyi takdir eden Hükümet Meclise yeni bir tasarı sunmuştur. Katma Komisyonunda incelenen bu tasarı halen o kadar ümit bahş ve belediyelerimizin yüzünü güldürecek mahiyette değilse de ümit ederim ki en iyi ve tatminkâr şeklini komisyonda ve Mecliste bulacaktır. Şuracıkta bilhassa bir noktayı belirtmek istiyorum: Elyevm Hükümetin elinde belediyeye ait mühim gelir kaynakları vardır. Bunların hakiki sahiplerine iadesi lâzımdır. Bunun gibi bugün Meri Belediye İstimlâk Kanunu, belediyelerin çalışmalarına, imar hamleleri yapmalarına engel olmaktadır.

Bu kanunun bilhassa kıymet takdirine esas olan hükümlerinin, vatandaşın ve beldenin hukukunu siyanet edecek, belediyelerin faaliyetlerini kolaylaştıracak şekilde tadiline katî ihtiyaç vardır.

Arkadaşlarım; mâlumuâlileri olduğu üzere belediyelerin mühim bir vazifesi de vatandaşların istirahatlerini temindir. Hayatlarını kazanmak, çocuklarının nafakasını temin etmek için sabahtan akşama, geç vakitlere kadar çalışarak yorulan belde sakinlerinin, hemşehrilerin, vücutlarını başlarını dinlendirmek için muhtaç oldukları rahatı temin etmek. Belediye Meclisleri bunun için tanzim ettikleri Zabıtai Belediye tâlimatnamelerine esaslı hükümler koymuşlar, zaman zaman da beledi tenbihler neşreylemişlerdir. Meselâ muayyen satten sonra gazeteciler yüksek sesle gazete satamazlar. Şoförler klâkson çalamazlar, seyyar satıcılar sabahları erkenden yüksek sesle satış yapamazlar. Velhasıl yurttaşın rahatı için birçok yasaklar var.

Belediye meclislerinin bu hususdaki titizliklerine rağmen tatbikat ve hâdisat tamamen aksine dir. Gece yarıları meyhanelerden sokaklara fırlayan sarhoşlar attıkları naralarla, ellerindeki saldırmalarla vatandaşın yalnız rahatını değil, emniyet ve selâmetini ve hayatını tehlikeye koyuyorlar. Bir sarhoşun attığı bir tokatla bir vatandaş yere seriliyor. Elindeki saldırma ile önüne raslayan bir mâsumun karnını deşiyor, barsaklarını döküyor.

Şükranla arzedeyim ki; Hükümetin aldığı tedbirlerle bu hâdisat son günlerde çok azalmıştır. Ancak mevcut müeyyidelerin bu hususdaki mücadeleyi tam bir muvaffakiyete isal edeceğine kaani değilim. Şerirleri sindirmek, şirretliklerine nihayet vermek için daha müessir müeyyidelere ve müeyyideler yanında terbiyevi iş bulunca müesseselere de katî ihtiyaç vardır.

Çünkü bu suçluların çoğu, sokaklarda, köprü altlarında, hamam külhanlarında yetişmiş, bu haşin ve sefil muhitte fışkırmış, ana baba ve cemiyetin himaye, sevgi ve şefkatinden mahrum kalmış bedbahtlardır.

Bu arada bir kaç kelime ile seyir ve sefer işlerine de temas etmek isterim: Seyir ve sefer işleri, bilhassa büyük şehirlerimizde hakikaten çok tehlikeli bir şekil almıştır. Gün geçmez ki bir kaç müessif vaka ile karşılaşmıyalım. Her belediye Meclisi, kendi bünyesine, kendi ihtiyacına uygun, fakat hükümleri şehir sınırlarını aşamıyan birer talimatname tanzim etmiştir.

Bunların telifi, ana hatlarının tesbiti, her zaman ve her yerde kabili tatbik, bütün memlekete şâmil bir Seyrüsefer Kanununa ihtiyaç vardır. İçişleri Bakanlığının bu devrede böyle bir lâyihayı Meclise sunmasını çok rica ederim.

Arkadaşlarım.

Yurttaşların muhtaç oldukları aşçı ve hizmetçi, bahçıvan vesaire gibi hususi müstahdemini de evvelden bularak emre âmade kılmak bir belediye hizmetidir. Belediyeler, hizmet arzedenlerle hizmete ihtiyacı olanları karşılaştırmak, buluşturmak ödevindedir. Bu ihtiyaç bilhissa büyük şehirlerimizde ıstırap halindedir. Aileler arasıra hizmetçi ve aşçı namiyle hastalıklı, ahlâki durumu şüpheli birçok kimseler girmektedir. Bunun mahzurları çok açıktır. İzahını zait görüyorum. Belediyelerimizin bu hususta derhal teşkilâtlanmaları ve ihtiyacı önliyecek tedbirler almaları lâzımdır.

Arkadaşlarım, müsaadenizle intihap dairemin bazı idari ihtiyaçlarından bahsetmek isterim. İntihap dairem, Sinob Vilâyetinin Boyabat kazası (166) köyü, (65) bin nüfuslu, Sinob, Kastamonu, Çorum ve Samsun Vilâyetleri arasında uzayan geniş çok ârızalı bir kazadır. Bu geniş kazada akan Kızılırmak ve Gök Irmağın kaza merkezinden ayırdığı köyler kaza merkezine 10 - 18 saat mesafededir. Bir şahitlik, yahut hususi, resmî bir iş için, bilhassa kışın çayların taştığı, yolların, bel ve geçitlerin çamur ve karla kapandığı zamanlarda kaza merkezine gidebilmek için birçok tehlikeleri ve bir haftalık yolu göze almak lâzımdır. Bu geliş ve gidişlerin ölümle neticelendiği de vâkıdır. Vâkı birçok müracaat ve şikâyetler üzerine kazanın çok ârızalı olan doğu kısmını teşkil eden köylerin, imar ve inkişafa ve binaenaleyh kaza merkezi ittihazına müsait olan (Durağan) nahiyesi etrafında toplanarak oranın bir kaza haline ifrağı düşünülmüş ve gereken işler yapılarak evrakı Vilâyetçe İçişleri Bakanlığına sunulmuştur. Bunun gibi Sinob merkez kazasına bağlı Karasu nahiyesiyle Ayancık kazasına bağlı Türkeli nahiyesi halkı da yine aynı sebeple nahiyelerinin bir kaza haline konmasını rica etmişler ve müracaatları yerinde görülerek gereken muamele vilâyetçe yapılmış ve evrakı İçişleri Bakanlığına sunulmuştur.

Senelerdenberi muztarip bulunan bu nahiyeler halkının, pek haklı olan dileklerinin yerine getirilmek suretiyle sevindirilmelerini Sayın İçişleri Bakanından rica ederim.

AKİF EYİDOĞAN (Kars) — Muhterem arkadaşlar; gerek bütçenin heyeti umumiyesine ait müzakereler sırasında; bugün iç idaremizi ilgilendiren hizmetleri gözden geçiren arkaşlarımız, gerek merkezin ve gerek taşra teşkilâtının, kırtasiyeye fazla boğulduğundan haklı olarak bahsettiler.

Müsaade buyurursanız, kırtasiyeye buğula boğula, bu milletin işi acaba kaç seneye kadar askıda kalacaktır, buna ait müşahedelerimi arzedeyim:

1932 senesinde Gaziantep'de idim; oraya Adana'da çıkan Türksözü Gazetesi geliyordu. Gazetede bir garibe başlığını gördüm. Nedir bu garibe diye baktım; Dörtyol Kazasında yedi yıldanberi sürüncemede kalan bir iskân muamelesi.. Bu haber üzerine ayıldım, acaba benim ilimde muamelesi en çok uzamış kaç yıllık iş var diye tahkik ettim. Bir, iki memurun tekaütlük tahsisi muamelesi bir yılı mütecaviz olarak uzadığını müşahede ettim. Bir hayli zaman sonra Adana'ya vali oldum.

Arkadaşlar, hakikaten inanılmaz bir müşahededir. Tam muamelesi yirmi yıldanberi uzayıp gelen 96 dosyaya vaz'iyed eyledim, bu 96 dosyadan, ayrılırken 9 tanesini bendeniz de halledilmemiş olarak devrettim. Arkadaşlar, bu kırtasiyeye boğulmaktan kurtulmanın başlıca çaresi; mazbut bir çalışma metodunun tesisine, bir de idarede hakiki bir hukuk anlayışının teesssüsüne doğru gitmektir.

Arkadaşlar; Sayın Cumhurbaşkanımızın bu yıl, mesainizin başında açış nutuklarında işaret buyurdukları gibi, Anyasamızın kabul ettiği görev ayrılığı ve yetki genişliği esası bize muasır mânasındaki hukuk anlayışını sağlamak için kâfidir kanaatindeyim.

Bilhassa yetki genişliği esasına bağlı olarak bizim İller Kanunumuz, bugünkü hükümlerden bahsediyorum, gelecekten değil; bizim İller Kanunumuz valilik müessesesini şöyle tarif eder: Vilâyette Hükümetin en büyük memuru; Devletin ve Hükümetin mümessili, Merkezî Hükümetin siyasi ve idari icra vasıtası. Şimdi merkezin, Hükümetin bu siyasi icra vasıtası olarak çalışan vali, sırf müteselsil, hiyerarşik murakabeye tâbidir. Fakat Devletin ve Hükümetin mümessili sıfatiyle yaptığı vazifelerde tam yetki genişliğine sahiptir.

Bizde, Fransızlarınkinden farklı olarak, kaymakamda da aynı şekilde, ayni yetki genişliği vardır. Yani Hükümetin mümessili sıfatiyle yapmış olduğu akitleri, onun başındaki vali, bir emirle değiştiremez. Vali ve kaymakamın bu sıfatla yapmış olduğu idari tasarrufları iptal, ancak Vilâyet İdare Heyeti ve Danıştay kararıyle olur. Yani, kaymakamın tasarrufu, Vilâyet İdare Heyeti kararıyle, valinin tasarrufu da, Danıştayın kararıyle iptal edilebilir. Hiçbir vakit üst makam mercileri, Hükümeti temsil sıfatiyle almış olduğu kararları, ast makamın tensibi yerine kendi tensibini resen ikame edemez.. Bunun bizim bütün idari kademelerimizde teessüs etmesi lâzımdır. Bu teessüs edince, Anayasamızdaki yetki genişliği esasında başlıca iki netice çıkar. Birincisi; diğer kanunların,

hükümleri yani, Hizmet, Vazife, Teşkilât kanunları bu yetki genişliği esasına aykırı olamaz.

İkincisi; kuvvei icraiyenin vazifesine taallûk eden bir mevzu da kanunun sâkit olduğu yerlerde salâhiyet mahallindir, merkezin değil. Kanunda, merkezden sorulur, denmediği hallerde vali merkezden sormadan bu işi yapar, bitirir. Nasıl ki, zelzelede, taşkınlarda, yangınlarda, Millî Korunma mevzularında ve sairede bu salâhiyetleri merkeze sormadan kullandık. Diğer taraftan ciddî bir yetki anlayışsızlığının verdiği neticeler de şunlar olur: İşi benimsememek, işi üstünden atmak, işi oradan oraya havale etmek, kendisine vâkı müracaata, olmaz diyeceği varsa, resmen kendisi olmaz demiyerek işi merkeze yazıp oradan olmaz, denmesini temine gayret etmek gibi mahzurlarladır ki, kırtasiyecilik hacmı artmış; artar. Arkadaşlar, son günlerde İstanbul'da bir balıkhane misaline rastladık. İstanbul Valisi, bir basın konferansı yaptı, gazeteciler sordular; balıkhanenin hali pürmelâlini görüyor musunuz? Dediler. Biliyorum, dedi. Eğer bu Balıkhane hususi bir müesseseye ait olsaydı ne yapardınız? Kapatırdım. Hakikaten Hükümetin salâhiyetini kullanacağı bir mevzudur... Kapatsana, ne duruyorsun, dediler... Ha, dedi, orası Defterdarlığa bağlıdır, dedi... Taşralarda, bazı küçük illerde, bazı cesaretli valiler bu işi yaparlar, yani Defterdarlara diş geçirirler ve oradaki gayrisıhhi vaziyeti ıslah edinciye kadar celâdetli hamlelerde bulunabilirler, fakat burası İstanbul, büyük yerdir, burada şuabatın hepsi ayrı ayrı merkezden emir alır, müsaade buyurun ben de merkeze yazdım, emir bekliyorum, o emir gelince orasını ıslah edeceğim, dedi... Arkadaşlar, bu Anayasaya da, mevcut kanuna da tamamen aykırı olan bir yetki anlayışsızlığının en taze misalidir. Böyle, böyle işler, çok uzayabilir. Nahiye müdürü vazifesine sahip olmayıp işi sürplâs halletmezse, kaymakam kazadaki işlerine tamamen hâkim olamazsa, vali kendisine aksetmiş işleri oraya, buraya sallarsa elbetteki kırtasiyeciliğin hacmı artar. Sonra türlü, türlü hâdiseler, kazalar da adamın başına gelir.

Efendiler, beyler, bayanlar, (gülüşmeler) Merhametinizi rica ederim. Cayır cayır Hükümet konakları yanıyor, kaymakam terfi ediyor, vilâyet konakları tutuşuyor. Vali terfi buyuruluyor. Yirmi sene çalışırım ne nahiye, ne kaza, ne Vilâyet Hükümet konağı yanar. Hangi yere gidilirse bu görülür. Devletin mümessili sıfatiyle ırzı Devleti korumaya azmetmiş bir idare adamı. Bunların hepsi önlenebilir arkadaşlar.

Şimdi vilâyetlerde neler cereyan ediyor, onu nasıl bilelim? İçişleri Bakanı nasıl bilsin, nasıl muttali olsun? Gerçi senede bir defa kaymakamlar valilere, valiler de Hükümeti Merkeziyeye birer rapor sunalar. Bu raporlar nerede, hangi odalara, hangi dosyalara girer? 25 yıl Cumhuriyet devrinde kaç İçişleri Bakanı, kaç vilâyetin raporunu bizzat okumuş yahut yerine kadar giderek bunları karşılaştırarak tetkik etmek lüzumunu hissetmiş ve gitmiştir?

Arkadaşlar, vilâyete gittik. kaymakamların senelik raporlarını aldık, birer birer gözden geçirdik; o, senin yaptığın filân işin şu tarafını şöyle yapacaksın, şunu şöyle tamamlıyacaksın, filân madde hakkında tahsisatımız yoktur, filân işin yapılması için Meclisten karar aldım cevabını verince şap diye kaymakamın gözü faltaşı gibi açıldı. Çünkü o biliyor ki raporlar okunmaz, okunmamak için yazılmıştır.

Pek iyi, bu raporlar okunmaz da ne olur? Vekâletler sırasiyle ayrı ayrı kâğıtlara yazılır, o ayrı ayrı kâğıtlar bir tasnife tâbi tutulur ve ait olduğu vekâlete uçurulur. Güzel ama efendim, beni sonra kaldırıyorsun o vilâyeten. Ne akılla, ne maksatla kaldırıyorsunuz, hesapladınız mı? Vilâyetlerde ne gibi işler var? O vali hangi işler üzerindedir? O iş üzerindeki eli değiştirmekten ne gibi mahzurlar doğabilir.

Arkadaşlar; vilâyetlerin, kazaların raporlarını muntazaman can gözüyle okumak, gereklerini yapmak ve idare adamını işinin başı üzerinde tartmak sayesindedir ki, bütün memleket ölçüsünde idari hayatımıza ceyyid bir hava getirmek imkânı olur, kanatındayım. Ve bir valinin vilâyet ahvalini Hükümeti merkeziyeye bildirmesi için de senede bir rapor yazması kâfidir, bir kaymakamın kezalik bir raporu kâfidir. Bunun üstünde bir de gidilir, gezilir, yerli yerinde görülürse aliyyülâlâ. E, adamlarımızı nerden tanıyacağız? Arkadaşlar, işte Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanununa göre bir sicil mekanizması işlemektedir. Bu kadar kaymakamlarla, emniyet müdürleriyle, mektupçularla arkadaşlık ediyoruz. Her daki-

ka filân kişiyi alın başımdan mı diyeceğim; estağfurullâh, yirmi sene demedim.

Fakat sicillerini elimi vicdanıma koyarak senede bir defa vazifesini yapar mı, yapmaz mı, üst vazifeyi yapar mı; yapamaz mı? Orada durması caiz mi, değil mi? onu bildirmiştim. Okusalar ya. Efendim, belki okurlar. Fakat salâhiyetli adamlar okumaz, kalemler okur, mümeyyizler okur. Demekki, bir taraftan sicil mekanizması, bir taraftan rapor mekanizması, bir taraftan da idare kademelerindeki idare âmirlerinin Devletin, Hükümetin mümessili sıfatiyle haiz olduğu bir yetki genişliği vardır. Onu millet çok iyi bilir. Hakikaten munhasıran antikonsisyonel olarak müteferrik memurlarla onu ne kadar geri çekip alsak milletin valide tasavvur ettiği ve riayet ettiği bir yetki haemi vardır ki, ondan hiç birşey eksilmez.

Tabii yeni İçişleri Bakanı arkadaşım, bize yeni bir il kanununu, iyi işlenmiş olarak, bir il kanunu getireceklerdir.

İl özel idarelerinin ıslahını istihdaf eden yeni hükümleri kezalik getireceklerdir.

Belediyelere gelince; belediye vergi ve resimleri kanunu projesi elimizdedir. Onda da yepyeni bir anlayış ve metodla işlemeye azmetmiş bulunuyoruz. Önümüzdeki ay içinde yüksek huzurunuza getireceğimizi umarız. Belediye vergi ve resimleri mevzuu, belediyelerimizin otonomisi anlayışiyle sıkı sıkıya alâkalıdır.

Köy bahsine gelince Arkadaşlar; fakirinin, zengininin, orta hallisinin evlerinin içine dahi girip, çıkmak, çeşmelerinin suyunu tatmak, kahvelerini içmek, yaptıkları işleri, halk sanatlarını gözden geçirmek şartiyle üç bin kadar köy görmüş arkadaşınızım. Türkiye'nin 33 bin kadar muhtarlığı içerisinde dört bin köyü size garanti ederim ki, elimizdeki Köy Kanununa göre vazifelerini hakkiyle yapmakta ve tâbiri marufiyle eda etmektedirler. Oralarda muntazam köy idaresi vardır. Gidip görmek istiyenlere isimlerini takdim edebilirim. Bunlardan bir kısmı vardır ki, şöyle ufak belediyelerimizle, temiz çalışma ve hasılat bakımından, halkı rahat ettirme bakımından boy ölçüşebilir, rekabet edebilir. Yine bu dört bin köy içerisinde civarımızdaki memleketlerin emsali köyleriyle boy ölçüşebilecek şartları toplamış, muhtarları, ihtiyar heyetleri, köy dernekleri vesairesiyle yani tam garp anlayışı ile kommün teşekkülü, varlığını gösterecek iftihar edeceğimiz teşekküller vardır. Mütebakisini de ona benzetmeye çalışmak ve köy mevzuuna artık el uzatmamız lâzımdır. Köy mevzuuna elimizi uzatmıyor muyuz?

Millî Eğitim köy enstitüsü ile alâkalı olan kanunları, teknik tarım teşkilâtının yine köyle ilgili mevzuatı, sağlık teşkilâtının köyle ilgili olan hükümleri köy servislerini tanzim etmeye Cumhuriyet Hükümetinin azimli olduğunu gösterir kanuni eserleridir. Fakat bunlarda da şöyle bir noksan ve şöyle bir ahenksizlik müşahede olunur, Teknik tarım teşkilâtı 20 - 25 köyü rasgele bir merkeze bağlar. Sağlık teşkilâtı 30 - 40 köyü rasgele bir sağlık merkezine bağlar. Güzel ama, bizim nahiye merkezi ne oluyor? Yani onların tensip edecekleri merkez neden nahiye merkezinden hariç olsun? Nahiye merkezinin durumunda eğer bu sağlık, ziraat ve diğer servislerin tanzimi bakımından bir sakarlık varsa neden bu onlarla birleşmesin? Böyle olmıyan hallerde mülki taksimat diye bir kanuni görüş olarak ortaya konmasının mânası nerede kalır?

Bunların hepsini aynı sirkonskripsiyon içerisinde toplamak mümkün değil midir? Bunu topladığımız takdirde, ben İstanbul'daki bucaklardan değil, Taşradaki bucaklardan bahesdiyorum; bu arada şunu arzedeyim: Allah selâmet versin Şükrü Kaya Bey üstadımız tam teşekküllü nahiye diye bir tipe gitmişti. Tam teşekküllü nahiye ne ile olurmuş? Oraya; bir tapu, bir nüfus kâtibi, bir sulh hâkimi koymakla olurmuş. Efendim; bir tapu kâtibi ile, nahiye tam teşekküllü olmaz, ziraatcisi ile, yani agronumla, baytarla, hekimle, sağlık komiseriyle, ebe ile ve bir teknik usta adamla kurulur. Teknik adam, hiç olmazsa Sanat Enstitüsü mezunu bir adam ki, bunu nahiyeye bağlamakla o nahiyede köylerin bacalarını tüttürmek, gerek nahiyenin ve gerekse köylerin içme, sulama, tağdiye ve masraf sularını alıp vermek, gibi işler için az çok bir ehliyet adamının oraya girmesi lâzımdır. Bunu defaten yapabilir miydik? Hayır. Köy Kanunumuzu koyduğumuz zaman fen adamımız hemen hemen hiç yoktu. Hamdolsun şimdi çoğalıyor. Bir nahiyeye kadar getmeye şimdiki aded vefa eder mi? Elbette etmez. Hiç olmazsa birkaç vilâyette bu şekildeki tam teşkilli nahiyelere başlamak imkânı vardır kanaatindeyim. Bu imkân hâsıl olduğu zamanda dahi yapacağımız bir şey daha vardır. Devlet milyarlık bütçesi-

nin içerisinden takriben yüzde bir buçuk kadarını, yani 15 milyonunu ayırmalı, bunun beş milyonunu vilâyet İdarei Hususiyelerine, beş milyonunu belediyelere, beş milyonunu da köylere vermeli. Ve bu para İller Bankasına yatırılarak köylerin gayet ucuz şartlarla tazyikli sularına, sulama işlerine, meskenlerinin ıslahına, yollarına, okullarına harcanabilmelidir. Bu arada da her değirmen olan yerde bir köyü elektriklemeye imkân bulunabilmelidir.

Arkadaşlar, umumi müfettişliklerin kadrolarının (L) cetveline alınmasına bir diyeceğim yok. Yalnız dikkatinize de Yüksek Kamutayın adalet ve nisfetini arzedeceğim bir nokta kalıyor. O da şudur: (L) cetveline bunlar alındığı bu kadrolarda yani vekâletlerin taşra kadrolarında namuslariyle, faziletleriyle çalışmış seçkin ve tecrübeli birtakım arkadaşlar açıkta kalacaklardır. Bunlar hakkında Bütçe Kanununun 15 nci maddesine göre, Memurin Kanununun 85 nci maddesi hükmü tatbik edilecektir. Yani bunlar açık maaşlarını alabileceklerdir. Yalnız içlerinde otuz seneyi dolduran ve 55-60 yaşını henüz aşmamış olanlar otomatikman tekaüt edileceklerdir.

Arkadaşlar Memurin Kanununun 85 nci maddesinde yahut herhangi bir kimse herhangi bir noktai nazara göre; vazifesini iyi yaptı, kötü yaptı, lekeli, şu bu zanni altında Bakanlık emrine dahi alınmış olsa o adamın elinde bir imkân vardır. İlgili memur: — Benim bakanlık emrine alınmaklığım şu kanuna veya nizama aykırıdır der ve Danıştayda hakkını arıyabilir. Aynı şekilde tekaüde sevkedilen için de Danıştay'a gitme yolu açıktır. Fakat bütçe ile kadrosu (L) cetveline alındı mı lâfı cımı yoktur, hiç bir kanuni kapı açık kalmamak suretiyle maalesef hayatları sona erer. Müsaade buyurun da bu olmasın, yani kendilerine bir adalet ve başvurma kapısını açık bırakılsın ve bunlardan istifade edilecek durumda olanların başka vazifelere nakledilmesi için bir zaman kalsın. Bunlar bu arada açık maaş alırlar ve münasip bir vazife bulunursa oraya alınırlar, olmazsa tekaüde sevkedilirler. Bu şekil kabul edilirse kanun yolu açık olur, onun için bu maksatla Bütçe Kanununun 15 nci maddesine ufak bir kelime ilâvesi hakkında Nazif Ergin arkadaşımla beraber bir takrir sunduk. Önergenin sunuluşu yedi günlük müddet içindedir. Maddesi geldiği zaman ayrıca müdafaa edeceğiz. Fikirler hazırlanmış olsun diye sözlerime son vermeden evvel yüksek huzurunuzda teşrih ettim.

Uzunca konuştuğumu zannediyorum, affınızı rica ederim.

BAŞKAN — Faik Öztrak (Yok sesleri).

Emin Sazak.

EMİN SAZAK (Eskişehir) — Efendim, bendeniz bütçe tenkidi yapmıyacağım. Zaten Halk Partisi mebusları tenkit için bize yer bırakmıyorlar. (Gülüşmeler).

Ötedenberi her vekilden rica ettiğim bir mesele vardır. Bu sefer valileri topladılar. Acaba burada bu yola giderler mi diye bekledim, bakındım, yine olmadı. Yeni vekil arkadaşlarımızdan rica ediyorum, bana cevap vermesi için değil, bu işi tetkik edip meydana konmasını rica ediyorum.

Arkadaşlar; bence iyi bir vali, bir vilâyete bir iki milyon lira hediye etmekten daha iyidir. Bunun âsariyle görüyoruz. Fakat hiç ilham alokadar başı boştur ki, merkezden hiç ilham almazlar, bazıları sellemehüsselâm kendi kanaatlarına, kendi bildiklerine göre hareket ederler. Bence hatalı hareket eden valiyi, hiç hareket etmiyen validen makbul sayarım. Ne bileyim, Bursa valisi, şunu yapıyormuş, Antalya valisi bunu yapıyormuş derler. Görmeden o adamların günahına iştirak ederim; çünki o günaha sebebiyet veren vekâlettir. Arkadaşlar muhakkak bu işin tutumunu değiştirmek lâzımdır. Her köye kadar, bu köyü bugünkü kötü hayatından yeni bir şekle nasıl koyacağım diye düşünmek lâzımdır. Bunun dereceleri var; ufak bataklıkları var; hafif masraflarla yapılabilecek su işleri var. Ne bileyim valiler vilâyetlerinin her tarafına göz gezdirerek o vilâyette faydalı olmalıdırlar. Şimdi bir merak var; biliyorsunuz, bir mektep yapılsın, bu herkesin gelip geçtiği bir yerde olsun. Mektebin tahsisatı varsa yapılır; vali bu işte neye aferin alsın? Parası var, tahsisatı var; mademki başlamış yapılır.

Evvelâ yapılacak işleri, faydasına göre, sıralayıp, her köyü ele alıp, her kazayı ayrı ayrı ele alıp, beş senelik bir mesai programı tesbit etmeli. Her gelen İçişleri Bakanı, falan köyde, falan kazada bu sene, hattâ bu ay, içinde ne yapılacaksa onu kendi kendine takip edebilmeli. Bu program her valinin başı ucunda asılı durmalı. Eğer işini o programa göre iyi düzenlerse

aferin demeli ve hattâ muvaffakiyete götürürse maddi olarak da mükâfatlandırmalıdır. Eğer bunları yapamazsa defetmeli.

Arkadaşlar bu şekilde tedbir almazsak bütün emeklerimiz boşa gider. İki sene evvel, Eskişehir'de, Porsuk'ta bentleri olan bir köy var. Bu bent yıkılmış. Bunun yegâne ilâcı vali vaya kaymakamın başa geçip, haydi bakalım diyerek halkı işe teşvik etmesi ve icabederse davulla zurna ile bir kurban kesmesi bu işe kâfidir. Hattâ icabederse iki tokat da atar.

SEDAT DİKMEN (İzmir) — Bu yakışmadı, bilhassa senin ağzına yakışmaz. (Demokraside böyle şey olmaz sesleri).

EMİN SAZAK (Devamla) — Yani eski ağalık var, kusura bakmayın.

Yüz defa dua eder, gelince bir tokat vursam, ben böyle yerde angarye isterim. (Olmaz sesleri) Adamı götüreceksin, işinin haricinde koskocaman bir gölü kurutacağını, sıtma mücadelesi yapacağını diye çalıştıracaksın. Evvelâ o köyün hayatiyetini temin edelim. Tokada da lüzum kalmıyacaktır. Ben olsam tokadı vururum. (Gülüşmeler).

(Parti namına mı, kendi namına mı, konuşuyorsun sesleri) Bizim parti yanlız lâf partisi değildir. Hareket partisi, iş görme partisidir. Ben burada başkası namına değil, kendi namıma konuşuyorum.

Şimdi arkadaşlar, işin içine girersek; bir vali, yanına işe yarar bir kaymakam, bir ziraat memuru, bir nafıa memurunu alır, köy köy dolaşır, iş görür. Köyden köye yol olmaz demek ne demektir? Kışın, iş haricinde kazma küreği ver eline, işe sevket. Köyden köye yol olmaz ne demek? İnsan bunu kabul eder mi? Bu yola gitmemiz zaruridir ve bu yolu bulmak lâzımdır. Ben birgün Valiye dedim ki, ne yaparsan yap şu bendi tuttur. Çünkü zürra bundan çok kazanacaktır. Fakat bir türlü kafasına sığdıramadım bunu, yani bendin yapılmasının zaruri bir iş olduğunu anlatamadım. Aklı da başında bir Vali idi.

Şimdi memlekette iki asfalt yol, dört tane bina yaptık diye biz, medeniyet yoluna, imar yoluna, memleketi refaha götürme yoluna girdik dersek belki biz inanırız ama başka kimse inanmaz, ne içerde ve ne de dışarda. Köye gidemedik, devlet eliyle ben karnımı doyurdum .diyen bir adamı çıkarın gösterin bana. Bu işte bir yanlışlık var canım. Bunun çaresini bulalım.

Meselâ dâhiliyenin bir işi vardır. Eskiden nüfus memurları dolaşırdı, herkese sorardı çocuğun doğdu mu, öldü mü? Ve defterine kayıt ederdi. Şimdi bunu kaldırdık, çocuğu öldü ise kaydını sildirmek, doğdu ise yazdırmak için günlerce uğraşacak.

Nüfus memuru altı ayda bir defa her köye veya her eve varsa, arkadaş senin çocuğun Ali, Veli vardı, ne oldu desin, öldü ise kütükten düşsün, doğdu ise orada kafa kâğıdını versin, işi bitirsin, Bu masraf mı? Hem bu yolla yaptığımız istatistikler doğru olur. Büyük istatistiklerle bu işler zor yapılır. Bunu her İçişleri Bakanından rica ettim, geliyor, gidiyor dediler, bir türlü olmadı. Yeni bir proje gelmiş; bu işi o da bin türlü şekle sokmuş. Bunu sadeleştirmek, işleri çabuklaştırmak icabeder. Nüfus kâtibi defteri koltuğunun altına alıp ta köye gidip yazılacağını yazsa, düşüleceğini düşse ve bu işin içinden çıksa hepsinden kestirme olur.

Bütçeyi tenkit etmek istemiyordum; komşum hatırlattı, şimdi de notlarımı arıyorum, yanımda yok. Ne ise, bakıyorum arkadaşlar; Emniyet bütçesi çok fazla. Yahu ne oluyor? Ecnebiler memleketi istilâ mı etti? Nedir bu 70 milyon lira? Ben bunun eski rakamlarını falan pek tetkik etmiş değilim. Fakat arkadaşlar, ben bizim eski Dahiliye Vekili arkadaşın teşkilâta çok merakını ve bu işte olan sevdasını bildiğim için, eğer kendisini kendi haline koysaydık eminimki, bu Hükümetin aynı olarak karşılık bir Hükümet yapar ve onu mürakabe etsin diye aynı büyüklükte bir teşkilât kurardı, bu buna hâkim olsun derdi. Ne idi o? Az kalsın her eve bir memur gönderecekti. İşte gördünüz, biz Demokratlar da memleketin menfaatinden başka bir şey düşünmüyoruz. Millî menfaatlerde beraberiz. Ne istiyorsunuz da arkamıza adam takıyorsunuz? Ben pek görmedim ama demin bir arkadaş hatırlattı. O da sizden mi idi, ne idi?

Şimdi bir şey hatırlatacağım; arkadaşlar, ben İdare Âmirlerinin geçmiş günahını arıyan bir adam değilim. İdare Âmirleri bitaraf ve şefik bir vaziyette kendisini memlekete vermelidir. Bir tarafı istilzam ederse kuvveti kalmaz.. Bu

noktadan bu adamların bitaraf olması zaruridir. Herkes, şu adam geldi, memleketin menfaatine hayırlı konuşuyor diye kanaat getirmelidir. Allah rızası için insaf edin. Vali, kaymakam deyip geçmeyin. Hakikaten Akif beyin, Lûtfi Beyin eserlerini gördüm. Akif beyin Zonguldak'ta başlattığı yol o ayrıldıktan sonra yarım kaldı. Hakikaten yeni Bakan Münir bey arkadaşımız bu işi yapmazsa büyük vebal altında kalır.

ETEM İZZET BENİCE (Siird) — Sayın arkadaşlar; gelen müfettişler (L) cetveline alınmış bulunuyor. Demokrat Partisi Meclis Grupu Sözcüleri ve diğer Milletvekilleri arkadaşlarım, tasvipkâr konuştular.

İçişleri Bakanlığı Bütçesi ve bu karar hakkında oyunu kullanmadan önce tam bir inan sahibi olarak ve sadece objektif bir anlayış merakına dayanarak müfettişi umumiliklerin kaldırılmasının mı, kaldırılmamasının mı faydalı olacağı hakkında tam bir aydınlığa, yerinde bir fikir ve vicdan kanaatine sahip olmak istiyorum. Müfettişi umumilik müesseseleri idari ve umumi mekanizmasının verimi hakkında hiç bir fikir sahibi olmasam dahi hafıza ve müşahede yoliyle sahip olduğum bir bilgim vardır: Umumi Müfettişliklerin emniyet, istihbarat, asayiş bakımından bulundukları mahallerde birer nâzım rolü oynamaları ve rasat mevkiini, hüviyetini muhafaza etmeleri.

Bilhassa Doğu illerimizde bu rol ve mevkiin İskân Kanununun tadilinden ve dış siyaset dünyasının iktisap eylediği son durumdan sonra daha çok önem kazanmış olması gerekir.

Dış dünya âleminin içinde bulunduğu vaziyet malûm. Bilhassa Londra Konferansından sonra Orta Doğu ve Cenup Doğu Akdeniz istikametinde yeni ideolojik ve Sovyetik hamleler belirmektedir. Moskova'nın durum ve tutumu yeni inkişaf hamleleri arzetmektedir. Dış politika tutumumuzdaki berraklığa ve vatan müdafaasındaki kesin ve topyekûn kararımıza rağmen dünya hâdiselerinin ne şekilde inkişaflarına şahit olacağımızı bugnden tâyin etmek güçtür. Hakikat olan şudur; dünyanın umumi siyaset havası ağırlaşmakta, Balkanlarda, Orta ve yakın Doğuda şüphe ve tereddüt davet edici sâri gelişmeler görülmektedir. Bu durumda siyasi, idari, inzibati rolleri bakımından Genel Müfettişlikler müessesesinin bilhassa Doğuda faal ve verimli bir rol muhafaza edip etmediklerini tâyin hakkı benim değildir. Ancak, dünya durumunun hangi safhada ve ne gibi neticeler kaydederek takarrür edeceği belli olmadığına göre her türlü ihtiyat tedbirini elde bulundurmamız akıl ve mantıkın tabiî ve ilk şartıdır.

Aksi sabit oluncaya kadar bendeniz umumi müfettişliklerin Doğuda bu bakımdan yani emniyet, istihbarat, iç ve dış âlem tesirlerini ve mahallî cereyanları ihata ve tefrik bakımından faydalı olduğu bilgisine ve zannına sahibim.

İBRAHİM ARVAS (Van) — Yalnız şahsi kanaatinizdir.

BAŞKAN — Tabiî şahsi kanaatleridir. (Gülüşmeler).

ETEM İZZET BENİCE (Devamla) — Arkadaşlar «Tanin gazetesinde kısa günler içinde çıkan bir (Varto) mektubundan ve münderecatından hepiniz haberdar bulunuyorsunuz.»

Bu mektubun partiler arasında ve matbuatta uyandırdığı yankılar da malûmdur. Bendeniz Varto'dan ve aynı zattan bir yeni mektup almış bulunuyorum.

Bu zatı tabiî tanımıyorum. Siyasi hüviyet ve şahsiyeti hakkında hiç bir fikre sahip değilim. Hakiki maksadını da bilmiyorum. Zaten, bu böyle olduğu içindir ki, partiler arasında yeni bir tartışmaya, basında tepkiler uyandırmaya mahal vermemek için.. Bu mektubu neşretmedim ve yine zihinlerde herhangi bir bulantı husulüne imkân vermemek için münderecatından burada bahsedecek değilim. Onu olduğu gibi zarfiyle bir arada İçişleri Bakanına takdim edeceğim.

Hem bu mektubun propaganda ve bazı hususi maksatlar bakımından bir taktik eseri olup olmadığını da hesaba katmak yerinde olur. Politika tekniğinde dikkat celbetmek, mahallî ve bölgevi fikir çekişmelerine ve ihtilâfın vicdanları rahatsız edecek bir şekle sokulmasına imkân kazandırmak için bu gibi tertiplerin yeri vardır.

Hülâsa arkadaşlar vaziyeti umumi surette gözönünde tutarak bilhassa doğudaki genel müfettişliklerin vücuduna lüzum mevcut olup olmadığı hakkında Meclisin ve bu meyanda bir vatandaş ve Milletvekili sıfatiyle bendenizin akiki bir kanaat sahibi olmasına ihtiyaç duyuyorum.

Kaldırılmasında mahzur yoksa İç Bakanı tarafından bütün bu durumlar göz önüne alınarak ikna edilmeliyiz. Mahzur varsa gene bu mahzurda Sayın İç Bakanı tarafından açıklanmalı ve tedbiri Büyük Meclisten istenmelidir.

Bendeniz sırf bu açıklama ihtiyacı isteğiyle kısaca vaktinizi almış bulunuyorum.

BAŞKAN — Hüseyin Ulusoy.

HÜSEYİN ULUSOY (Niğde) — Valilerin partilerin üstünde tarafsız kalması mutlak zarurettir. Devlet ve halk münasebetlerinin en salim istikameti de budur. Ancak, bazı arkadaşlarımızın ifade buyurdukları gibi, valilerin kabine ile irtibatının katî olarak kesilip, siyasi teşekkül dışında, mutlak formüllere bağlanmasını kabili tatbik bulmıyorum. İdarenin elastiki, kıvamı bir mahiyeti vardır. Vali vilâyette bu elastikiyti yuğurup, tebellür etmiş fikirler hâlinde tatbik eden tek mercidir. Bu keyfiyet ne kadar müspet olursa vilâyetin huzuru da o kadar müspet, ne kadar kifayetsiz ise halk da o nispette muztariptir. Halkın bu istırabı yuvarlana yuvarlana siyasî mesuliyet halinde kabinenin üzerinde tekâsüf eder. Mesuliyet kendisine naci olan valilik müessesesiyle Kabinenin irtibatının kesilmesi bu bakımdan doğru değildir. Bu sistem içinde de valilerimizin tam bir bitaraflık içinde müşkül vazifelerine devam edeceklerine kaniim. Tek partili bir sistemden çok partili bir sisteme intikal başka memleketlerin büyük ihtilâllerle başardıkları bir meseledir. Bu büyük ameliyeyi başarırken en ileri demokrasi memleketlerinde bile vukua gelebilen ve iade cihazı içerisinde yer alan ve şahsî anlayışlardan doğan bazı yanlışlıklar olabilir. Bunları büyük bir parti hâdisesi halinde istismar ederek aylardanberi [baskı] mefhumu halinde senbolleştirmeyi idare mekanizmasına karşı bir baskı telâkki ederim. Bunu tam bir bitaraflık içinde hareket eden yüzlerce idare adamının doğru ve samimî hareketine ve gayet olgun demokrasi anlayışına karşı yanlış bir görüş olarak mütalâa ederim.

Dr. ADNAN ADIVAR (İstanbul) — Bu bütçenin umumî heyeti üzerinde çok enteresan, çok faydalı sözleri işittim. Bilhassa arkadaşlarımın yapıcı tenkilterini dinledim ve bundan çok istifade ettim. Ben isterdim ki, bu tenkitlerin hepsi yapıcı olsun, fakat bu, her vakit mümkün olamıyor.

Şimdi umumi meselelere başlamadan evvel, demin valilikten gelen bir arkadaşımızı dinledim, çok faydalı şeyler söyledi. Tahattur ediyorum, valilerin ehemmiyeti çok büyüktür. Bizim zamanımızda da öyle idi, şimdi öyledir. Valiler Devletin, her Vekâletin mümessili idiler, yine de öyledir. Fakat onun böyle olduğunu hissettirmek lâzımdır. Ancak valilerimize lüzumu kadar ehemmiyet ve kıymet vermeliyiz. Bunun nasıl yapılacağını Dâhiliye işleriyle meşgul olan arkadaşlarımız benden daha iyi bilirler. Bazı valiler, valiliğin en mühim işi olan asayiş işi hususunda, Emniyet Müdüriyle doğrudan doğruya temasa gelmemektedirler. Çünki Emniyet müdürleri valileri aşarak doğrudan doğruya merkezle muhabere ediyorlar. Eğer bu gibi hareketler varsa bunlara müsaade edilmemelidir. Bu vaziyet valinin haysiyetine dokunan birşey olur.

İkinci mesele daha mühimdir; bunlar da vakıa doğrudan doğruya İçişlerine ait olmıyan birşeydir. Belki Hükümetin işidir.

Fakat, sırf bu vekâlet vesaitiyle tatbik edileceği için Seçim Kanunundan bahsetmek istiyorum. Seçim Kanununun ıslah edileceğine kanaat vardır. Bunda hepimiz müttefikız. Buna dair bir de proje vardır. Zanediyorum komisyondadır. Şimdi arkadaşlar, ben diyorum ki, kanun olmadan da gayet doğru ve salim seçimler yapılabilir. Ben olmaz fikrinde değilim. Fakat kanun başkadır; yani kanun olmadan güzel yapılan iyi seçimler, tâbirimi mazur görün, âtıfet kabîlinden olur. Fakat bu, milletin hakkıdır millet âtıfet kabîlinden birşey istemez. Çok rica ederim Hükümet bu kanunu daha seri bir şekilde değiştirme yoluna gitsin. (Soldan; Devre sonunda sesleri).

İkincisi de, Polis Salâhiyet Kanunudur. Bu da zannederim, Adalet Komisyonunda bu hususta bir tasarı var. Oradan çıkmadı, fakat oraya gideli epey oldu. Hükümet takip ederse daha kolaylıkla çıkar bunu da rica ediyorum.

Sonra İstanbul'da malûmu âliniz Sıkıyönetim kalktı, bir hafta kadar oluyor. Bir haftadanberi Sıkıyönetimin kalkmış bulunması dolayısiyle bu mıntaka asayiş vazifesi hakkında İçişleri Bakanı arkadaşımızdan izahat da rica ediyorum. Çünkü ben Sıkıyönetimin büyük faydası olmadığına her vakit kaildim. İs-

tanbul'da kuvvetli bir idare ile her şey yolunda gidebilir ve ben öyle bekliyorum ki; İçişleri Bakanı arkadaş bunda muvaffak da olur.

Bir de, İstanbul Belediyesi ile Vilâyet İdaresinin birbirinden ayrılması için bir kanun hazırlanmakta ve bunun da Encümende olduğunu işitiyoruz. Bu seneki içtimada bu da Meclisten çıksın, ve bu suretle İstanbul gibi memleketin en büyük şehirlerinden birisi de hakikî demokratik idareye kavuşsun. Temennim budur.

BAŞKAN — Nuri Özsan (Salonda yok sesleri).

Kemal Kazancıoğlu. (Yok sesleri).

Ali Rıza Arı. Buyurun.

ALİ RIZA ARI (İstanbul) — Arkadaşlar, ben çok mahmul olduğunuzu müdrikim Sizi rahatsız etmemeye gayret edeceğim.

İstanbul'un kendine ait ufak tefek dertleri vardır. Bu dertler hakkında benden evvel konuşan arkadaşlarımın sözleri arasında çok kıymetli ve faydalı noktalara temas edildi. Ben onlardan sarfınazar ediyorum. Söylenmiyen ve aşağı yukarı büyük şehirlere musallât olan bir şeyden bahsetmek isterim:

Kokain, morfin, esrar ve afyonun memleketteki ocakları ve yuvaları maalesef İstanbuldadır. İstanbul'un muayyen yerleri vardır. Bunlar cemiyetin en büyük ıstıraplarını hazırlıyan yuvalardır. Ben bu mevzu üzerinde biraz durdum. Buna ait olan bazı arkadaşların kıymetli mesaileriyle toplıyabildiğim bir dosyayı, (teferruata girişmek istemiyorum). Sayın Dış Bakanımıza takdim ettim. Ümidediyorum ki, bununla ufak bir hizmet yapmak imkânını bulacağımı ümidederim. Onlar da bu fuayeleri zamanında söndürmek imkânlarını bulmuş olacaklardır. Fazla tafsilât vererek vaktinizi almak istemem, yalnız şurasını arzedeyim ki, şahsan yaptığım bir tetkik ile gördüm ki, bu tehlikeye tutlmuş olanlara kriz geldiği zaman bütün mukaddesatlarını feda edecek kadar kötü duruma düşerler. Arzu edenler bendenize hususi olarak müracaat ederlerse bunları fotoğraflariyle, vesikalariyle kendilerine nakledeyim. Bu bir.

İkincisi: Büyük şehirlerde felâket veyahut felâket demiyeyim ileride rahatsızlıklara vesile olabilecek bir de serseri çocuklar dâvası vardır. Gerçi bunlar hakkında çalışma ve Sağlık ve Sosyal Bakanlıklarının müzakeresi zamanında Sosyal kısımlara geldiği zaman fikrimi açıklıyacağım. Fakat burada İçişleri Bakanlığının çok büyük bir hissei mesuliyeti olduğu gibi bunda muvaffak olduğu zaman büyük bir hissei şerefi de olacaktır. İkinci ricam bu olacaktır. Bunun teferruatını İçişleri Bakanlığına ben arzedeyim, istiyen arkadaşlarla da hususi olarak konuşabiliriz.

Üçüncü ricam: Benden evvel bu mevzua Adnan Adıvar arkadaşımız da temas buyurdular, İstanbul'un bir de, yıllık derdi vardır. Belediye ve valiliğin mutlaka ayrılması lâzımdır. Bilirsiniz İstanbul diğer vilâyetlerin üçünü, beşini sinesine almış bir vaziyet ve kesafettedir. Sonra İstanbul'da esen muhtelif cereyanlar, muhtelif ideolojilerin cereyan ettiği bölgelerimizden biridir. Yeni, ve bundan evvelki İçişleri Bakanlarının buna ait aldığı tedbirlerle, binlerce şükür, bu ufuklardan uzak kalmaktadır. Başka bir münasebetle de arzetmiştim, mütekâsif olan İstanbul'da aileleri ile beraber oturan 450 bin işçi ve esnaf vardır.

Dördüncü ricamız; sıhhi teşkilât:

Sıhhi teşkilâtta son bir noksanlıkta görülmektedir. Sağlık Bakanlığına bağlı olan doktorlarla, Belediyeye bağlı olan resmî tabipler arasında bir koordinasyon eksikliği vardır ki, bu defa İstanbul'da bunu gördüm ve her İstanbul'a gidişimde göze çarpacak kadar vakıalar görmüşümdür. Bu iş için iki ayrı ayrı teşekkül çalışmakta, birisi diğerinin vazifesini güçleştirmektedir. Bunun da önlenmesini rica ediyorum.

Bir de bekçi vaziyeti vardır. Bekçi, gündüz polisin vazifesini yapmaktadır. Onun için gece vazife yapmak ve mahallelerin ufak tefek müracaatlarını ifa edebilecek durumda değildir. Bu bilhassa büyük şehirlerde göze çarpan bir vaziyettir. Yani şimdiki bekçiler mahallelerin değil polis merkezlerinin yardımcıları vaziyetine girmiştir. Maatteessüf çoklarını ben bizzat gördüm, bu vaziyetten halk şikâyetçidirler. Bunlar, bekçiler hizmetçi derecesinde bir duruma düşürülmüştür.

Yine bu ricalarım arasında İstanbul şöförlerinin, bilhassa taksi şöförlerinin bir ricası vardır. Hususi otomobil şöförleri şehrin istediği yerinde durabildikleri halde, bunların istedikleri yerlerde durmalarına hiçbir mahzuru kanuni olmadığı halde, herhangi bir taksi şöförü bu-

na sahip değildir. Ben öyle zannediyorum ki; kanun ve nizamlar hepimiz için müsavidir. Şimdiye kadar bunu biz mevzuatımızda, her iki parti de göze almış vaziyettedir.

Rica'larım bunlardan ibarettir.

Sağlık ve Çalışma Bakanlığına ait diğer ricalarımı sırası gelince arzedeceğim.

MÜSTAFA LÂTİFOĞLU (Tokad) - Arkadaşlar, ben bu devrede içinize katıldım, şimdiye kadar böyle Büyük Meclislerde bulunmadım. Biraz acemisiyim. Affınızı rica ederim.

Efendim, Demokrat Parti Sözcüsü arkadaşım birtakım şeylerden bahsettiler: Bunlara, ilgili arkadaşlar lâzımgelen cevapları verirler. Ben bunlara temas edecek değilim. Benim mevzuumun dışındadır. Yalnız ben Tokad Milletvekiliyim ve Tokad'lıyım. Bu arada Tokad'dan bahsettiler. Tokad'da Pazar Nahiyesinde, Bıcak Müdürü olan arkadaş, oranın karşı parti arkadaşlarından birisine dayak atmış. Bunu baskı vesilesiyle söylediler. Ben valilik yapmadığım için, baskının ne demek olduğunu kendileri kadar bilemem. Yalnız hâdiseyi arzedeyim: Pazar Bıçak Müdürünün adam döğdüğü hâdisesidir, ki, bu efkârı umumiyede baskı adını alıyor. Arkadaşın okuduğu raporu can kulağı ile dinledim. Kendimi zaptetmeye zorladım, fakat neticede cevap vermek lüzumunu duydum. Karşı partinin vücuduna inandığım ve temadisini arzu ettiğim içindir ki, kendilerinden bazı şeyler rica edeceğim. Bu işle tamamen meşgul olmadım. Ama bildiğim şudur. İş mahkemeye intikal etmiş ve mahkemede, işin vukuu ispat edilememiş veyahut hâkim kanaat getirememiş ve bu dâva reddedilmiş veya beraetle neticelenmiştir. Pazar Bıcak Müdürü olan bu arkadaş beraet etmiştir. Hepimizin itimat ettiğimiz mahkemelerimizin kararına iktiran ettikten sonra kalkıp da 1947 senesindeki hâdiseleri içinde, baskı vardı diye misal gösterilmesini ben, karşıkı parti arkadaşımızdan, ki, kendisi valilik yapmıştır, doğru bulmuyorum. Bendeniz bunu söylemekle iktifa edeceğim.

FAYIK ÖZTRAK (Tekirdağ) - Sayın arkadaşlarım; İçişleri Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle, kendinden evvel söz söyliyen arkadaşların hemen hemen ilişmedikleri bir nokta bırakmadılar. Ben de daha evvel söylenmiş sözleri tekrar ederek vaktinizi almak arzusunda değilim.

Yalnız söylenmiyen bir nokta ile söylenen bir nokta hakkında bazı tafsilât arzetmek için huzurunuza geldim.

Bilirsiniz ki, bizim kazalarımızın sayısı halkın ihtiyacını tamamiyle tatmin edecek miktarda değildir. Hudutları geniştir, köylerinin sayısı çoktur. Yollarımız ise maalesef azdır. Öyle mıntakalarımız vardır ki, senenin bazı mevsimlerinde birçok köylerden kaza merkezlerine gitmek mümkün dahi değildir. Bu vaziyet bizim birçok köylerimizin kendi sıkıntılarını salâhiyetli Devlet teşkilâtı önüne götürmiye imkân bırakmıyor veya zamanında götürmiye imkân bırakmıyor. Hepimizin arzusu köylü olsun, kasabalı, şehirli olsun bütün vatandaşların ihtiyacına aynı suret ve süratle yetişmektir. Bu böyle olmakla beraber bu işin temini kolay değildir. Bir zamanlar ben de mesul mevkide bulundum. Bu ıstırap içinde bulunan vatandaşların ıstıraplarını hafifletici tedbirler aradım ve nihayet kaza teşkilâtının çoğaltılması buna bir çare olup olmıyacağını düşündüm. İyi bir çare olurdu ama kaza teşkilâtı çok pahalıdır. Bugün 400 küsur kazamız vardır. Bunları bir misli de artırsak, sayısını bine de çıkarsak mevcut köylerimize ve memleket vaziyetine göre yine arzumuzu tatmin etmiş olmıyacağız. Köylerimizin adedini 40 bin olarak sayıyoruz. Bin kaza yapsak, her kazaya yine 40 tane köy isabet edecektir. Bir kazanın kaymakamı ve teşkilâtı beklediğimizi verecek derecede verimli bir şekilde onlarla meşgul olamıyacaklardır. Bunun neticesi bizi nasıl bir tedbir almaya sevkeder? Bu tedbir; bucak tedbiridir ama, mevcut bucaklarımız gibi bucak teşkil etmek lâzımgelirse bunun faidesinin mi, yoksa mazarratının mı galip olduğunu ölçmek müşkül olur. Bugün bine yakın bucağımız var, buralara birer müdür, birer karakol komutanı bazılarında birer kâtip vardır. Müdürlerin vazifeleri vazıh ve sarih değildir. Salâhiyetleri nedir bilinmez. Maaşları çok azdır. İstikballeri pek mahduttur. Çalışma hevesi verecek bir şeyleri yoktur. Ondan sonra, bir müdür, hattâ bir kâtip ve karakol komutanı verirsek buna hangi vazifeyi verecektik? Devlet teşkilâtı memleket içine yalnız kuvvet teşkilâtiyle mi girecektir? Biraz da kendilerine yarayacak, hizmet edecek müspet şekilde oralara girmek lâzımdır. Bunu da düşündük. Şuhalde nahiyelerin adedini çoğaltmak, oranın personel-

lerini vazifelerini yapabilecek halde yetiştirmek, beklediğimiz hizmetleri görecek kabiliyette teşkilât yapmak, oradakilere hizmet zevki ve istikbal emeli vermek lâzımdır.

Bununla beraber nahiyelerin hudutları öyle olmak lâzımdır ki, başı sıkılan vatandaş senenin her mevsiminde kolaylıkla derdini anlatacak bir merci bulabilsin. Bütün bu mülâhazalar bizi şöyle bir neticeye sevketmektedir. Nahiye hudutlarını o şekilde yapalım ki en uzak köy nahiye merkezine 15 kilometreden uzak olmasın. Ondan sonra bunun başına lise tahsili görmüş bir müdür koyalım ama getirmeden evvel bir sene kursa tâbi tutalım. Bu kursta ona vazifesini öğretelim. Maaşlarını o zamana göre altı bin kuruş olarak göze aldık. Bunlar o zaman 2500 kuruş idi. Bunları icap ettikçe vilâyetlerin diğer memuriyetleriyle tahvil etme imkânlarını da alalım dedik. Yanlarına bir kâtip bir de gedikli karakol kumandanı verelim. Malûmu âliniz burada jandarma onbaşı ve çavuşlarının en ehliyetlilerinden getirilir, burada kendileri okutulur, öğretilir ve bir gedikli olarak yetiştirilir, bunlara iyi de maaş verilir. İşte böyle vazife bilir, kanun bilir bir çavuşu da karakolun başına verelim diye düşündük, ondan sonra birer ebe verelim, bu ebeler bizim köylerimizde çok faydalı olabilir ve bir çok telefatın da önüne geçebilirler. Birer de sıhhat memuru verelim ufak tefek yaraları sarsın, kinin versin, ve köyünde çıkacak hastalıklar hakkında malûmat versin.

Sayın arkadaşım işte bu esasları ihtiva eden bir tasarı 1942 senesinde Yüksek Meclise tadim edilmişti. Meclisin İçişleri Komisyonundan, Adalet komisyonundan, Bütçe Komisyonundan geçti ve hepsi bunu memnuniyetle kabul etti. Hattâ daha ileriye giderek teşkilâtı genişletti; mümkün olan yerde sıhhat memurlarından başka birer de doktor; birer ziraat muallimi veya memuru koymak suretiyle kadrosunu da genişlettiler, oldukça münevver böyle altı yedi aile bu küçük bucak muhitleri içine girdikleri zaman kendi hayatlariyle ve görgüleriyle oranan seviyesinin yükselmesine faydası olur.

Bundan başka kölünün rahatsızlığını mucip olan şeylerin çoğu kendi aralarındaki ufak tefek ihtilâflardır. Bu ihtilâflar için de nahiye merkezlerinde nahiye müdürlerinin başkanlığı altında birer mahkeme teşkilidir. Kölüden iki azanın iştirakiyle mahkeme olacak. Adalet komisyonu arkadaşlarımız himmet ettiler kısa bir usulü muhakeme de ilâve ettiler, projeye. Bizim kanaatimizce bu hükümler bizim köylerimiz için çok faydalı bir şeydi arkadaşlar. Nihayet Yüksek heyetinize geldi, burada görüşüldü, idari kısımları tamamen buradan çıktı, nihayet bir vesile dolayısiyle gitti, o komisyonda iken intihap yenilendi, kadük oldu ve bir daha teklif edilmedi. Şimdi Sayın İçişleri Bakanından soruyorum; kendileri böyle bir teşkilâta lüzum görüyorlar mı? Ve bunu teklif etmek arzusunda mıdırlar. Memleketin ihtiyaçlarını karşılıyacak olan tedbirler bunlardan ibaret değildir. Biz vaktiyle bunu düşündük, belki onlar daha müessir ve faydalı olacak tedbirler düşünmüş olabilirler. Eğer böyle bir şey varsa onu bize izah ederlerse müsterih oluruz. Birinci ricam budur.

İkinci ricam vaktiyle çok ümit bağladığımız kaymakam kursudur. Söylemeğe lüzum yoktur ki, işi şahıslar görür. Onların meslekî değerleri ne kadar yüksek olursa yapacakları hizmetler de okadar büyük olur. Yüksek heyetiniz bir kanunla kaymakam olacakların stajlarını tanzim etti. Ozamana kadar az çok gayrimuntazam verimi zayıf bir şekilde cereyan ediyordu, bu staj işi. Kaymakam namzetlerinin daha evvel vilâyetlerde ve kazalarda ev bütün idari dairelerde fiilen çalışmaları ve işlerin cereyanını oralarda görmelerini, ondan sonra da kaymakam yanında veya kaymakam vekâletinde ve nahiye müdürlüklerinde fiilen çalışmaları lüzumlu görüldü ve bunu kanuna koydu. Bunu da kâfi görmedi kaymakam namzetlerini altı aylık bir kursa tâbi tutmayı kanuna ilâve etti. Bu kurs bir mektep usulü tedrisiyle geçecek değildi, Evvelâ şunu arzedeyim ki, bu kurs bir tek vekâletin işi olarak o zamanki Hükümetçe ele alınmış değildi bir Devlet işi olarak düşünülmüştü. Bütün vekâletlerle muhabere edildi. Memleketin tanınmış profesörleriyle görüşüldü, fikirleri alındı. Bilhassa şimdi içinizde bulunan ve ozaman Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü olan Emin Erişirgil arkadaşımı bunda çok himmet sarfetti. Düşüncemiz şu idi; her bakanlığın en salâhiyetli unsurları, rükünleri oraya gelecekler, konferanslar verecekler. Konferansların mevzuu falan veya filân kanun ve nizamnameler olacak değil idi, kendi vekâletinin ve daire-

sinin Devlet teşkilâtı içindeki mevkiini tesbit edecekti. Ondan sonra, üzerine aldığı vazifeyi o vazifeyi nasıl ve hangi vasıtalarla, ne derecede kadar yaptığını, hedefinin ne olduğunu ve Devlet daireleri arasındaki koordinasyonun nasıl temin edildiğini ve ne aksaklıklar olduğunu izah edecekti. Bunları, kaymakam namzetleriyle münakaşa edecekti. Kendilerine bu esasları tamamiyle telkin edeceklerdi. Bu suretle yetişen kaymakam kazasına gittiği zaman kendi nezaret ve murakabesine tâbi olan dairelerin vazifesini bilecektir. Onları murakabe etmek usulunü bilecektir. Onların bağlı olduğu daire ve bakanlıkların nereye gitmek istediklerini bilecek ve onları o suretle idare edecekti.

Çok iyi bilirsiniz ki, bir idare âmirinin kendi emrinde veya nezareti veya murakabesi altında bulunan insanları idare etmesi yalnız kanuni salâhiyetlerde kabil değildir. O, bilgisi ile görgüsü ile diğerlerine tefevvuk etmiş değilse kitap üstünde kalan salâhiyetler yürümez, hattâ bazan zararlı olur. Onun için kursu bu suretle idare etmek ve kurs müdavimlerini bu suretle yetiştirmek istiyorduk. Teessürle haber alıyorum ki, bu kurs müdavimlerine bugün kanun ve nizamları okumakla vakit geçiriliyormuş bilmiyorum doğrumu?

Sayın İçişleri Bakanından, Başbakandan ve bütün bakanlardan rica ediyorum bu kursu vaz'ı aslisine getirsinler kanun ve nizam okumak ve okutmak hiçbir fayda vermez. Onlar bunu okumuşlar, hattâ tatbik etmişler. Ve yine lâzım olursa vazifeleri başında da kitaplarını açar okurlar ve anlarlar. Bunları geniş fikir sahibi yapmak, bilerek çalışır insanlar haline koymak ve ilerinin büyük idare adamları olarak yetişme yollarına koymak zarureti vardır. Benim Bakan arkadaşlardan ricam budur.

Bu vesile ile bazı arkadaşların burada temas ettikleri bir noktaya da dokunmadan geçemiyeceğim; Memurin Muhakemat Kanunundan bahseden arkadaşlar oldu. Bu; Bütçe müzakeresinin dar sahası içerisine girecek mevzulardan değildir. Bunun leh ve aleyhinde söylenecek çok şeyler vardır. Her şeyden evvel bir memleket kanunlarının o memleketin ihtiyaç ve şartlarına uygun olması lâzımdır. Ne vakit müstakil bir mevzu olarak konuşmamız lâzımgelirse bunun üzerindeki fikirlerimizi o zaman arzederiz.

Beni küçük bir tereddüde sevkeden bir noktayı da burada ifade edeceğim. Bir arkadaşımın valilerin siyasi vazifelerini izah ederken söylediği sözler, belki iyi anlıyamadım, şüpheye mütehammil görünüyor. Valilere verilen siyasi vazifeler parti siyaseti işleri değildir, Devlet siyasetidir. Onun için onların bitaraflığına aslâ mâni değildir. Mâruzatım bundan ibarettir. (Bravo sesleri).

Gl. SADIK ALDOĞAN (Afyon Karahisar) — Muhterem arkadaşlar, İçişleri Bakanlığının Bütçesi üzerinde 5 - 6 saattenberi konuşuyoruz. Şimdi kendi kendime soruyorum; acaba, şu altı yedi saattir maksat ve gaye üzerinde mi konuştuk; yoksa vasıtalar üzerinde mi konuştuk? Teslim buyurursunuz, bu konuştuğumuz şeylerin hepsi vasıtalar üzerinedir. Gaye üzerinde aslâ konuşmuş değiliz.

Paskal'ın bir sözü vardır. Diyor ki: « İnsanlar maksat üzerinde hiç konuşmazlar daima vasıtalar üzerinde konuşurlar. Bu ise insanı çok üzen bir şeydir » Sonra meşhur Amerika Cumhur Başkanı Linkolin diyor ki; herhangi bir hükme varacağımız zaman, bir karar vermek mecburiyetinde kaldığımız zaman, ne halde olduğumuzu gayet açık ve bütün çıplaklığı ile ortaya koyalım; tarif edelim; hastalık meydana çıksın Ondan sonra ne yapılmak lâzımgeldiği ve bunu nasıl yapacağımızı kestirmek çok kolaydır.

Şimdi Linkolin'in, bu tavsiyesine göre vaziyetimizi huzurunuzda tarif etmeme müsaade buyurunuz. (Soldan, buyurun sesleri).

Biz 42 bin topluluk halindeyiz. Bunun 41 500 ü köy dediğimiz ve nüfusumuzun yüzde seksenini kucağında taşıyan harabelerden ibaretir.

Geriye kalan 500 kadarı da işte bildiğimiz bu kasabalar, şehirler filân, bunlardan ibarettir.

Teslim buyurursunuz ki, bu 41 500 topluluğa medeni bir topluluk namı verilemez. Bunları medeni bir topluluk diye kabul etmenin imkân ve ihtimali yoktur. Bu 41 500 köyün içinde yaşıyan vatandaşlar cemiyet içinde yaşamanın bütün nimetlerinden mahrumdur. Başımızı ağrıtmıyayım, kısaca söyliyeyim, işte bizim hastalığımız, bu hastalıktır, maraz bu, başka değil.

Gayemiz bu 41 500 köydeki vatandaşı cemi-

yet halinde yaşamanın bütün nimetlerinden faydalanacak bir hale getirmek gayedir. Bütün konuşmalarımız, bütün gayretlerimiz, bütün çalışmalarımız bunun üzerine tevcih edilecektir. Kabul buyuruyor musunuz arkadaşlar? (Doğru, doğru sesleri).

Ohalde arkadaşlar; vaziyet gayet basittir. Ohalde kararımız şudur, bu 41 500 köydeki vatandaşları hiç olmazsa şehir ve kasabalardaki vatandaşlar gibi, cemiyet içinde yaşamanın nimetlerinden faydalanacak bir hale getirmeye çalışalım. Bunun için ne kadar para sarfedersek heder olmaz, mutlaka mahalline masruftur.

Faik Öztrak arkadaşımızın, demincek buyurdukları bir nokta var. O da ne yapılmak lâzımgeldiğini, demincek ki beyanatı mükemmelen anlatıyor. Evvelâ bucak teşkilâtını kabul etmek mecburiyetindeyiz. Hututu umumiyesiyle izah ettiklerine esas itibariyle taraftarım ve mutlaka bunu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Ama efendim, buna çok para gidecekmiş. Efendim çok para gidecek diye; gayeden maksattan ayrılmak doğru olur mu? Neden birdenbire vasıtalara gidiyoruz? Milyarlar istermiş, varsın istesin, kararlaştırıldıktan sonra mükemmelen yaparız. Türkün yapamıyacağı hiçbir şey yoktur. (Sağdan, soldan bravo sesleri).

Bakınız 1924 senesinde demiryollarımızı yapacağız dedik ve işe başladık, bugün yirmi sene içinde yedi bin kilometre yol yaptık. (Soldan; demekki bir şeyler yapmışız sesleri, sağdan, soldan alkışlar).

Nasıl yaptık bunu? Karar verdik de yaptık. (Alkışlar). Görüyorsunuz ki, arkadaşlar; mesele kararda dır kararda. Buna çok para gider; buna yok bilmem şu olur, bu olur falân diye maksattan ayrılmak yerimizde saymak demektir. Buna katiyyen ne Demokrat Parti, ne halk partisi, hiç bir kimse razı değildir. (Bravo sesleri, alkışlar).

Hülâsaten arzedeyim, başınızı fazla ağrıtmıyayım. (Estağfurullah devam devam sesleri). Burada karşınızda konuşan, sizin hepinizin kalblerinizden kuvvet alarak konuşuyor. (Bravo sesleri, alkışlar). Ohalde arkadaşlar; burada bu işin teferruatı ile şu şöyle olurmuş, bu böyle olurmuş, gibi şeylerle meşgul olmaktan vaz geçelim ve Hükümetten hep birden şunu istiyelim: Diyelim ki, bize Hükümet adamakıllı bir tasarı getirsin. Şu idare mekanizmasını, şu kötü halden çıkaralım, modern bir hâle koyalım; muntazaman işlesin. Vatandaşların işleri hürriyet içinde kolaylıkla makina gibi işlesin. Buna karar verelim ve Hükümetten bunu istiyelim arkadaşlar. (Bravo istiyelim sesleri, alkışlar).

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA MUZAFFER AKALIN (Kastamonu) — Sayın arkadaşlar; İçişleri Bütçesi münasebetiyle öne sürülen mütalâalara Bütçe Komisyonuna taallûk ettiği nispette, Komisyon adına arzı cevap etmeme müsaadenizi rica edeceğim.

Arkadaşımız Cenap Aksu, vilâyet merkez ilçelerinde, merkez kaymakamlığı kurulması ve bu yıl için 15 vilâyette bu teşkilâtı kurmak üzere önümüzdeki 1948 yılı bütçesinde buna bir yer verilmesini istediler.

Arkadaşlar; valileri vilâyetin ehemmiyetli işleri üzerinde nâzım ve murakıp bir vaziyette bulundurabilmek için bunları küçük ve az ehemmiyetli işlerin yükünden kurtarmak, hakikaten üzerinde durulması gereken bir konudur. Esasen bunun lüzum ve zarureti dolayısiyledir ki, bazı vilâyetlerimizde vali muavinlikleri kurulmuştur. Diğer taraftan Vilâyet İdaresi Kanununun 3 ncü maddesi; lüzum görülen vilâyet merkezlerinde merkez kaymakamlığın kurulması hükmünü ihtiva etmektedir. Bu kayda müsteniden en büyük şehrimiz olan İstanbul kazalara ayrılmış olduğu gibi bu kazalar da bucaklara ayrılmıştır. Ankara'da da bir Çankaya ilçesi kurulmuş bulunuyor. Merkez ilçeleri için, sayısı kaç olursa olsun, tahsisat konması evvelâ İçişleri Teşkilât Kanununda bunların yer almasına bağlıdır. Ve Komisyonumuz, teşkilât kanunlarına müstenit olmadıkça bütçelere tahsisat konmasına taraftar bulunmamaktadır.

Bazı arkadaşlarımız kazaların bir kısmının kaymakamsız kalmasını tenkit ettiler ve açık kaza bırakmıyacak şekilde kaymakam yetiştirilmesi lüzumunu öne sürdüler. Bunun ehemmiyeti üzerinde duracak değilim. Yalnız Komisyonumuz bu mevzu üzerinde Millî Eğitim Bütçesi konuşulurken durdu. Ve kaymakamlarımızın en önemli menbaı olan Siyasal Bilgiler Okulu mezunlarının kanunlarla tesbit edilmiş rakamlara göre Bakanlık hizmetlerine tevzi edilmesi değil hakikî ihtiyaçlara göre Bakanlar Kurulunun kararı ile tevzi edilmesi lâzımgeldiği kanaatinde

bulundu. Millî Eğitim Bakanı da bunun esasen Hükümetçe düşünülmüş ve ele alınmış olduğunu belirtti. Bu itibarla bu mevzu da hal şekline raptedilmiş bulunmaktadır.

Birçok sayın arkadaşlarımız nüfus işlerimizden, bu işlerimizin bozukluğundan bunların düzeltilmesinin haiz olduğu ehemmiyetten bahsettiler.

Biliyorsunuz ki, arkadaşlar; nüfus işlerimiz halkımızın hakikaten yakından alâkadar olduğu ve birçok şikâyetlere sebep teşkil eden ehemmiyetli ve geniş bir mevzudur. Gerek mevzuatımız ve tesçil sistemimiz itibariyle, gerek sicillerin tanzimi bakımından, gerek nüfus teşkilâtımızın durumu itibariyle ıslaha muhtaç olan bu müessesenin diğer medeni memleketlerde tanzim edilmiş olduğu gibi ıslahı için Hükümetçe Büyük Meclise sunulmuş olan bir kanun tasarı İçişleri Komisyonunda tetkikı tamamlandıktan sonra Adalet Komisyonuna tevdi edilmiş bulunuyor. Komisyonumuz bu mevzu üzerinde memleket ölçüsünde ehemmiyetli bir işe el atılırken isabetle hareket edilmesini ve yapılacak masrafların yerinde sarfını temin maksadı ile bir yabancı uzman getirmeyi düşünmüş ve bu itibarla bütçeye bu hizmet için ödenek de koymuş bulunuyor.

Bir arkadaşımız Genel Müfettişliklerin lüzum veya ademi lüzumu hakkında vicdani inanla oyunu kullanabilmek için Hükümet beni tenvir etsin diyorlar. Tabiî İçişleri Bakanı bunu cevaplıyacaktır. Bendeniz bunu, bütçenin tümü hakkındaki konuşmalar sırasında bazı arkadaşlarıma cevap olarak arzetiğim için tekrar temas ederek vaktinizi kaybetmekten çekiniyorum.

Yine bir arkadaşımız bu (L) cetveline alınmış olanların içinde 30 seneyi doldurmuş bulunanlar hakkında re'sen tekaüde sevkedilme muamelesinin tatbık edilmemesini istediler. Bunun için verilmiş olan 50 imzalı bir de takrir vardır, Bütçe Komisyonundadır. Komisyonumuz bunu görüşecek ve görüşünü Yüksek Heyetinize arz edecektir.

Komisyon adına arzettiğim bu mülâhazalardan sonra şahsım adına da iki nokta üzerinde Yüksek Heyetinize mâruzatta bulunmaklığım için müsaadenizi rica ediyorum.

Bunlardan birisi; Özel İdarelerin durumu meselesidir. Bunların hissettikleri malî sıkıntıyı, hizmetleriyle gelirleri arasındaki muvazene bozukluğunu bilmiyen arkadaşımız yoktur. Bu itibarla bu işi düzenlemek için yıllardanberi beklenen ve Hükümet programında da yer almış olan Kanun Tasarısının biran evvel Yüksek Meclisinize sunulmasını bendeniz de rica ediyorum ve bu Kanun tasarısının Genel Meclislerde Özel İdare bütçelerinin görüşülmesi Eylûl ayında yapılacağına göre Eylûl ayından evvel Yüksek Meclisçe tetkikı tamamlanıp kanunlaşacak surette biran evvel bitirilmiş olmasını da ayrıca temenni ediyorum. Yalnız Refik Koraltan arkadaşımız bu münasebetle Özel İdarelerden bahis buyururlarken tevsii mezuniyet esasının tatbikatı olarak mahallî işler hakkında karar vermek yetkisini de haiz olmaları lâzımgelen bu idarelere merkezi idare tarafından fazla müdahale ediliyor diye bir mütalâada bulundular. Kasıtları Bugünkü yürürlükte bulunan kanunların kabul ettiği hükümlere mi yoksa bu hükümlere değil de bunların tatbikatına mı taallûk etmektedir. Bendeniz bunu anlıyamadım. Eğer kasıtları kanunda yer almış olan hükümlerin idareye lüzümsuz müdahale yetkisi tanıdığını ifade etmekse bu kanatlerinde kendilerine iştirâk etmediğimi arz etmekliğime müsaade etmelerini rica ederim.

Çünkü arkadaşlar, Özel İdarelere ait kanun bütçelerin idari makamlar tarafından yani merkezi idare tarafından murakabesi meselesini kayıt ve nizama ,şarta bağlamıştır.

Müsaade buyurursanız bunları kısaca arzedeyim.

Birisi, bunların gelirlerini şişirerek sureta mütevazin bütçe tanzim etmelerine mâni olmak suretiyle bütçelerinin gelir kısımlarını hakiki gelir miktarlarını hakiki miktarlariyle hesaplamak üzere konulmuş olan bir ölçüyü ifade etmektedir.

Diğeri; masraf kısmında evvelâ vilâyet borçlarına ait, o sene ödenmesi lâzımgelen borçların ödenmesi için ödenek konup konmadığına bakılmasıdır. Eğer bir vilâyetin borcu varsa, yeni yıl içinde ödenmesi lâzımgelen borcu varsa bunu bütçesine koymaktan tabiî bir şey yoktur. Kanuni hisseler vardır, Ziraat Bankası, Beden Terbiyesi, Emekli Sandığı hisseleri. Bunlar tam olarak konmuş mudur? Nihayet programlı işlerin ödeneği bütçeye konmuş mudur? Bu progra-

mı da biliyorsunuz ki, vilâyet meclisi kendisi yapar ve ötedenberi Yüksek Meclisiniz vilâyetlerin programlı iş yapmasını istemektedir. Programlı iş yapmanın sağlanması da bütçelerin bu programlara uygun olarak yapılıp yapılmadığının murakebesini istilzam ettirir. Biliyorsunuz ki, bütçeler üzerindeki tasarrufa mütaallik konuların hiçbiri müdahale kelimesiyle ifade edilemiyecek bir kanun murakabesi mahiyetini haiz olan esaslardan başka bir şey değildir. Eğer arkadaşımızın kasıtları kanunda yer alan esaslara taallûk etmiyor da, tatbikata taaallûk ediyorsa bu bakımdan kendilerinin mütalâasına iştirak etmemenin imkânı yoktur. Tatbikatta bu saydığım esasların dışına çıkılırsa bunu tenkit etmek yerindedir. Ve buna idarenin bir hakkı yoktur.

Bu münasebetle bu mevzuda muttali olduğum bir noktadan bahsetmeden geçmiyeceğim. Öğrendiğime göre, bu arzettiğim bakımlardan tetkike tâbi olmak üzere merkeze gelmiş olan 63 vilâyetin bütçelerinin hiçbirisi henüz Bakanlar Kurulunun tasdikından geçmemiş bulunuyor.

Arkadaşlar; biz Devlet bütçesini yıl başına yetiştirmek için geceli gündüzlü çalışıyoruz. Yıl başında illerin de bütçelerini tasdik edilmiş; yürürlüğe girmiş olarak ellerinde görmeye ihtiyaçları vardır. Merkezin arzettiğim kanuni murakabesini temin için merkezde incelenmesi ve yıl başından evvel yine bunun alâkalı vilâyetlere gönderilmesi sağlanmak maksadiyle Genel Meclislerin Eylûl ayında toplanıp bütçe görüşmelerini yapmaları bir kanunla kabul edilmişti; şimdi Aralık ayının son günlerindeyiz. Hiçbir bütçenin tasdik edilerek vilâyete iadesine girişilmemiş olduğunu öğreniyoruz. Sayın Başbakandan bu konu üzerinde önemle durmalarını bilhassa rica ediyorum.

Son olarak arkadaşlar bir tek mevzua daha temas edeceğim. Bu da seçim kanunu meselesidir. Affınızı rica edeceğim. Bu kanunun hazırlanmasında çalışmış bir arkadaşınız olarak, bir buçuk senedenberi kendisine teveih edilmemiş tenkit ve atfedilmiyen kusur ve kabahat kalmamış olan bu seçim kanunu hakkında kısaca mâruzatta bulunacağım. Seçim kanununun değiştirilmesi diye bir meselenin bir dâva olarak ortaya atılmasının ne dereceye kadar yerinde olduğunu tebarüz ettirmek lâzımdır.

Arkadaşlar bu kanunun hazırlanması sırasında bize direktif olarak verilen esas şu olmuştur: Bunu huzurumuzda ve millete karşı açıklamada fayda olduğunu mülâhaza ediyorum. Bize demişlerdi ki tek dereceli ve demokratik bir seçim kanunu hazırlayın. Bu kanun gizli oy, alenî tasnif esasına istinat etsin, seçimin emniyeti, hile ve fesat karışmasına müsait olamsın. Biz bu direktiflerle işe başladığımız zaman eski mebus seçimi kanununu ele aldık. Evvelâ çift dereceli seçimi tek dereceli seçim olarak düzelttik. Biliyorsunuz ki, eski kanunda evvelâ müntehibi saniler seçilir, bunlar da mebusları seçerlerdi. Milletin doğrudan doğruya, millet hâkimiyetini elinde tutacak olan milletvekillerinin seçilmesinde daha demokratik bir esas olması itibariyle bu iki dereceli seçim bırakılmış, tek dereceli seçim yoluna gidilmiştir. Yeni kanunun, bu kadar tenkit ve hücuma mâruz kalan bu kanunun ihtiva ettiği esaslardan birincisi budur. Tek dereceli seçim.

İkincisi; seçimin emniyet ve selâmeti, hile ve fesat karışmağa müsait olmıyacak şekilde sağlanması. Buna çare ne olabilirdi? Bunun başlıca çaresi, seçimde oyların bir günde kullanılması ve aynı gün aralıksız olarak tasnifinin yapılmasında bulduk. Nitekim, hepinizin bildiğiniz gibi, bütün dünyanın demokratik seçim kanunlarında bu esas tutulmuştur. Halbuki eski kanun böyle değildi. Bir buçuk sene evvel yapılan seçim...

BAŞKAN — Bu mevzua girerseniz sadet namına bir şey kalmaz. Kabil olduğu kadar sadet dışına çıkmayınız, rica ederim. Bütçe müzakereleri karakteri kayboluyor.
ya bütçe müzakeresi vardır veya yoktur. Her kanunun mekanizmasına girilecek olursa müzakere namütenahi sürer.

MUZAFFER AKALIN (Devamla) — Arkadaşlar, İçişleri Bütçesi münasebetiyle Seçim Kanununun değiştirilmesi diye bir talep ortaya atıkları için ve birbuçuk yıldanberi bu kanunun kusuru, kabahati iddiaları çok tekrarlandığı için bendeniz yine bu münasebetle Yüksek Heyetinizi tenvir etmekte fayda bulmuştum. Maahaza Sayın Başkanımız müdahale ettiler belki sizde aynı temayüldesiniz bu itibarla sabrınızı suiistimal etmiyeyim onun için neticede varacağım kanaati şimdiden arzedeyim.

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Komisyon adına mı konuşuyorlar?

BAŞKAN — Şahısları adına konuştuklarını ifade buyurdular.

MUZAFFER AKALIN (Devamla) — Arkadaşlar; Seçim Kanununun dayandığı esaslar demokratik esaslardır. Bu itibarla Seçim Kanunumuza tevcih edilecek kusur bunun değiştirilip yenilenmesi mevzuu değildir. Birkaç eksiğinin düzeltilmesine temas etmişlerdir. Oylardan muteber tutulanların yakılması sisteminin mahzurlu olabileceği mülâhazasiyle bunların saklanılması lüzumu ileri sürülmüştü. Mazbataların siyasi parti mümessillerince imzalanması ve hücre esasının kabulü istenilmişti. Bunların istihdaf ettiği maksat, bizim Seçim Kanunumuzun istihdaf ettiği maksada aykırı birşey değildir belki aynı esasları tamamlayıcıdır. Bu itibarla kanunun esas ruhuna uygun olacak bazı tamamlamaların kanunun bir kat daha tekemmülünü temin etmesi bahis konusudur, böyle bir mevzu üzerinde Seçim Kanununun değiştirilmesi diye bir dâva ve bir mesele yaratmak münasip olmıyacağını arzetmekti, kastım. Bu iş sadece Milletvekili Seçimi Kanununa inhisar etmeyip Belediye Seçimi, Özel İdare Seçimi, Köy Seçimleri Kanunlarına da şâmil olan bir iş teşkil etmektedir.

BAŞKAN — Arkadaşlar; yüksek müsaadenizle bir noktayı tebarüz ettirmek istiyorum: Filhakika bütçe müzakerelerinde en geniş ölçüde görüşmek cümlemizin hakkıdır. Yalnız bu hususta sadet dâhilinde kalınmasını ve bütçe mevzuu ile münasebeti olmıyan hususlar üzerinde durulmamasını hassaten rica ediyorum. Kanunlar mevzuuna girecek olursak bunun nihayeti gelmez. Çünkü her kanun uzaktan, yakından bütçeyi alâkadar eder. Bunu bilhassa rica ederim.

SAİM ERGENEKON (İçel) — Muhterem arkadaşlar; arkadaşımız Etem İzzet Benice, umumi müfettişliklerin ibkası veya ilgası, lüzum veya ademi lüzumuna dair Sayın İçişleri Bakanından açıklamalarda bulunmasını isterken, Varto mektubuna benzer bir mektup aldıklarını ve bu mektubu İçişleri Bakanına verdiklerini ifade buyurdular. Memlekette ve bilhassa Şark'ta huzursuzluk ve asayişsizlik var gibi göstererek şunun bunun sahih veya gayrisahih ihbaratını bir vaka imiş gibi Millet Kürsüsünden ifade etmelerini hiç doğru bulmadığım gibi, tesadüfen kendilerini Şark'ta oturan vatandaşlarımızı haklı olarak yeise düşüreceğini zannediyorum. Kaldı ki, Etem İzzet arkadaşımızın ileriye sürdüğü bu mektubun umumi müfettişliklerin ilgası keyfiyeti ile alâkasını da göremiyorum. Çünkü vatanın her köşesinde olduğu gibi Şark'ta da emniyet ve asayişi temine kifayet edecek yetkiye haiz elemanlar vardır. Bu kararın Bütçe Komisyonunda yapılan esaslı bir tetkik mahsulü olduğu ve memleketin muhtelif bölgelerinin ayrı ayrı idare sistem ve organlariyle idaresinin doğru olmıyacağı neticesini tevlit etmiş olmasından memnuniyet duyduğumu arzetmek isterim.

CENAP AKSU (Kocaeli) — İki kelime ile maksadımı ifade etmeme müsaade buyurunuz. (Kâfi, kâfi sesleri).

BAŞKAN — Müsaade buyurun, iki kelime ile maksatlarını belirtsinler.

CENAP AKSU (Kocaeli) — Sayın Bütçe Komisyonu Sözcüsü merkez kaymakamlığı işinden bahsederken bu teşkilâtın hakikaten lüzumlu olduğuna işaret buyurdular ve konu üzerinde durulması lâzımgeldiğini beyan buyurdular.

Yalnız arkadaşım usule ait bir mahzuru ortaya koydular. O da, bu paranın bütçeye konulabilmesi için evvelâ teşkilât kanununda umum formülün ifade edilmesi lâzımgelir, buyurdular. Halbuki işte bugün de dün de bunun böyle birçok emsali geçmiştir. Konu mühimdir, biraz evvel bu konunun ne kadar ehemmiyetli olduğunu yüksek huzurunuzda arzettim, başımızı ağrıttım.

Şimdi bu kadar mühim bir mevzu karşısında ufak bir mahzur yüzünden bu önergemin reddi cihetine gidilmemesini bilhassa Yüksek Meclisten istirham ederim. Maksadım prensipinin kabul edilmesi keyfiyetidir. Prensip kabul edildikten sonra bu teşkilât iki üç vilâyette yapılır. Bendeniz iki senedir bu işle uğraşıyorum, bir adım ileriye atamadım, onun için huzurunuza böyle gelmiş bulunuyorum, affınızı rica ederim arkadaşlar.

BAŞKAN — Etem İzzet Benice.

ETEM İZZET BENİCE (Siird) — Muhterem arkadaşlar; bendeniz İç Bakanımızdan bir açıklama ricasında bulunurken müfettişi umumiliklerin leh ve aleyhinde bir mütalâada bulunmadım. Siyasi vaziyetin dış âlem bakımından

meçhul manzaralarına mâruz kalabileceğimizi düşünerek tam bir kanaati vicdaniyeye sahip olabilmek bakımından İç Bakanının yetki ile bir açıklama yapmasını rica ettim.

Varto mektubunu da kendilerine tevdi ederken gayet sarih olarak dedim ki, bunun Büyük Millet Meclisinde ve matbuatta muhtevasından bahsetmekten de hazer ediyorum.

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Burada da söyle.

ETEM İZZET BENİCE (Devamla) — Ve kendisine dedim ki, lüzumsuz tartışmaların zihin bulandırıcı şeylerin burada söylenilmesini istemiyorum. Mahzurunu da söyledim.

Bu hususstaki iyi niyetimi arzettikten sonra zannederim ki, bundan bir mâna çıkarmaya mahal yoktur (Kâfi, kâfi sesleri).

BAŞKAN — Buyurun İçişleri Bakanı.

İÇİŞLERİ BAKANI MÜNİR HÜSREV GÖLE (Erzurum) — Sayın arkadaşlarım;

Müsaade buyurursanız arkadaşlarımın ileri sürdüğü mütalâalara ve suallere cevap vermeden evvel 1947 yılı Bütçesinin müzakeresi sırasında gerek Bütçe Komisyonunda ve gerekse Kamutayda söz alan arkadaşlarımın Bakanlığımızca yapılmasını istedikleri işlerden hangilerinin yapıldığını ve hangilerinin yapılmak üzere olduğunu arzetmekle söze başlamak istiyorum. Bendenizi bu suretle konuşmaya sevkeden âmil, Bütçe Komisyonunda Bakanlığımızın 1948 Bütçesi konuşulurken bazı arkadaşlarımın yapılacağı söylenen işlerin yapılmadığını ifade buyurmaları olmuştur.

Bunları açıklarken 1948 senesi içinde Bakanlığımızın mesai programını arzetmiş olacağım.

1947 Bütçesi konuşulurken Kamutayda ve Komisyonda talep ve temenni edilen işleri şu suretle gruplandırabiliriz :

A) İller İdaresi Kanununun yenilenmesi ve valilere salâhiyet verilmesi ve bu meyanda idari taksimatın bir esasa ve prensipe bağlanması, bucak teşkilâtı, nüfus işleri, teftiş ve murakabenin kuvvetlendirilmesi;

B) Özel İdareler ve bunların gelirleri, Köy Kanunu ve köyü ilgilendiren işler;

C) Belediyeler ve bunların teşkilât ve gelirleri.

Bu üç grupa ayırdığım hususları şimdi arzedeceğim Bakanlığın hazırladığı kanun tasarılarını izah ederken cevaplandırmış olacağım.

Sayın arkadaşlarım;

İçişleri Bakanlığımız geçen senedenberi sarfettiği mesai neticesinde memleketin ihtiyacına cevap verebilecek bir iller idaresi kanunu tasarısı vücuda getirmiştir. 1948 yılı içinde huzurunuza arzedeceğimiz bu tasarının ana hatlarını şu şekilde ifade edebilirim :

Bu tasarı, yetki genişliği esaslarını bugün cari kanundaki esaslara nispetle daha fazlalaştırmış ve ihtilâta meydan vermiyecek şekilde hazırlamış ve il, ilce, bucak bölümlerine göre idare üstleri, tâyin ve nakillerde, denetleme ve inzibati cezalar tatbikında ve sair hususlarda teşkilât üzerinde müessir ve daha sarih bir tarz ve şekilde teçhiz edilmişlerdir.

Mülki teşkilâtımızda esas gayemiz ilceye gitmek ve ilce adedini fazlalaştırarak halk işlerini halkın kolaylıkla gidip gelebileceği yerlere kadar götürebilmektir. Bu, Bakanlığımız için bir idealdir. Bunun tahakkuku her bakımdan uzun bir zamana mütevakkıf olması itibariyle bunu sağlayıncaya kadar ve bu arada halk işlerini daha ziyade kolaylaştırmak maksadiyle bugünkü bucaklara yeni bir vaziyet ve istikamet vermek mecburiyetini duymaktayız. Bunun içindir ki, daha evvel hazırlanmış olan bucak teşkilâtı kanununu yeniden gözden geçirmekteyiz.

İdari teşkilâtımızda memleket gerçeklerine uygun bir sistemin kurulması için Partimiz programının kabul ettiği idare tetkik kurulunun teşkiliyle, bu kurulun mesai ve bilgisinden istifade etmek suretiyle il, ilce, bucak gibi idari taksimat cüzütamlarımızın vücuda getirilmesinde ve bugünkü teşkilâtımızda yapılması gereken değişiklikleri ve bu değişikliklerde hâkim olacak ana prensipleri kanunlaştırmak ve bu suretle idarî teşkilâtımıza yeni bir istikamet vermek kararındayız.

Nüfus işlerimize gelince : Bu mevzu çok önemle ele alınması lâzımgelen bir dâvamızdır. Bu dâvayı evvelce hazırlanıp halen B. M. M. Komisyonlarında tetkik edilmekte bulunan tasarı ile ve mümkün mertebe ihtiyaçlarımıza uygun bir tarzda halletmek yolundayız. Bu tasarı da bilhassa ahvali şahsiye ile, nüfus muamelâtı ayrılmış ve nüfus vukuatının zabıtla tevsik ve tesbiti usulü yer almış nüfus teşkilâtının köylere kadar gidebilmesi imkânı sağlanmıştır. Bu mak-

satla gezici nüfus memurlukları ihdasına gidilmiştir. Tasarının diğer bir hususiyeti de nüfus sayımlarında olduğu gibi nüfus sayımının muayyen zamanlarda yenilenmesini temin edici hükümleri ihtiva etmesidir.

Mahallî idarelere gelince: Bu idarelerin bugün mâruz kaldığı güçlükleri iki noktada toplıyabiliriz:

1 — Mahallî ve umumi hizmetlerin biribirinden tamamen ayrılmamış bulunması ve mahallî idarelerin yetkileri üzerinde bir kısım tahditlerin mevcut bulunması.

2 — Mahallî hizmetler masraflarının günden güne artması ve Özel İdare gelirlerinin bu ihtiyaçları karşılayamaması.

Önümüzdeki aylar içerisinde Yüksek Meclise sunulacak olan Özel İdareler Kanunu tasarısında umumi ve mahallî hizmetlerin tam bir tefriki yapılmıştır. Gelir kaynaklarının inkişafını sağlıyacak bazı esas ve prensipler de bu tasarıda yer almıştır. Bu tasarı kanun haline gelince, hususi idare ihtiyaçları sağlanmış olacaktır.

Köy Kanunu ve köyü ilgilendiren işler: Köy Kanunu 20 sene evvelki ihtiyacın mahsulüdür. Ve bir kısım köylerimizde tatbikına imkân elvermemiştir. Bu durumu gözönünde tutarak köy kanunumuzda bazı esaslı tâdilleri yapmak lüzum ve zaruretini hissetmiş bulunuyoruz. Bu bakımdan hazırlanan bu tasarıda vatandaşların geçimini zorlamıyacak ve kendi gelir ve kudretlerini aşmıyacak bir gelir sistemi yer almış ve imece sistemi vatandaşların işlerine mâni olmıyacak bir tarzda muayyen şekillere bağlanmıştır.

Belediyeler: Belediye işlerinin düzenlenmesi esaslı tetkikleri gerektiren bir konudur. Bu tetkik iki yönden yapılmaktadır. Birincisi yabancı memleketlerde tatbik edilegelmekte bulunan ve iyi neticeler alınan sistemlere dair tetkikattır. İkinciside bu sistemlerin memleket bünyesine uygun bir hâle getirebilmesi için yapılması gerekli tetkiklerdir. Takdir buyurulur ki, bu incelemeler zamana mutevakkıftır. Bu tetkikat bittikten sonradır ki, memleketin hakiki ihtiyacına cevap verebilecek bir belediyeler kanunu hazırlanması mümkün olacaktır. Belediyelerin esaslı bir surette kalkınması da buna bağlıdır. Ancak bugün belediyelerimize tevecüh eden hizmetleri daha geniş bir imkânla yapabilmeleri için belediye gelirlerinin arttırılması zarureti başgöstermiş ve bu maksatla bir belediye gelir kanunu tasarısı B. M. Meclisine sunulmuş ve geçici komisyonun tetkikına arzolunmuştur.

Teftiş teşkilâtımıza gelince: İdarede teftiş ve murakabenin pek önemli bir rolü bulunduğuna kani olan İçişleri Bakanlığı 1946 yılına kadar olan muamelelerin normal teftişini tamamlamıştır. Geriye Ancak bir senelik muamelâtın teftişi kalmıştırki, bunu da önümüzdeki yıl içinde bitirmiş olacağız. Bundan böyle sadece bir yıllık muamelelerin teftişi yapılacağına göre müfettişlerin işlerini eskisine nazaran çok daha kısa bir zamanda bitirmeleri mümkün olacak ve böylece bugünkü kadromuzda yeter bir murakabe sistemi kurulmuş bulunacaktır.

Bakanlığımız, teftiş teşkilâtının yalnız muamelâtı teftişle iktifa etmiyerek aynı zamanda öğretici bir vazife görmesi lüzumuna ve kanunun teftiş kadar önemli olduğuna kani bulunmaktadır. Bu itibarla bir taraftan muamelât teftiş edilirken diğer taraftan da teftiş teşkilâtımızın bu işi dikkatle görmesini sağlıyacak tedbirleri düşünmekteyiz. Bunun için (yukarda arzettiğim) muamelât teftişlerinin kısa zamanda bitirilmesinin vereceği imkânlardan istifade etmeye çalışacağız. İçişleri Bakanlığının mesai konusunu teşkil eden esaslar hakkında kâfi derecede izahat verdiğini zannediyorum.

Müsaadenizle bütçe umumi müzakeresi sırasında Bakanlığımı ilgilendiren fikir ve mütalâalar hakkındaki noktai nazar ve mütalâamı ve sorulan sorulara cevaplarımı arzedeyim.

Vedat Dicleli arkadaşımız bütçenin umumi tenkidini yaparken ıslaha muhtaç vergilerimiz arasında yol vergisinin de bulunduğunu ve bu verginin servet esasına istinat ettirilmesinin uygun olacağını beyan ettiler.

Yol vergisinin teklif adaleti kaidesine göre düzenlenmesi Bakanlığımızca da arzu edilmektedir. Bu düşünce ile ve kazanç esasını güden bir tasarı hazırlanmaktadır. Bunu da yakında Yüksek Meclisinize sunacağımızı kuvvetle umuyorum.

Bay Vedat Dicleli, bütçeye taşıt vasıtaları için ödenek konulmasında ciddî zaruretlerle hareket edilmediğini söylediler ve buna misal olarak, 1947 yılında kaymakamlık kursu için motosiklet alınmak üzere bütçeye konan 21 bin lira ile motosiklet değil, genel müfettişlik için

otomobil satınalındığını, gene aynı suretle, Emniyet Genel Müdürlüğü 1948 bütçesine konan ödenekle İzmir ve İstanbul teşkilâtımız için birer deniz motörü alınacağını söylediğimizi, bütçe Komisyonunda Karadenize motör tahsisi lâzımgeleceği ileri sürülmesi üzerine İzmir'e motör tahsisinden vazgeçerek bu motörün Karadeniz bölgesine verileceği yolunda ifadede bulunduğumuzu beyan eylediler. 1947 bütçe teklifimizin son kısmında sarahaten gösterildiği ve mucip sebep lâyihasında da açıkça işaret edilmiş bulunduğu üzere:

Birinci Genel Müfettişlik için alınacak otomobil bedeli olarak 15 000 ve Bakanlık ile Kaymakamlık Kursu için alınacak dört motosiklet bedeli olarak da 6 000 lira ödenek teklif edilmiş ve Bütçe Komisyonu tarafından bu suretle kabul edilmiş bulunan bu ödenek 3827 sayılı nakil vasıtaları Kanunu gereğince Maliye Bakanlığı bütçesine nakil vasıtaları bölümünün İçişleri Bakanlığı maddesine konulmuştur.

Binaenaleyh adı geçen 21 000 liranın Kaymakamlık Kursu talim motörlerine has ve munhasır olmadığı meydandadır.

Kezalik bununla, Birinci Genel Müfettişliğe otomobil alınması keyfiyeti de Büyük Millet Meclisinin ve Bütçe Komisyonunun malûmat ve kararına tamamiyle uygundur.

Bu 21 000 liraya bilâhare Beşinci Genel Müfettişliğe bir otomobil alınması için 5125 sayılı Kanunla 10 000 lira eklenmiştir. Bu suretle yekûnu 31 000 liraya varmış olan bu ödeneğin 13 500 lirası ile de Beşinci Genel Müfettişliğe bir otomobil alınmıştır. Birinci Genel Müfettişliğin otomobiline gelince: 11 354 liraya bir otomobilin alınma işiyle iştigal edilmekte iken son durum üzerine bu mubayaadan vazgeçilmiştir. Bu otomobil yerine ayrıca 13 818 liraya üç motosiklet alınmıştır.

Şu mâruzatımdan da anlaşılacağı üzere icapsız ve kanunsuz herhangi bir muamele yapılmış değildir.

1948 senesi bütçesindeki ödenekle alınacak iki deniz motörüne gelince:

Bütçe Komisyonunda vâkı soruya karşılık olarak, 1948 yılında satınalmayı düşündüğümüz iki deniz motöründen bir tanesini İzmir'de eskiden mevcut olup sonradan Maliyeye teslim edilen motör yerine ikame edeceğimizi söylemiştik. Elde mevcut bulunan deniz motörleri herhangi bir limana tahsis edilemez. Bunların lüzumu halinde muhtelif limanlarda ve yerlerde istihdamları caiz ve mümkündür. İstanbul'da bulunan mötörlerden birini veya ikisini icabında Karadeniz'e ve Akdeniz'e gönderebiliriz. Bunun içindir ki, İzmir için alınacak bu motörü de Karadeniz'de kullanmamıza imkân vardır.

Erzurum Milletvekili Sayın Vehbi Kocagüney arkadaşım; inkişafa müstait olmıyan ilçelerin lâğvedilerek bundan tasarruf edilecek paraların elektriksiz, hastanesiz, yolsuz ilçelere tahsisi mütalâasında bulundular.

Elimizde inkişafa müstait olmıyan ilçeler diye bir mevzu yoktur. İlçe teşkilâtının kurulmasında esas gaye halkın işlerinin daha çabuk görülmesidir. Bu hususdaki fikirlerimizi yukarda arzettiğim için bu mevzuu burada keseceğim.

Sayın Naci Tınaz da Çerikli meselesinden bahis buyurdular.

Evvelce Kırıkkale İlçesine bağlı olan bu istasyon ve köy 1944 yılında Çorum halkının isteği üzerine, kanun hükümleri gereğince Ankara ve Çorum İlleri İdare Kurulları ve Genel Meclislerinin kararları ile 24 . 2 . 1945 tarihinde Çorum'a bağlanmıştır.

Bu kısmın tekrar Ankara'ya bağlanması civar köylerin talebi üzerine tekrar ele alınmıştır. Daima kendilerine hürmet beslediğim Sayın General Naci Tınaz bu mevzuu bendenize tafsilen anlattılar. İşi tetkik ettireceğimi ve hâsıl olan neticeye göre bir karara varacağını kendilerine arzettim. İki senedenberi devam edegelen bu vaziyetin tetkiki için bendenize kısa bir zaman vermek lütufkârlığında bulunmalarını kendilerinden rica edeceğim.

Sayın General Kırıkkale'nin susuzluk sıkıntısı çektiğinden, Bakanlık emrindeki fondan yardım yapılmadığından, fonun dağıtılması şeklini belirtecek talimatın aylar geçtiği halde yayınlanmadığından şikâyette bulundular.

Talimatname hazırlanmıştır. Çok kısa bir zamanda tatbik mevkiine girecektir. O zaman talimatname hükümlerine göre Kırıkkale'ye de yardım yapılacağından şüphe yoktur.

Sayın Generalin zabıtanın tevhidi konusu hakkındaki düşüncelerini dinledim. Kanun yakında Büyük Millet Meclisine sunulacaktır. Komisyonlarda ve Kamutayda incelendikten sonra

kanunun memleket ihtiyacına uygun bir halde Büyük Millet Meclisinden çıkacağı tabiîdir.

Bay Fethi Erinçağ, «Mütaaddit kanunlarla ilceler kuruyoruz. Fakat kadrolarını ikmal etmiyoruz. Kurulan ilce midir, bucak mıdır belli olmuyor.» dediler.

Yeni kurulan ilcelere, İçişleri Bakanlığı kendi mevzuuna taallûk eden bütün kadro ve memurları göndermektedir. Bu cümleden olarak kaymakam, tahrirat kâtibi, nüfus memur ve kâtiplerini tâyin etmekte ve jandarma teşkilâtını kurmaktayız.

Bugün 434 ilcemizden ancak 289 unda Hükümet konağı vardır. Eski ilcelerden 145 inde Hükümet konağı yoktur. Bu ilcelerdeki Hükümet teşkilâtı, ya eski yapılmış nahiye binalarında veyahut kira ile tutulan binalarda çalışmaktadır.

Hükümet konkaklarının ödenekleri Maliye Bakanlığınca sağlanmakta, Bayındırlık Bakanlığı da her yıl alınan ödenek nispetinde hükümet konaklarını perderpey yapmaktadır.

Sayın Ahmet Bozbay'da halka iyi muamele etmiyen memurlardan bahsettiler. Bakanlığımızın bu konuda büyük bir hassasiyet ve dikkat göstermekte olduğuna itimat buyurulmasını rica edeceğim.

Arkadaşımız Ahmet Kemal Silivrili, işe adam değil, adama iş bulunduğundan bahsettiler. Ve misal olarak Ankara Polis Enstitüsünde 200 öğrenciye mukabil 58 öğretmen bulunduğunu ve bu öğretmenlerin çoğunun yüksek maaşlı memurlar olup ancak aylıklarını almak maksadiyle Enstitüye uğradıklarını söylediler. Ankara Polis Enstitüsü ilk, orta, yüksek olmak üzere üç muhtelif tahsil grupuna ayrılır. İlk kısım, Polis memurlarını, orta kısım komiserler sınıfını, yüksek kısım da emniyet âmirlerini yetiştirir. Orta ve yüksek kısımların ayrıca lise mezunu olanlar ile kadrodan yetişmiş olanlara mahsus olmak üzere iki kolu vardır.

Bu muhtelif sınıf ve kursların içinde tahsil müddeti iki yıl sürenleri mevcuttur. Bundan başka aynı bina içinde polis kolleji de bulunmaktadır. Kollej üç sınıflıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî liselerin muadili bir program takip eder. Devlet liselerinden farkı yerli ve garp dillerine fazla önem verilmesi ve ayrıca meslekî dersleri de ihtiva etmesidir.

Enstitü kısmında (292), kollej kısmında (130) ki cem'an 422 öğrenci vardır.

Öğretmenlere gelince, kollej kısmında 19 öğretmen vardır. Bu miktar normal lise derslerindekinden fazla olarak lisan ve meslekî derslerdeki tenevvüden ileri gelmektedir. Bu yekûn buna rağmen mümasili devlet liselerindekinden fazla değildir. Enstitü kısmında 10 u asil, 28 i munzam görev olmak üzere 38 öğretmen mevcuttur. Bunlardan 5 i ek görevlidir.

Asli öğretmenler müessesesinin memurları olup, ihtisas sahibi oldukları dersleri okutmakta ve Barem Kanunu mucibince müstahak oldukları maaşları almaktadır. Munzam görev olarak ders okutan öğretmenler, Yüksek heyetinizce de malûm olduğu üzere de 3888 sayılı Kanun mucibince ancak bilfiil okuttukları ders mukabili ve haftada okuttukları ders saatine ne olursa olsun ancak dört saate tekabül eden miktarı ücret olarak alırlar. Saat başına ücret ilk kısımlarda 5, yüksek kısımlarda 10 lira olmak üzere kanunla tesbit edilmiştir.

Hal böyle olunca ve munzam görev tarzında vazife gören öğretmenler ancak bilfiil okuttukları ders mukabili ve ders saati başına ücret aldıklarına göre okula ancak aylık almak için uğrayan 80 - 100 lira asli maaşlı memurların eline para geçmesine kanuni imkân mevcut olmadığı gibi böyle bir durum da yoktur.

Enstitü kısmında okutulan hukuk gurupuna ait derslerin asıl öğretmenlere verilmesi prensipi kabul edilmiş olup bu husus ciddiyetle tatbikat sahasına konulmaktadır. Meslekî ve teknik derslerin ise bu mevzularda ihtısas sahibi bulunan meslek mensuplarına tevdii bu kabîl meslekî teşekküllerin hepsinde görülen ve tatbik edilegelmekte bulunan zaruri bir usuldür.

Bu izahattan sonra şurasını da arzedeyim ki, önümüzdeki ders yılı başında bazı dersleri birleştirerek bu kadrodan da geniş bir tasarruf yapmak kararındayım.

Demokrat Parti adına söz alan arkadaşım Suphi Batur Ankara ve İstanbul Belediye başkanlarının müntahap olması hakkındaki noktai nazarlarını söylediler. Ankara Belediyesinin Valilikten ayrılması için, daha evvel Sayın Başbakanımızın da ifade buyurdukları gibi icabeden tasarı hazırlanmış ve Meclise sunulmuştur. Bu tasarı kesbi kanuniyet ettikten sonra Ankara Belediyesi ve Valiliği birbirinden ay-

rılmış bulunacaktır. Bu meyanda İstanbul Belediyesi de nazarı itibare alınmıştır.

İstanbul Belediyesinin derhal tefrikına maalesef imkân yoktur. Sebebi; Hususi İdare ile Belediye emvalinin müşterek olmasıdır. Bu emvali birbirinden tefrik etmek ve bu tefrik yapıldıktan sonra İstanbul Vilâyet ve Belediyesini ayırmak zaruret ve mecburiyetindeyiz. O itibarladır ki, bu tasfiyeyi sağlıyacak bir tasfiye kanunu hazırlanmıştır. Önümüzdeki aylar içinde Büyük Millet Meclisine arzedeceğiz. Bu tasfiye kanunu gereğince yapılacak olan tesbiti mütaakıp İstanbul Belediye ve Valiliğini de birbirinden ayırmış olacağız.

Gene Sayın Suphi Batur, bazı büyük şehirlerde suni bir huzursuzluk husule getirilmiştir, İstasbul'da, kurduğumuz demokrasi yüzünden vazife göremiyoruz diye zâbıta vazifelerini kasten ihmal ediyor buyurdular. Çok temenni ederdim ki, bunu söylemesinler. Şu veya bu düşünce ile değil, şunu arzetmek isterim.

Dünyanın en mükemmel idaresi olan Demokrasiyi memleketimizde kurmaya karar vermişizdir. Ve biz bu yolda yürürken muhtelif anlayışlarla karşılaşacağız. Temiz niyetlerimiz, iyi hareketlerimizle, bu idealin dışında kalan kimselerle mücadele edeceğiz. Bu rejimi sağlıyabilmek için, ciddî, samimî ve arkadaşça hareket etmek mecburiyetindeyiz. (Bravo sesleri).

Hakikaten zabıta biran muattal bir halde kaldı. Bunu hepimiz biliyoruz. İstanbul asayişi hiç arzu edilmedik şekiller gösterdi. Bunda, son hareketleri gayet iyi bir tesir yaptığı için pek de söylemek istemiyorum ama, biraz matbuatımızın tesirleri oldu. Bunu kabul etmek lâzımgelir. Fakat çok müteşekkirim ki, derhal bunu anlıyan matbuat kendisine bir istikamet verdi ve bilhassa emniyet ve asayiş hususunda güzel güzel yazılar yazdı ve bizi destekledi. Binaenaleyh, İçişleri Bakanı sıfatiyle bu kürsüden kendilerine teşekkür etmeyi bir borç bilirim. (Bravo sesleri).

Bu vaziyet karşısında, zabıta suni bir huzursuzluk yaratmak değil, birtakım hâdiseler, birtakım vaziyetler, düşünülmiyen birtakım şeylerin vücut bulmasiyle hakikaten vazifesini yapamıyacak bir hale geldi. Fakat şunu da kemali iftiharla arzedeyim ki, Sıkıyönetimi kaldırdığımız halde İstanbul'un emniyet ve asayişi tasavvurumuzun kat kat üstünde bir vaziyete gelmiştir ve bu devam edecektir. Herkes bilmelidir ki, Türkiye Cumhuriyeti İstanbul'un asayişini bütün kuvvet ve kudretiyle devam ettirecektir. (Bravo sesleri) Sayın arkadaşımın bu mevzudan bahsetmemesini çok isterdim. Herhangi bir mevzu söylemeden evvel sebep ve âmilleri tetkik edildikten sonra ileri atılırsa hiç şüphesiz tesiri daha ciddî ve daha kuvvetli olur. Demokratik rejim böyle herkesin derhal büyük bir meclubiyetle kabul edeceği bir şey değildir. Eğer bu kadar kolay olsaydı bütün ileri devletler 100 - 150 sene bu işte mücadele etmezlerdi. Size misal olarak şunu arzedebilirim ki, biz Büyük Millet Meclisi Hükümetinin mütarekeyi mütaakıp yapmak istediği inkılâp karşısında bu memleketin çocukları ve samimen bu memleketi seven birçok kimseler kendi kanaatlerine, kendi görüşlerine göre bu inkılâp olamaz vehmini göstermişlerdi. Binaenaleyh bu vehmi gösterenler gibi bugünkü demokrasi inkişafında, demokrasi inkılâbında da bu vehmi gösterenler çok olabilir. Binaenaleyh böyle bir zihniyetle hareket eden bazı kimseleri ayıplamak da bendenizce doğru değildir ve bendenizce bunları yola getirmek elbetteki bizim için bir vazifedir.

Bunu şu maksatla arzetmiş bulunuyorum: Tek parti sisteminin doğurduğu bilmem şu, bu ifadelere karşı söylüyorum. Bu, tek parti sisteminden ziyade arzettiğim birtakım düşüncelerin tesiriyle yapılan bazı şeyler olabilir.

Gene arkadaşım, gerçi bugün idarede bir baskı görülmüyor, sezilmiyor, çünkü bir seçim mevzuu yoktur, dediler. Seçim mevzuu olmadığından ötürü böyle bir şey görülmedi, buyurdular. Halbuki bir seçim mevzuu vardır, bir seçim geçirdik ve seçimi de ne bileyim, ben demokratik bir idarenin en geniş düşünce ve hareketleriyle yaptık: Osmaniye...

SUPHİ BATUR (Sinob) — Hangisinden bahsediyorlar? Oradaki belediye seçimidir.

MÜNİR HÜSREV GÖLE (Devamla) — Milletvekili seçimi de, belediye seçimi de hepsi aynıdır ve bir seçimdir, Osmaniye Belediye seçimini kastettim.

Önümüzdeki bir de Amasya seçimi vardır. Göreceksiniz ki, Amasya'da dahi gayet samimî ve gayet güzel bir şekilde seçim yapılacaktır. Binaenaleyh ortada seçim mevzuu yoktur ve

baskı da yoktur, diye böyle bir vehme kapılmaya da lüzum yoktur.

SUPHİ BATUR (Sinob) — Biz Seçim Kanunu üzerinde duruyoruz. Bu Seçim Kanunu ile bir seçim demokratik esasa istinadedemez (Gürültüler).

BAŞKAN — Müsaade buyurun, Bakan sözlerine devam etsin.

MÜNİR HÜSREV GÖLE (Devamla) — Sayın Refik Koraltan arkadaşımızın beyanatını da dinledim. Sayın Suphi Batur parti namına söz söyledikleri için Refik Koraltan'ın şahsı namına söylediğini tahmin ve zannediyorum. Binaenaleyh müsaade buyurursanız yirmi küsur senelik arkadaşım olan Refik Koraltan'la biraz konuşmak istiyorum.

Refik Koraltan arkadaşımızın müspet olarak ileriye sürdüğü bazı şeylerin Bakanlığımıza ait işlerin heyeti umumiyesini izah ederken cevabını vermiş oluyorum. Yalnız bidayetinde anlıyamadığım birtakım sözler vardırki, bunlara bir mâna veremedim.

Yirmi küsur senedenberi gençlik, ihtilâl ve inkılâp arkadaşım olan Refik Koraltan'ın bu sözleri söylemesi, deruhde ettiğim Vekâletin başında bulunmam sıfatiyle bana nasihat mı veriyorlar, yoksa kendi kendine mi telkin yapıyorlar, anlıyamadım. Çünkü biz siyasi hayatı birbirine karışmış, birbirini çok yakın tanıyan ve seven iki arkadaşız.

Refik Koraltan arkadaşım, bizim emniyet teşkilâtının, jandarma ve polisin tahsisatlarının çok, çok fazla olduğunu söylediler. Eğer bugün malî kudretimiz müsait olsaydı bunun üç mislini samimiyetle teklif ederdim. (Soldan bravo sesleri). Dünyanın en ileri memleketlerinde, yalnız Paris'te 23 000 polis vardır. Bütün Türkiye'de ise 8 600 dür. Rica ederim, 46 000 jandarma beslemekteyiz. Bu 46 bin jandarma ancak ve ancak Türk çocuğu olduğu için vazifesini fedakârane yapmaktadır. (Soldan alkışlar). Binaenaleyh 46 bin jandarma, 8 000 polis, ki, bunun tutarını asla çok görmemelidir. Tasavvur ve gayemiz şudur ve çok temenni ederim, bir gün bu memlekete nasip olsun, zabıtayı motorize bir hale sokmak, 60 - 70 milyonluk bir yekûn, bu doğrudan doğruya bu memleketin iç emniyeti bakımından lüzumlu ve zaruridir. Çok temenni ederim ki, Refik Koraltan arkadaşım bunu bir tenkit mevzuu diye ağzına almasın.

Dr. AHMET İHSAN GÜRSOY (Kütahya) — Temenni ederim ki, hiç kalmasın.

İÇİŞLERİ BAKANI MÜNİR HÜSREV GÖLE (Devamla) — Gene Refik Koraltan arkadaşım, bazı idare memurlarından ve diğer memurların fena hareketlerinden bahsettiler. Bunların hepsi takip edilmiştir. Hepsi ait oldukları mahkemelere verilmiştir. Mühim bir kısmı cezasını görmüştür. Lalapaşa Kaymakamının da, derhal ıttıla hâsıl olduğu zaman vazifesine son verilmiş, yani Vekâlet emrine alınmıştır. Hakkında takibat yapılıyor.

Tasavvur buyururlar mı ki, maddi ve mâneyi mesuliyeti üzerine almış bir kimse bir vatandaşa karşı en ufak bir fena hareketi tecviz etsin, asla, asla. Aslolan modern bir Devlet sistemini kurmak ve ona gitmektir. Binaenaleyh memlekette kanunu hâkim kılmak elbette bizim en önemli vazifemizdir.

(Sağdan bir ses, inşaallah dediğinizin olduğunu görürüz).

İÇİŞLERİ BAKANI MÜNİR HÜSREV GÖLE (Devamla) — Olacaktır ve oluyor. İnşaallah siz iyi görün. (Soldan alkışlar).

Efendim Eminittin Çeliköz arkadaşımız intihap dairelerine ait bazı dileklerde bulundular, not ettim. Alâkadar olacağım ve hakikaten ihtiyaç mevcut ise bunu yapmaya çalışacağım.

Cenap Aksu arkadaşım, Merkez kaymakamlığından bahsettiler. Bendenizce bu merkez kaymakamlığı bütçe mevzuu değildir. İller idaresi Kanununu hazırlıyoruz. Böyle bir ihtiyaç ve zaruret hissedersek İller İdaresi Kanununda bunu da nazarı itibara alırız.

Salim Altuğ arkadaşım mühim bir mevzua temas ettiler. Bu mevzu şudur . Kaymakamlık kursunu bitirip te askerliğini ifa etmek üzere giden bir arkadaş askerlik vazifesini yaptığından ötürü diğer arkadaşından daha dun bir maaş almaktadır.

Bu, bir haksızlık doğurmaktadır.

Bunun için bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Bugünlerde onu da Büyük Millet Meclisine arzedeceğiz.

Lûtfi Aksoy arkadaşım belediyeler hakkında konuşurken seyrüsefer işlerine ve işsizlere iş bulmaya temas ettiler. Sinob'a ait bir iki nahiyenin kazaya çevrilmesinden bahsettiler. Bunları

not ettim, nazarı dikkate alacağım. Mümkün ise yapmaya çalışacağım.

Emin Sazak arkadaşım, köy işlerinde demek istiyor ki, muhitten merkeze doğru kalkınma prensipini takip edelim. Tamamen aynı fikirdeyiz. Demin arzettiğim Köy Kanununda bilhassa köyün mahallî işleri tamamen tesbit edilmiş bulunuyor. Sağlığı var, emniyeti var, öğretimi var, istihsali var. Hülâsa bu kanunda bütün bunlar bu esaslar mevcuttur. Eğer bu kanunu nasip olur da çıkarabilirsek göreceksiniz ki, muhitten merkeze doğru kalkınma hareketi başlıyacaktır.

Seyyar nüfus memurları meselesine temas ettiler, bunu demin nüfus işlerimizi arzederken söylemiştim.

Valilerin bitaraf kalmasından bahsettiler. Bunu sağlamak vazifemizdir, ve behemehal temin edeceğiz, kanunu hâkim kılacağız.

Zannediyorum Eten İzzet Benice arkadaşım müfettişi umumilikler hakkında verdiğim izahatı dinlediler.

Adnan Adıvar, emniyet müdürleri vilâyetlere bağlı bulunmuyorlar, merkeze bağlıdırlar, dediler. Vârit değildir. Her vilâyetin emniyet müdürü o vilâyete bağlıdır emir ve direktifi tamamen o vilâyetten almaktadır. Yalnız İstanbul bazı hususiyetleri dolayısiyle buradan emir alır ki o da, sıkıyönetim dolayısiyle aldığımız tedbirlerin icabıdır.

Polis Teşkilât ve Salâhiyet Kanunu, biliyorsunuz ki, Büyük Millet Meclisinde, Adalet Komisyonundadır. Bunun ne şekil alacağı hakkında bendeniz burada şimdiden arzı malûmat edemem. Adalet Komisyonunun varacağı karar ve nihayet Heyetinizin tasvip şekli nasıl olursa biz de aynen onu tatbikle kendimizi mükellef addederiz.

Sıkıyönetim hakkındaki noktai nazarımı sordular. Daha evvel arzettim.

İstanbul Belediyesi hakkındaki sorularına da biraz evvel arzı cevap ettim. Seçim Kanunu hakkında sordular, bu mevzu bir Hükümet mevzuu olduğu için müsaadenizle bunun hakkında birşey söylemiyeyim.

Ali Rıza Arı arkadaşım kokain ve morfin salgınının alıp yürüdüğünü ve binaenaleyh bunlar hakkında esaslı ve ciddî tedbir alınmasını ileri sürdüler. Bunu tamamiyle dikkatle takip ediyoruz. Zabıtai ahlâkiye ekiplerimiz faaliyettedir. Kendileri İstanbul Milletvekili olmaları itibariyle bu tedbirlerimizi müşahede buyurmuş olmalıdırlar. Bütün gayretimizle ve gücümüz yettiği kadar bunları önlemeye çalışacağız.

Kimsesiz çocuklardan ve bekçilerden bahis buyurdular, onu da arzedeyim:

Mahalle ve çarşı bekçileri hakkında hazırlanmış elimizde bir tasarı mevcuttur. Bu tasarıyı henüz bendeniz incelemedim. İnceledikten sonra Büyük Millet Meclisine arzedeceğiz efendim.

Taksi ve hususi otomobillerin durak yerleri hakkında buyurdular bunu da ayrıca nazarı dikkate alırım.

Sayın Öztrak, bucak teşkilinin çoğaltılması hakkında bazı mütalâalar dermeyan buyurdular. Zannediyorum, bucak teşkilâtı hakkındaki noktai nazarımı arzederken aynı lâyihayı tetkik edeceğimizi arzetmiştim. Ümit ediyorum ki, kendilerini tatmin etmiş bulunmuyorum.

Kaymakamlık kursunun bugünkü programı bendenizi de tatmin etmemektedir. Talim ve terbiye heyeti namı altında mevcut bulunan arkadaşları toplıyarak bunun daha pratik ve daha amelî ve kaymakamları buyurdukları şekilde teçhiz etmek için bir program yapmak kararındayım. Binaenaleyh az zaman içinde bunu tahakkuk ettirmeye çalışacağım.

FAİK ÖZTRAK (Tekirdağ) — Teşekkür ederim.

İÇİŞLERİ BAKANI MÜNİR HÜSREV GÖLE (Devamla) — Efendim, arkadaşlarımın bana olan sualleri bu kadardır. Yalnız, müsaade buyurun, tek birşey kaldı onu da arzedeyim.

Cemil Said Barlas arkadaşım yangınların birbiriyle münasebetinin olup olmadığının bu kürsüden belirtilmesini istediler.

Temadi eden yangın, denince, üstüste gelmiş yangınlar anlaşılır, telâkki edilir. Böyle birşey yoktur. Daha evvel birtakım büyük yangınlar olmuştu, bunların tahkikat ve takibatı bitmiş ve lâzımgelen herşey yapılmıştır. Binaenaleyh böyle birbirine bağlanacak yangın serisi yoktur.

En son olarak Millî Eğitim Bakanlığının yanması mevzuubahistir. Şu dakikaya kadar bu yangının bir elektrik kontağından vücuda geldiği sureti katiyede anlaşılmıştır. Ehli vukufun verdiği birinci rapor bunu teyit etmektedir. İkinci bir rapor alıp tamamen mutmain olmak istiyo-

ruz. Yangının bir kontaktan çıktığı anlaşılmıştır.

Şu soruların da cevaplarını arzediyorum:

1. — İstanbul elektrik idaresinin bugün çalışan 12 kazanı vardır. Bunlar eski kazanlardır. (1921 - 1913 yıllarında alınmıştır.)

2. — Amerikaya iki kazan sipariş edilmiştir. Bu kazanların teslim müddeti 16 ay olup bu müddet 1948 Ekim sonunda nihayet bulacaktır. Teslimin 1948 yılı Haziran sonunda yapılması hususunda Amerikan firmasiyle mutabık kalınmak üzeredir. Bu takdirde kazanlar 1949 yılı başında faaliyete geçebileceklerdir.

3. — Bursa elektriği kömür değil, mazot yakar. Mazot sarfiyatı ise normalin altındadır. Elektrik ihtiyacı ise kısmen Merinos Fabrikasından alınmaktadır. Merinos santralının kömür sarfiyatı ise normaldir. (Soldan alkışlar).

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Muhterem arkadaşlar, Sayın İçişleri Bakanı arkadaşımız, bütçenin umumi konuşmaları ve İçişleri Bakanlığı Bütçesine ait olan konuşmalar dolayısiyle Meclisteki vakı olan mütalâalara tek tek cevap vermek istedi.

Yalnız Demokrat Parti adına ileri sürülen bazı mütalâaların cevapsız kaldığını gördük. Bunları ve görüşlerine iştirak etmediğimiz noktaları tekrar aydınlatmak ihtiyaciyle kürsüye gelmiş bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar, Ankara Belediye idaresinin Vilâyet idaresinden ayrılması hakkındaki kanunun Meclise verilmiş olmasını ve bunun biran evvel çıkıp Ankara Belediye İdaresinin de tam demokratik hale gelmesini memnuniyetle kaydederim. Fakat İstanbul'da da aynı zihniyet ve ideal ile Belediye İdaresiyle Vilâyet İdaresinin ayrılması zaruretini, mahza belediye mallariyle özel idareye ait malların müşterek olması gibi munhasıran malî bir sebebe talik edilmesini biz memleketteki demokratik gelişmenin takip etmesi lâzımgelen inkişafa muhalif bir noktai nazar olarak kaydediyoruz. Bu bakımdan İstanbul'da da bir gün evvel işi bir tasfiye muamelesi olarak değil evelemirde İstanbul Belediye İdaresinin demokratik esaslara göre kurulması zihniyetiyle hazırlanacak kanunun Meclise gelmesini bekliyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; jandarma ve emniyet kadrolarına temas ederken Demokrat Partide memleketin malî imkânlarının müsait olduğu derecede hakikaten kanun istikametindeki vazifelerini görecek polis, emniyet teşkilâtının bütün asrî vasıtalarla teçhizi düşünebilir. Fakat Demokrat Parti bütçenin umumi yekûnu içerisinde emniyet ve jandarma hizmetlerine ayrılan paraya hassasiyetle temas etti ise bunun iki sebebi vardır.

Birisi; memleketin hayati mevzularına ve iktisadi inkişafına yarıyacak bölümlere ayrılabilen miktarla, bu miktarlar arasında mevcut tenakuzdur.

İkincisi; ise bizzat zâbıta kuvvetlerinin hakikî vazifesi olan vatandaş hak ve hürriyetlerinin emniyet altında bulundurulması için değil bilâkis vatandaşın hak ve hürriyetine karşı zabıta kuvvetlerinin kullanılmasından ileri gelmektedir.

İçişleri Bakanının beyanatı arasında bilhassa bizi müteessir eden nokta, Seçim Kanununa ve Seçim Kanununun tadili zaruretine bahsetmeden geçmiş olmasıdır.

Eğer henüz tahlil ve münakaşası yapılmamış olan tek bir seçim, bakın nasıl seçim yaptık, kanun nasıl seçim emniyetini karşılıyor diye gösterilirse iki senelik memlekette vâkı olan tecrübeleri hatırlamak lâzımdır. Bu hususdaki kanaat efkârı umumiyede iyice tebellür etmiştir. Kaldı ki, demokrasi idaresinde şahsi teminatlar sistemi yerine kanunların teminatını ikame zaruridir. Diğer taraftan bu kanunlara göre vazife görecek olanların vazifelerini suiistimal etmelerini önliyecek hükümler konmalıdır. Bir taraftan seçim emniyetini temin edecek kanunlar çıkarılmadıkça, diğer taraftan seçimlere herhangi bir surette hile ve fesat karıştıranlar kanunen mesul edilmedikçe seçim emniyetinin teminat altına alındığından bahsetmek bilmem ne dereceye kadar demokrasi zihniyetinin bir ifadesi olur. Şahıslar fânidir. Biz memlekette vatandaş hak ve hürriyetlerine istinadeden ve onu teminat altına alan bir kanunlar sistemini Türk demokrasisinin temeli sayıyoruz. Bu bakımdan elde mevcut kanunlardaki Anayasaya uygun olmıyan kanun hükümlerini tadil etmeyi ve bunu derhal neticelendirmeyi bugünkü Büyük Millet Meclisinin ilk ve önemli vazifesi sayıyoruz. (Sağdan; bravo sesleri).

Muhterem arkadaşlar, Türkiye'de iki yıldır vatandaşlar bu yoldaki arzularını ifade eden namütenahi toplantılar yaptı. Efkârı umumiyenin kanaati meydandadır. Bu toplantılar bu

memleketin medeni seviyesini gösterecek seviyededir. Tek bir vatandaşın burnu kanamadan tek kimsenin canı kırılmadan yapılan bu toplantılarda vatandaşlar memleket işleri hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu manzaraya dikkatle eğilip bakmak ve Türkiye'de demokratik bir idarenin kurulması zaruretini yalnız ve yalnız efkârı umumiyenin bu tezahüratından anlamak mümkündür. Bu sebeple Demokrat Parti İçişleri Bakanının Seçim Kanununun tadili yerine şahsi teminat vermek yoluna gitmesi vaziyeti perdelemek gibi geri bir zihniyetin ifadesidir.

Arkadaşlar; asıl üzerinde durulacak nokta şudur: Vatandaş Devlet İdaresine karşı alâkasını seçim sandıkları başına koşmak suretiyle göstermiştir. Size vicdanımla ve bir Türk vatandaşının kalbi ile söyliyeyim ki; Seçim Kanunundaki tadilâtta Anayasaya uygun olmıyan kanunların tadilinde herhangi bir ihmal olursa; şimdiden sonraki seçimlere vatandaşlar alâka göstermiyeceklerdir. (Soldan nereden biliyorsunuz sesleri) Halbuki milletlerin tarihinde seçim neticesini bir derece yükseltmek için, değil bir kanun tadilâtı, bütün kudretleriyle çalışmaları ideal olmuştur. (Sağdan, alkışlar).

GL. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Sayın arkadaşlar; sabrımızı suiistimal etmemek için çok kısa konuşacağım.

Seçim yerinde bir kazaya gitmiştim. Evvelce de arzetmiştim. Bakan buyurdular ki, inkişafa müsaittir ve inkişafa mazhar olacaktır. Fakat kanaatimde musırrım. Yollardan uzak, 28 kulübeden mürekkep bir köyde, belediye reisliği için yalnız imzasını atabilen bir adam bulunan kaza, kaza olamaz. Binaenleyh hakikate doğru gitmek, mevcut kazalara paramızı vermek, yerleri isabetsiz olarak seçilmiş olanlara para dökmemek lâzımdır. Bir çok kazalarımızda elektrik yok, su yok, dispanser yok.. Yeni yeni kazalar açıyoruz. Arzettiğim yer ufak bir yerden, yolların dışında bir yerden ibarettir. Bu gibi yerlere para harcamağı doğru bulmadığım için Sayın Bakandan soruyorum: Bu kazaları inkişaf ettirmek için önümüzdeki yıl ne tedbir alacaklardır? Ne gibi teşebbüsleri var? Buyurdukları her yer inkişaf eder. Evet, eder. Fakat milyonlar harcamak lâzımdır, çok geniş nüfus lâzımdır. Hayale kapılmak değil, hakikate dönmek lâzımdır.

Yerce ihtihapta bir hata vardır. Bunu tashih etmek mutlaka lâzımdır. Ve memleketin menfaati icabıdır.

SALOMAN ADATO (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, İstanbul Vilâyetinin Belediyeden tefriki hakkında İçişleri Bakanının söylediği sözler bizleri hayal inkisarına sevketmiştir. Biz bunun hakkında bir kanun tasarısını Meclise sevkini beklerken bugünkü müşkül durumun devam edeceğini öğrenmiş bulunuyoruz. İstanbul ile Ankara arasında bir fark gözetmek lâzımgelirse bu işe evvelâ İstanbul'dan başlamak lâzımdır.

Çünkü İstanbul'daki belediye işlerinin büyük bir mikyasta olduğunu kabul etmek icabeder. İleri sürülen sebep her halde kanaatbahş değildir. Çünkü bir müessesenin vücuda getirilmesi ile eski müessesenin tasfiyesi arasında bir fark vardır. Evvelâ müessese vücuda getirilir, ondan sonra bertaraf edilen müessesenin tasfiyesi yapılır. Bu umumi bir şekilde kabul edilen bir kaidedir. Fakat şimdi tasfiyeden başlamak ve bilâhara belediye ile vilâyeti ayırmak caiz değildir. Bizce burada hâkim olan bir maksat vardır. İstanbul belediye işlerine taallûk eden hususlarda vilâyeti hâkim kılmaktır. Bu tasfiye meselesi ile bunu izah etmek herhalde doğru değildir.

ETEM İZZET BENİCE (Siird) — Bir açıklamada bulunmak ricası ile kürsüye gelmiş olduğum için, İçişleri Bakanının izahları üzerine tam ve emniyet ve huzur ile müfettişi umumilikler hakkındaki kanaatimin tebellür ettiğini arzetmek isterim.

BAŞKAN — Başka söz istiyen yoktur. Bölümlere geçilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Bölümlere geçilmesi kabul edilmiştir.

B.		Lira
315	Başkan ödeneği	5320

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

316	Aylıklar	13 871 450

BAŞKAN — Bir önerge vardır, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arzettiğim sebeplerle bu yıl için en az on beş il merkezinde birer merkez kaza kaymakamlığı kurulmasını ve Başbakanlık bütçesinden tenzil olunan 12 000 liranın bu maksada kullanılmak üzere İçişleri Bakanlığı Bütçesinde açılacak hususi fasla aktarılmasını ve müte-

baki tahsisatın da yıl içinde maaş tertiplerinden yapılacak tasarrufla temin edilmesini arz ve teklif eyleriz.

Kocaeli	Yozgad	Çorum
Cenap Aksu	İ. Olgun	E. Alpsar
Çorum	Çorum	Sinob
N. Atalay	S. Karafakıoğlu	L. Aksoy
Denizli	İzmir	İzmir
H. Oral	E. Çinar	Dr. H. H. Cura
Rize	Giresun	Ankara
Dr. S. A. Dilemre	C. E. Arseven	M. Aksoley
Niğde	Yozgad	Tunceli
H. Ulusoy	K. C. Berksoy	M. Tan
Bitlis	Giresun	Giresun
A. Özdemir	F. Yüzatlı	A. Ulus
Keyseri	Seyhan	Çoruh
Ö. Taşçıoğlu	Dr. K. Satır	A. Çoruh
Çoruh	Diyarbakır	Balıkesir
Dr. C. Kazancıoğlu	F. Kalfagil	A. Ağabeyoğlu
Kayseri	Maraş	Balıkesir
F. Seler	E. Soysal	N. Burcu
Bolu	Kastamonu	Trabzon
L. Gören	F. Mağara	F. Orhon
Samsun	Samsun	Gümüşane
M. Köprülü	Ö. Karataş	A. K. Varmca
Kars	Bolu	Balıkesir
M. Bahadır	H. Ş. Adal	F. Tiritoğlu
Kırklareli	Konya	Kars
Ş. Ödül	F. Gökmen	Dr. E. Oktay
Van	Okunamadı	Gümüşane
İ. Arvas	Okunamadı	Ş. Sökmensüer
Van	İsparta	Maraş
M. Koçak	R. Güllü	Dr. K. İdil
Seyhan	Hatay	Hatay
S. Tekelioğlu	R. Yurdman	S. Bedir
Hatay	Urfa	Antalya
A. Cilli	Y. Gerger	Dr. G. Kahraman

BAŞKAN — Komisyon önerge hakkında bir şey söyliyecek mi?

KOMİSYON ADINA MUZAFFER AKALIN (Kastamonu) — Arzettim, bir az evvel.

BAŞKAN — Önergeyi nazarı dikkate alanlar... Almıyanlar... Önerge reddolunmuştur.

316 ncı bölüm kabul edilmiştir.

B.		Lira
317	Hizmetliler ücreti	929 580
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
318	Geçici hizmetliler ücreti	49 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
319	Temsil ödeneği	672 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
320	Geçici tazminat	67 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
321	4178 ve 4598 sayılı kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	1 092 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
322	4644 ve 4805 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	707 844
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
323	Özel idareler bütçelerini inceliyeceklere verilecek ücretler	1 680
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
324	Merkez büro giderleri	86 920
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
325	İller büro giderleri	408 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
326	Basılı kâğıt ve defterler	70 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
327	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	618 526
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
328	Kira karşılığı	92 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
329	Genel müfettişlikler giderleri	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
330	Taşıt giderleri	7 101
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
331	Yolluklar	400 402
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
332	Giyecekler	31 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
333	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yolculukları	42 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
334	2850 sayılı Kanun gereğince köy ve mahallerde yapılacak askerlik yoklamasında bulunan nüfus memurları yollukları	40 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
335	Nüfus işleri	95 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
336	Devir yollukları	683 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
337	Seçim giderleri	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
338	Yayın giderleri	32 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
339	4489 sayılı Kanuna göre staj için yabancı memleketlere gönderilecek lerin yolluklariyle başka her çeşit giderleri	40 930
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
340	Milletlerarası kurumlara katılma payı	1 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
341	Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanları	40 001
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
342	Dumlupınar'da Zafer bayramı töreni genel giderleri	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
343	Kaymakamlık ve bucak müdürlüğü kursları ve İçişleri meslek kursu	101 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
344	Geçen yıl borçları	40 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
345	Eski yıllar borçları	61 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
346	1437 sayılı Kanuna göre verilecek avans	12 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

E - Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesi

BAŞKAN — Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesine geçiyoruz. Söz istiyen var mı? (Yok sesleri).

Bölümlere geçilmesini oyunuza arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Bölümlere geçilmesi kabul olunmuştur.

B.		Lira
347	Aylıklar	22 199 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
348	Hizmetliler ücreti	296 871
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
349	Geçici hizmetliler ücreti	35 781
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
350	Geçici tazminat	285 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
351	4178 ve 4598 sayılı Kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	1 742 400
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
352	4367 sayılı Kanun gereğince verilecek ek tayın karşılığı	2 721 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
353	1475 sayılı Kanun gereğince verilecek tazminat	2 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
354	4644 ve 4805 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	1 119 770
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
355	3201 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi gereğince verilecek para mükâfatı	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
356	Merkez büro giderleri	32 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
357	İller büro giderleri	235 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
358	Basılı kâğıt ve defterler	25 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
359	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	478 724
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
360	Kira karşılığı	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
361	Taşıt giderleri	110 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
362	Yoluklar	245 001
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
363	Giyecekler	12 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
364	Tedavi giderleri	35 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
365	Teknik giderler	176 360
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
366	Giyecek ve teçhizat	1 035 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
367	Gözetim altında bulunanlarla hudut dışına çıkarılacakların veya memleket içinde yer değiştirmeye mecbur edilecek yabancıların gönderme, iaşe giderleri ile bunlara memur edilenlerin gerekli giderleri	34 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
368	Haber alma giderleri	203 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
369	Süvari polis hayvanları ve polis köpekleri	80 001
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
370	Yayın giderleri	6 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
371	Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanları	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
372	Milletlerarası kurumlara katılma payı	7 140
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
373	4489 sayılı Kanuna göre staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin yollukları ile başka her çeşit giderleri	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
374	Prevantoryum ve sanatoryum giderleri	155 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
375	Onarma	300 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
376	Okullar, kurslar ve öğrenci giderleri	355 382
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
377	Geçen yıl borçları	8 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
378	Eski yıllar borçları	7 700
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F. — Jandarma Genel Komutanlığı Bütçesi:

BAŞKAN — Jandarma Genel Komutanlığı Bütçesine geçiyoruz.

Tümü hakkında söz istiyen var mı?

Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Bölümlere geçilmesi kabul edilmiştir.

B.		Lira
380	Aylıklar	12 412 212
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
381	Hizmetliler ücreti	310 740
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
382	Temsil ödeneği	2 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
383	Geçici tazminat	58 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
384	4178 ve 4598 sayılı Kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	608 990
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
385	4644, 4805, 4806, 4807 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	635 017
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
386	İkramiye ve tazminat	47 990
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
387	Merkez büro giderleri	7 850
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
388	İller büro giderleri	140 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
389	Basılı kâğıt ve defterler	80 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
390	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	324 593
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
391	Kira karşılığı	95 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
392	Taşıt giderleri	9 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
393	Yolluklar	405 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
394	Giyecekler	30 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
395	Muayyenat	14 734 370
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
396	Askerî gereçler	4 386 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
397	Harb gereçleri ve teçhizatı karşılık ve giderleri	688 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
398	Sağlık gereçleri ve tedavi giderleri	133 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
399	Veteriner ecza ve gereçleri giderleri	6 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
400	Hayvan satınalma ve tavizi	33 340
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
401	Taşıma giderleri	431 542
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
402	Taşıt giderleri	60 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
403	Okullar genel giderleri	115 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
404	Kurumlar ve komisyonlar genel giderleri	20 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
405	Basımevi giderleri	3 400
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
406	Spor giderleri	3 325
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
407	Onarma işleri	960 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
408	Geçen yıl borçları	25 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
409	Eski yıllar borçları	6 400
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

G. — Dışişleri Bakanlığı Bütçesi :

BAŞKAN — Tümü hakkında söz istiyen var mı? Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Bölümlere geçilmesi kabul edilmiştir.

B.		Lira
410	Bakan ödeneği	5 321
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
411	Aylıklar	7 403 240
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
412	Hizmetliler ücreti	1 422 660
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
413	Geçici hizmetliler ücreti	12 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
414	Temsil ödeneği	3 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
415	Geçici tazminat	52 211
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
416	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	36 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
417	4644 ve 4805 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	120 230
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
418	Merkez büro giderleri	31 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
419	Basılı kâğıt ve defterler	6 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
420	Para taşıma giderleri	1 678
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
421	Kira karşılığı	1 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
422	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	451 137
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
423	Taşıt giderleri	12 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
424	Elçilik, Daimî Delegelik ve Konsolosluklar giderleri	1 344 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
425	Yolluklar	294 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
426	Giyecekler	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
427	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
428	Kongre, konferans ve komisyonlar genel giderleri	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
429	Hakem mahkeme ve heyetleriyle uzlaşma komisyonları gideleri	93 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
430	Yabancı elçilerle konukların ağırlanma giderleri	190 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
431	Fahrî konsolosluklar keseneği	3 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
432	Telif, tercüme, yazı yayım ve abone ücret ve giderleri	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
433	Basımevi giderleri	3 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
434	Milletlerarası kurum ve derneklere katılma payı	913 560
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
435	Himaye giderleri	30 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
436	Yaşıyan diller kursu her türlü giderleri	2 840
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
437	Geçen yıl borçları	36 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
438	Eski yıllar borçları	100 321
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

BAŞKAN — Maliye Bakanlığı Bütçesinin tümü hakında söz istiyen var mı?

Söz istiyenleri kaydettim.

Oturuma 10 dakika ara veriyorum. Çoğunluğun muhafazasını arkadaşlardan rica ederim.

Kapanma saati : 19,05

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 19.20

BAŞKAN — Başkan Vekili Raif Karadeniz

KÂTİPLER : Sedad Pek (Kocaeli), Naşit Fırat (Samsun)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır. Müzakereye devam ediyoruz.

II — Maliye Bakanlığı Bütçesi

BAŞKAN — Cemil Alevli buyurun.

CEMİL ALEVLİ (Gazianteb) — Muhterem Arkadaşlarım; Maliye Bakanlığının bütçesi görüşülürken zahiren pek basit görüldüğü halde, hakikatta memleket şümul bir mahiyet arzeden bir noktaya müsaadenizle temas edeceğim;

Bu memleketin bir derdi vardır; Aşağı yukarı herkes bununla ilgilidir.. Bunun adına ne diyeyim bilmem ki, Maliye ile mükellefin anlaşmazlığı, derdi. Mükellefle Maliye arasında bulunması lâzım ve zaruri olan karşılıklı samimî iş birliği zihniyetinin bugün mevcut olduğunu da iddiaya imkân olmadığı kanaatindeyim. Ekser ahvâlde malmemuru mükellefe, sanki suiniyet erbabındanmış gibi sert ve haşin muamele yapar. Mükelef te malmemuriyle temastan hoşlanmaz. Bu sebeple bunların biribiriyle sevişikleri ender görülür vaziyettelerdir. Bu durum mükellefte, maliyecilerin vergi mukavemeti dedikleri bir nevi hınç meydana gelir ki, bu doğrudan doğruya vergi randımanı üzerinde menfi tesirini gösterir ve netice bittabii memleketin aleyhine tecelli eder.

Hâdiseyi tahlil edince bunun sebebini iki noktada toplayıp ifade etmek mümkündür: Birincisi; malî kanunlarımızın son derece taaddüt ve tekessür etmiş olmasından dolayı mükellefin kâfi derecede kanunlara nüfuz edememesinden ekser ahvalde bu vukufsuzluk dolayısiyle işlediği hatalardır.

İkincisi; malmemurunun nef'i hazine zihniyetiyle hareket ederek işlenen kusurun sebepleri üzerinde durmaya lüzum görmeden kabil olduğu kadar ağır ceza ile cezalandırmak yoluna gitmesi.

Bunun için birçok misaller vermek mümkündür. Fakat bunlar hep bilinen şeyler olduğu için misal vermekten sarfınazar ediyorum..

En küçük bir Maliye memurunun namuslu bir vatandaşı dürüst hareket eden bir müesseseyi nahak yere ufak bir hata şu veya bu yüzden binlerce lira cezaya çarptırması senelerce sürüm sürüm süründüğünü ve nihayet Temyiz komisyonlarınca hakikatın görülerek cezaların kaldırıldığı da sık sık rastlanan hallerdendir.

Hâlbuki 20 nci asırda hâkim olan modern maliyeçilik zihniyetine göre mükellef ve malmemuru biribirini tamamlıyan ve yekdiğerine karşı hüsnüniyet ve nezaket kaidelerine uygun muamele yapması icabeden iki unsurdur. (Bittabii suiniyet erbabı mükellefler bu mâruzatımın dışındadır) hiçbir zaman falan veya filân mükellef suiniyetle harek etti diye bütün mükellefleri o suretle telâkki etmeye kimsenin hakkı yoktur. Nitekim adedleri pek az olmakla beraber çok kıymetli ve vazifesini tam mânasiyle idrak etmiş, âdeta bir bankacı zihniyeti ile çalışarak mükellefi Maliyeye ısındıran maliyecilerimiz de vardır. Onları bu kürsüden takdirle yadetmeyi bir vicdan borcu bilirim.

İşte durum bu olduğuna göre memurlarımızın artık modası geçmiş olan bu eski zihniyetten ayrılarak vatandaşa karşı dünyaca kabul ve tatbik etmekte olan yeni maliyecilik zihniyeti ile muamele yapmaları, yani yıkıcı değil yapıcı; ceza ile korkutucu değil hataları tashih edici ve öğretici bir zihniyetle hareket etmeleri zamanı gelmiş olduğuna kaniim ve sayın Maliye Bakanımızdan bu zihniyetin bütün teşkilâta aşılanmasını rica ediyorum. Belki sayın Bakan diyeceklerdir ki, yeni bir vergi reformu yapıyoruz, Gelir Vergisi Kanunu, yeni Usul Kanunu tabik mevkiine girerse bu mahzurlar bertaraf edilmiş olacaktır.

Hayır arkadaşlar, yeni vergi kanunlarının

meriyete girmesi bu maksadı temin edemiyecektir. Kanunlar nihayet verginin şeklini, sistemini değiştirebilir. Fakat kafası eski zihniyetle işliyen bir memurun elinde yeni kanunlar da beklenen randımanı vermiyecek ve arzettiğim mahzurları tamamen bertaraf edemiyecektir.

Benim anlatmak istediğim şey, maliyecilik zihniyetimizde bir inkilâp yapılması meselesidir ki, bunun yeni veya eski kanunların tatbiki ile hiçbir alâkası yoktur. Binaenaleyh, Maliye Bakanımızdan yeni kanunların Meclise gelmesini beklemeden Saltanat devrindenberi sürüklenip gelmekte olan bu sakim zihniyeti yıkıp yerine yeni zihniyeti ikame etmek suretiyle para alınırken mükellefin incitilmemesini ve maliyeye ısınmasını temin buyurmalarını rica eder ve bu inkilâbın başarılması şerefinin kendilerine nasip olmasını temenni ederim. Busuretle yeni gelir vergisinin muvaffakiyetle tatbiki ve beklenen randımanı vermesi için en müsait zemini hazırlamış olacaklardır.

Mâruzatım bundan ibarettir.

AHMET OĞUZ (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlar; Türkiye iktisadi ve malî tarihinde hakikaten önemli bir yer alan ve bundan sonra da alacak bulunan hattâ meslek adamlarının gelecekte ibretle üzerinde duracakları bir konu üzerinde bendeniz mâruzatta bulunacağım.

Her nekadar çürüyen dâvalar, ölen neticeler üzerinde fazla durmak âdet değildir, ama buna rağmen bendeniz o meşhur 7 Eylûl kararları hakkında size kısaca bazı bilgiler vermekle iktifa edeceğim.

Sayın arkadaşlar; hâtıralarınızı kısaca yoklarsanız, 7 Eylûl kararlarının alındığı zaman serdedilen mucip sebepleri ozaman da telhis etmiştim. Bunlar şu ufak üç cümle içinde toplanabilir. İhracatta müşkülât çekiyor musunuz, mallarımızı satamamak ihtimali içinde imişiz ve hattâ bir buhran tevlit edecek durumla karşı karşıya imişiz Alınan tedbirlerle müstahsılın yüzü gülecek, istihsal teşvik edilecek, memlekette gül ve gülistanlar açılacak. Bu yalnız iktisadi hayatı teshil edici, bazı tedbir almış olmakla kalmıyacak, aynı zamanda ekonomiyi muayyen bir fiyat seviyesi içinde ayarlayacaktır. Ve nihayet şu Bretonwuts Anlaşmasına iştirâk etmek için de, bir kati mucip sebep olarak değil, ve fakat gözönünde tutulması lâzımgelir tedbirlerden addediliyordu.

Bendeniz fazla rahatsız etmek istemiyorum. Yalnız bugüne kadar alınan fiilî neticeler gösterdi ki, Türkiyenin bu kararı aldıktan sonraki ihraç edememek gibi bir duruma düşmesinin imkân ve ihtimalinin doğru olmadığını da gösterdi. Taleplere karşı mal bulunmadı. İhracat imkânlarının, bu para ayarlaması olmadan dahi temin edebileceği anlaşıldı. İşin garibi şudur ki, bir büyük harbin ecreyanından sonra doğabilecek iktisadi neticeleri düşünmemek durumuna düşmüş bulunuyoruz. Tasavvur buyurunuz ki, ikinci dünya harbine iştirak eden memleketler 1914 harbinden aldıkları fiilî bir takım tecrübelerden sonra hakikaten bu harbte, bir harb ekonomisi sevki idaresine muktedir oldular. Bir harb ekonomisi nedir kısaca, istihsale hâkim olmak istihlâke hâkim ve bu arada fiyatlara mutlak hâkim bulunmak.

Biz ozaman düşünmek zorunda idik ki, harbin fiilen bitiminden sonra bir harb ekonomisi için hazırlanan bu cihan fiyat sistemi daha fazla tazyik altında kalamıyacak ve kalamazdı da, nitekim öyle oldu. Bunun neticei tâbiîyesi olarak fiyatların yavaş yavaş yükseldiği görüldü. Bunun da meslek adamları, işin mesuliyetini alan arkadaşlar tarafından düşünülemediği anlaşılıyor. Nitekim birçok ihracat maddelerinin dünya piyasasındaki tereffuleri yanında bizim ayarlamadan dolayı aldığımız fark âdeta cüzi bir pay olarak kalıyordu.

Daha fazla izahat vermek mümkün ve fakat kısaca kesmek için şunu arzedeyim ki, ogünün dünya istihsalini, taleplerini ve mal ihtiyaçlarını düşünmemek en büyük hatalardan birisi olmuştur. Gerek bu kararın alınmasını takip eden günlerdeki iddialarımız ve gerekse bugüne kadar aldığımız fiilî neticeler gösterdi ki, bu mucip sebepler ortada yoktu, olamazdı ve mu hayyeldi.

Kolaylaştırıcı bir tedbir almakla da kalmıyacak, ekonomimizi tüm halinde ayarlıyacaktık. Bilmiyorum arkadaşlar, bugün Türkiye'deki fiyatların bir ayarlama içinde mi bulunduğunu yoksa bir hercümerç içinde mi bulunduğunu tesbit edersiniz?

Bir taraftan ekonomiyi kül halinde ayarlamak isterken hiç şüphe yoktur ki, bu ziraat memleketinde ayarlanması icabeden ve hayat standartlarına göre tertiplenmesi lâzımgelen fiyatlar köylüye müteveccih olan nesneler olma-

sı icabeder. Halbuki hububattan başlıyarak pamuk ve bunun gibi emsali mahsullerin fiyatlarının tahdit edilmiş olması ayarlama değil bir tazyik altında bırakıldığını gösterir. Bugün hariçten aldığımız mallarla kendi istihsal ettiklerimizin ayarsızlığı yüzünden birçok işleri Devlet İktisadi Teşekküllerinin elinden çıkaramıyoruz. Bu ayarsızlık yüzünden 50 liraya istihsal ettiğimiz çimentoyu 100 liraya ithal ediyoruz. Niçin Hükümet yeni bir ayarlamaya teşebbüs etmiyor? Bu fâsit dairenin içerisinde bocalıyan bu işin ayarlanması ne zamana kadar devam edecektir? Şu halde bu iddia da kökünden çürüyor demektir.

Arkadaşlar, Bretton Woods Anlaşması hakkında fazla konuşmaya lüzum yoktur. Biliyorsunuz, bu bankaya her müracaat eden para kabul edildi ve yine mevzuatına göre yüzde muayyen (10 - 20 olmak suretiyle) bir indirme bindirme hakkı vardır. Bu da bir mucip sebep olamazdı. Şu halde alınan kararların mesnetleri fiilî neticeleriyle de yokolmuş bulunuyor.

Yalnız arkadaşlarım, bir sui tefehhüme meydan vermemek için hemen şu noktayı aydınlatmak yerinde olur. Zaten bu işe başladığımız zaman ortada bir prim meselesi vardı. Binaenaleyh bütün konuşmalarımızda, bütün münakaşalarımızda bu bahis üzerinde primli fiyatların seviyesi esas alınmak lâzımgelir. Bunu bir kenara bırakır da 522 kuruşluk sterlinden, 120 kuruşluk dolârdan, zaten kıymetlerini tatbikatta kaybetmiş olan bu mesnetlerden başlanırsa iddia sakat olur. Aslolan o günkü primin fiyatlarıdır ve onun üzerinde yürümek lâzımgelir. Bu demek değildir ki, o primle fiyatların memleketler arasındaki kur'u o ayara çıkarmak için bir mânipülâsyon yapılmasın.

Sayın arkadaşlar, bir de diğer yönden bendeniz bazı bilgiler vereceğim: Memleketin alım kudreti yükselecek, hem çok yükselecekti. Bu fırsat yılının yani ileri yıllardanberi memlekette teraküm ettirdiği ve ihraç edemediğimiz hububat başta olmak üzere birçok metaları satıp da ihracatımızı yükseltti isek bu alınan şu veya bu tedbirin bir neticesi değil, dünya piyasalarının ve dünya taleplerinin bir neticesi olmak icabeder. Bu suretle biz dövizlerimizi çoğaltacağız ve alım kudretimizi artıracağız gibi bir iddia da yerinde değildir. 7 eylûlü takibeden günlerdeki bilûmum döviz mevcudumuz 736 222 000 lira idi. Tasrih edeyim: Biz bu kararı alıp ayarlamayı yaptıktan sonra bütün altın taşrada ve memleket içinde döviz ve döviz taahhütleri de bunun karşılığında olarak 5 Ekim 1947 tarihinde 736 222 000 milyon lira dövizimiz vardı. 13 Aralık 1947 de ise bu döviz mevcudu 637 586 000 milyondur. Bir yılda mevcuttan tam 100 milyon liralık döviz erimiştir.

Yine adedlerden istifade ederek, adedleri söyletirken bazı yanlış tefsirlere mahal bırakmadan hemen arzedeyim ki, bu arada 9,5 ton altın fona verilmiştir, zannederim bunun bedeli 25 milyon lira civarındadır, bunu belki tabiî bir düşüklük addedebiliriz beanşart ki, bu altınlar üzerine döviz avansı alıp ta kullanmışsak bunu da hesaba katmak lâzımgelir.

Bir sui tefehhüme mahal vermemiş olmak için aldığım döviz yekûnlarının bütün döviz nevilerine şâmil ve raci olduğunu belirtmek isterim. Efendim biz bu altınların sekiz tonunu memlekette erittik, şu kadarını döviz taahhütlerinden esasen ödeyemiyeceğiz gibi tefsirlere mahal kalmamak lâzımgelir. Hükümet olarak elimde benim bugün bulunan döviz yüz milyon lira düşmüştür.

Arkadaşlar, memleketin iç piyasasındaki fiyatların tekevvününe bilhassa tekrar avdet etmek isterim. Ne oldu? Bu kararı aldık, memleketimizdeki fiyat seviyeleri arasında bir muadelet, bir muvazene kurduk mu? Bilâkis. Ne oldu? Şu devre zarfında memleketin eski yıllarda yapılan bütün envestismanlarını alıp yerine koyduk mu? Hâşa, % 10 bile değildir. Sayın Maliye Bakanının Bütçe üzerinde verdiği izahattan öğrendik ki, bazı otomobiller de dâhil olmak üzere envestisman gibi addedilen ithal eşyasının yekûnu 127 milyon lira imiş. Bu da şu **erittiğimiz altınların**, 50 ton altınların karşılığını ancak tutuyordu. Yani bir yıl zarfında yaptığımız ihracattan elde ettiğimiz dövizlerle biz memlekete istihsal vasıtaları değil, en tabiî istihlâk maddeleri almış bulunuyoruz. Devlet sanayiinin istihsal masraflarının bu tarihten itibaren yükselmesi lâzımgelirdi. Ve yükselmişti. Maliyetler umumiyet itibariyle yükselmeye müsait idi. Ve halen de yükselmektedir. Bu arada şayet bazı maliyetlerde, şu veyahut bu şekilde ufak tefek düşüklükler gösteriyorsa bunların sebeplerini bir kaç sebebe irca etmek

lâzımdır. Ya hesap manipülâsyonları veyahut da bazı fabriklarda geniş randımanla çalışmasından ötürüdür. Binaenaleyh bundan sonra da Devlet sanayii maliyetlerinin azalacağını değil, daima yükseleceğini hesap etmek bir zarurettir. İşte bunlar hakikaten elde edilen faydalar mı yoksa zararlar mıdır? Takdirinize arzederim.

Arkadaşlar 7 Eylûl kararlarının menfi neticeleri bu yıl da bitmiyecek daha birkaç sene bunun zararlarını maalesef çekeceğiz.

Şu halde bu kararlardan faydamız nedir? Arkadaşlar, 14 aydır bir meslek adamı sıfatiyle iğne kazarak aradım. Bunun bir yerde faydasını buldum. Maliye Bakanı olarak, Yüksek Heyetinize bütçeyi getirmekle mükellefim. Dalgalı borçlar bir milyara yükselmiş, diğer tarafta kaynaklarım borçlara cevap veremiyor, açığım fazla. Bu durumda Maliye Bakanı olrak ben ne yapabilirim. Bir manipülâsyon bulmak lâzım. Öyle bir manipülâsyon ki, dalgalı borçlardan 234 milyon lira bir anda yok olsun. Para ayarlaması öyle bir tedbirdir ki, kaynakları şişirir, birçok vergileri yükseltir. Nitekim 1947 de 160 - 170 milyon artış da bunun bir neticesidir. Şu halde 260 küsur milyon lira olan bir kısım dalgalı borcumu öderim ve elimde de ihtiyaçlara cevap verebilmek için, birçok zaruretlere rağmen, Maliye Bakanı sıfatiyle bir ihtiyat gelir fazlası temin ederim ve bu suretle de bu seneyi atlatırım. Ama haricî borçlarım 250 küsur milyon lira artmıştır, ne beis var onlar uzun yıllarda ödenecek olduktan sonra. Bir yıla isabt edecek 20 milyon liradır. Bu bahiste sizi daha fazla rahatsız etmek istemiyorum.

Sayın Maliye Bakanının, Bütçenin tümü üzerindeki konuşmalarında şöyle bir nokta vardı; çok mühimdir, dikkat azarınızı çekerim.

Enflâsyonun kesin olarak önlendiğini bütçelerin katî hesabından anlamışlar. Yani bugüne kadar bütçe tahminleri o kadar müspet netice vermiş ki açığın yükselmesinden mütevellit enflâsyondan kaçınmak imkânı bertaraf edilmiş. Sayın Maliye Bakanı unutuyorlar, biz bugün öyle bir mekanizma kurduk ki o, bu memlekette kaldığı müddetçe enflâsyonun önlendiği iddia edilemz. Bakınız nasıl arkadaşlar: biz Devlet İktisadi Teşekküllerine bonolar vereriz. Bu bonolar Hazinenin kefaleti altındadır. Merkez Bankasına kırdırılır ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ihtiyaçlarına kullanılır. Bunlar öyle dokuz aylık bonolardır ki, birisinin bitmesine üç gün kala ikinci bir dokuz aylık, onun bitmesine üç gün kala da üçüncü bir dokuz aylık bono gelir ve böylece zincirleme halinde Devlet İktisadi Teşekküllerine yaratılmış bir kredi namı altında emisyona imkân verir.

Geçen yıl, hatırımda doğru kaldı ise, Kasım ayında Devlet İktisadi Teşekküllerinin Merkez Bankasına reeskont olarak verdiği bonolar 334 milyon lira idi. Bu yıl bütçe tetkikleri yaparken bu yekûnun 434 milyon liraya çıktığını gördük. Bendeniz hayret ettim. Geçen yıl Devlet İktisadi Teşekküllerindeki mal mevcudu bu yılınkinden her halde fazla idi. Yani bununla arzetmek istiyorum ki, geçen sene her ne kadar 334 milyon liralık bono kaldırılmış ise de buna mukabil ellerinde hububat şeker ve saire olmak üzere milyonlar kıymetinde mallar vardı. Bu sene bakıyorum; borç 434 milyona çıkmış. Şeker Şirketinin stoku kalmamış, Ofisteki mal cüz'i bir miktarda, Devlet İktisadi Teşekküllerinin stoklarına bakıyorum; bir inme var, (Japonya'dan ve İtalya'dan alınan basmalar hariç). Bu neden böyle oluyor diye düşünüyorum ; yine verilen izahlardan anlıyorum ki, teşekküllerin bono kırdırma imkânları da son haddine gelmiş. Yani daha fzla bono kırdıramazlar. Eğer bundan sonra ihtiyaçları olursa yeni bir kanunla bu ihtiyaçlarını bu hadlerini yükseltmek lâzımgeliyor. İşte arkadaşlar; aynı mahiyette olan bonoların yükselmesi ve bu mekanizmanın iyi idare edilmemesi halinde enflâsyon kapısının tamamen açık olduğunu bilhassa tebarüz ettirmek isterim. Gönül ister ki, Maliye bunun kapısını genişletmesin ve malî bir sevku idare yolu olarak telâkki etmesin, bu kolaylıktan biraz feragat etsin.

Diğer bir nokta da; bütçenin tümü üzerinde konuşurken - borç yekûnu maliyeyi verimli işler için borç yapmaktan alıkoyacak mahiyette değildir - dediler ve zannediyorum ki; bu hükmü çıkarırken de dünya memleketlerinin borçlarını kıyas ettiler. Fakat derhal burada hatırlatmak yerinde olur ki, millî geliri bizzat kendileri önümüze serdiler, nispetlerini gösterdiler. Türk zirai istihsalinin durumunun ne olduğunu hepiniz biliyorsunuz. Ayrıca memlekette yeniden istikrazlar yapmak imkânının, yani kredi piyasasının da müsait olmadığını kendi ağızlariyle, burada veya Komisyonda, ikrar ettiler, buna biz de kaani bulunuyoruz. Binaenaleyh «Borç ye-

kûnu maliyeyi verimli işler için borç yapmaktan alıkoyacak mahiyette değildir» in burada isabeti yoktur, meşküktür. Bu noktadan da kendi optimist, görüşlerine iştirak etmeye imkân görmiyorum.

Arkadaşlar; Maliye Bakanlığı, para kesesini elinde tutan bir Bakanlıktır. O, bütçesini tanzim ederken diğer bakanlıklara daima tasarruf telkin etmek zorundadır. Ve böyle de yapar. Şu halde kendisinin malî bakımdan bir örnek olması icabeder. Halbuki Maliye Bakanlığı Bütçesi tetkik edilirse maliyenin tasarruf zihniyetiyle hareket edildiği söylenemez. Geçen yıl Maliye Bakanlığı bizzat bir karar alıyor ve vekâletlere bildiriyor; ücretlilere zam yapılmıyacaktır. Bunu da Maliye Bakanı Komisyonda ifade ediyor. Fakat buna rağmen Maliye 1948 yılı ücretlerine 192 216 lira bir zam teklifi yapıyor. Bunu Komisyon 169 küsür bin liraya indiriyor. Bu netice, sözü ile hareketi birbirine tekabül etmiyen bir hal olsa gerektir.

Sayın arkadaşlar; burada bilhassa bir noktaya temas etmek istiyorum, ve fakat bununla memlekette kıymetli elemanların yetişmemesi değil bilâkis kıymetli elemanların memleket çapında çoğalmasını temin eden bir mesele olarak yüksek huzurunuza sunmak istiyorum.

Maliye müfettişlerinin durumu : Maliye müfettişleri Türkiye'de 64 kişidir. Bunlardan 55 i senenin en az altı ayından dokuz ayına kadar İstanbul'da durur ve yevmiye alır. Dokuz tanesi de Ankara'dadır. Yine yapılan beyanatta görüyoruz ki, bu 64 müfettişin 13 ü de 1948 yılında memleket dışında vazifeli olarak çalışacaklar veyahut stajlarını yapacaklar. İstanbul'da en az 6 ay oturan ve yevmiye alan bu arkadaşlara 235 bin liralık bir tahsisat konmuştur, her müfettişe 3 060 lira isabet etmektedir.

Arkadaşlar; bir kere 64 müfettişin 55 inin altı aydan fazla İstanbul'da oturması keyfiyeti, bunun bütün Devlet memurları nazarındaki telâkkisini düşünmek icabeder. Bunların aldıkları yevmiyelerin nevama birer maaş zammı şekline geldiğini de hatırdan çıkarmamak lâzımgelir.

Beşte bir müfettişini dışarıya gönderecek kadar acaba Maliye Bakanlığı bir imkâna sahip buluyor mu 64 müfettişin 13 tanesini dış memleketlere göndermekte mahzur telâkki etmiyor mu? Acaba Maliye Bakanlığına terettüp eden bütün tetkikler zamanında ve anında yapılmış oluyor mu?

Acaba İstanbul'da oturmakta fayda mülâhaza edenlerin, bir ayda yapacakları işi üç ayda yapmak arzularına mâni olduklarını iddia edebilirler mi?

Yine tekrar ediyorum, memlekette kiymetli elemanların yetişmesi hakikaten temenniye değer ve fakat bunu mahza bir imtiyaz şeklinde göstermeyi veyahut, bu telâkkinin diğer bakanlıklar içinde çalışan memurlara telkin edilmiş olması yerinde olmaz. Bu itibarla Hükümetin bunu tüm halinde gözönünde tutmasında bendeniz fayda mülâhaza ediyorum.

Bir bilgi olarak ta bütün Maliye teşkilâtının müfettişlerine verdiği paraların 1 300 000 liraya baliğ olduğunu kısaca arzetmek isterim.

Arkadaşlar; Maliye Bakanlığının bir Meslek Okulu vardır. Bendeniz mektebe gitmedim, ama bütçedeki arkadaşlardan methini işittim. Salonu, holleri, şeref odaları ve saire, hepsi yerindeymiş. Bu binanın yıllık genel giderleri 294 bin liradır. Bütçe Komisyonu 274 bin liraya indirmiştir. 87 bin lirası kurs giderlerine terkedilmiştir. Burada 180 talebe çalışıyor. Beher öğrenciye maaş ve saire hariç, (Onlar muazzam bir yekûn tutuyor.) Bin lira isabet ediyor. Biz, Bütçe Komisyonundaki tetkiklerimizle gördük ki, Eğitim Enstitütlerinin yıllık masrafı talebe başına 600 lira olduğu halde, burada 1 000 liradır. 32 öğretmeni var, memur ve hizmetliler yekûnu da kırktır. 32 öğretmenin 28 i Maliye Bakanlığındaki memur arkadaşlardır, meslek dersleri verirler.

Arkadaşlar; biliyorsunuz Devlet nihayet bazı zaruretler altında ev ve pansiyon işletmeye de mecbur kaldı.

430 ailenin barındığı bir mahalle yaptı. 12 milyon liraya mal oldu. Güzel, bunlara birşey söylemiyeyim. 12 milyon lira ile bin ailelik evler yapılır mı, yapılamaz mı? başka sistemlere girer mi, girmez mi,? Bunların münakaşasını ihtısas sahibi arkadaşlara bırakıyorum. Yalnız, 12 milyon liralık bir külfete katlanan Hükümetin, o Hükümet ki yüzde 7 faizle istikraz yapmaktadır, bunu göze aldıktan sonra, bundan sonraki masrafları da tekrar sırtına yüklenmemesi lâzımgelirdi. Bunların senede 150 000 liradan fazla masrafları vardır. 40 000 lira da fazladan üc-

ret giderleri var ki, ceman 190 000 lira masraf yapılmaktadır. Binalar yeni olduğu için vergi vermemektedir. Bunlara birkaç sene sonra gayet tabiî olarak bina vergileri de eklenecek ve bu binaların eskimesi nispeitnde, bakım masraflarının artması tabiîdir. Kuvvetle tahmin olunabilirki beş on sene sonra masrafların yarım milyon liralık bir yük halinde devlete intikal edecektir. Buna mukabil alınan gelir 350 bin lira civarındadır. Bunu söylemekten maksadım bugün için bir yük değilmiş gibi görünen bu mahallenin yarın yarım milyona hattâ bir milyona varan bir yük halinde devam edeceğini belirtmektir. Eğer bir de buraya sarfedilen paranın yüzde yedi faizini de hesap edersek bunun içinden çıkmanın imkânı kalmaz. Evet arkadaşlar böyle içtimai vazifeleri zaman zaman devletin yapması kadar tabiî birşey olamaz. Fakat bunu sırtına bir tümör gibi yapıştırıp ilânihaye taşımasına imkân yoktur. Devlet ev işletemez ve işletmemelidir, rica ederim bunu nasıl bir şekle bağlıyaacklarsa bağlasınlar kendi bünyesinden atsınlar. O mahalle geliri ile giderini karşılasın ve devlete yük olmasın.

Maliye Bakanlığı Bütçesinde bir fasıl vardır, yardımlar faslı. Maliye Bakanlığının, hakikaten milyonları bulan yardımlarının pek çok kısımlarının, nereye gittiğini ne yapıldığını tetkik etmez ve tetkik etmek ihtiyacını da göstermez. Eğer biz oraya verilen şifahi bir takım izahlara bakarak rica ve minnet, hatibin söyleyiş ve niyazına bakarak bu paraları veriyor bunları tetkik etmiyorsak bu da sakat bir usuldür. Bu parayı vermekte mütalaka zaruret görüyorsa hiç olmazsa bunların hesaplarına muntazaman periodik olarak bakmak ve murakabe etmek yerinde olur.

Sayın Bakan bütçenin tümü üzerinde izahlarda bulunurken vergilerin ıslâhı üzerinde durduklarını belirttiler. İleriye muzaf vaitlere nedense bendeniz inanamıyorum. Çünkü 7 - 8 hattâ 10 yıllık bütçe konuşmalarının zabıtlarını boş kaldığım zamanlarda tetkik ederim, o şayanı dikkattir. bugün dahi göremediğimiz, müşahade edemediğimiz temenniler orada yerli yerinde duruyor. Yapılan bir şey yoktur. Vergiler ıslah edilmiş midir? Hayır arkadaşlar, vergiler ıslâh edilmemiştir. Vergiler içtimai adaleti temin etmekten uzak düne nazaran daha kötü bir vaziyettedir. Bilhassa vasıtalı, vasıtasız vergiler nispeti her gün geçtikçe daha fenaya gitmektedir. Vasıtalı vergiler % 44 ten başlamış, % 58 e kadar uzanmıştır. Bunu makul göstermek için dünya vergi nispetinin % 50 olduğunu ifade etmek bizi tatmin etmez.

Bu vergileri ıslâh edeceğiz, fakat Gelir Vergisinin neticesini bekliyoruz gibi bir iddia da yerinde olmaz. Yüksek huzurunuza sunulacak olan vergi Gelir Vergisi değildir. Dünya anlamındaki Gelir Vergisi başka bir mevzudur. Ortada ücretlilerin yüklendiği büyük bir yük vardır. Kazanç, Buhran vesaire namiyle alınan bu vergiler 230 000 000 lira gelir temin eder. Öbür taraftan serbest ticaret erbabının verdiği cüzi bir vergi vardır. Onu buradan alıp ötekilerin üzerine aktarmak istiyoruz. işin hülâsası budur.

Şimdi yüksek huzuruna sunulan bu vergide biz daha çok kazanç yaptıklarını sandığımız serbest meslek erbabının matrahlarına dayanarak bu işin verimli olmasını beklediğimize göre hangi iktisadî tedbirlerimizle bu nispetleri artıracaksınız? Eski neticeyi dahi tutabileceğinize kani misiniz? Dersem bunun cevabı muallâkta kalır. Binaenaleyh vergilerimizde ıslahat bu güne kadar yapılmamıştır ve şarta muallâk olarak yapılacağı söylenen ıslahların tahakkuku meşkûktür. Muamele vergilerinde bazı nispetlerin indirilebileceğine dair hükümler bulunduğu söylenildi. Fakat toptan Muamele vergilerinin yalnız nispetlerini tenzil suretiylemi ıslah edileceği hakkında mutlak bir kanaat izhar edilmedi. Bendeniz şahsan şuna kaniim ki bu memlekette ençok kaçakçılığa imkân veren vergi, Muamele Vergisidir. % 12 % 18 - 20 ye kadar yükselir Büyük bir zümre içinde böyle Muamele Vergisinde yapılacak bazı yolsuzluklar, gayet tabiî rekabet yüzünden diğer arkadaşların bu sahada çalışmalarını mümkün kılamamaktadır. Mümkün kılamayınca yaşama zorunda olduğuna kani bulunan bütün mükellefler ayni yola gitmeyi mücbir bir sebep gibi kabul etmektedir. Bendenizce Muamele vergilerinin hem şekil hem de bilhassa nispetlerinin düşürülmesine rağmen hasılatın çoğalacağına kaniim. Arkadaşlar, biz ziraat memleketi, hayvancılık memleketiyiz, zirai istihsallerin yanında hayvancılığı en önde tutmak zorundayız. Eski yılların bir teranesidir. Sayım Vergisi de henüz halledilmiş bir vaziyette sunulmuyor. Merak ettim 20 küsur mil-

yon liraya bâliğ olan Sayım Vergisinin istihsal ve cibayeti için yapılan masrafın nispeti nedir? Hiç şüphe yoktur ki bunun için çalışan birçok memurların maaşları vardır. Onların büro masraflarından aldığı hisseler vardır. Bütçede gördüm, bir milyon 300 bin liraya yakın yalnız bu verginin takibinde şu veya bu şekilde başarı gösterenlere verilen bir masraf vardır. Eğer memur ücretlerini de buna ilâve edersek, katî rakam söylemek mümkün değil ama, verginin % 10 belki de on beşi bu masraflara gidiyor. Zaten 20 milyon civarında olan bu vergiyi, birden demiyorum, plânlı bir şekilde, safha safha, hiç olmazsa nispetleri azaltmak suretiyle memleketten kaldırmak memleketin hayvancılık sahasında gelişmesi için çok faydalı olacaktır. Türkiye ziraatı kadar hayvancılığı bakımından da beslenmeye muhtaçtır.

MALİYE BAKANI HALİD NAZMİ KEŞMİR (Tokad) — Sayın Ahmet Oğuz'un mütalâalarına cevap vermezden evvel Cemil Alevli arkadaşımın temennilerine cevap vermek istiyorum.

Mükellef ile idare arasında vergi bakımından mücadele manzarası işin mahiyetinden doğan bir vaziyettir. Ve aşağı yukarı bu mücadele hemen her yerde vardır. Fakat bunu söylemekle ortada ıslahı mevzuubahis olmıyan bir vaziyet de yoktur demek istemiyorum. Hakikaten idare ile mükellef arasındaki bu mücadeleyi mümkün mertebe hafifletmek için mükellef bakımından olduğu kadar, idare bakımından da bilhasas zihniyetin ıslahı noktasından yapılacak şeyler vardır. Bunun asıl çaresi, memurların, bilhassa tahakkuk işlerinde vazife alan memurların kalite bakımından yükselmesine çalışılmaktadır. Kendilerinin de temas buyurdukları zihniyetten mümkün mertebe uzak kalabilecek terbiye ve seciyede memurlar yetiştirmeye gayret edeceğiz. Biz bu yolda çalışmaktan hiç bir vakit feragat etmiyeceğiz ve memurlarımızın seviyesini yükseltmek için elimizden geldiği kadar çalışacağız. Hiçbir şeyi Gelir Vergisi ve Usul kanunlarının esas olarak getireceği ıslahata terketmiyeceğiz. Şunu da ayrıca ilâve edeyim ki, bugün tatbik edilmkte olan biraz da birçok haksız durumlar yaratan sebeplerden birisi de hakikaten mevzuatının biraz şiddetli olması ve cezaların esaslı bir tasnife tâbi tutulmaması, yahut suçla, ceza arasında nispeti âdilânenin bulunmamasından ileri gelmektedir.

Bunu geniş mikyasta ıslah edeceğiz.

Şimdi, Sayın Ahmet Oğuz'un mütalâalarına geliyorum. Kendileri yine bir vesile bularak 7 Eylûl kararlarına temas buyurdular. Temas etmekte de haklıdırlar; çünkü hakikaten bu mevzuun mütahassısıdırlar. Müstemirren bunun üzerinde çalışmaktadırlar. Ben şahsan burada, para ameliyesini ihtiva etmek üzere o kararın heyeti umumiyesini tekrar izah durumunda telâkki etmiyorum kendimi. Yalnız bunun içinde para operasyonunu ele alarak gayet kısa maruzatta bulunacağım. Hakikaten bu mevzuda da eski söylediklerime yeniden ilâve edecek bir şeyim yoktur. Kendilerinin beyanatını iyice takip etmeye çalıştım.

Bazı kısımlarını anladım, bazı kısımlarını anlamadım. Zannedersem şu neticeyi ifade etmek istiyor: Para operasyonunun ihracat ve ithalât bakımından memleket ekonomisinin düzenlenmesi bakımından, fiatleri bir istikrara götürmek bakımından katiyen iyi netice vermemiştir, bu neticeler menfidir. Bu ameliyeyi Maliye Bakanı müşkül bir malî durumun içinden çıkmak ve Bütçeyi denkleştirmek için artan ihtiyaçların karşılığını bulmak için yapmıştır. Zannedersem bunu demek istediler. Tabiî kendi ifadeleri daha geniştir. Ben hulâsatan anladığımı arzettim.

Arkadaşlar, para ameliyesi dediğimiz şey iç ve dış kıymet farkı arzeden bir paranın tek kıymeti olması lâzımgelen bir paraya ircaı meselesi yani düpedüz devalüasyondan ziyade bir sıhhileştirme ameliyesi olarak kabul ediyorum, ben. Bu ameliyeyi yapmak bir zaruret idi ama, denilebilir ki; bunu yapmak hususunda istical ettik. Daha evel mi yapmalı idi, yoksa daha sonra mı yapmalı idi? Şu veya bu had üzerinden yapmalı idik, şeklinde bir mükanaşa karşısında kalınca bunların hepsini tetkik etmek, cevaplamak mümkündür. Fakat Oğuz arkadaşımızın meseleyi ortaya koyması bu şekilde değildir. Yalnız ihracat için bir teşvike ihtiyacımız yoktu, ithalât itibariyle vaziyetimiz şu oldu; altınlarımız elden gitti, ona mukabil memlekete bir şey girmedi. Bunun üzerinde daha fazla durmıyacağım. Döviz vaziyetimizi de, altın ve döviz olarak, Bütçenin genel müzakereleri sırasında söyledim. Altın ve döviz nok-

tai nazarından 7 Eylûle göre hiçbir fark yoktur. Yani 700 milyonluk ihracat yapmışız, mühim miktarda ithalât yapmışız. Buna mukabil altın ve döviz istokumuz ogüne nazaran bugün bir fark arzetmiyor. Ama burada malûm olan bir vaziyet var: Altının azalması, bazı dövizlerin çoğalmış olması. Altın bakımından işi müdafaa etmek imkânları da mevcut. Nihayet elimizdeki dövizler de kıymetli tediye vasıtaları olmak itibariyle hor görülecek bir şey değildir. Nihayet sarfettiğimiz altınla şimdiye kadar memlekete ithal ettiğimiz tesis vasıtaları, münakale vasıtaları ve diğer memleket ekonomisi için son derece kıymetli olan başka vasıtaların bedelleri gözönünde tutulduğu takdirde bu altın mevcudunun da israf edilmediği kendiliğinden tezahür etmektedir. Ben burada bir şeye kısaca temas etmek istiyorum: İhracatı zorlaştıran ve ithalleri kolaylaştıran bir para sistemi içinde bir memleketin mütemadiyen yaşamasına ve ekonomisinin bir istikrara varmasına imkân yoktur. Bizim para durumumuz böyle bir durumda idi. Biz o durumu muhafaza etmekle ne ihracatı teşvik etmiş oluyorduk, ne de hakikaten ucuz ithal imkânını buluyorduk. Çünkü ithal için lâzımgelen tediye vasıtaları elimizde geniş mikyasta yoktu.

Şimdi arkadaşlar, bir noktayı tebarüz ettirmek isterim. Devalüasyonu bu memlekette hoş görmiyen ve afftmiyen bir zümre vardır. Biz, bu kararı tatbik ettiğimiz gündenberi, prim olarak tahsil ettiğimiz fark 50 milyon liraya yaklaşmıştır. Eğer bu ameliye yapılmasaydı, bu demektir ki, bu 50 milyon lira fark o zümrenin cebine girecekti.. Bu 50 milyon doğrudan doğruya müstahsılın alınını teri olan döviz farkıdır. Binaenaleyh bu işin bu bakımdan bilhassa nazarı itibara alınmasını Yüksek Heyetinizden çok rica ederim. Bu farkın müstehlikin cebine girmesine imkân yoktu; müstehlike intikal edebilmesi için ancak ithalâta çok geniş mikyasta imkân verilmiş olması icabeder. Yaptığımız geniş döviz tahsislerine rağmen böyle bir duruma hâlâ tamamiyle varmış değiliz. Vakaa daha evelki senelerde resmî fiyatlar yanında karaborsa fiyatları tamamiyle hâkim durumda idi ve memlekete gelen malların % 90 ı karaborsa fiyatına tâbi idi. Bugün bu vaziyet çok değişmiştir. Nadir bazı eşya istisna edilirse karaborsa kalmamıştır, denilebilir. Normal fiyatlar hâkimdir. Ayarlanmadan beklenen de bu idi...

Ben para ayarlanması bahsinde daha fazla teknik bir münakaşadan sarfınazar ediyorum ve bu işin iyiliğini ve kötülüğünü, memleket bakımından da lüzum ifade edip etmediğini, böyle bir işi teknik bakımdan mücerret olarak, objektif olarak mütalâa edebilecek kimselere terkediyorum. Çünkü böyle bir işte sırf politik bir zihniyetle mütalâa yürütmek hakikatı bulmak mümkün değildir.

Faydası yalnız maliyeyedir, dediler ve Maliye Bakanı bilhassa bu bakımdan istilzam etmiştir, dediler. Tabiî Bütçe üzerinde müspet veya menfi tesirleri olmuştur. Bu o vakitki; izahlarını arasında zaten arzettim. Nihayet bazı giderlerimizi artırmış, bazı gelirlerimizi de arttırmıştır. Fakat buna tamamiyle malî zaviyeden düşünülerek yapılmış bir ameliye demek için elde başka mesnetler de olması lâzımdır. Tamamiyle malî olsa, yalnız malî bakımdan müspet neticeleri olan bir ameliye olmak lâzımdı ki; vaziyet böyle değildir. Malî bakımdan da müspet, menfi tesirleri vardır.

Enflâsyonun kesin olarak önlendiği hakkındaki ifadelerime temas eden Oğuz arkadaşımız bunu tekzip edecek bazı beyanlarda bulundular. Bendeniz enflâsyon vaziyetinin memnuniyet verici olduğunu ve para tedavül hacmında bir istikrar teminine muvaffak olduğumuzu, 7 Eylûlden evvel 900 milyonun altında olan sirkilâsyonun, bilâhara bir milyara kadar yaklaştığını, fakat aldığımız tedbirlerle, bunu normal hadlere irca ettiğimizi ve halen de 900 milyonun altında bulunduğunu söylemiştim. Ve şunu arzettim ki; bir memlekette bilhassa ekonomik istikrarı temin, fiyat istikrarını temin bakımından bu sirkülâsyon hacmında esaslı değişiklikler olmaması lâzımgeldiğini ve bunun da titizlikle takip edildiğini ilâve etmiştim.

Oğuz arkadaşımız, bunu tekzip için, hazine kefaletiyle, İktisadi Devlet Teşekküllerinin reeskonta arzettikleri bonolara temas ettiler ve bunun vâdelerinin de mütemadiyen tecdit edildiğini söyliyerek bu miktarın 434 milyona çıktığını ifade buyurdular. Bunun 434 milyona çıkması ayrı bir hâdise değildir. Nihayet bu 434 milyonda bugünkü tedavül hacmı ne ise onun içinde bulunmaktadır. Bunlar ayrı ayrı hesap edilir şeyler değildir. Fiyat üzerinde tesir eden umumi tedavül hacmıdır. Bu, hazine kefaletiyle çıkan ve Merkez Bankasınca reeskont edilen

bonolar bahsinde Bütçe Komisyonunda bir vesile ile temas ettim. Yine suali kendileri sormuşlardı, burada da mâruzatta bulunuyorum.

Arkadaşlar klâsik telâkkilere göre merkez bankalarının yapacağı şeyler mahduttur yani emisyon yaparak altın döviz alırlar üç ay vâdeli ve karşılığı mal olan bir takım bonolar iskonto ederler, muayyen birtakım finansmanlar yaparlar. Bunların formülü vardır ve bizim Merkez Bankası Kanunumuz birçok mütehassısların mütalâası alınmak suretiyle vaktiyle yapılırken bu formüller dâhilinde yapılmıştır. Bilâhara bir aralık bu memlekette hâkim olan bir görüşün tesiri altında 1938 senesinde Merkez Bankasının bu klâsik hükümleri değiştirilmiş ve bugün enfilâsyon dedikleri şeye yol açan kaideler konulmuştur. Ben şahsan o zaman bu değişiklikleri icabettiren hâkim zihniyetin tamamiyle yanlış olduğuna kani değilim. Çünkü o zihniyet şudur: Merkez Bankaları yalnız klâsik işler görmekle iktifa etmemeli memleketin ekonomik kalkınmasında müessir olacak işleri de finanse etmelidir. Tabiî bu bir bakımdan bizim gibi ekonomisi geri ve inkişaf için muhakkak Devlet yardımına ihtiyacı olan memleketlerde bir lüzum ifade etmekleberaber ölçüsüz kullanıldığı takdirde fena neticeler verecek bir şeydir. İşte Oğuz arkadaşımızın temas ettiği Hazine kefaleti ile iskonto meselesi bu mevzu ile ilgilidir. Haddizatında Merkez Bankasının bu günkü statüsü normal bir Merkez Bankası statüsü olmaktan çıkmış, eğer memleketin kalkınması için bu yolda bir finansman mahzurlu ise ve hakikaten Yüksek Meclisin kanaati de bu yolda tezahür ediyorsa o vakit yapılacak şey; Merkez Bankası istatülerinde icabeden tadilleri yapmak ve klâsik formüllere dönmekten ibarettir. Fakat burada şahsi kanaatimi tekrar edeyim; bizim memleketimizde bu bakımdan bir emrivakı mevcuttur. ve sonra ölçülü hareket etmek şartiyle, yani umumi tedavül hacminde esaslı değişikliklere mahal vermemek şartiyle bu metotlardan ancak istifade edebiliriz. Ve memleketimizin böyle bir finansmana çok ölçülü olmak şartiyle bir müddet için ihtiyacı olabilir.

YUSUF KEMAL TENGİRŞENK (Sinob) — O halde vaktiyle buraya gelen ve Merkez Bankasının teşkiline mahal yoktur diyen Schacht'ın muavininin hakkı var.

MALİYE BAKANI H. NAZMİ KEŞMİR (Devamla) — Merkez Bankası hakkında cereyan eden şeyleri anlattım. 1938 senesi zarfında Merkez Bankasının gayet iyi olan sitatülerinin değişikliğini ve hangi iktisadi doktirinler altında değiştiğini de söyledim. Şahsan prensip bakımından bunu tamamiyle tasvip etmem bunu memleketimiz için ancak bir zaruret olarak kabul ederim. Ölçülü bir şekilde kullanıldığı takdirde memleketin buna ihtiyacı olacağına da işaret ettim.

MÜMTAZ ÖKMEN (Ankara) — Şahsımızı mevzuubahsetmiyor, «Schacht» diyor.

YUSUF KEMAL TENGİRŞENK (Sinob) — Schacht'ın muavini dedim.

BAŞKAN — Muhavereye mahal vermeyin. Size de söz vereyim.

YUSUF KEMAL TENGİRŞENK (Sinob) — Vaz geçtim.

MALİYE BAKANI (Devamla) — Schache meslesi büsbütün başka bir meseledir.

Bu bahisteki mâruzatım bundan ibarettir.

Oğuz arkadaşımız maliyenin borçları meselesine temas ettiler. Bu bahisteki mâruzatım tekrardan ibaret olacaktır.

Borçlanmak haddizatında iyi bir şey değildir. Fakat borçlanmak aynı zamanda Devlet hayatiyetinin bir icabıdır. Ve birçok memleketlerden misaller de getirmek istemedim. Fakat bundan içtinap eden memleketin mevcut olmadığını hemen hemen söyledim.

Size, emrederseniz tafsilâtlı rakamlar da getirebilirim. Yalnız bizim borcumuzun hemen, hemen bütçemizin yekûnu civarında olduğunu, binaenaleyh bu bakımdan bir ağırlık ifade etmediğini ve boreu bu kadar hafif bir memleket bulmak için araştırma yapmak lâzımgeldiğini söyliyebilirim. Onun için borç bugün için hakikaten bizi ürkütecek durumda değildir.

Devlet borçlanmalı mıdır, yoksa borçlanmayıp bu istikrazları başka yere kanalize etmek mi daha doğru olur, memleket bakımından bu bugünkü şartlar içinde mümkün müdür, değil midir Hattâ bundan Devlet sarfınazar etse hususi teşebbüs istifade edebilir mi, edemez mi? O durumda mıdır, değil midir? Bunların üzerinde uzun, uzun münakaşa mümkündür. Yalnız biz bugünkü şartlar dâhilinde istikraz yapmayı lüzumlu ve hattâ faydalı görüyoruz ve bu bakımdan halkın tasarruf imkânlarını da belki genişlet-

miş oluyoruz. Kanaatımca Devlet plâsmanları olmazsa bu kadar geniş bir plâsmanı küçük tasarruf erbabının memlekette başka yerde kolay, kolay bulabileceğine kaani değilim.

Şimdi Oğuz arkadaşımın Maliyeye taallûk eden tenkitlerine geliyorum. Maliye herkesten ziyade tasarruf zihniyeti ile hareket etmelidir dediler. Hakikaten doğru. Fakat böyle yapmıyor, iyi misal vermiyor dediler ve buna da, ücretlilere yapılan zammı ileri sürdüler. Şunu arzedeyim ki; bu 169 bin liralık zam, bilhassa yeni teşkil edilen 15 kazanın ve bazı şubelerin ücretleridir. Binaenaleyh ihdas edilmiş olan bir hizmetin ister istemez, ücretini de vermek lâzımdır. Nitekim yeni hastane, yeni mektep kurulmuştur, ihdas şeklinde, ücretlere zam yapılmıştır. Kaza teşkil edildi ise ve bunun için de ücretler kısmında bir zam varsa bundan dolayı Maliyenin muaheze edilmesi doğru olur mu?

Gelelim Maliye müfettişleri bahsine; Maliye müfettişleri bahsi Bütçe Komisyonunda da üzerinde uzun uzadıya durulmuş olan bir mevzudur. Dâva şudur;

Maliye müfettişleri yevmiye alırlar, Maliye müfettişleri senenin 5-6 ayında İstanbul'da çalışırlar, Maliye müfettişleri bir nevi imtiyazlı sınıf halini almıştır. ve saire ve saire.

Arkadaşlar; Maliye Teftiş Heyeti biliyorsunuz, memleketin en eski teftiş heyetlerinden birisidir. Şimdiye kadar mesaisi itibariyle daima takdir kazanmış bir heyettir. Ben de şahsan Maliye müfettişliğinde yetişmiş bir insan sıfatiyle bu heyetin nasıl yetiştiğini, nasıl çalıştığını, nasıl ananelere bağlı olduğu ve o ananelelerden katiyen inhiraf etmediğini, gayet yakından bilmekleberaber vaktinizi almamak için uzunboylu, üzerinde durmıyacağım.

Müfettiş elbette yevmiye alır. Müfettişten yevmiyeyi esirgemek, teftiş hizmetine yardım etmek değildir. Maliye müfettişleri, eğer senenin birkaç ayında ve hattâ altı ayında kış turnesi yapıyorlar ve bunun için de büyük şehirlerde toplanıyorlar ve bunlar arasında büyük kısmı İstanbul'da toplanıyorsa, bu Maliye müfettişlerini kayırma zihniyetinden ziyade bu büyük merkezlerdeki mesainin bilhassa senenin birkaç ayında toplu bir çalışmayı icabettirmesinden ileri gelmektedir. Bizim varidatımız bakımından en ileri vaziyette bulunan İstanbul'da elbette müfettişler kışın daha fazla miktarda ve daha devamlı olarak çalışacaklar ve bu çalışma ile memleket bir zarar görmiyecektir. Bilâkis Maliye istifade temin edecektir. Bunu ifade ederken Maliye Teftiş Heyetinin bazı taraflarda vazifesini ihmal ettiğini ileri sürmediler. Hakikaten de vaziyet böyle değildir. Maliye Teftiş Heyeti kışın İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de mesaisini teksif etmekleberaber, yaz turnesi esnasında da memleketin her tarafına gitmektedir. Bu mesaiye misal olmak üzere bazı rakamlar zikretmeme müsaade buyurunuz. Bir kere yapılan tertipler memleketin bütün vilâyet ve kazalarında dört sene zarfında tamamiyle baştan aşağı teftiş edilmesi esası üzerinedir.

1946 yaz turnesi teftiş edilen vilâyet ve kazalar şunlardır:

I - Vilâyetler:

a) Birinci mıntaka: Bolu, Tekirdağ, Eskişehir, Bilecik, Kırklareli.

Kazalar: Sofranbolu, Karabük, İnebolu, Araç, Tosya, Polatlı, Saray, Keşan, Gemlik, Yalova, Çatalca, Karamürsel, Mihlıçık, İnegöl, Sile, Osmaeli, Karacabey, Silivri, Erdek, M. Kemalpaşa, Mudanya, Hayrabolu, Orhangazi, Kartal, Söğüt.

İkinci mıntaka vilâyetler: Rize, Erzincan, Trabzon, Ağrı.

Kazalar: Çarşamba, Bafra, Vezirköprü, Tercan, Şebinkarahisar, Turhal, Görün, Hafik, Divriki, Suşehri.

Üçüncü mıntaka vilâyetler: Mardin, Diyarbakır, Bingöl, Hakkâri, Siird.

Kazalar: Bandırma, Uluborlu, Elmalı, Manyas, Gördes, Eşme, Serik, Dursunbey, Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Uşak, Finike, Biga, Bozcaada, Gelibolu, Tefenni, Manavgat.

Dördüncü mıntaka: Nevşehir, Kilis, Nizip, Tarsus, Pınarbaşı, Ürgüp, Aksaray, Ceyhan, Elbistan, Ereşli, Bahçe, Feke, Akşehir, Bozkır, Karaman, Çumra, Boğazlıyan, Besni, Kadirli, Dörtyol.

ve nihayet Beşinci mıntakada: Bilecik, Siverek, Derik, Baskil, Maden, Ergani, Ahlat, Tatvan, Gavaş, Muradiye, Özalp, Savur, Midyat.

Görüyorsunuz ki, arkadaşlar; memleketin her köşesinde birçok kaza ve vilâyetler teftiş görmüştür. Bunun dışında teftiş gören tahakkuk ve tahsil daireleri, diğer Devlet daire ve müesseseleri ve saymanlıkları saymıyorum. 1947

yazı turnesinde, yine 8 valâyet, 109 kaza teftiş edilmiştir.

Maliye Teftiş Heyetinin mesaisi hakkında daha birçok rakamlar zikredebiliriz. Emin olabilirsiniz ki, Teftiş Heyeti yerinde durmuyor, mütemadiyen çalışıyor. Şimdi bu heyeti sırf şu veya bu hissi tahrik ediyor diye kışın bizim mali işlerimiz bakımından en mütekâsif yerler olan büyük şehirlerde toplayıp diğer küçük yerlerde bırakmamış, büyük şehirlere göndermiş olmamız bizim için bir kusurdur denilebilir mi? Elbette denemz. Kışın birkaç ayında İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de, Bursa'da çalışacaktır. İşlerimizi başka türlü yürütmeye imkân yoktur. Bu lâf mevzuu olursa olabilecektir. Tabiî lâf olacaktır diye işimizi ihmal mevzuubahis olamaz.

Şimdi meslek okulu bahsine geliyorum. Dedikodu mevzuu olan işlerden birisi de Maliye Meslek Okuludur. Maliye Meslek Okulu muazzam, muhteşem bir bina imiş, lüks olarak yapılmış, şu imiş, bu imiş diye bir iddia var. Maliye Meslek Okulu güzel bir binadır. Belki lüks addedilecek tarafları da vardır. Fakat ne yapalım, o şekilde yapılmış. Mermerleri sökelim mi? (Gülüşmeler).

Maliye Meslek Okulu zannedersem 1 100 000 liraya malolmuş bir mekteptir, emaneten yapılmıştır. Burada iki kısım var. Birisi kurs, birisi de mekteptir. Bizim on bin memurumuz var. Bunları iyi yetiştirmeye mecburuz. Cemil Alevli arkadaşımızın söylediği zihniyeti yaratmak ve tatbik edebilmek bakımından da mecburuz.

Malî işler mevzuat bakımından en geniş işlerdir. Binaenaleyh yetişmiş memurlara ihtiyaç vardır. İleri derecede bulunan memuriyetler için mülkiye ve hukuk mezunları almaktayız. Fakat tâli durumda olanları buradan yetiştirmekteyiz. Bizim memurlarımızın adedi 10 bin kadardır. Tahakkuk memuru, muhasebeci, malmüdürü gibi elemanları yetiştirmek için bu mektep açılmıştır. Bu mektebin kurs kısmına mevcut memurlardan iyi sicil alan ve ehliyet gösterenlerden bir miktar alıyoruz. Kurs müddeti iki senedir, lise kısmı ise üç senedir. Buraya da orta mektep mezunları imtihanla alınmaktadır. Lise kısmında yetişenler çoğaldıkça kurs kısmına bir müddet sonra ihtiyaç kalmıyacaktır. Maliye Meslek Mektebinde bulunan hocaların çoğu maliyede bulunan memurlardan, müdürlerden ve diğer arkadaşlardan ve birkaç tanesi de kültür dersleri vermektedir ve maliye dışındandırlar ve burada ders veren arkadaşların aldığı ücret de mübalâğa edilecek bir mahiyet arzetmez, zaten kanun tahdit etmiştir. Gerek yevmiye bakımından, gerek haftada verilebilecek ders saati bakımından. Onun için gayet cüz'idir.

Pek tâbiidir ki, Maliye Meslek Mektebinde bilhassa mesleki dersler tedris edildiğine göre ders vermek için en kalifiye insanlar da maliyede bu işi tedvir eden ve bu işlere nüfuz eden arkadaşlardır.

Evet, bir aralık 12 milyon liraya mahâlle yapıldı dediler, bir taraftan istikraz yapılırken bir taraftan da bu mahalleye bu kadar para sarfedilir mi, edilmez mi? Belki münakaşa mevzuu olabilecek bir şey.

Memurlar için ev yapılması hususu Yüksek Meclisinizce Kararlaştırılmış ve 25 milyonluk bir limit dâhilinde, yalnız Ankara'da değil, memleketin bu bakımdan sıkıntı çeken bütün bölgelerinde şark vilâyetlerinde ev inşasına başlanmış ve kısmen ikmal edilmiş kısmen de bu yolda inşaat devam etmektedir..

Bu aralık Ankara'da da memurlar için ev yapmak lüzumsuz bir iş diye telâkki edilemez. Nihayet Ankara mesken bakımından memleketimizin en ziyade sıkıntı arzeden bölgelerinden birisidir. Ve nihayet Ankara'daki memurların ötedenberi durumu malûmdur. Bu bakımdan Hükümetin bu ihtiyacı gidermek maksadiyle Ankara'da bir memur mahallesi yaptırması lüzumsuz bir iş telâkki edilemez kanaatindeyim.

Bunun idare tarzı, bugünkü idare tarzına daha faik olacak, daha münasip olacak bir idare tarzı bulunması, üstünde durulacak ve düşünülecek bir mevzudur. Zaten Bütçe Komisyonunda bu işler konuşulduğu vakit bunun tetkik edileceğini arzetmiştim.

Yardımlar bahsine temas buyurdular ve Maliye Bütçesinde birtakım yardımların yer aldığını, fakat Maliyenin bunun nerelere gittiğini bilmediğini ifade buyurdular. Bir kere geçen sene Maliye Vekâleti bu yardımlar kısmı üzerinde sureti umumiyede %50 nispetinde bir tasarruf sağlamıştır. 1948 senesi bütçesinde bu tasarruflu rakamlar devam etmektedir. Bu yardım ödenekleri muhtelif derneklere taallûk etmektedir. Şimdi bunlara ait dilekler tetkik edilirken bunlar üzerinde yegân yegân durmak mümkündür. Maliye Bakanlığı devamlı değilse

bile zaman zaman yardım yaptığı müesseselerin hesabını Maliye Müfettişleri vasıtasiyle tetkik ettirir. Binaenaleyh, hangi tarihlerde, nerelerde ne gibi tetkikat yapıldığını, arzu buyururlarsa arkadaşıma gösterebilirim. Bu bakımdan da Maliye vazifesini ihmal etmiş değildir.

Vergi ıslahatı bahsine gelince; bu bahiste noktai nazarımı birkaç defa arzettim. Vergi ıslahatı bir günde tahakkuk edebilecek bir iş değildir. Gelir Vergisini beklemeden muamele vergisinden indirmeler yapalım, diyorlar. Muamele vergisinden yapılacak indirmeyi zaten kanun göstermiştir. ne vakitten itibaren yapılacağını da göstermiştir. Bu bakımdan derhal içinde bulunduğumuz şartlar dâhilinde muamele vergisinin esasında indirme imkânı yoktur. Ancak vasıtasız vergilerimizin temin edeceği inkişaftır ki, bu yolda bizi daha ileri götürmeye imkân bırakacaktır.

Diğer vasıtasız vergilerimize gelince; bunlar üzerinde de çalışıyoruz. Bütçe Komisyonunda da arzettiğim gibi hayvanlar vergisine kendileri de temas ettiler, bu mevzuda yapılacak ıslahat olduğunu ve buna dair kanunu Yüksek Meclise sunacağımızı arzediyorum. Ancak hayvanlar vergisini bugünden kaldırmak gibi bir hareket mümkün olmadığını ve katiyen Gelir Vergisi memlekette yerleştikten sonra bunun belki kabil olabileceğini arzetmiştim. Vergi ıslahat bahsinde de mâruzatım bundan ibarettir. (Soldan alkışlar).

AHMET OĞUZ (Eskişehir) — Mâruzatım kısa olacaktır. Sayın Bakan sözlerine başlarken "bir vesile bularak 7 Eylûl kararlarına temas etiler,, dediler. Bendeniz bu kararın, bir defa doğuşunda, bir defa da bugün neticeleri alındıktan sonra defninde yüksek huzurunuzda söz söyledim. Ayrıca bir konferans vesilesiyle üzerinde durdum. Binaenaleyh, millete ve memlekete yüzlerce milyon liraya malolan bu fena kararın neticeleri hakkında yüksek huzurunuza izahat vermek kadar tabiî bir şey yoktur. Ve bunu bir vazife bilirim.

İkinci nokta, Sayın Bakan, şimdiye kadar göstermediği bir ferağat gösterdiler, kendilerini takdir ederim. O da 7 Eylûl kararlarının gidişini ve neticelerini meslek adamlarına ve efkârı umumiyeye bıraktılar. Onlar ise kararlarını vermiş bulunuyor. Bu hakikaten bilhassa Sayın Maliye Bakanı için kayde değer bir noktadır. Enflâsyonun kesin olarak önlendiğini bütçelerin katî hesabının neticelerinden anlıyoruz diyerek ifadede bulundular. Bendeniz mevzuun sağına soluna geçmedim. Ancak enflâsyon imkânı kalmadı dediler. Bendeniz ilâve ettim; hayır, Sayın Bakan, bir anahtarımız vardır ki, o durduğu müddetçe bu imkân mevcuttur. Binaenaleyh, geniş bir ilim mevzuu olan enflâsyon. Merkez Bankası mevzuları üzerinde esasen durmadım. Bunları arzetmek isterim.

İSMAİL SABUNCU (Giresun) — Efendim, Bendeniz de 7 Eylûl kararları hakkında konuşacağım.

Bu kararların alındığı ilk günden bugüne kadar hayat pahalılığı üzerinde yaptığı tesir bakımından verilen izahat bendenizi tatmin etmemiştir. Bu kararların ilk alındığı gündenberi üzerinde çok durdum. Ben de bunun üzerinde bilhassa piyasa bakımından günbegün takip ettim.

Fakat vardığım netice; beklenilen iyi neticenin doğmadığıdır. 7 Eylûl kararlarına takaddüm eden ithalât ve ihracat rejiminin formalite bakımından zorluklarının giderilmesi ve bu işin kolaylaştırılması elbetteki piyasada bir ferahlık ve maliye için de kolaylık yaratırdı. Kıymetli vakitlerinizi zayi etmemek için bu formalitenin şekilleri üzerinde durmıyacağım. Fakat 7 Eylûl kararlarının alınmasına saik olan sebepleri o zamanki Hükümet bize anlattığı zaman şöyle demişti; Amerika'da fiatlar harpten evvelkine nazaran % 30 İngiltere'de % 70, İsveç'de % 60, İsviçre'de % 100 tereffü etmiştir. Bu gün bu ithalât ve ihracat rejimindeki formalite zorluğu dolayısiyle mal getirenler. Yüksek kâr yapmaktadır bundan sonra ithalât yapanları devalüasyon kararlarından beklenilen netice alınırsa rekabetten doğacak fiyat ayarlaması neticesinde kâr haddi düşecektir ve işte böyle % 30, yahut % 60 farkla gelecek olan bu mallar memlekette büyük bir ferahlık yaratacaktır. Bu, olmuş mudur? Bendeniz bu bakımdan mütalâa edeceğim. Arkadaşlar bu olmamıştır. Ya bizim Hükümet olarak edindiğimiz malûmat yanlıştır, yahut da birçok spekülâtörlerin cebine fuzulî olarak büyük kârlar girmiştir. Bunu basit bir iki misalle izah edeyim.

Meselâ hepimizin ilgilendiren gömlekliği ele alalım. Harbden evvel iyi bir poplinin yardasını İngiltere'den 15 peniye almak imkânı varken,

bugün en aşağı el'an dahi 60 - 70 peniden aşağı değildir. Demek ki bizim aldığımız mâlûmat doğru değildir. Nitekim hükümetin kendi organları vasıtasiyle hariçten getirdiği mallar bilhassa Avrupa kısmından aldığı mallar bu noktai nazarımı teyit edecek mahiyettedir. Bizim bugün Devlet İktisadi teşekküllerimizin yaptığı mallar Anrupadan gelen mallara nazaran daha ucuzdur. Bizim Nazilli'nin yaptığı basma 60 - 70 kuruşa mal oluyor Amerika'dan, İngiltere'den gelen mallar asgari bir mislinden fazladır. Binaenaleyh ranseyömanımız noksandır yahut da birçok spekülâtörlerin cebine fazla para girmiştir.

Sonra 7 Eylûl kararları alınırken mütehassıslardan aldıkları raporlarda kontrolün gevşetilmemesi tavsiye edilmekteydi. Halbuki biz 7 Eylûl kararlarını aldıktan sonra tam kontrol yapılamıyor dedik azçok iyi eya kötü işliyen mevcut kotrol teşkilâtını lâğvettik, bunu belediyelerin eline bıraktık. Bunu bırakmakla piyasada hakikaten büyük bir kâr olmuş mudur? Ben olmadığı kanaatindeyim. Belki o bakımdan kontrolu bırakmanın büyük bir zararı olmamıştır. Fakat o zamanki Hükümetin haricî fiyatlar hakkında almış olduğu malûmat doğru ise; o zaman devletin hariçten ithal edilen mallar hakkında evvelce almış olduğu haberlere nazaran doğru mudur, değilmidir? Bunu kontrol etmediği anlaşılmaktadır. Bu hepimizin nazarından kaçmıyan bir şeydir, harbten evvel bir Ford otomobili iki bin liraya alınmaktaydı, şimdi gelen otomobiller ki, diğer eşya fiyatlarına nazaran daha kontrollü olması icabeden fiyatlardır. Halbuki bunlar yedi, sekiz bin liradan aşağı satılmıyor. Halbuki biz bu kararlardan bekliyorduk ki, nihayet Amerika'dan % 30 bir farkla bunları almak imkânı hâsıl olacaktır.

Yine bu kararın alınmasında isabet gören raporda Amerika'da, Avrupada fiyatlar artmaktadır, onların fiyatları da bizim fiyat seviyerine gelecektir, deniyordu. Halbuki arzettiği gibi hâdiseler böyle yürümemiştir. O zaman bizim haricî teşkilâtımız da iyi bir şekilde işlememiştir. Ama bu hususta hükümet ne yapabilirdi? Bilmiyorum. Fakat bu karar alınırken; bu karar, para üzerinde bu kadar mühim kıymet düşüren bir karardır, memleketin menfaatine diye alınıyor, binaenaleyh bu karardan çıkan neticelerin düşünülen neticelere uygun ve isabetli olması lâzımgelirdi.

Vakıa gümrüklerdeki artmanın da fiatın artmasında müessir olmadığını kimse iddia edemez. Fakat artan fiyat gümrüklerin artma nispetinde değildir. Bunun çok fevkindedir.

Sonra bir noktada da yine bir tereddüdüm var, o da şu; bu ithalât, ihracat neticesi üzerinde Sayın Bakan buyurdular ki; altın mevcudu itibariyle 1946 ya takaddüm eden, yani bu karara takaddüm eden zamandakinden daha kötü vaziyette değiliz. Ben bunu kendi kafamdan söyle anlıyorum; bu karar ihracatın durması dolayısiyle aleyhimize netice vereceğini görünce ithalâtı kıstık. İthalâtı kısınca, elde mevcut olan altını da, dövizi de tutmak imkânını bulduk. Eğer o zamanki kabul ettiğimiz sistemle devam etmiş olsaydık bugün bunlar daha çok azalmış bulunacaktı.

Devletin yapmış olduğu apartmanlar hakkında da kısacık bir mâruzatım var. 12 milyon liraya mal olduğu söyleniyor. Bunu iktisadi bakımdan mütalâa edeceğim. İşittiğime göre bu apartmanlarda hepsi 400 - 450 aile oturuyormuş. Buna nazaran her aileye tahsis edilen daire aşağı yukarı, hesap ediyorum, 26 000 liradan fazlaya mal olmuş bulunuyorki, bu para çoktur.

MALİYE BAKANI HALİD NAZMİ KEŞMİR (Tokad) — Evvelâ Oğuz arkadaşımızın beyanatının bir noktasına temas etmek isterim.

Maliye Bakanı bu işin tetkikini objektif olan, tekniği olan insanlara terkediyor. Binaenaleyh bunu söylemekle bir feragat gösterdiler, dediler. Ben şahsan bir feragat göstermiş değilim, noktai nazarımı muhafaza ediyorum. Kendileri de tabiatiyle noktai nazarlarını muhafaza ediyorlar .Hiç kimsenin gösterdiği bir feragat mevcut değildir.

Sabuncu arkadaşımızın ifade ettikleri şeylere ben şahsan Maliye Bakanı olarak cevap verecek değilim. Yalnız para operasyonu bakımından bir mütalâayı yeniden ilâve etmek lâzımgelirse onu edeyim. Fakat o hususdaki noktai nazarımı da gayet açık söyledim. Paranın, bizim paramızın durumu ve bu durumun niçin ıslah edilmesi lâzımgeldiğini söyledim. Sabuncu arkadaşım ucuzluk olmadı pahalılık oldu, şöyle oldu, böyle oldu dediler, Ben bunun münakaşasına girecek değilim. Bu ameliyenin

maksadı doğrudan doğruya istikrar yaratmaktır. Ne ucuzluk ne de pahalılık yaratmak değildir, muvazeneli bir iç ve dış ticaret temin etmektir, memlekette fiyat istikrarını normal fiyatları temin etmektir. Benim şahsi kanaatime göre bu istikrar yolundayız. Eldeki endekslere nazaran aksini ifade için de bir sebep yoktur. Ben hiçbir vakit ucuzluk temin edecek demedim ki, şimdi Sayın Sabuncu arkadaşımızın ucuzluk oldu olmadı bahsindeki mütalâalarına cevap vermek durumunda olayım. Mâruzatım bundan ibarettir.

HASAN FEHMİ ATAÇ (Gümüşane) — Bir sual soracağım. İngiliz lirası ile Türk parası arasındaki münasebetlerin yeniden gözden geçirilmesi lüzumuna Hükümet kail midir ve böyle bir şey düşünüyor mu?

MALİYE BAKANI HALİD NAZMİ KEŞMİR — Mevcut anlaşmalar ve içinde bulunduğumuz sistem ve Bretonvuds Anlaşması, İngiliz parasına mevcut olan rayiçler dışında kendiliğimizden bir rayiç ifade etmekliğimize müsait değildir.

HASAN FEHMİ ATAÇ (Gümüşane) — İngilizlerle anlaşmak suretiyle.

MALİYE BAKANI HALİD NAZMİ KEŞMİR (Tokad) — Anlaşma suretiyle mümkün olup olmıyacağını şimdiden arzedemem. İngilizler de zaten Bretonvuds Anlaşması dâhilinde ancak bir tek rayiçi kabul ettiklerinden bizimle böyle bir hususi kur anlaşması yapacaklarını zannetmiyorum. Olsa olsa onlar da para durumlarını düzeltmek için devalüasyona giderler.

HASAN FEHMİ ATAÇ (Gümüşane) — Zararı sinemize çektik demektir.

BAŞKAN — Başka söz istiyen yoktur. Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Bölümlere geçilmiştir.

B.		Lira
439	Bakan ödeneği	5 320
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
440	Aylıklar	27 553 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
441	Ücretler	2 525 760
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
442	Geçici hizmetliler ücreti	205 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
443	Temsil ödeneği	1 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
444	4910 sayılı Kanunun 15 nci maddesi gereğince verilecek kasa tazminatı	300 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
445	Geçici tazminat	300 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
446	4178 ve 4598 sayılı kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	2 020 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
447	4644 ve 4805 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	1 508 799
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
448	Atlı tahsildarlara verilecek hayvan ve yem karşılığı	255 260
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
449	Merkez büro giderleri	140 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
450	İller büro giderleri	768 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
451	Basılı kâğıt ve defterler	1 475 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
452	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	1 595 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
453	Kira karşılığı	120 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
454	Taşıt giderleri	14 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
455	Yolluklar	1 226 750
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
456	Giyecekler	35 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
457	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları	80 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
458	Komisyonlar ücretleri	107 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
459	Vergi tahsil giderleri	310 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
460	Hazine işleri	6 287 750
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
461	Elçilikler maliye müşavirlikleri	28 750
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
462	Millî mülkler işleri	1 052 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
463	Onarma giderleri	2 730 818
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
464	Devir ve teftiş yollukları	427 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
465	Genel Muhasebe Kanununun 48 nci maddesini ilgilendiren giderler	5 470 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
466	4553 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinin gerektirdiği giderler	150 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
467	3827 sayılı Kanun gereğince satınalınacak taşıtlar karşılığı	1 754 416

Dr. KEMALİ BAYİZİT (Maraş) — Muhterem arkadaşlar; bu faslın 12 nci maddesindeki 115 249 lira ile Sağlık Bakanlığına yeniden taşıt alınacaktır. Bu taşıtlardan yedisi kamyonet, üçü ambülâns olarak muhtelif hastanelere; birisi de Bakanlığa ait olacaktır.

Hatırlardadır, harb seneleri içinde türlü sebepler yüzünden alabildiğine genişliyen sıtma âfetinin vatandaşlara verdiği ıstırap Yüksek Meclisin nazarından kaçmamış ve 1945 senesinde bu hastalıkla ehemmiyetli surette mücadele için olağanüstü Sıtma Savaşı Kanununu çıkararak gereken tahsisatı vermişti. Böylece, 1945 ten evvel mevcut kanununa göre 18 bölgeye ayrılmış olarak 39 vilâyet hududu içinde 108 ilce ve 4 617 köyde yapılagelmekte olan mücadele çok genişlemiş ve 18 bölge 40 a çıkarılarak 53 ilin, 299 ilce ve 13 317 köyü mücadeleye tâbi tutulmuştur. Sıtma mücadelesinin muvaffakiyetli devamı için Yüksek Meclisce 1945 senesinde tartışmalar yapılırken teşkilâttaki münhallerin doldurulması, bol ilâç dağıtılması ve teşkilâttaki vazifelilerin her yere acele yetişmesiyle çalışanların sıkı kontrol ve murakabesinin temini için bu teşkilâtın mevcuda ilâveten yeni motörlü vasıtalarla teçhizi esas olarak ileri sürülmüştü.

İşte bu sebepten yürürlüğe giren Olağanüstü Sıtma savaşı Kanununun 13 ncü maddesindeki hususi yetkiye dayanan Sağlık Bakanlığı o tarihte Romanya'dan gelen eski binek otomobillerinden 38 tane satın almış ve evvelce 18 sıtma mücadele bölgesinin elinde bulunan 16 otomobili de bunlara katarak muvaffakiyetli bir şekilde çalışmaya başlamıştı.

Aziz arkadaşlarım, 1945 senesinin sonunda Olağanüstü Sıtma Savaşı Kanunu yürürlükten kalktı. Çünkü süresi bir seneydi.

Fakat kurulmuş olan teşkilât ana Sıtma Kanununa göre ve normal bütçeden tahsisat alarak çalışmaya devam etti ve bu gün de çalışmaktadır. Bundaki zarureti tafsile lüzum görmem.

Sayın arkadaşlarım, bu izahatı vermekle esas mevzua ve maksadıma geçiyorum.

Sıtma teşkilâtının elinde eskiden mevcut olan 16 otomobilden üçü çok evvel miadını doldurmuş ve Maliyeye teslim edilmiştir. Diğer 13 otomobil ise keza miatlarını doldurmuş ve çalışamaz durumda Maliyeye devredilmeye başlanmıştır. Romanya'dan gelen eski arabalardan satınalınan 38 tanesi ise daha 1946 da çalışamaz duruma düşmüş ve 1947 senesinde yalnız tamir için 110 000 lira sarfedilmesine rağmen kendilerinden gereken faide elde edilememiş ve bir çoğu garajlarda yatmıştır. Bu 38 arabayı kamyonet haline çevirmek de düşünülmüş ve fakat çok eskimiş olan bu arabalara yapılacak masrafı fen heyeti uygun bulmamıştır. Bu ameliye yapılamayınca Hükümetimizin taşıtları hakkında aldığı yeni karara uyularak bu otomobiller de Maliyeye devre başlanmıştır..

Arkadaşlarım;

Mâruzatımdan anlaşılacağına göre, 1948 senesi Bütçesi yürürlüğe girdiği zaman Sıtma Mücadele Teşkilâtının bir tek motörlü vasıtası kalmıyacağı tabiîdir.

Senelerce bu teşkilâtta çalışmış bir arkadaşınız olarak arzedeyim ki; bu hal Sıtma Mücadelesini bir bakıma hakiki mânası ile kendisinden beklenen vazifeyi yapmaya sevketmek demektir. Motörlü vasıtasız sıtma mücadele teşkilâtı olamaz, olsa da bir iş yapamaz. Çünkü gecesi, gündüzü, tatili, pazarı olmıyan bu teşkilâtın bütün işi büroda değil, köyde, yazıda ve yabanda görülür. Amele taşımak, mazot götürmek, D. D. T. sevketmek ve nihayet çok dolaşarak işleri başında görmek ve kovalamak lâzımdır. Bu da otomobilsiz olamaz.

Aziz arkadaşlarım, 1948 Bütçesinin büyük bir tasarruf zihniyeti içinde hazırlandığı hepimizce malûmdur. Bu bakımdan Maliye Bakanlığı Bütçesinin 467 nci faslının 12 nci maddesine açıktan ödenek ilâve edelim, teklifini yapmıyacağım.

Ancak Sıtma Mücadelesinin motörlü ve yeni vasıtalarla techizi sadedindeki mâruzatımı kabul buyurursanız Sağlık Bakanlığı Bütçesinin 707 nci faslından 250 bin lira alarak bu maddeye ekleme yapılabilir. Sağlık Bütçesinin 707 nci faslının birinci maddesinden 150 bin ve 3 ncü taşıtlar maddesinden 100 bin lira tenkis edilmesi maksadı temin eder ve sıtma mücadelesine yeni kamyonetler alınabilir. 1947 senesinde bu Bakanlık bütçesinin sıtmaya ait taşıtlar maddesine konan 150 000 lira kâfi gelmemiş, birinci maddesinden 80 000 lira taşıtlar maddesine nakledilerek, bunun 110 000 lirası sadece tamire sarfedilmiştir.

Sağlık Bakanlığı 1948 Bütçesinin 707 nci faslının birinci maddesinden 150 000 lira tenkis etmek biraz sıkıntılı da olsa esas sıtma hizmetlerini aksatmaz. Nitekim geçen sene bu maddeden 80 000 liralık münakale yapıldığı halde hizmetler aksamamıştır.

707 nci faslın 3 ncü maddesinden 100 000 lira tenkis etmek ise yine mümkündür. Çünkü yeni arabaların hem benzin sarfiyatı az olacak hem de tamir masrafı olmıyacaktır.

Sayın Bütçe Komisyonu bu teklifimizi kabul buyurmaktadır.

Yüksek Meclisin Sağlık Bakanlığı işlerine, bilhassa sıtma mücadelesine verdiği önemi ve bu uğurda zaman zaman gösterdiği cömertlik ve hassasiyeti mesleke mensup bir adam olarak minnet ve şükranla anarım. Mevzuun halli için hazırladığım önergeyi Başkanlığa veriyoruz. Tasvibinize mazhar olacağını umarız.

Takdir Yüksek Heyetindir.

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Sağlık Bakanlığının Sıtma mücadele teşkilâtına yeni kamyonet mubayaasını sağlamak üzere Sağlık Bakanlığı Bütçesinin 707 nci faslının birinci maddesinden 150 bin ve üçüncü maddesinden 100 bin olarak ceman 250 bin liranın tenkis edilerek Maliye Bakanlığı Bütçesinin 467 nci faslının 12 nci maddesine eklenmesini ve buna göre madenin 365 249 lira olarak tashihini arz ve teklif ederiz.

Maraş	Çoruh
Dr. Kemali Bayizit	Dr. C. Kazancıoğlu
Konya	Antalya
Dr. M. Dündar	Dr. G. Kahraman
Balıkesir	Tunceli
Eminittin Çelikköz	Necmeddin Sahir Sılan
Maraş	Maraş
Dr. Kâmil İdil	H. Reşit Tankut
Çoruh	Erzurum	Malatya
A. R. Erem	Salim Altuğ	Dr. Hikmet Fırat
Kırşehir	Manisa	Giresun
N. Erdem	F. Uslu	Dr. Galip K. Zaimoğlu
Gazianteb	Çankırı	Giresun
Dr. M. Canbolat	Dr. Âkif Arkan	Ahmet Ulus
Gazianteb	Çankırı	Malatya
Dr. A. Melek	Rifat Dolunay	Şefik Tugay
Çoruh		Ordu
Ali Çoruh		Dr. Zeki Mesut Sezer

Okunamadı.		Okunamadı.
Ankara	Elâzığ	Bilecik
Arif Çubukcu	H. Kişioğlu	Reşit Bozüyük
Kütahya	Tokad	Hatay
Halil Benli	N. Poroy	Rasim Yurdman
Malatya	Giresun	Aydın
M. S. Eti	E. Dizdar	Nuri Göktepe
	Kastamonu	Bursa
Okunamadı.	F. Mağara	M. B. Pars
Kocaeli	Kastamonu	Balıkesir
Cenap Aksu	Dr. F. Ecevit	F. Tiridoğlu
Kars	Kars	
Dr. Esat Oktay	M. Bahadır	Okunamadı.
Çorum	Urfa	Çorum
E. Alpsar	Vasfi Gerger	S. Karafakıoğlu
Rize		Çorum
Dr. S. Ali Dilemre		Dr. Mustafa Cantekin
Denizli	Erzurum	Zonguldak
N. Küçüka	Nafiz Dumlu	O. S. Orhon
Trabzon	Niğde	
A. Sarıalioğlu	H. Ulusoy	Okunamadı.
Maraş	Yozgad	Hatay
R. Çuhadar	Z. Arkant	S. B. Uluç
Trabzon		Maraş
Ali Rıza Işıl		Abdullah Yaycıoğlu

BAŞKAN — Bütçe Komisyonu ne diyor? (Muvafık sesleri).

BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUAMMESR ERİŞ (Ankara) — Arkadaşlar; sayın arkadaşımın ifade ettiği gibi, Bütçe Komisyonu bu teklifi muvafık buluyor. Eğer tensip ederseniz 250 000 lirayı bu maddeye ilâve edelim ve yine Komisyondan alınmış bir karara binaen bu işler için lüzumlu 44 kamyon ve 4 moto-

sikletin nerelerde kullanılacağını (R) cetveline ilâve ederiz.

BAŞKAN — Önerge 52 imzalıdır. Bütçe Komisyonu da kabul etmektedir. Yüksek oyunuza arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

Bölüm 467 nin yeni şeklini okutuyorum:

B.		Lira
467	3827 sayılı Kanun gereğince satılmalınacak taşıtlar karşılığı	2 004 416

BAŞKAN — Bu şekilde bu bölümü kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

B.		Lira
468	Damga Basımevi giderleri	223 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
469	4489 sayılı Kanun gereğince staj için yabancı memleketlere gönderilecek maliye memurlarının yolluk ve başka giderleri	50 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
470	Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanları	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
471	Malî kanun, tüzük ve yönetmeliklerin toplama ve düzenlenmesi giderleri	8 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
472	Yayın işleri	23 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
473	1351 sayılı Kanun gereğince İmar Müdürlüğüne	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
474	Düşünülmiyen giderler	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
475	İhtiyat ödeneği	40 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
476	Ford Sözleşmesi gereğince ödenecek prim karşılığı	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
477	Temsil giderleri	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
478	Okul ve kurs genel giderleri	274 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
479	Kanunlar gereğince Özel İdarelere yapılacak ödemeler	1 200 001
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
480	Kanun gereğince ticaret okulunda okutulacak öğrencilerin giderleri	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
481	5098 sayılı Kanun gereğince istihkak sahiplerine ödenecek mazbata karşılığı	200 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
482	3342 sayılı Kanun gereğince dağıtılmış tohumluk bedelinden tahsil edilmeyen zarar karşılığı	1 146 711
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
482A	3656 sayılı Kanunun 5 nci maddesi gereğince ödenecek yabancı dil ikramiyesi	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
483	Geçen yıl borçları	85 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
484	Eski yıllar borçları	57 001
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
485	Devlet Havayolları Genel Müdürlüğüne	10 965 000

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Muhterem arkadaşlar, bu beşinci kısmın müzakeresine başlanırken yardım meselesine taallûk ettiğinden dolayı bir yardım meslesi hakkında mâruzatta bulunacağım ve Yüksek Başkanlığa da 55 arkadaşın imzasını taşıyan bir önerge takdim edeceğim.

MUAMMER ERİŞ (Ankara) — O kısma gelelim, o zaman konuşursunuz.

İHSAN YALÇIN (Devamla) — Bu kısımdır, kısımlar üzerinde konuşmıya başlamışken müsaadenizle mâruzatımı arzedeyim.

BAŞKAN — Heyeti umumiyesi hakkında konuşulmuş olduğu için bölümü geldiği zaman size söz vereceğim.

485 nci bölüm kabul edilmiştir.

B.		Lira
486	Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğüne	310 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
487	Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne	920 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
488	Vakıflar Genel Müdürlüğüne	2 555 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
489	Ankara Üniversitesine	5 162 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
490	İstanbul Üniversitsine	12 719 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
491	İstanbul Teknik Üniversitesine	3 555 369
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
492	Hastaneler yiyecek giderlerine yardım	450 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
493	Mezarlık için Ankara Belediyesine	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
494	Şehiryolları için Ankara Belediyesine	125 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
495	Özel İdareler ve belediyelere	33 926 108
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
496	Ankara Gençlik Parkı için Ankara Belediyesine	45 000

BAŞKAN — Efendim Yardım Sevenler Derneği için Bütçe Komisyonunca kabul edilmiş olan 10 000 liranın bütçeye konulmasını teklif eden 141 imzalı bir önerge var, evvelâ sözü Mebrure Aksoley'e veriyorum.

MEBRURE AKSOLEY (Ankara) — Sayın arkadaşlar, 1948 yılı bütçe kanunu tasarısının Hükümet teklifinde Yardım Sevenler Derneği adına konulmuş olan 10 bin liralık yardımın Bütçe Komisyonu tasarısından kaldırılmış olduğunu büyük bir teessürle gördüm.

İsminden de anlaşılacağı gibi Yardım Sevenler Derneği diğer hayır kurumlarının gâyeleri dışında kalan birçok yardım konularını ülkü edinmiş, mütevazı, fergatli, çalışkan, yurtsever Türk kadınlarını sinesinde toplamış bir hayır derneğidir. Bu hayır derneğinin koruyucu Başkanı Sayın Bayan Mevhibe İnönü'dür. Koruyucu Başkan zaman, zaman dernek çalışmalarına katılmış, gönüllü hastabakıcılık kursuna devam etmiş, Etlik askerî sıhhat deposunda günlerce harb paketi, sargı bezi hazırlamıştır.

Aziz arkadaşlarım, Yardım Sevenler Derneğinin kısa bir tarihçesini yapacağım.

Yardım Sevenler Derneği 1928 de Ankara'da kuruldu. 1938 yılına kadar mahallî bir dernek olarak yaşadı. Bu tarihten sonra âmme menfaatine hâdim dernekler arasına girdi ve yurdumuzun dört bir köşesinde yayılmaya başladı. Bugün 48 İlde merkezi, 86 ilcede şubesi bulunmaktadır. Derneğin Genel Merkezi Ankara'dadır. Genel Merkezin 1947 yılının 11 nci ayı sonunda tahakkuk eden gelir yekûnu, geçen seneden müdevver gelir fazlasiyle beraber, 249 923 liradır. (Reye, reye sesleri), (önergeyi okumaya lüzum yok, müsbet rey vereceğiz sesleri).

BAŞKAN — Müsaade buyurun hatibin sözünü kesmiyelim.

MEBRURE AKSOLEY (Devamla) — Müsaade edin söyliyeceğim. Dinlemiyorsunuz (söylemeye hacet yok, oyumuzu vereceğiz sesleri) O halde söylemiyeyim.

BAŞKAN — Önergeyi Yüksek oyunuza arzediyorum. Nazarı itibara alanlar.... Almıyanlar.... Önerge nazarı itibara alınmıştır.

BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUAMMER ERİŞ (Ankara) — Yüksek Meclisin vermiş olduğu bu kararı en isabetli bir karar olarak telâkki ediyoruz. Yalnız yeniden bir şey ilâve edilmemesi için biraz tasarruf yapılmasını rica ediyorum.

B.		Lira
496 A	Yardım Sevenler Derneğine	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
497	Darülacezeye	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
498	Kızılay Kurumuna	500 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
499	Çocuk Esirgeme Kurumuna	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
500	Darüşşefakaya	120 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
501	Türk Eğitim Derneğine (Yurtlar için)	50 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
502	Yeşilay Derneğine	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
502	Musevi Hastanesine	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
504	Balıklı Rum Hastanesine	25 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
505	Ermeni Hastanesine	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
506	Manisa'da Morisşinasi Hastanesine	5 000
	Başkan — Kabul edilmiştir.	

BAŞKAN — Bir önerge daha vardır, okutuyorum:

Yüksek Başkanlığa

Yüksek tahsil merkezlerimizde barınacak yer bulmakta büyük küçlüklerle karşılaşan bir kısım yüksek öğretim öğrencilerinin bu önemli ihtiyaçlarını gidermeyi memlekete yapılacak büyük hizmetlerden biri telâkki eden ve içlerinde muhtelif mesleklerden sayın kimseler bulunan bir müteşebbis heyet, Millî Eğitim Bakanlığının dâvet ve yakin ilgisi ile, bu gibi gençlerin barınma, okuma, çalışma ve toplanma vasıtalarını sağlamak üzere «Türkiye Üniversite Sitelerini yapma Kurumu» adiyle bir dernek kurmak üzere müracaatını yapmıştır.

Yurdumuz ve gençlik için hayırlı neticeler sağlıyacak olan bu teşebbüse yardım olmak üzere Bütçeden en az 50 000 liralık tahsisatın kabulüne karar verilmesini arz ve teklif ederiz.

Bolu	Bilecik	Bolu
İ. Yalçın	R. Bozüyük	H. Ş. Adal
Niğde	Balıkesir	Çoruh
İ. R. Soyer	M. Akpınar	A. Çoruh
Maraş	Maraş	Balıkesir
A. Yaycıoğlu	R. Çuhadar	E. Altan
Van	Giresun	Erzincan
İ. Arvas	Dr. G. K. Zaimoğlu	Z. Ağça
Kırşehir	Balıkesir	Balıkesir
N. Erdem	F. Bilal	A. Ağabeyoğlu
Malatya	Balıkesir	Maraş
Dr. H. Fırat	E. Çeliköz	R. Tankut
Kocaeli	Çoruh	Tokad
C. Aksu	N. Atalay	C. Kovalı
Antalya	Bitlis	Trabzon
N. Aksu	A. Özdemir	T. Göksel
Konya	Çankırı	Trabzon
M. Altan	R. Dolunay	H. Orhon
Tunceli	Elâzığ	Van
M. Tan	F. Karakaya	R. Oktar
Elâzığ	Erzurum	Çankırı
M. Arpacı	S. Altuğ	Dr. A. Arkan
Amasya	Çorum	Kastamonu
Z. Tarhan	M. Cantekin	Dr. F. Ecevit
Kars	Giresun	Çorum
H. Tugaç	İ. Sabuncu	Dr. N. Yücer
Kırklareli	Konya	Konya
Ş. Ödül	Dr. M. Dündar	N. H. Onat
İstanbul	Seyhan	Kocaeli
A. Kemal	S. Tekelioğlu	A. Dikmen
Siird	Kırklareli	Malatya
E. İ. Benice	Dr. F. Umay	O. Taner
Ordu	Sinob	Tekirdağ
M. Furtun	E. Kök	E. Ataç
Zonguldak		Gazianteb
A. Gürel		Dr. M. Canbolat
Tekirdağ		Trabzon
Z. E. Cezaroğlu		M. R. Tarakçıoğlu

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Muhterem arkadaşlar; bütçede tasarruf fikrinin hâkim olduğu bu anda yeniden bir külfet tahmil etmek gibi bir vaziyet karşısında olduğum halde kürsüye çıkmış bulunuyorum. Yalnız teklifimizde de arzettiğimiz gibi Millî Eğitim Bakanlığı, memleket içerisinde bu maksada hizmet eden birçok derneklerin mevcudiyetini düşünmüş ve bu derneklerden de bu meseleyi esaslı şekilde halletmek için birçok delegeler istemiştir. Ben de vilâyetimin bu maksatla kurulmuş bir derneğinin delegesi olarak bu toplantıda bulundum. Toplantıya yüksek tahsil gençlerini temsil eden derneklerden birçok arkadaşlar da geldiler. Bu mesele için neler düşünmek lâzımgeldiğini incelemek için bir komisyon teşkil edildi. Komisyonda bu hususta uzun uzun görüşmeler oldu. Bilhassa yüksek tahsil gençlerinden birçokları da geldi, burada fikirlerini beyan ettiler, işin en acıklı tarafı ve üzerinde ittifak edilen kısım şudur :

Yıllardanberi mesul kimseler bu işi halledeceğiz, sıkıntılarımızı artık gidereceğiz der, biz de seviniriz, güleriz, arkadaşlarımıza müjde veririz, birbirimizi, tebrik ederiz. Ama bir de bakarız ki, arkadan birşey çıktığı yoktur. Şimdiye kadar bu şekilde toplantılar oldu, bir netice alamadık? İnşaallah bu toplantı da aynı akibete uğramasın dediler. Hakikaten çocukların ıstırabını söylemeye lüzum yok. Vaziyeti benden alâ biliyorsunuz.

BİR SES — Ne kadar istiyorsun

İHSAN YALÇIN (Devamla) — Dileğimiz gayet azdır, mütevazidir, böyle bir maksadı temin etmek üzere Hükümete müracaat etmiş ve izin almış bir derneğimiz teşekkül etti. Bu dernek diğer yerlerden de varidat temin etmek üzere birçok usuller koydu. Yalnız Büyük Millet Meclisi, gençler hakkında ve ilerde bu derneğe yapacağı faaliyetine yardım için karar verdiğinin bir sembolü olmak üzere 50 bin liralık bir tahsisatın kabul edilmesini çok rica ediyorum. Gençleri sevindirmiş olacaksınız. (Alkışlar).

BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUAMMER ERİŞ (Ankara) — Muhterem arkadaşlar; kıymetli arkadaşımın beyanatını memnuniyetle dinledim. Filhakika bu mevzu da bir ihtiyaç mevzuudur. Yalnız, takdir buyurursunuz ki, bu gibi talepler tevali edecek olursa zannederim ki, yeni tahsisat bulunması lâzımgelecektir. Müsaade ederseniz, biz bu meseleyi, diğer kısımlar okununcaya kadar tetkik edelim, Komisyona verilmesini rica ediyorum. (Reye, reye sesleri).

BÜTÇE KOMİSYONU BAŞKANI RIZA ERTEN (Mardin) — Arkadaşlar; üniversite sitesi denilen ve bugün büyük bir sermayeye muhtaç bulunan bir işin 50 bin lira gibi ufak bir para ile kapatılması ve ikmali ve gayeye vâsıl olması düşünülüyor. Bu iş önemli olduğundan dolayı, behemehal toplu bir halde Bütçe Komisyonuna arzetmek mecburiyeti vardır. Takdir yüksek heyetindir.

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Muhterem arkadaşlar, bu derneği kuranlar bunun 50 bin lira, 500 bin ve hattâ 5 milyon lira ile yapılamıyacağını biliyorlar. Gençler bunu istiyorlar ve bunları tatmin etmek lâzımdır. Ankara'da, İstanbul'da bu dernekler yurd açmaya karar vermiştir. Bunda yalnız Devletin yapacağı yardım değil, vilâyetlerden de birçok yardım vaitleri alınmıştır. Çok rica ederim, 50.000 liralık bir yardım bir başlangıçtır. Büyük Millet Meclisinin bunu teşvik mahayetinde bir işareti olacaktır. Bu, büyük bir para değildir. Verilmesini çok rica ederim.

BAŞKAN — Arkadaşlar; Bütçe Komisyonu bunu toplu hâlde görüşmek üzere komisyona istemektedir. Henüz bütçe bitmemiştir. Müsaade buyurursanız komisyondan geldikten sonra bunu görüşelim.

Önerğe Bütçe Komisyonuna verilmiştir.

507 Halkevleri 1 950 000

HASAN DİNÇER (Afyon Karahisar) — Muhterem arkadaşlar; halkevlerine yardım tahsisatı olarak bütçeye 1 950 000 lira konmuştur. Halkevlerinin bugünkü fiilî ve hukukî durumuna bakarsak umumî bütçeden bu parayı ayırmamıza imkân yoktur. Çünkü halkevleri, bugünkü haliyle hükmî şahsiyeti haiz değildir. Ve yine halkevleri bugünkü fiilî tatbikatı ile bir siyasi partinin bünyesinden doğmuştur, onun kanadları altında yaşıyan, onun mürakabesi altında tutulan ve sadece muayyen bir partiye hizmet eden bir müessese hâlindedir. Umumi bütçeden bir siyasi partinin bünyesinden doğan, onun çatısı altında yaşıyan, onun sinesinde barınan ve onun mürakabesine tâbi olan bir müesseseye asla yardım yapılamaz. Bu nevi müesseselere yardım yapmak doğrudan doğruya siyasi partilere umumî bütçeden para ayırmaktan farksızdır. Sorarım size bugün Demokrat Parti kendi sinesinden Halk Partisinin Halkevlerine uygun bir şekilde bir müessese çıkarsa ve yarın kurulacak olan siyasi partilerde bünyelerinden halkevlerine benzer teşekküller çıkarsalar bunlara umumi bütçeden yardım edecekmiyiz. Şüphesiz ki hayır.

Halkevleri bugünkü şeklini değiştirir siyasi mülâhazalardan sıyrılarak, gömleğini değiştirerek partili partisiz her vatandaşa kapılarını açar ve umumi bir müessese haline gelirse o zaman genel bütçeden bir yardım yapılabilir. Fakat bu günkü durumu ile Halk Partisi sinesinde göründükçe ve ona hizmet ettikçe umumi bütçeden beş para verilemez. Bu paranın Halkevlerine verilmesi doğrudan doğruya Halk Partisinin bütçesine girmesi demektir. Bir parti bütçesine giren bir paranın nerelere sarfedildiğini bilmek mümkün olamıyacağına göre umumi bütçeden yardım beklemek sadece tek parti zihniyetini bugün de devam ettirmek istemekten başka bir şey değildir. (Sağdan bravo sesleri) Hakikatta fikir nasıl maskelenirse maskelensin halk tarafından bilinen birşey varsa bu paranın doğrudan doğruya Halk Partisi emellerine sarfedileceğidir. Biz genel bütçeden siyasi partilere beş para verilmesine asla taraftar değiliz bu yardımın kaldırılması için de bir önerge veriyorum.

MUHSİN ADİL BİNAL (Konya) — Sayın arkadaşlarım; Halkevlerinin nasıl çalıştıklarını filen bilen bir arkadaşınız sıfatiyle maruzatta bulunmak için huzurunuza çıkmış bulunuyorum. Bir defa halkevlerimiz her şeyden evvel bu memleketin kültür ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışan müesseselerimizdir. Bunlar bu vâzifeleri yolunda büyük başarılar temin etmişlerdir. Hepinizce malûmdur ki, Halkevlerimiz 9 kültür kolu üzerinde mütemadiyen çalışmaktadırlar.

Muhterem arkadaşlar; Memleketimizde 463 Halkevi, ve 4170 halkodası vardır. Bunlar en hücra yerlerde de bilhassa Millî Eğitim Bakanlığının kültür sulesini ulaştıramadığı vatandaş-

larımızı kendi sinelerine çekmek ve orada bunlara kültür seviye zevk ve kıymtini vermektedirler.

Bugün yer yer başlamış olan birçok halkevleri inşaatı vardır. Yalnız bu inşaatın devamını temin etmek için lüzumlu olan para bir milyon 700 küsur bin liradır. Bunlardan başka tamire muhtaç bir takım halkevlerimizde vardır ki bunların binalarının da onarılmasında zaruret olduğu aşikârdır.

SUPHİ BATUR (Sinob) — Partiden ayrı olsun, kabul ediyoruz.

MUHSİN ADİL BİNAL (Devamla) — Müsaade buyurun. Halkevlerimizin kitaplıkları, halkevlerimizin spor faaliyetleri, halkevlerimizin tarihî araştırmaları, halkevlerimizin gerek mektep çağında ve gerek bu çağ dışında olan vatandaşlar için açtığı mütaaddit kültür kursları büyük mikyasta yardım beklemektedir.

Arkadaşlarım emin olsunlar ki, C. H. P. kendisine herhangi bir vazife için verilen paranın ayni vazife için sarfedilmesinde gayet titizdir. (Sağdan, belli belli sesleri) ve bugün millete karşı hesap verecek vaziyttedir de. (Sağdan, gördük gördük sesleri)

Arkadşlarım; Bilhassa halkevi konusunda bana konuşma fırsatı verdiklerinden dolayı kendilerine teşekkür ederim.

Halkavlerimizde tamamen milletin yükselmesi yolunda bütün mesailerini vakfederek geceli, gündüzlü uğraşan halkevli arkadaşlarımızı da yüksek huzurunuzda şükranla ve hürmetle anmayı bir vazife bilirim. (Soldan alkışlar). (Sağdan, kime vereceğiz bu parayı sesleri).

BAŞKAN — Bir önerge vardır, okutacağım:

Yüksek Başkanlığa

Halkevlerine yardım tahsisatı olarak ayrılan 1 950 000 liralık tahsisatın şifahen açıkladığım sebeplere binaen tenzilini arz ve teklif eylerim.

Afyon Milletvekili
Hasan Dinçer

BAŞKAN — Önergeyi yüksek oyunuza sunuyorum. Nazarı itibare alanlar... Almıyanlar.... Nazarı itibare alınmamıştır. (Sağdan alkışlar).

507 nci bölüm kabul edilmiştir.

B.		Lira
508	Türk Tarih Kurumuna	109 000

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

B.		Lira
509	Türk Dil Kurumuna	57 500

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

510	Türk Hukuk Kurumuna	3 000

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

511	Türk Coğrafya Kurumuna	5 000

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

512	Tiftik Derneğine	12 500

BAŞKAN — Bu bölüm hakkında bir önerge vardır.

Yüksek Başkanlığa

Arzettiğimiz sebeplerden dolayı Tiftik Derneğine yardım olarak konulan 12 500 liranın Bütçeden çıkarılmasını teklif ederiz.

Bolu	Kocaeli	Çorum
İ. Yalçın	S. Pek	N. Atalay
Çoruh	Çankırı	Gazianteb
A. Tüzün	Dr. A. Arkan	C. S. Barlas
Çoruh	Çorum	Van
A. Çoruh	S. Karafakıoğlu	M. Koçak
Çankırı	Mardin	Tokad
R. Dolunay	Dr. A. Uras	C. Kovalı
Bingöl	Erzincan	Erzincan
F. F. Düşünsel	B. K. Çağlar	Z. Ağca
Siird	Malatya	Kayseri
E. İ. Benice	M. N. Karaköylü	H. Ürkün
Kütahya	Giresun	Gümüşane
A. Bozbay	E. Dizdar	A. K. Varınca
Siird	Antalya	Elâzığ
A. R. Esen	Dr. G. Kahraman	F. Karakaya
Balıkesir	Tekirdağ	Çanakkale
F. Tiritoğlu	Z. Cezaroğlu	N. Ünen
Balıkesir	Malatya	Erzurum
M. Akpınar	M. S. Eti	V. Kocagüney
Kars	Erzurum	Samsun
A. S. İlter	S. Altuğ	H. Berk
Konya	Antalya	Kütahya
Dr. M. Dündar	N. Aksu	A. Gündüz
Ordu	Bursa	Kayseri
Dr. V. Demir	A. Duru	Ö. Taşçıoğlu
Konya	Bilecik	Sivas
M. Altan	R. Bozüyük	İ. Uğur
Aydın	Antalya	Trabzon
M. Aydın	R. Kaplan	D. Eyüpoğlu
Trabzon		Elâzığ
M. R. Tarakçıoğlu		M. Arpacı
Seyhan	Bolu	Niğde
K. Ener	H. Ş. Adal	H. Ulusoy

Yozgad	Manisa	Burdur
İ. Olgun	Dr. M. N. Otaman	Dr. M. Ş. Korkut
Diyarbakır	Sivas	Malatya
F. Kalfagil	F. Tirkeş	A. B. Beydağ
Elâzığ	Niğde	Malatya
H. Kişioğlu	Ş. Süer	Ş. Tugay
Tekirdağ	Bolu	Çoruh
E. Ataç	L. Gören	Dr. C. Kazancıoğlu
Maraş	Kars	Kastamonu
A. Yaycıoğlu	Dr. E. Oktay	F. Mağara
Seyhan	Kırşehir	Trabzon
Sinan Tekelioğlu	N. Erdem	T. Göksel
Kayseri	Muş	Ağrı
F. Seler	B. Dedeoğlu	M. Aktan
Kırklareli	Antalya	Samsun
Z. Akın	M. Korkut	M. Köprülü
Niğde	Zonguldak	Ankara
V. Sarıdal	A. R. İncealemdaroğlu	E. H. Ergun
Konya	Van	Bitlis
H. Ulusoy	R. Oktar	A. Özdemir
Urfa	Urfa	Kayseri
V. Gerger	A. Akan	S. Avgın
Çankırı	Çanakkale	Çankırı
A. İ. Zeyncloğlu	N. Çıtakoğlu	Z. Soydemir
Tokad	Seyhan	İsparta
M. Lâtifoğlu	K. Çelik	K. Aydar
Trabzon	Seyhan	Urfa
A. R. Işıl	Dr. K. Satır	S. K. Yetkin
Kars	Samsun	Konya
H. Tugaç	M. A. Yörüker	M. A. Binal
Rize	Giresun	Kırklareli
A. Zırh	Dr. G. Zaimoğlu	K. Doğan
İsparta	Tokad	Muğla
S. Köksal	F. Eken	A. Çakır
Denizli	Sivas	Tunceli
Dr. H. Berkman	H. Işık	M. Tan
Gaziantep	Maraş	Samsun
A. Atlı	A. R. Çuhadar	R. Işıtan
Konya	Amasya	Amasya
Ş. Ergun	E. Uras	Z. Tarhan
Edirne	Kars	Konya
M. E. Ağaoğulları	A. Eyidoğan	Dr. R. A. Perkün
Kastamonu	Zonguldak	İstanbul
B. Tümtürk	N. Tarhan	A. R. Arı
Hatay	Bursa	Yozgad
S. Bedir Uluç	M. B. Pars	C. Arat
Seyhan	Ankara	Samsun
Dr. M. Dıblan	M. Aksoley	Y. Kalgay
Çorum	İsparta	
Dr. N. Yücer	Ş. Yalvaç	

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Aziz arkadaşlar, tiftik keçisinin ıslahı için vaktiyle teşekkül etmiş bir Tiftik Cemiyetimiz vardır. Bu Cemiyet yıllardanberi çalışmaktadır, iki tane çiftliği vardır. Birisi Lalahanda, birisi de Yerköy'de. Yerköy'deki çiftlik ile köylüler arasında ihtilâf vardır, bunlarla vaktinizi çalmıyacağım.

Yalnız tiftik keçisi neslinin ıslahı, Merinos koyununun ıslahı, şu nevi hayvanın ıslahı ve saire Tarım Bakanlığına ait bir vazifedir ve bunu Tarım Bakanlığı daha iyi ve liyakatla yapabilir.

Tiftik Derneği vaktiyle birçok vazifeler yapmıştır, kendilerine teşekkür ederiz. Ama halen bu derneğin iki tane çiftliği olduğuna göre bunların vâridatı pek alâ derneği idare edebilir. Artık bu yardımdan müstağni kalsınlar, 12 500 lirayı da başka bir tarafa tahsis edelim. (Doğru, doğru sesleri)

SÜLEYMAN SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Aziz arkadaşlarım, kürsüde çok söz söylemek âdetim değildir. 27 senelik hayatı teşriiyemde şu kürsüde en çok söz söyliyeceksem eğer o sözler de bu mevzuda olacaktır. Onun için beş dakika dinlemenizi rica ederim.

Sayın arkadaşlarım, Maliye Bakanlığı Bütçesinin yardımlar serisinin 512 nci faslındaki Tiftik Derneğine yapılacak 12 500 lira yardım parasının bu fasıldan tayedilmesi hakkındaki Riyaset Makamına sunulan şu takriri dinledim. Derneğin esas kuruluşu, maksat ve gayesi, ve şimdiye kadar sarfettiği mesai ve vardığı netice hakkında malûmatları bulunmıyan arkadaşlarımı tenvire güret eder ve bundan sonra isabetli kararlarını vermelerine yüksek müsaadelerini rica ederim.

Sayın arkadaşlarım, tiftik, memleketimizin ve bilhassa merkezî Anadolu vilâyetlerinin yegâne ihraç metaı ve mukabilinde döviz getiren bir kaynağıdır. Başta Ankara olmak üzere Eskişehir, Afyon, Kütahya, Konya, Niğde, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Tokad, Amasya, Çorum, Çankırı, Bolu, Yozgad illerinde ve daha adedi bundan aşağı bulunan vilâyetleri de nazara alırsak otuz ilimizde mevcuttur. Bir zamanlar mevcudu beş, altı milyonu mütecaviz iken alâkasızlık ve bakımsızlık, vergisinin ağırlığı masrafının fazlalığı ve bir okka tiftiğin ancak 25 kuruşa satılabilmesi yüzünden ihmal edilmiş ve ırkı bo-

zulmuş ve mevcudu 2 800 000 bine düşmüştü ve hergün sürü sürü mezbahalara sevkolunmaya başlanmıştı. İşte bu esnada 1930 yılında Cumhuriyet idaresi buna da el kaymuş mayası, menşei memleketimiz olan bu güzel mahlûku himaye etmek üzere ekserisi alâkalı mebuslarla, yetiştirici, ve tiftik tüccarlarından mürekkep Türkiye Tiftik Cemiyeti adiyle bir cemiyet kurulmuş ve bunun başkanlığı âcizlerine teklif edilmişti. Meslekimin veterinerlik olmadığını ve idareden yetişmiş bir adam sıfatiyle bu vazifeyi hakkiyle başaramıyacağımı itiraf ederek kabulde tereddüt etmeme rağmen mücerret bir vatan vazifesi olarak bana teklif edildiği ve bu işin başına geçersem yürüyebileceği tevecciih ve ısrarı karşısında o günden itibaren bu vazife âcizane deruhte edilmiş ve gayenin tiftik keçi nesilnin ıslahı olduğuna göre ilk iş olarak bir çiftlik tedarik edilip orada nümune ağılları yaparak tohumluk teke yetiştirmek olmuştur.

İşte bunun için evvelemirde Ankara'nın 25 kilometre mesafe ve şarkındaki Lalahan istasyonu yanında ve trenle seyahat eden arkadaşlarımın her zaman görebilecekleri yerde, ilk alındığı vakit içinde asırlık birkaç söğüt ağaciyle akmıyan bir çeşmeden başka bir şey bulunmıyan köhne üç dört damdan ibaret çiftlikte bugün her biri 60 - 70 metre uzunluğunda kârgir temli ağıllarla veteriner dairesi inşa edilmiş ve bundan başka teşcire de ehemmiyet verilerek 15 bin kavak 400 bin badem ve 50 dönümden fazla meyvalık ihdas edilmiş ve yer altlarından sular çıkarılarak hayvanatın su içmelerine ve bahçe ve mezruatın sulanmalarına mahsus 7 - 8 yerde beton oluklu çeşmeler ve havuzlar yaptırılmıştır. Bundan başka üç dört sene evvel bir köy istasyonu civarında Hazineden satınalman arazide aynı tesisatı havi ikinci bir çiftlik daha vücude getirilmiş şehrin bentderesinde ve kale civarında bir merkezi umumi binası ve içinde tiftikten Ankara sofu nesline mahsus bir de imalâthane ihdas edilen ve tarzı inşası itibariyle çok müsait olan bu binanın Ekonomi Bakanlığınca bir tiftik mensücat fabrikası haline getirilmesi de bilhassa temenniye değer bulunmuştur. Aziz arkadaşlarım, bugün her iki çiftlikte 1 500 den fazla ıslâh edilmiş damızlık tiftik keçi ve teke ve 50 den fazla da sığır hayvanı vardır ve bu ana kadar 2 500 den fazla damızlık tevzi etmiştir. Bidayeti teşekkülünde tüyleri 16 santimi ve verimi âzami bir kiloyu geçmiyen keçilerin bugün tüyleri 32 santimi ve verimi 2,5 kiloyu bulmuştur.

Yukardanberi arzedildiği veçhile 1930 da kurulan bu cemiyet 1932 ye kadar arazi tedariki mebani inşasiyle iştigal ederek 1932 den itibaren nümune sürüsü teşkiline başlanılmış ve sürü, eldeki talimata göre matlup evsafta altışar aylık çepişlerden, mütehassıs bir heyet marifetiyle memleketin en güzel tiftik keçi yetişen sahalarından bir sürüden % 5 nispetinde seçmek suretiyle mubayaa edilmiştir ve bunlar ikişer yaşlarını bitirdikten sonra bir standara tâbi tutularak talimata uygun evsafları muhafaza edenlerin kulaklarına numara koyarak sicilleri tesis edilmiş ve 1935 senesinden itibaren tevziata başlanılmakla beraber bu tarzı ıslah eiyevm devam etmekte bulunmuştur. Ankara'nın şarkında ve hemen bir saat yakınında bulunan bu çiftlik geçenlerde memleketimize gelen Amerikalı General Oliver ve maiyeti erkânı taraflarından ziyaret edilerek hakkında incelemelerde bulunulmuştur. Saatlerce kalınıp bir hayli fotoğraflar alındıktan sonra avdette kendisinden ayrılacağım sırada elimden tutarak şu ifadede bulunmuştur. Çiftliği ve bütün tesisatı gezdim ve nümune sürülerini gördüm. İlk alındığı zamanki vaziyeti de sordum ve hali hazırı da tetkik ettim. Bu step sahada böyle bir eseri vücude getirmek az mesainin semeresi değildir. Sizi tebrik ederim. Eserlerinizle iftihar edebilirsiniz. Diye iltifatta bulunmuşlardır.

Aziz arkadaşlarım, müsaadei âlileriyle biraz da cemiyetin bugüne kadar elde ettiği nakit ve hâsılattan ve bunun sureti sarfiyle kadrosundan ve bugünkü sabit kıymetlerinden bahsedeyim. Cemiyet 17 sene zarfında 55 bin lira hasılât elde etmiş ve bunun 300 bin lirasını Devlet Bütçesinden yardım suretiyle, mütebakisini kendi mesaisi ve hasılâtiyle temin eylemiştir. Bunun 126 bin lirasını 17 sene zarfında yani senede vasati 7 500 lirasını maaş ve ücrete sarfederek, geri kalanı emlâk, arazi, bağ, hayvanat, tesisat, teşcir ve demirbaş eşyaya vermiş ve bu mevcudat bugünkü rayiç nazara alınmıyarak 1. 3 le hesabedildiği takdirde bile, 1,5 milyonluk bir kıymet ifade etmektedir. Kadrosuna gelince merkezde aynı zamanda muhasip vazifesini de gören bir kâtip, bir odacı ve bir gece bekçisinden, çiftliklerde 100 lira aylıklı birer me-

mur, sekiz çoban ve birer bekçi ve bahçivandan ibarettir. Bunlardan başka daimî olarak ne ücret, ne yevmiye ve ne harcırah alan vardır. Bu seneki bütçesi bu yardım parasiyle beraber 19 bin lira varidat ve buna mukabil 29 500 lira masraftan ibarettir.

Aziz arkadaşlarım bu cemiyet esas itibariyle bir kazanç ve gelir membaı olmayıp bir ıslah müessesesidir. Bundan matlup olan gaye tiftik keçi neslinin ıslahına hizmettir. Zaten Hükümet elinde bulunan bu kabîl müessesat ve haralar dahi kendi gelirleriyle yaşıyamamakta ve behemahal Umumi Bütçeden yardım almaktadır. Müsaadeleriyle şurasını da ilâveten arzedeyim ki, Tiftik Cemiyeti lâfzi bir dernek değil, eserleriyle tanınan menafii umumiyeye hâdim bir cemiyettir. Tarım Bakanlığının murakabesine tâbi ve onun mütehassıs ve elemanları bu cemiyetin müşavirleridir. Sayın arkadaşlarım, Bakanlık bütçesinin yardım serisinden kendilerine yardım ödeneği verilecek 23 kurum ve teşekkül vardır. Bunların içersinden tahsisan Tiftik Derneğini nazara alarak 397 bin lira ödenekler yekûnu içinden 12 500 liranın tayedilmesi bilmem hangi yaraya merhem olur? O kurum ki, 17 senedir çalışmakta mesaisi ve gayretiyle kendisini tanıtmakta ve memleket için hayırlı ve müfit olmaktadır. Bu ödeneği kaldırmakla ne olacak bilir misiniz? Arkadaşlar önümüze gelen kıştır. Yarın meralar kapanır, hayvanat ele düşer, binlerce hayvan gıdasız kalarak telef olmaya mahkûm olur. Sayın arkadaşlarım, mazisi, halini ve bütün vaziyetini hülâsaten arzettiğim bu cemiyete yapılacak ufacık yardımın tayyı hakkındaki şu takririn sunulmasına saik ne imiş? Müsaadenizle onu da arzedeyim. Bütçe Komisyonunda munzam ödenek meselesi konuşularak reye konulduğu sırada diğer bazı arkadaşlarım gibi ben de muhalif kaldım. Benim bu hareketim mucibi infial olmuş. (Gürültüler, kürsüye vurmalar ve ayak patırdıları).

İHSAN YALÇIN (Bolu) — O kadar şahsi olmıyalım. Reis Bey söz istiyorum.

SIRRI İÇÖZ (Devamla) — Koridora indiğim vakit mademki sen bu ödeneğe muhalif kaldın, o halde Tiftik Derneğinin yardım parasından ümidini kes ve hattâ mademki muhalefet ettin o halde munzam ödenek almakta hakkın olamaz, sesleri kulağıma geldi.

Aziz arkadaşlarımın, Grupun kararına iktiran etmiyen her meselede Parti mensubu Milletvekili istediği gibi reyini kullanmada serbesttir. Ben ogün kanaatimi izhar, vicdanımın bana emrettiği yolda hareket ettim. Meğer günâh işlemişim. Arkadaşlar, bana o günahı işleten şu hâdise oldu. Geçenlerde bağda çalıştırdığım bir ameleye nereli olduğunu ve rençberliği bulunup bulunmadığını sordum. Bana şu cevabı verdi: Kızılcahamam kazası köylerindenim. Rençberliğim var. Fakat öküzüm yok. Bir tek öküz, yanına merkep koşarak ufacık tarlamı ziraat ediyordum. Merkep öldü, öküz tek kaldı. Beş, on kuruş kazanıp da öküzün yanına bir merkep almak için geldim. Maalesef mevsim iş, inşaat mevsimi olmadığı için ona da imkân bulamıyacağım, demişti. İşte reyimi aleyhe kullanırken bu manzara karşımda canlandı ve ona göre harekete mecbur oldum. Bu benim için bir kabahat ise 30 vilâyeti alâkadar eden bir konu üzerinde fedakârane çalışan bu hamisiz cemiyetin günahı nedir?

Arkadaşlarım, ovakit, senin ödenek almakta hakkın olamaz diye kulağıma gelen sese de şu yolda hitabederek derim ki; muhterem ses, ben bu cemiyetin başında bulunduğum 17 sene zarfında bir habbesine tenezzül etmedim. O benim maddi varlığımdan daima müstefittir. Emin olmanızı rica ederim. Şimdiye kadar aldığım ve alacaklarımın hepsi milletimindir. Çok geçmeden buna şahit olacaksınız. İşte sevgili arkadaşlarım şu mâruzatımdan sonra bu takririn kabul veya reddi hakkında yüksek karar muhterem heyetinizindir. Hepinize hürmet ve saygılar sunarım.

BAŞKAN — Efendim önergeyi Yüksek oyunuza sunuyorum. Nazarı itibara alanlar... (Anlaşılmadı sesleri).

Efendim; önerge, Tiftik Cemiyetine yapılan 12 500 liralık yardımın tayyı mahiyetindedir. Nazarı itibara alanlar... Almıyanlar... Önerge nazarı itibara alınmıştır.

Bütçe Komisyonunun da bir itirazı yoktur. İçtüzük hükmü böyledir. Muamele bitmiştir. Bütçe Komisyonunun başka diyeceği yoktur.

B.		Lira
513	Ağaç Koruma Derneğine	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
514	Yarış ve Islah Komisyonuna	16 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
515	Millî Ekonomi ve Tasarruf Derneğine	4 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
516	Bazı Milletlerarası Derneklere	30 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
517	Menkul kıymetler ve kambiyo borsalarına yardım	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
518	Millî Kütüphaneye	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
519	3867 sayılı Kanun gereğince yapılacak ödemeler	2 051 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
520	Sermayesine mahsuben Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna	1 000 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
521	Sermayesine mahsuben Türkiye Zirai Donatım Kurumuna	1 500 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
522	Ereğli kömür şirketinin satınalma taksitlerine karşılık olmak üzere Etibanka	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
523	Ziraat Bankasına ödenecek ihtiyat sermaye karşılığı	500 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
524	Sermayesine mahsuben Türkiye Emlâk Kredi Bankasına	5 000 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
525	Sermayesine mahsuben Etibanka	3 000 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
526	Sermayesine mahsuben Devlet Kâğıt ve Basım Genel Müdürlüğüne	1 000 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
527	1437 sayılı Kanun gereğince verilecek avans karşılığı	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

İ. — Devlet Borçları bütçesi

BAŞKAN — Tümü hakkında söz istiyen yoktur.

Bölümlere geçilmesini kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

B.		Lira
530	2094 sayılı Kanun gereğince yapılan istikrazın faiz ve itfa karşılıklariyle komüsyon, sigorta ve başka her türlü giderleri	1 135 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
531	2463, 2614 sayılı kanunlar gereğince yapılan istikrazın faiz ve itfa karşılıklariyle komüsyon, sigorta ve başka her türlü giderleri	2 850 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
532	3322 sayılı Kanun gereğince çıkarılan tahvillerin faiz ve itfa bedelleriyle komüsyon, sigorta ve başka her türlü giderleri	785 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
533	4057, 4625 sayılı kanunlar gereğince yapılan istikrazın faiz ve itfa karşılıklariyle komüsyon, sigorta ve başka her türlü giderleri	5 633 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
534	4275 sayılı Kanun gereğince yapılan istikrazın faiz ve itfa karşılıklariyle komüsyon, sigorta ve başka her türlü giderleri	12 800 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
535	4938 sayılı ve diğer kanunlar gereğince yapılan istikrazın faiz ve itfa karşılıklariyle komüsyon, sigorta ve başka her türlü giderleri	12 635 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
536	5072 sayılı Kanun gereğince yapılan istikrazın faiz ve itfa karşılıklariyle komüsyon, sigorta ve başka her türlü giderleri	20 822 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
537	Genel Mahsup Kanunu gereğince verilecek tahvillerin 1932 - 1948 yılları faiz ve itfa karşılıklariyle nakden verilecek tahvil kesirleri, Komüsyon ve sigorta ve başka her türlü giderleri	80 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
538	1513, 2248, 2354, 2701, 2808 ve 3523 sayılı kanunlar gereğince nakden ödenecek borçlarla kaldırılmış Hatay Devletinden devredilen borçlar	25 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
539	Olağanüstü ödenek karşılıklarından doğan borçların itfa bedelleri	20 000 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
540	4649 sayılı Kanun gereğince çıkarılan su işleri bonoları için yapılacak ödemeler karşılığı	9 800 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
541	4604 sayılı Kanunun 1 nci geçici maddesi gereğince yapılacak ödemeler karşılığı	1 160 900
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
542	4911 sayılı Kanunun geçici maddesi gereğince yapılacak ödemeler karşılığı	1 530 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
543	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına yapılan ödemeler	13 391 161
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
544	T. C. Ziraat Bankasına yapılan ödemeler	8 545 580
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
545	Hükme bağlı borçlar	500 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
546	Cezaevleri inşaat kredisi faizleri	90 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir	
547	1943 yılı Bütçe Kanununun 25 nci maddesi gereğince çıkarılan bonoların itfa karşılıklariyle faizleri	1 162 004
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
548	3022 sayılı Kanun gereğince Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine verilecek taksit	5 178
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
549	2434 sayılı Kanun gereğince temin olunan kredi taksiti	1 653 105
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
550	3525, 3738 ve 4171 sayılı kanunlar gereğince temin olunan kredi ve istikrazlar	39 911 102
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
551	944 ve 2980 sayılı kanunlar gereğince çıkarılan bonolar ve bu mahiyetteki borçlar	113 487
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
552	Vatanî hizmet karşılığı bağlanan aylık ve ödenekler	83 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
553	Emekli, dul ve yetim aylık ve ödenekleri	53 301 222
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
554	4992 sayılı Kanun gereğince yapılacak çocuk zammı	2 250 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
555	551 sayılı Kanun gereğince mâlîllere verilecek arazi karşılığı	50 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
556	1683 sayılı Kanunun 58 nci maddesi gereğince verilecek emekli ikramiyesi	1 600 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

Maliye Bakanlığı Bütçesi ve Devlet Borçları bitmiştir.

Yarın saat 9 da toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 22,13

5. — SORULAR, CEVAPLAR

1. — Denizli Milletvekili Reşad Aydınlı'nın, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün çalışma programı ile muhasebe işlerine ve sondaj makineleri konularına dair sorusuna Ekonomi Bakanı Cavit Ekin'in yazılı cevabı

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki suallere Ekonomi Bakanlığının yazılı olarak cevap vermesini saygıyla dilerim:

1. — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün 1947 yılına ait faaliyet programında olup da yapılamıyanlarının hangi karar ve sebebe müsteniden geri bırakıldığı?

2. — Mürefte'de bu sene başlanan işler neden durdu? Terkedilecekse neden başlandı? Başlanıldı ise neden geri bırakıldı? Kaç yüz bin lira masraf edilmişti?

3. — Adı geçen müessesede 1944 ten itibaren muhasebe sisteminde bir değişiklik yapılmış mıdır? Malî mevzuatımıza bu cihet uygun mu-

dur? Satınalma eksperi ile malzemeyi tesellüm eden memur aynı zat mıdır?

Müessese Direktörlüğü tarafından gurup direktörlerinden kendi işlerine mütaallik muhaberatta imza salâhiyeti alınmış mıdır? Alınmış ise buna ne için lüzum görülmüştür? Bu hareket 2804 numaralı Kanuna ek 9 Haziran 1937 tarih ve 2/6799 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyle yürürlüğe giren Enstitü Talimatnamesine uygun mudur?

4. — Mütehassıs direktörlüklerden imza salâhiyeti alındıktan sonra cereyan eden muhaberat sırasında 13 firmadan sondaj makinesi teklifleri var mıdır? Varsa bunların kanunen Direktörlükler Encümenine arzedilmesi mecburi olduğu halde neden saklanılmasına lüzum hissedilmiştir? 13 teklif arasında Tatko Şirketi 26 bin dolâra yeni sulivan sondaj makinesi satacağını bildirmiş midir? Hal böyle olduğuna göre müessese neden aynı kapasitedeki hurda bir sondaj makinesini 76 bin küsur dolâra satınalmıştır? Bu işin mesulleri teçziye edilmiş midir? Akköprü deposunda bulunan 9 kompresör işe yaramadığı için mi, yoksa neden 1945 tenberi orada paslanmaktadır? Hurda sondaj makinesi ile birlikte gelen diğer 7 sondaj makinesi şartnamelerine uygun mudur? Şartnamesinin ve tesellüm eden fen heyetinin bu hususdaki raporunun bir suretinin tarafıma tevdii mümkün müdür?

5. — Drilesko Şirketi mütaahhit midir? Adı geçen bu şirket ile imza edilen mukavelenin metni salâhiyetli Müdürler Encümenince tesbit edilmiş midir? İşbu mukaveleye göre şirket 20 eylûlde üç yerde işe başlıyacak ve çalışacaktı, ne oldu? Neden çalışılmıyor?

Denizli Milletvekili
Reşad Aydınlı

Sayın Denizli Milletvekili Reşad Aydınlı'nın, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Genel Müdürlüğünü ilgilendiren bazı konular hakkında sordukları hususların evaplarını soru numaralarına göre aşağıda arz ve izah ediyorum:

A) Birinci soru şudur:

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün 1947 yılına ait faaliyet programında olup da yapılıyanların hangi karar ve sebebe müsteniden geri bırakıldığı?

Cevabımı arzediyorum:

2804 sayılı Kanunun 10 ncu ve 9 Haziran 1937 tarihli 2/6799 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyle kabul edilen Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün dâhilî teşkilât ve sureti idaresi hakkındaki yönetmeliğin 19 ncu maddeleri hükmüne göre Enstitünün yıllık faaliyetinin iş programında belirtilmesi iktiza eylemektedir.

Yönetmeliğin 29 ncu maddesine göre Enstitü Direktörler Encümeni tarafından hazırlanan ve 19 ncu maddesi uyarınca tasdik edilmek üzere 21 . VIII . 1946 tarihinde Bakanlığa gönderilen 1947 yılı iş programında derpiş edilen işler şunlardır:

1. — Rize - Bingöl - Mardin hattının Doğu sınırlarımıza kadar uzanan dış Doğu bölgesinin 1/ 100.000 ölçekli jeolojik, harita liveleri ile petrol jeolojik istikşaf detayları ve maden prokspeksiyonlarından mürekkep kombine etüdlerinin yapılması;

2. — Ereğli - Zonguldak kömür havzasının jeolojik, tektonik, paleontolojik ve petroğrafik etüdleri ve buralarda sondajlar ve yarmalar yapılması;

3. — Münferit maden etüdleri ve detay prokspeksiyonları;

4. — Enstitüce lüzum görülecek veya Bakanlıklarla müesseseler ve hususi teşebbüsler tarafından talebedilecek tatbiki jeolojik etüdlerin program ve personelin müsaadesi nispetinde icrası;

5. — Adana'da ve jeolojinin lüzum göstereceği diğer yerlerde jeolojik etüdler yapılması;

6. — Jeolojik harita ve materyalın bastırılması;

7. — Enstitü servisleri tarafından lüzum görülecek veya hariçten verilecek siparişlere uyularak toplu etüdlerin müsaadesi nispetinde mevzii topoğrafik etüdlerin yapılması;

8. — Tahlil ve tecrübe lâboratuvarları çalışmaları. Enstitü servisleri ve hariç siparişlere göre tahlil ve tecrübeler icrası ve lüzum görülecek araştırma etüdlerinin yapılması;

9. — Petrol sondajları ve teknik ameliyat gurupu çalışmaları:

Ramandağ'ında iki aded 1 500 metrelik = 3 000;

Beşiri'de iki aded 1 500 metrelik = 3 000;

Adana'da bir aded 3 000 metrelik = 3 000;

Mürefte'de bir aded 600 metrelik = 600 metrelik olmak üzere ceman 9 600 metre eksplorasyon sondajı ve;

Antakya'da Hüseyni mevkiinde bir aded 1 100;

Antakya'da Hüseyni mevkiinde bir aded 300;

Hocalı'da bir aded 400;

Hocalı'da dört aded 500 = 2 000;

Sazgın'da bir aded 700;

Orta Trakya'da bir aded 1 100 olmak üzere ceman 5 600 metrelik istikşaf mahiyetinde strüktür sondajı yapılması. (Ancak Ramandağı ve Beşiri sondajlarına başlanması, Ramanda'ğındaki S. 1 [*] kuyusundan alınacak neticeye talik edilmiştir).

Program gereğince bu işlere başlanmış ise de Beşiri'nin kuru çıkması, Hocalı'daki sondajların strüktür hakkında bir fikir vermemesi dolayısiyle ve geçen zaman zarfında işlrin arzettiği yeni durum ve bu mevzu ile ilgili olarak hazırlanan raporların tetkiki Enstitü Direktörler Encümenini programın bu kısmında tadilât yapmaya sevkeylemiş ve Direktörler Encümeni yönetmeliğin verdiği yetkiye dayanarak programın petrol sondajlarına mütaallik kısmını şu suretle değiştirmiştir.

Ramandağı'nda bir aded 1 500;

Hüseyni'de bir aded 1 000;

Hocalı'da bir aded 3 000;

Müreftе'de bir aded 600;

Trakya'da bir aded 1 000;

Kentalan'da bir aded 500;

Reşandağı'nda bir aded 1 500;

Kozan'da bir aded 1 500 olmak üzere ceman 10 600 metrelik sondaj yapılması.

Bu sondajların sırası, mevsim; malzeme personel ve nakliye imkânları gözönünde tutularak tertiplenecek ve sondajların muhtemel yerleri harita üzerinde işaret edilecektir.

Direktörler Encümeninin 9 . IV . 1947 tarihinde Enstitü Yönetmeliğinin 29 ncu maddesinin (C) bendi hükmüne müsteniden yaptığı bu tadilât ozaman Bakanlığa bildirilmemiş ise de bilâhara aşağıda arzedeceğim şekilde Drilexco ile yapılan anlşama münasebetiyle keyfiyetten Bakanlık malûmattar edilmiştir.

Yukarda sayılan işlerden 1 - 8 nci maddelerde gösterilenlerin heyeti umumiyesi, aşağıda işaret edilen 3 kayıtla senesi içinde ve programa tevfikan tamamen bitirilmiştir.

a) Birinci madde gereğince 1947 yılı içinde bitirilmesi lâzımgelen 1/100 000 ölçekli 80 aded jeolojik harita paftasından Şark bölgesinin gayet sarp olması ve yeni bazı jeolojik proplemlerin meydana çıkması dolayısiyle şimdiye kadar ancak 63 pafta tamamlanabilmiş ve buna mukabil prokspeksiyon ekipleri 25 pafta fazlasiyle 105 paftada istikşaf yapmışlardır. Bu maddeye göre yapılması icabeden diğer işler tamamen bitirilmiştir.

b) İkinci maddeye göre Ereğli - Zonguldak havzasında jeolojik, tektonik paleontolojik ve petrografik etüdler bitirilmiş sondaj için lüzumlu hazırlıklar yapılmış ve 11 . XII . 1947 tarihinde de sondaj başlamıştır. Bu sondaj işi halen devam etmektedir.

c) Altıncı maddeye göre bastırılması icabeden harita ve materyal tersim ve ihzar işleri tamamlanmış ve tab'a hazır vaziyete getirilmiştir.

ç) 9 ncu maddede derpiş edilen petrol sondajları işlerine gelince :

Yukarda temas ettiğim gibi bidayeten derpiş edilen sondajlardan Beşiri'nin kuru çıkması Hocalı'daki sondaj'ın strüktür hakkında bir fikir vermemesi Direktörler Encümenini programın bu kısmında değişiklik yapmaya sevketmiştir. Değişen programa göre başlanması gereken sondajlarından 1.XI.1947 tarihinde başlanan Roman dağındaki sondaj hariç, diğerlerinde hiç birine henüz başlanamamıştır.

Programda Cable Tool sondaj makinesiyle Müreftede yapılması derpiş edilen 600 metrelik sondaj da başlanmak üzere lüzumlu hazırlıklara geçilmiş isede aşağıda arzedeceğim sebeplerden ötürü sonradan bu işten sarfınazar edilmiştir.

Derhal ilâve etmek lâzımgelir ki, Müreftede ki sondajın icrası jeolojik etüdlerin yapılmasına ve sondaj yerinin tesbit edilerek kamp mahallinin hazırlanmasına bazı yol ve köprülerin tamir edilmesine ve Tun'ardan başka Çengen de kurulu olan Cable Tool Makinasının Müreftеye nakline ve bu makinanın bazı noksan parçalarının derpiş edilmesine mütevakkıf bulunuyordu.

21 . 7 . 1947 tarihinde toplanan Direktörler Encümeni petrol sondajları ve teknik ameliyat grupu direktörlüğünün teklifi veçhile Mü-

[*] *S. 1. Ramandağı'nda açılan 8 numaralı kuyu olup burada 1944 yılında sondaja başlanmıştır. Halen günde 5 ton petrol alınmaktadır.*

refteki sondaja başlamak üzere lûzumlu hazırlıkların yapılması ve Cable Tool makinesinin noksan parçalarının sipariş edilmesi kararını almıştır. Grup müdürlüğü Direktörler Encümeni kararından sonra lûzumlu hazırlıklara başlamak üzere icabeden teşebbüslere geçmiş ve bu meyanda bir taraftan Müreftede köprü ve yolların tamiri ve kamp mahallinin tesbiti ve makinenin Mürefteye nakli hususunda alâkadarlara gerekli emri verirken diğer taraftan da jeolojik etüdleri yaptırarak sondaj mahallinin tâyini cihetine gitmiş ve makinenin noksan parçaları için de Amerika'da muhtelif firmalardan teklif istenmiştir.

Ancak Müreftedeki Jeolojik etüdler bu sahada 600 metrelik sondajla oligosen tabakasının geçilemiyeceğini ve bu itibarla mevcut makina ile bu işin yapılamıyacağını gösterdiği gibi makinanın noksan parçalarının yakın bir zamanda getirilemiyeceği de anlaşılmış ve tebellür eden bu durum Mürefte sondajının fazla malî külfet tahmil edeceği ve bunun ise daha mühim telâkki edilen işlerden para kesmeyi icabettireceği kanaatini tevlit eylediğinden bu işin geri bir programa alınması takarrür etmiştir. Bunu mütaakip Müreftede yapılacak sondaj için başlanan hazırlıklar durdurulmuş Cable Tool makinası da İskenderun'da bırakılmıştır. Bu hazırlık işi için toplu olarak 39.125.21 lira harcanmıştır. Bu paraya bazı köprü ve yolların tamiri, jeolojik etüdlerin icrası makinanın Çengenden İskenderun'a nakli masrafları ve 13.715,87 liralık da malzeme dâhil bulunmaktadır. Bu malzemenin de 10 144 liralığı sarfedilmemiştir. Sarfedilmeyen malzeme bedeli hariç tutulduğu takdirde Müreftede Sondaja başlamak üzere yapılan hazırlık için harcanan para miktarı 29.000 liraya tenezzül eder ki, bu para ile yapılan işlerden - jeolojik etüd, kamp yerinin tâyini, bazı yol ve köprülerin yapılması gibi - ilerde ayni mahalde sondaja başlandığı zaman istifade edileceği tabiidir.

Bütün bunlara rağmen bu işlerin Mürefte sondajının pragramına alınmasından önce yapılmış olmasının, bu iş için istimali düşünülen makinanın noksanlarının daha evvel siparişi cihetine gidilmesinin icabedeceği de elbet de vârittir. Bu takdirde masrafların bir kısmından olsun içtinap idilebileceği de teemül olunabilir. Bu hususların arzeylediği teknik mahiyet gözönünde tutulmuş ve iş bir tahkik konusu olarak ele alınmıştır. Tahkikatın vereceği sonuca göre muamele ifası cihetine gidileceği ve bu paranın bidayeten icrası gereken bazı işlerin sonradan yapılmış olmasından ötürü harcandığı ve harcanan para ile görülen işlerin bilâhara istifade edilemiyeceği anlaşıldığı takdirde alâkadarlar hakkında lüzumlu muameleye başvurulacağı süphesizdir.

Pragramda derpiş edilen diğer sondajlara başlanammasının sebebi alâkalı daire tarafından şu şekilde ifde edilmektedir: Programın ihzarında ve sonradan yapılan tadilinde derpiş edilen sondajların her halde bir yıla sığdırılması zaruri görülmemiş ve bu işlerin bir kaç yıl içinde yapılması düşünülmüştür. Birkaç yıllık işin 1947 programında gösterilmesi, programın değiştirilmeden tatbik edilmesi maksadına mâtuf bulunmaktadır. 1947 programındaki sondaj işlerinin bir yıl içinde bitirilmesine imkân hâsıl olamamıştır. Arama işlerinde her zaman için değişiklik yapmak mümkün ve tâbiîdir. Petrol gibi neticesi meşkûk aramalarda sondaja başlandıktan sonra fosillere göre devam veya ademi devam kararı vermek sahayı terk etmek gibi hususlar ilmî esaslara müsteniden yapılan bir keyfiyettir.

Mevcut imkânlara göre 1947 yılı programında yazılı sondajların bir sene içinde bitirilemiyeceğinin tabiî bulunması muvacehesinde bu mülâhazalar vârittir. Ancak programın tadilinden sonra Raman dağındaki sondaj müstesna başka bir sondaj yapılmamış olması karşısında alâkadarların dikakti çekilmiş ve iş programının tazmininde bütün bu noktaların göz önünde tutulması suretiyle vuzuh sağlanmasına itina edilmesi işaret olunmuştur.

B - İkinci soru şudur:

Müreftede bu sene başlanan işler neden durdu? Terk edilecekse neden başlanıldı? Başlanıldı ise neden geri bırakıldı? Kaç yüzbin lira masraf edilmiştir?

Bu sorunun cevabı, yukarda 1947 yılı iş programiyle ilgili bulunan birinci soru münasebetiyle arzetmiş bulunuyorum.

C — Üçüncü soru şudur:

Adı geçen müessesede 1944 den itibaren muhasebe sisteminde bir değişiklik yapılmamışmıdır? Malî mevzuatımıza bu cihet uygun mudur? Satmalma ekisperi ile malzemeyi tesellüm eden memur aynı zat mıdır?

Müessese direktörlüğü tarafından Gurup Direktörlerinden kendi işlerinde mütaallik müha-beratta imza salâhiyeti alınmış mıdır? Alınmış ise buna ne için lüzum görülmüştür? Bu hareket 2804 numaralı kanuna ek 9 Haziran 1937 tarih ve 2/6799 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Enstitü talimatnamesine uygun mudur?

Cevabını arzediyorum.

Bu soruda cevaplandırılması gereken ayrı ayrı 3 mevzu bulunmaktadır.

Birincisi şudur:

a) Müessesenin muhasebe sisteminde değişiklik olup olmadığı ve bunun malî mevzuatımıza uygun bulunup bulunmadığı.

1944 yılında Enstitünün idari ve teknik teşkilâtında ve bu meyanda kayıt ve hesaplarında bazı değişiklikler yapılmış ise de, bu değişiklik sonunda tesbit edilen muhasebe sisteminin Enstitü Kanununa, ticari icaplara ve Enstitü ihtiyaçlarına uygun olduğu mütehassısların raporlariyle teeyyüt eylemiş bulunmaktadır.

Filhakika gerek Enstitü murakipleri, gerek enstitü muamelât ve hesabatını teftiş etmiş olan Bakanlık müfettişleri ve gerek Bakanlık tetkik kurulu üyesinden muhasebe bilgisi müsellem bir arkadaş tarafından hazırlanan raporlarda yeni sistemin faydalarına temas edilmekte ve bu sistemin eskisine nazaran Enstitü; bünyesine ve kanunun hedef tuttuğu gayeye ve ticari icaplara daha uygun bulunduğu işaret olunmaktadır.

Yeni esaslara göre hazırlanmış olan muhasebe plânı ile bu hususta kullanılan matbu evrak 18/9/1945 tarihinde 6369 sayı ile Maliye Bakanlığına takdim kılınmış ve böylece Maliye Bakanlığı Teşkilât Kanununda yer alan bir hükme de riayet olunmuştur.

b) Sorunun ikinci kısmı da şudur: Satınalma eksperi ile malzemeyi tesellüm eden memur aynı zat mıdır?

Enstitü yönetmeliğinin 17 nci maddesi levazım servisi adiyle bir taazzuv meydana getirmiştir. Aynı yönetmenliğin 28 nci maddesinin B bendinde bu servisin fonksiyonları şu şekilde belirtilmektedir. (Levazım servisi muhtelif grup ve şubeler hesabına kendisine tevdi edilen siparişleri ve buna mütaallik muhaberat ve muamelâtı görerek malzeme ve eşyanın sevk, tesellüm ve gümrüklenme ve buna mümasil muamelelerinin intacını temin eyler) bu işler hafen mahiyet ve fonksiyonu aynı olan (Satınalma ve yardımcı servisler) adı altındaki servis tarafından yapılmakta ve ayrıca levazım servisi namı altında bir servis bulunmaktadır. Meccut servis satınalma başeksperi unvanı verilen bir şef tarafından idare edilmektedir. Yönetmelikte (Levazım servisi) tarafından yapılacağı kaydedilen işlerin mahiyet ve fonksiyonu aynı olan ve ancak (Satınalma ve yardımcı servisler) adı verilen bu servise tedvir ettirilmesinde cari mevzuat bakımından bir mahzur mütalâa edilmemekte ve buradaki noksan yalnız şekle inhisar eylemekte ve bu da servis adının başka türlü ifade edilmesinden ibaret bulunmaktadır.

c) Sorunun üçüncü kısmına gelince, bu kısmda grup Direktörlerinden kendi işlerine mütaallik muhaberatta imza salâhiyetinin alınıp alınmadığı ve bunun Enstitü yönetimliğine uygun olup olmadığı sorulmaktadır.

2804 sayılı Kanuna dayanılarak hazırlanan ve 9 . VI . 1937 tarihli 2/6799 sayılı Bakanlar Kurlu kararıyle kabul edilen Enstitünün dâhili teşkilât ve sureti idaresi hakkındaki yönetmeliğin muhtelif maddelerinde gurup direktörlerinin yapacağı işlerle vazifeleri ve yetkileri gösterilmiştir. Bunların iş programının tatbiki hususunda Genel Direktörlüğün icraat kolları ve teknik müşavirleri bulunduğu, guruplarına ait olup iş proğramlarında gösterilen işlerin usul ve fen dairesinde program ve yönetmeliği uygun surette cereyan etmesini kontrol ederek müteahassıs memur ve işçilere lâzımgelen direktifleri vermeleri ve icabında müdahale eylemeleri mevcut yönetmelik hükmü iktizasındandır. Bu esasa göre gurup direktörlerine gurupları dâhilinde yapılacak muamelelerde gurup namına imza salâhiyeti tanınması tabiî ve verilen vazifenin ifası için de zaruridir. Tatbikat da bu merkezdedir. Ancak gurup direktörlerinin Enstitü Genel Müdürlüğü namına imza atabilmeleri yönetmeliğin 30 ncu maddesinde yazılı formalitenin ikmali ile mümkün bulunmaktadır. Bu madde hükmüne göre, resmî dairelerle müesseseler ve üçüncü şahıslarla yapılacak muhaberatın M. T. A. Genel Direktörlüğünün şahsiyeti namına yapılması lâzımdır. Maddeye nazaran bu kabîl muhaberatı Genel Direktör ile muavininin imzalama yetkileri mutlaktır. Bu muhabereleri Genel Direktörlük namına gurup direktörleri

de birinci derecede imza edebilirlerse de bunların hangi şıklarda birinci derecede imza atabileceklerinin Ekonomi Bakanlığınca musaddak bir sirkülerle belirtilmesi lâzımdır. Görülüyor ki, gurup müdürlerinin M. T. A. Enstitüsü Genel Müdürlüğü namına imza atabilmeleri bir sirkülerin tanzimine ve bunun bakanlıkça tasdik edilmiş olmasına mütevakkıf bulunmaktadır. Bu itibarla mevcut bir imza yetkisinin alındığı yolunda bir vâkıa yoktur. Burada tenkit edilmesi icabeden nokta bu formalitenin tamamlanmamış olmasına rağmen bazı servis şeflerine Genel Müdürlük tarafından imza yetkisi verilmiş olması ve tatbikatın da bu şekilde bulunmasıdır. Talimatnamenin 30 ncu maddesinde yazılı şekle riayet olunmadan bu maddede yazılı gurup direktörleri arasında olmıyacağı düşünülen Muhasebe Müdürüne birinci ve muavini ile Satınalma Başeksperine de ikinci derecede imza yetkisi verilmiş olması gibi asıl tenkit mevzuu teşkil edecek hususların bertaraf edilmesi ve imza yetkisi tanınmasında talimatnamenin 30 ncu maddesi uyarınca muamele ifa olunması hususu Enstitüye ihtar edilmiştir. Bugünden itibaren ancak talimatnamenin 30 ncu maddesi hükmü gereğince muamele yapılabileceği ve Genel Direktör ve muavininden ayrı gurup direktörleri ile sair servis şeflerine birinci veya ikinci derecede imza yetkisi verilmesinin bu maddede yazılı şekle riayet edilmekle mümkün olacağı da ayrıca bildirilmiştir.

Ç - Dördüncü soru şudur:

Mütahassıs direktörlerden imza salâhiyeti alındıktan sonra cereyan eden muhaberat arasında 13 firmadan sondaj makinesi teklifleri var mıdır. Varsa bunların kanunen Direktörler Encümenine arzedilmesi mecburi olduğu halde neden saklanılmasına lüzum hissedilmiştir. 13 teklif arasında Tatko Şirketi 26 000 dolara yeni sulivan sondaj makinesini satacağını bildirmiş midir? Hal böyle olduğuna göre müessese neden aynı kapasitedeki hurda bir sondaj makinesini 76 bin küsur dolâra satmalmıştır. Bu işin mesulleri teeziye edilmiş midir. Akköprü deposunda bulunan 9 kompresör işe yaramadığı için mi yoksa neden 1945 tenberi orada paslanmaktadır. Hurda sondaj makinesi ile birlikte gelen diğer yedi sondaj makinesi şartnamelerine uygun mudur. Şartnamesinin ve teselüm eden Fen Heyetinin bu hususdaki raporunun bir suretinin tarafıma tevdii mümkün müdür?

Cevabını arzediyorum:

Gurup Direktörlerinin imza yetkisi konusuna yukarda 3 ncü soruyu cevaplarken temas etmiş bulunuyorum.

Soruda bir tarih zikredilmediği için bazı kelime ve ibarelerin delâleti ile bunun 1945 yılında yapılan harici siparişlere taallûk ettiği anlaşılıyor. Filhakika 1945 yılı içinde Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Direktörler Encümenince usulüne tevfikan alınan kararlara dayanılarak Amerika'da Sulivan Fabrikasına fob bedeli 33 810 dolâr tutan beş sondöz siparişi verilmiştir. Aynı yıl içinde İstanbul'da Burkhard Gantenbayn delâletiyle de sonradan yapılan ilâvelerle birlikte bedeli yekûnu Fob 432 887,78 dolâra varan 9 sondözle 8 komperesör ve 4 308 siterlinlik yeraltı malzemesi ısmarlanmıştır. Bu siparişler de Müdürler Encümeninin kararlarına müstenit bulunmaktadır.

Bu mevzuu iki yönden mütalâa etmek mümkündür. Bunlardan biri formalite ve diğeri de sipariş edilen bu malzemeye Enstitünün ihtiyacı olup olmadığı meseleleridir.

Formalite bakımdan durum şudur:

Maden Tetkik ve Arama Kanununun birinci maddesine göre, Enstitünün bütün sarfiyat ve muamelâtı, Muhasebei Umumiye, Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunlarına ve Sayıştayın vize ve murakabesine tâbi değildir. Bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelikler esaslı ve tâli üyelerden müteşekkil bir direktörler ve Şefler Encümeni derpiş edilmiş ve Enstitü muamelâtında en geniş yetki bu encümene verilmiştir. Bu arada beş bin liradan fazla mubayaaların da bu encümen kararıyle yapılması ve ancak 50 000 liradan fazla mubayaalara mütaallik kararların Ekonomi Bakanlığınca tasdik edilmesi lâzımdır. 1945 yılı içinde gerek Burkhard Gandenbayn ve gerek Sulivan firmalarına yapılan siparişlere ait bu kabîl formaliteler tamamdır. Ancak bazı ahvalde firmaya sipariş mektubunun yazıldığı tarihte bilhassa Bakanlığın siparişi tasvip eylediğine mütedair yazısının bulunmadığı ve ancak bu işin sonrada ikmal edildiği müşahede olunmuş ve binaenaleyh sipariş işlerinde yönetmelik hükümlerine tam bir şekilde riayet edilmesi hususi Enstitüye tebliğ olunmuştur.

Bunlardan Sulivan fabrikasına 30 . 1 . 1945 tarihinde sipariş edilen beş sondöz 1947 yılının Mayıs ve Haziran aylarında, 28 . VI . 1945 tarihinde Gantenbayn'a sipariş edilenlerden müstamel olanı aynı yılın Ekim ayında ve diğerleri de 1946 senesinin muhtelif aylarında yurda gelmiştir.

Gantenbayn'a sipariş verildiği tarihte Enstitü dosyalarında bununla birlikte 13 firmanın da muhtelif tekliflerinin bulunduğu müşahede edilmiş ve bu teklifler gizlenmiş olmayıp siparişin verilmesi hakkında alınan Direktörler Encümeni kararı metninde bahsi geçen ve Bakanlığa yazıldığı ifade edilen yazıda da bu firmalardan bazılarının isimleri zikredilmiş ve bunlardan malzeme temin edilemediğine de işaret olunmuştur.

Siparişe mütaallik Müdürler Encümeni kararları, Enstitünün teşkilâtına göre esaslı telâkki edilen üyelerin imzalarını muhtevidir. Bu itibarla mubayaanın yönetmelik hükümlerine aykırı bir tarzda yapıldığını ve malzemenin bu suretle getirilmiş bulunduğunu kabul etmek mümkün görülememiştir.

Bahse konu siparişler ihtiyaç cephesinden mütalâa edilince:

1945 yılının Ocak ve Haziran aylarında sipariş edilen ceman 14 sondözden biri 1945 yılı içinde, diğerlerinden bir kısmı 1946 ve bir kısmı da 1947 yılının muhtelif aylarında yurda gelmiştir. Bu sondözlerin ihtiyaçlarda kullanıldığı ve bunlardan istifade edilmekte bulunduğu da bittetkik anlaşılmıştır. Enstitünün vazifesi icabı bunlara her zaman için ihtiyacı bulunacağı da şüphesizdir. Ancak bu hususta daha vazıh bir hükme varabilmek için sipariş verildiği tarihteki durumu ve o zamanın şartlarını gözönünde tutmak icabeder. Filhakika derinleştirilen tetkikler göstermektedir ki, 1945 yılının bidayetinde Enstitü, ihtiyacı olan malzemeyi getirebilmek için her türlü imkâna başvurmakta ve ancak bundan müspet bir sonuç elde edebilmek mümkün olamamakta idi. Elde mevcut strüktür sondözlerin hemen cümlesi hurda ve ekipe edilmeye bile değmez halde bulunuyordu. Büyük petrol sondaj makinesini getirebilmek ise hiç mümkün değildi. Bu vaziyet, Enstitüyü boş durmamak ve hiç olmazsa strüktür mahiyetinde olarak sondajlara devam edebilmek için bu siparişleri vermeye sevketmiş bulunuyor. Gelen sondözlerin istimal edilmesi de bunların lüzumsuz ve fazlalığını değil işe yarar olduğunu ve Enstitü tarafından her zaman kullanılabildiğini ve kullanılacağını göstermektedir. Bu konuda 19 . 11 . 1945 tarihinde yapılan bir ihbar dolayısiyle tahkikat yapmaya memur edilen Bakanlık Müsteşarının Başkanlığında Teftiş Kurulu Başkanı, Maden İşleri Başmühendisi ve İkinci Hukuk Müşavirinden müteşekkil, Komisyon da aynı sonuca varmış ve ihtiyaç fevkinde ve lüzumsuz olarak sondöz sipariş edildiğine mütedair bir iddianın o zamanın şart ve imkânlarına tamamiyle vukuf peyda edememekten ileri geleceği ve bu hâdisede suiniyete makrun bir yolsuzluk bulunmadığı netice ve kanaatine varmıştır.

26 000 dolârlık bir teklif mevcut iken aynı kapasitede hurda bir sondaj makinesinin 76 000 dolâra mubayaa edilmesi işine gelince:

Filhakika 28 . 6 . 1945 tarihinde ittihaz edilen Müdürler Encümeni kararına dayanılarak Gantenbayn'a sipariş edilen sondajlar arasında 700 metrelik bir aded müstamel sodöz bulunuyordu. Bu sondöz bidayeten 55,600 dolâra sipariş edilmiş ve ancak sonradan Direktörler Encümeninin gösterdiği lüzum üzerine bunun bazı lüzumlu teferruatı da sapariş edilmek suretiyle sondöz için ceman 69 323 dolâr ödenmiştir. Aynı tarihte Amerika'da Sulivan fabrikasiyle bunun Türkiye mümessili Tatko da 700 metrelik bir sondözü Amerika'da ayrıca 4 000 dolâra temin edilmesi gereken bir kamyonu hariç olmak üzere 22 000 dolâra teklif ediyordu. Ancak Enstitü Genel Müdürü Tatko'nun bu şekilde bir teklifte bulunmasına rağmen şifahi temaslarında bu malzemeyi teslim için katî bir vaitte bulunmadığını ve hiçbir garanti vermediğini, buna mukabil Gantenbayn'in malzemeyi derhal teslim edeceğini bildirdiğini söylemektedir. Genel Direktör Enstitünün ihtiyacı olan malzemeyi biran önce elde etmek ve bununla iş görmek maksadiyle siparişi daha ciddî ve emin gördüğü firmaya vermiştir. Nitekim Sulivan fabrikasına 20 . 1 . 1945 tarihinde sipariş edilen beş sondözün zamanında teslimi için bir teşebbüste bulunulmaması ve bunların ancak 1947 yılının Mayıs ve Haziran aylarında gelmiş olması karşısında 28 . VI . 1945 tarihinde sipariş edilen müstamel sondözün aynı yılın Ekim ayında yurda gelmiş bulunması,

Genel Müdürün takdir hakkını yerinde istimal eylediği kanaatini vermektedir. Esasen aynı zamanda bu mevzuu da tahkik etmiş bulunan yukarda sözünü ettiğim komisyon mevcut iki tekliften daha ciddî ve daha emin görülen birinin tercih edilmesinin takdire mütaallik bir keyfiyet olduğu ve geçen zamanın da bu şekilde hareket edilmiş olmakla isabetli bir iş görülmüş bulunduğunu gösterdiği sonucuna varmakta ve sevk ve idare mevkiinde bulunanlara tanınması gerekli bu takdir hakkının yanlış kullanıldığı ve bununla gerek Genel Müdürün şahsına ve gerek başka birine menfaat sağlamak istendiği amacının güdüldüğünü gösterecek hiçbir delile raslamadığını teba rüz ettirmektedir.

Bütün bunlardan başka olarak söylemek muvafık olur ki, bu sondözlerin her ikisi de «700 metrelik sondöz» olduğundan kapasitelerinin de aynı olmasının icabedeceği vâritse de bunlar başka, başka fabrikalar mamûlâtı bulunmaktadırlar. Gerek yapılış tarzları ve gerek ihtiva eyledikleri aksam ve teferruat bakımından tamamiyle yekdiğerinden farklıdırlar. Bunların başlıca kısımlarının mukayesesini gösteren bir cetveli ilişik olarak sunuyorum.

Maden arama işlerinde kullanılmak üzere 1945 yılının Haziran ayında sipariş edilen sekiz kompresör 1 . XII . 1946 tarihinde yurda gelmiştir. Bunlardan biri Kükürtlü Kampının açılması münasebetiyle oraya gönderilmiştir. Diğerleri açılacak arama kamplarında kullanılmak üzere muhafaaz edilmektedir ve cümlesi de yenidir.

Müstamel sondözle birlikte Gantenbayn firması delâletiyle sipariş edilen sondözlerin ihtiva edeceği parçalar Enstitü elemanlariyle fabrika mümessillerinin yaptıkları görüşme sonunda katî şeklini almıştır. Bu mutabakata göre hazırlanan müfredat listeleriyle sondözleri bu listelere göre Amerika'da muayene eden eksper raporları Sayın Milletvekilinin tetkiklerine âmadedir.

D. — Beşinci soru şudur:

Drilexco Şirketi mütaahhit midir. Adı geçen bu şirket ile imza edilen mukavelenin metni salâhiyetli müdürler encümeninee tesbit edilmiş midir. İşbu mukaveleye göre şirket 20 Eylûlde üç yerde işe başlıyacak ve çalışacaktı. Ne oldu? Neden Çalışmıyor?

Cevabını arzediyorum:

2804 sayılı Kanunun 4 ncü maddesi, Enstitünün üzerine aldığı işlerden bir kısmını Ekonomi Bakanlığının müsaadesiyle başkalarına yaptırmak yetkisini haiz olduğunu yazmaktadır. Enstitü bilhassa derin sondaj işlerini bir mütaahhide yaptırmak konusu üzerinde zaman, zaman durmuş ve bu imkânları da aramıştır.

Nitekim 1946 yılının Ocak ayı ortasında toplanan Direktörler Encümeni, Enstitünün gerek petrol ve gerek derin sondaj işlerini ilmî ve teknik bakımlardan elde mevcut malzeme ve personel ile yapmasına imkân olamıyacağına işaret etmiş ve 3000 metrelik Adana sondajının murakabesi Enstitüye ait olmak üzere bilgili bir ecnebi mütaahhide verilmesi ve 1500 metrelik sondajların da aynı firmaya yaptırılması kararını almıştır.

Enstitünün 1947 yılına ait iş programının tetkik ve tesbiti münasebetiyle ittihaz edilen 14 . VIII . 1946 tarihli 34 sayılı Direktörler Enmeni kararında da, derin sondajların malzemesi Enstitü tarafından temin edilmek veya malzeme ve işçilik kendisine ait olmak üzere bir kesneciye verilmesi işinin henüz bir karara bağlanmadığına temas olunarak bu hususta münasip bir neticeye varıldığı takdirde derin sondajların mütaahhide yaptırılmasında fayda görüldüğüne işaret edilmektedir.

Bilhassa yukarda bahsi geçen ve Ocak 1946 tarihinde ittihaz edilen Direktörler Encümeni kararına uyularak Enstitü, bu iş için bazı firmalarla temasa geçmiş ve 1947 yılı Nisanına kadar 18 firmadan teklif istemiştir. Bu firmalardan yalnız J. E. Brantly (Drilexco) ile Brown Drilling Co. Enstitünün müracaatına cevap vermiş ve diğerlerinden bir kısmı alâkadar olamıyacaklarını bildirmiş bir kısmı da hiç cevap vermemiştir. Şifahen görüşmek üzere Brown Drilling bildirdiği zamanda Türkiye'ye mümessil yollamamış ve ancak Drillexco'nun Başkan yardımcısı memleketimize gelmiştir. Bu firma Amerika, Peru ve Brezilya'da sondaj mütahhitliği yapmakta olup Amerika'da kendisine ait petrol kuyuları da bulunmaktadır. Bidayeten yalnız Adana'daki derin sondaj için müzakerede bulunulan bu firmanın ciddiyeti ve tecrübesi gözönünde tutularak Enstitünün iş programı şümulüne giren diğer sondaj işlerinin de bu firmaya yaptırılması düşünülmüş ve firma bu işi

ile deruhde edeceğini bildirmiştir. Firmanın bu hususdaki yazılı teklifi 19.IV.1947 tarihinde Direktörler Encümeninde görüşülmüş ve bu toplantıda serdedilen mütalâalara göre lüzumlu işlerin ikmalini mütaakıp 29.IV.1947 tarihinde toplanan Direktörler Encümeni sözleşme projesinin içinde bulunduğumuz şartlara uygun olduğu ve bu itibarla firma ile anlaşmaya varılması sonucuna varmıştır. Encümenin bu kararından sonra Genel Müdürlük firma ile temas ederek sözleşmeye katî şeklini vermiş ve ancak imza muamelesinin tekemmülünden önce keyfiyet 2.V.1947 tarihinde tekrar Direktörler Encümenine arzedilerek sözleşmenin yazılı şekli üzerinde müzakerede bulunulması sağlanmıştır. (Bu Encümen toplantılarında Genel Direktör ve muâvininden başka P. S. ve T. A. Direktörü, J. E. P. Direktörü yerine bu şube mütehassıslarından Zimmer, Cevat Eyyüp Tasman, Mühendis Reşat Tüzünataç, Muhasebe Müdürü, Satınalma başeksperi bulunmuşlardır.) Sözleşme projesi 24.V.1947 tarihinde Bakanlığa gönderilmiş ve Bakanlığın cevabı üzerinde 30.V.1947 tarihinde tekrar toplanan Direktörler Encümeni sözleşme metni üzerinde yeniden durarak buna katî ve nihai şeklini vermiştir. Bundan sonra 20.VI.1947 tarihinde imza muamelesi tekemmül ettirilmiştir.

Mukaveleye göre Drilexco bidayeten biri mevcut olan diğeri sipariş edilerek bulunan iki makina ile petrol sondajı ve 1 100 ve 700 metrelik ikişer sondöle de kömür sondajı yapacaktır. Firmanın idareci mühendislerinden Türkiye'ye muvasalât edeceği tarihe kadar geçecek hazırlık devresinde günde 100 dolar ödenmesi ve ancak bu müddetin 90 günü geçmemesi icabeylemektedir. Firma bu işleri 76 günde bitirmiştir.

Sondaj için lüzumlu malzeme ve makinaların ihzar ve siparişlerinde Drilexco Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne her türlü yardımı yapmış ve Türkiye'deki hazırlıklarını da ikmalini mütaakıp bu firma 1.XI.1947 tarihinde Baman dağında, 11.XII.1947 tarihinde de Zonguldak'ta sondaja başlamıştır. Raman dağında 1.XI.1947 tarihinden 10.XII.1947 tarihine kadar 691 metre derinliğe inilmiş olduğundan Firmanın iş gücü hakkında bir fikir vermek maksadiyle, işaret etmek faydalıdır.

Anlaşmada 20 Eylûl 1947 tarihinde firmanın üç yerde sondaja başlayacağına mütedair bir hüküm bulunmamaktadır.

Mâruzatım bundan ibarettir.

Ekonomi Bakanı
Cavit Ekin

Müstamel Failing 55	Tatko'nun Sullivan 200 - A
1. — Bütün tesisat çalışacağı yere kendi forsmotrisile gider. Çünkü sondaj tesisatı, tulumbası ve diğer teferruatı kamyonlar ve remorklar üzerine bindirilmiştir. Remorkları kamyonlar çekebilir.	1. — Eğer kamyon 1945 teki şartlara göre Amerika'da tarafımızdan temin edilebilirse bindirilebilirdi. Yalnız bir hususi kamyondan ibarettir Boru; su ve diğer hususları çekmek için ayrıca vesaite ihtiyaç vardır.
2. — Komvoy halinde beş üniteden mürekkep.	2. — Çekecek traktöre yahut çift diferansiyel ağır eer vasıtasına ihtiyaç gösterir ve kendine müteferri eşyayı taşımak üzere munzam taşıtlara htiyaç vardır.
3. — 1 aded enternasyonal marka sondöz kamyonu, çift diferansiyelli ve 10 tekerlekli (On yeni ekstra lâstiği ile beraber) 1 aded enternasyonal marka vinçli kamyon, boru remorku çekmeye mahsus. 1 aded enternasyonal marka vinçli kamyon takımhane ve su remorku çekmeye mahsus.	3. — Sondaj makinesi kamyonsuz. Yok. Yok.

Müstamel Failing 55	Tatko'nun Sullivan 200 - A
1 aded Ford marka kamyon çamur tulumbası remorku çekmeye mahsus.	Yok.
1 aded Ford marka pikap mühendis ve takım taşımaya mahsus.	Yok.
1 aded kendi kendine yüklenen hususi onar tonluk platform remorku.	Yok.
1 aded seyyar takımhane remorku.	Yok.
4. — Kule elli beş ayak yüksekliğindedir. Daha kolay ve rahat çalışma sağlar. 2 7/8 ile 2 500 ayak derinliğe, 2 3/8 tij ile 3 500 ayağa kadar inebilir.	4. — Kule 40 ayak yüksekliğindedir. Irgat tertibatı diğerine nazaran ufaktır. Âzami derinlik kapasitesi 2 500 ayak olarak mütalâa edilirse de bu derinliğe 2 3/8 tijlerle zoraki inebilir.

T. B. M. M. Basımevi